

במסכת חלה

קמא

מסכת חלה - קמא

מפתחות	א.....
סימן א	בדיני מינים המצטרפים.....ו.
סימן ב	בדין נילוש במי פירות וסופגנין.....י.
סימן ג	בעושה עיסה ע"מ לחלק והמסתעף.....לה.
סימן ד	בפירות חו"ל ואיזוהי בעלות המחייבת.....נב.
סימן ה	בדין שעת החיוב.....סא.

מפתחות

הרמב"ן דמחשבה בשעת גלגול מהני - ק' אמו"ר שליט"א על ראיית התו' ממנחות, ועשיית מנחת מחבת ומרחשת - אם לר"ת יש נפ"מ בין חלה להמוציא ועוד בדעת ר"ת

ה. פסחים ל"ז א' איסקריטין, ובלילה רכה אי חייבת בחלה, ובדברי הר"ד בזה - זמן החיוב וההפרשה בב"ר לר"ת ולהר"ש - דעת תו' ותו' הרא"ש בזה

ו. בדין חלת המסרת ואופן עשייתה - אי סופגנין דמתניתין מטוגנין במשקה וברמב"ן וטור בזה

ז. הרתיח ולבסוף הדביק ובבעיא דאבוקה כנגדו - במח' ר"י ור"ל ובמעשה אילפס מתי חשיב אפיה ומתי בישול - אפשר דגם לר"ת בישול ע"י לחלוחית ומעלה רתיחות חשיב תבשיל

ח. מעיסה וחליטה איירי בחזר ואפה, ובמש"כ רש"י שאפה באילפס - בדברי הרשב"א בפסקיו דקמ"ל לפטור בלא חזר ואפאו - בדברי הרמב"ן בהלכות בזה.

ט. בדעת הרי"ף בזה דלר"י אף הרתיח ולבסוף הדביק אינו לחם - להלכה בדין אפיה אחר חליטה ובפלוגתא דר"י ור"ל

י. ברכות ל"ח א' אמר מבר"א ואדם יוצא כו' אי חשיב לחם אלא שמפני רכותו אין לקבוע עליו - שם ל"ז ב' לחם העשוי לכותח בפרש"י שמייבשין אותו בחמה - אפשר דעשוי לכותח נאפה בתנור וכ"נ ד' הטור - עיסת כלבים שהרועים אוכלין ממנה, סגי שאוכלין אפי' מעט - הא דמתחייבת באפה ממנה מעט מהני רק בעשאה כתיקון לחם.

יא. בדעת הר"ש פ"א מ"ה כשמא תימלך ואי חיישי' שמא תימלך כבעבין ובלמודין - דעת הרמב"ן בזה - בעובדא דאיטרי בירושלמי - בשו"ע

סימן א

בדיני מינים המצטרפין

א. מנחות ע' א' תנא כוסמין כו' לבאר שהברייאת שאמרה כוסמין מין חיטים באה לפרש מה הם כוסמין ושיפון ולא כפירוש תו' - לבאר מ"ט אין מפרישין חיטים על כוסמין - בלשון המשנה הרי אלו חייבין בחלה - בדברי תוד"ה תנא - בביאור הברייאת התבואה וקמחים כו'

ב. בדברי הירושלמי אם צירוף דאורייתא

ג. בדברי הירושלמי שמצטרפין זע"ז היינו לשיעור חלה בבלול

ד. בדעת חכמים בקב חדש וקב ישן שנשכו זב"ז

סימן ב

בדין נילוש במי פירות וסופגנין

א. בדין עיסה שנלושה במי פירות, בדברי הירושלמי פ"ב ה"א רשב"ל אומר מה פליגין כו' - בטעמא דמי פירות לא הוו חיבור ובדברי תו' זבחים ק"ה ב' - בבעיא דר' יוסי בירושלמי ומסקנת הירושלמי - בפסחים ל"ה א' אם יש נפ"מ בין יין שמן ודבש לשאר משקין ודעת הרמב"ם בזה - כמה מים צריך ליתן בעיסה דל"ח נלושה במי פירות - בפוסקים ס"י שכ"ט בש"ך סק"ט, ובשו"ע ס"י.

ב. בסוגיא דפסחים ל"ז א' אי סופגנין חשיבי לחם - רבותא דסופגנין ואי יש חילוק בין בלילה עבה לבלילה רכה - בפלוגתא דר"י ור"ל

ג. חלה פ"א מ"ה עיסה שתחלתה סופגנין כו' החילוק בין סופגנין לעיסה ובטעמא דתחילתה או סופה עיסה חייבת - העושה עיסה ע"מ לייבשה בחמה ולאכלה אי חייבת בחלה

ד. בדעת ר"ת בתו' ברכות ל"ז ב' אי ס"ל דמחשבה אינה מועלת כלל וגדרי לחם לר"ת - בקו'

סי' שכ"ט ס"ד אי מברכין בחיובא דשמא ימלך-
ובט"ז סק"ד ובש"ך סק"ה

ד. ביש בשל א' מהן כשיעור אם כולן מתחייבות -
בקו' הירושלמי יעשה כדבר שלא נגמר מלאכה

ה. בד' הראב"ד בהשגות פ"ו מהלכות ביכורים
הי"ט בפטורא דע"מ לחלק - בראיית הראב"ד
מהא דר' מונא ובטעמא דעיסת איטרי - אי חיישי'
באשה שעשתה לחלק שמא תימלך לדעת הרמב"ם.

ו. אי חיובא דנחתום מדאורייתא

ז. עיקר חידושא דמתניתין פ"ד מ"א שתי נשים כו'
החילוק בין כלול לנשוא

ח. בפ"י הר"ש בירושלמי פ"ד ה"א מה בין כלול
כו' - פ"י אאמו"ר שליט"א בירושלמי לדעת
הר"מ והרמב"ן שהנדון אם חיבור דנשוא ככלול,
ונפ"מ

ט. בירושלמי המכנס כו' חיבור בחלה ואינו חיבור
בטב"י וביאור טעמא דע"מ לחלק - בגדר
וטעמא דמקפידות ואין מקפידות וחילוק ככרות
קודם אפיה - בד' הגר"א סי' שכ"ו סק"ד בגדר
מקפיד

י. בטעמא דעירס ראשי עיסות בירושלמי פ"א ה"א
כנשוא ולא ככלול - אם מקפידות היינו שלא
ישכו העיסות או שלא יתערבו

יא. בירושלמי פ"ד ה"א קב חטים מכאן ומכאן וקב
שעורים באמצע - ב' קבין של אשה א' ע"מ
לחלק חשיב שעת חובתה - הא דישאל וגוי ל"ח
שעת חובתה אם אף ככלול

יב. גם בעיסת גוי איכא חידושא דעריסותיכם -
ישאל ונכרי שקנו קמח בשותפות ואין בשל
ישראל כשיעור - בטעמא דשותפות גוים ל"ח שעת
חובתה - שני עכו"ם שקנו קמח בשותפות אי הוי
שעת חובתה

יג. בטעמא דב' נשים שאין מקפידות ונשכו שלא
מדעתן הוי צירוף

יד. הערות בשו"ע ופוסקים סי' שכ"ו ש"ך סק"א ב'
ד', ובבהגר"א סק"ז, ובשו"ע ס"ג

יב. בעיסת הכלבים פ"א מ"ח - ברכתה כשאין
הרועים אוכלין ממנה ובבהגר"א יו"ד סי' ש"ל
סק"י בזה - בדעת הרמב"ן להלכה בעיסת הכלבים
וד' שא"ר ובשו"ע סי' ש"ל ס"ח, - בספר הישר
מבואר דר"ת מודה בעיסת הכלבים אע"פ שבלילתה
עבה

יג. בדברי הרמב"ן דבתחילתה סופגנין ל"א בשעת
חובתה היתה פטורה - תחילתה סופגנין וסופה
עיסה אי חייבת מדאורייתא - העושה לכלבים
ולחלק ונמלך, אמרינן בשעת חובתה היתה פטורה
ואי מהני מחשבה להמלך או בעינן אפייה כדי
לחייב.

סימן ג

בעושה עיסה ע"מ לחלק והמסתעף

א. ירושלמי פ"א ה"ה הממרח כריו של חברו שלא
מדעתו כו' גמר מלאכה שלא מדעת בעלים חסר
בשלמות הגמר מלאכה - ביאור חידושא דירושלמי
מעשרות פ"ד ה"א בכובש ושולק לפ"ז - הא
דבמירוח לא אמרינן אפשר לו שלא ימרח - מ"ט
בנשים שנתנו לנחתום ל"א אפשר לו שלא ימרח

ב. החילוק בין הפטור דע"מ לחלק לר"י ובין
הפטור לר"ל - עיקר החידוש שמא לא ימצא
לקוחות לשאור ויעשנה עיסה - הפטור דע"מ לחלק
דהוי כפירורין ולא הוי שעת חובתה - רבותר
דעריסותיכם דעיסת ב' ישראלים מצטרפת לשיעור
- לפ"ז ניחא דעיסת ישראל ונכרי אינם מצטרפות
לכשיעור ול"ה שעת חובתה

ג. טעם החילוק בין לחלקה בצק ללחלקה לכיכרות
אף באשה א' - בירושלמי פ"ד ה"א דמייתי
מקיפה שקרם על הבשר לעתיד לחלק בחלה -
במשה"ק אאמו"ר שליט"א דלכאורה בחלה נמי
חשיב חיבור - נחתום שדעתו לחלק רק אחר
שתעשה שאור י"ל דפטורה

ח. פ"ג מ"ג שבשעת חובתה היתה פטורה, עצם הדבר שיש לישראל עיסה אינו גורם חיוב

סימן ה

בדין שעת החיוב

א. בסוגיא דקדושין מ"ו ב' דמדמינן לתרם מן הנקוב על שאינו נקוב - אסורה לזרים דוקא כשהי' חיוב דאורייתא כעיסה - אם האיסור לזרים דוקא בבאה ליד כהן - ק"ל כר"י, ובדעת הר"מ בזה - בחידושא דמתניתין דאם יש בקמח כשיעור חייבת.

ב. בהא דמפריש קמח לא דמי למקדים בשבלים - אם הא דתורמין מן הגמור דאורייתא

ג. בשו"ע סי' שכ"ז ס"א

ד. פ"ג מ"א כיון שהיא נותנת כו' מגבהת כו' צ"ע מתניתין דמן הגמור במאי מתוקמא - זמן הפרשה בעיסה טמאה לכתחילה לדעת הר"ש ולדעת הרמב"ן, ובעיקר דעת הר"ש - נפ"מ בזמן ההפרשה בעיסה שלא גמר גלגולה מעיו"ט אי מפריש ביו"ט - עיסה טהורה שעירס מעיו"ט - תחילת זמן ההפרשה לדעת הר"מ והראב"ד והרמב"ן - מכתב מאאמו"ר שליט"א בדעת הרמב"ם.

ה. בחידושא דמתניתין ובלבד ש[לא] יהא שם חמשת רבעים כו', ובר"ש שם

ו. באיסור אכילת קבע קודם גלגול, ואם שייך איסור כשא"א להפריש - בטעם שהתירו אכילת עראי קודם גלגול אע"פ שאפשר להפריש

ז. במח' ר"ע ורבנן במפריש מן הקב פ"ד מ"ד - כשמפריש מן הקב לר"ע כיצד מצטרף החלה שהפריש לכשיעור - בהא דתלי קודם שלימדו את הכהנות בדר"ע

ח. כמה קושיות בדברי הירושלמי דמשמע שנח' בדעת בנ"א ל"מ כן כלל בדברי ר"ע - לכאורה צ"ל דלר"ע נתחדש דמהני להפריש מן הקב לפוטרו אם יצטרף, וביאור הדברים - אפשר לפרש

סימן ד

בפירות חו"ל ואיזוהי בעלות החייבת

א. ירושלמי פ"ב ה"א מה מקיים ר"א טעמיה כו', בסוגית הירו' בקראי דר"א ור"ע - שם מודין חכמים כו', בהוכחת הירושלמי מר"א בגדולי פטור שנכנסו לארץ דחייבין - משמע בירושלמי דבא בספינה לרבנן כבר נפטר בגלגול

ב. פ"ג מ"ו נעשית עד שלא נתגייר כו' הא דלא קתני גלגל כו' - רע"א הכל הולך אחר הקרימה כו', בלשון הכל - גלגול ישראל בשל גוי - עיסת הפקר לר"ע

ג. פ"ג מ"ג ד' הקדישה עיסתה כו' כיו"ב כו', הכונה בעונת המעשרות השנויה כאן ובפאה - בחלה לא שייך עונה נוספת ושליש דפאה ומעשרות שאני - הקדיש או הפקיר [משעירס] עד שלא גלגל לא שייך להפריש חלה ותרו"מ עד שתפדה

ד. פ"א מ"ג אלו חייבין בחלה ופטורין מן המעשרות כו', המקור לחלק בין חלה למעשרות - הא דלא נקטו בב"מ פ"ט א' נפ"מ בפירות חו"ל - בקושיית החזו"א למה לא למדו רה"ג מחלה אם איתא דלא בעינן בה גידול בחיוב - בביאור למה דין מן החדש על הישן אינו קשור לנידון של גדל בחיוב - המצוה נקראת בלחם הארץ - כמה ביאורים מ"ט לא בעינן בחלה גידול בשעת חיוב.

ה. פ"א מ"ו חלות תודה ורקיקי נזיר כו' ביאור הענין איך חל פטור אע"פ שלא הקדיש אלא שדעתו לכך

ו. בעיסת מעשר שני סנהדרין ק"ב ב', לענין הלכה, והנראה בזה מכמה סוגיות הש"ס סוכה ל"ה א', פסחים ל"ח א', מנחות ס"ז א'

ז. פ"א מ"ג ומעשר שני והקדש שנפדו, במ"ש הר"ש דמשנתנו בגבולין ואפי' כו' יהודה - הא דמעשר ראשון פטור מת"ג לא משכח"ל בחלה - בקו' אאמו"ר שליט"א אמאי קתני בחלוקת משנתנו מע"ש שנפדה

בירושלמי דרך רבנן חזרו ולא ר"ע - לכאורה כ"מ
 בירושלמי פ"ב ה"ב - להאמור צ"ע מ"ט אסר ר"ע
 להפריש לכתחילה, דלכאורה הוי כפירות שלא נגמר
 מלאכה לרבנן - אפשר דלר"ע אין מצוה כלל
 בהפרשה מן הקב ואין מברכין עליה - בביאור
 הירושלמי והתוספתא לפי האמור

צירוף ממק"א או אחר גלגול להשאירה בחיובה
יב. איסור אכילת עראי במעשר וחלה משום
 דקבעוהו כגמר מלאכה - אם יש לחלק בין
 נטבל מדרבנן לגמר מלאכה מדאורייתא לחומרא -
 בירושלמי פ"ג ה"א מפני שהוא מערים כו'

ט. העושה עיסתו בטומאה לרבנן אף שנתן המים
 יעשנה קבין - טעמא דרבי דלא יעשנה בטומאה
 משום משמרת תרומותי - נטמאה קודם נתינת מים
 ואח"כ - פ"ב מ"ג אבל קבין אין להן חלק כו' גם
 לר"ע דשייך הפרשה בקב

יג. בטעמא דרשב"ל אוקי [מתניתין] כר"ע ודין
 גלגל ה' רבעים ולא נגמרה העיסה [אם אוכלין
 עראי]

יד. בתוספתא פ"ב ה"ד קמח טמא שנתערב בקמח
 טהור

י. בד' ריב"ב בירושלמי פ"ג ה"א משתעשה
 מקרצות

טו. בירושלמי פ"ג ה"א בתנאי הכהנות

טז. בהא דליכא מוקף בתנאי הכהנות - כיצד
 מצטרף הקמח שנוסף בעריכה

יא. כיון שנותנת המים כו' אי בחלקה פוקע
 האפשרות להפריש, וכיצד מגבהת חלתה - ל"מ

מפתחות ע"ס המשניות

פרק ראשון
 מ"א, הרי אלו חייבין בחלה כו', ס"א סק"א.
 מ"ג, אלו חייבין בחלה ופטורין מן המעשרות כו', ס"ה סק"ד.
 שם, ומע"ש והקדש שנפדו בדברי הר"ש, ס"ה סק"ז
 מ"ד, והאסקריטין כו' ס"ג סק"ה
 שם, חלת המשרת כו', ס"ג סק"ו
 מ"ה, עיסה שתחלתה סופגנין כו', ס"ג סק"ג, ה'
 בדברי הר"ש, ס"ג סק"ק י"א
 מ"ו, המעיסה כו', ס"ג סק"ח
 שם, חלות תודה ורקיני נזיר כו', ס"ה סק"ה
 מ"ז, נשים שנתנו לנחתום כו', ס"ד סק"א ב', ג'
 שם, לנחתום כו', ס"ד סק"ה ו'
 שם, אם אין כו', ס"ד סק"ד
 מ"ח, עיסת הכלבים כו', ס"ג סק"י"ב
 שם, בזמן שהרועים אוכלין כו', ע"י ס"ג סק"י
 פרק שני
 מ"א, פירות חו"ל שנכנסו לארץ כו', במ"ש בירושלמי
 אפלוגתא דר"א ור"ע, ע"י ס"ה סק"א
 שם, עיסה שנילושה במי פירות כו', ס"ג סק"א
 מ"ג, ר"ע אומר יעשנה בטמאה כו', ס"ו סק"ט
 שם, שכשם שהוא קורא לטהורה כו', ס"ו סק"ט
 מ"ד, הסל מצרפן לחלה, ס"ב סק"א ב' ג'
 מ"ה, המפריש חלתו כו', ס"ו סק"א
 שם, והקמח אם יש בו כשיעור כו', ס"ו סק"א

שם, מעשה וקפשה זקן זר כו', ס"ו סק"א
 בדברי הר"ש, ס"ו סק"ב
 פרק שלישי
 מ"א, אוכלין עראי כו', ס"ו סק"ק י"ב, וע"י סוף סק"ק י"ג
 שם, כיון שהיא נותנת את המים מגבהת חלתה כו', ס"ו סק"ד, י"א
 שם, ובלבד שיהא שם חמשת רבעים קמח, ס"ו סק"ה
 מ"ג-ד', הקדישה עיסתה כו' כיו"ב כו', ס"ה סק"ג
 שם, שבשעת חובתה היתה פטורה כו' ס"ה סק"ח, ס"ג סק"ק י"ג
 מ"ה, נתנה לו נתנה כו', ע"י ס"ו סק"י
 שם, העושה עיסה כו', ס"ד סק"ק י"ב
 שם, אם אין בשל ישראל כו', ע"י ס"ד סוס"ק י"א
 מ"ו, נעשית עד שלא נתגייר כו', ס"ה סק"ב
 שם, רבי עקיבא אומר הכל הולך כו', ס"ה סק"ב
 פרק רביעי
 מ"א, שתי נשים כו', ס"ד סק"ז.
 שם, בענין מקפדת ואינה מקפדת, ס"ד סק"ט
 מ"ב-ג', ע"י ס"ד סק"ק י"א י"ב
 שם, החטים אינן מצטרפות כו' השעורין כו', ע"י ס"א סק"א
 מ"ד, קב חדרש וקב ישן שנשכו כו', ס"א סק"ד
 שם, הנוטל חלה מן הקב כו', ס"ו סק"ח
 מ"ה, שני קבין שניטלה חלתו של זה כו', ס"ו סק"ח

סימן א

בדיני מיינים המצטרפין

ואלו לשעורים, ולפי סדר הגמ' הדבר כמפורש כן, אלא דאפשר דהגמ' מיייתי ברייתא דמיתנייא לענין צירוף, דמזה נוכל ללמוד מה הם המינים.

לבאר מ"ט אין מפרשין חיטים על כוסמין

והנה מבואר בתוספתא דאין מפרשין מחיטים על כוסמין וכמ"ש תו', ויש להבין אמאי לא אזלינן בחלה לפי צירופם, דכיון דחזינן דחטים וכוסמין כחד מינא משוו להו אינשי, אמאי אין תורמין מזע"ז, ולא ק' היא דא"כ בדין הוא שגם יתרמו מזע"ז דדעת בנ"א בחד מינא הוא גם לענין החטים והכוסמין קודם טחינתן, שהרי כל עיקרם עומדים ליעשות פת, ואם פיתם שוה הרי מתייחסים אליהם כמין אחד, וכיון שכן ע"כ אין להפריד דין חלה מדין תרומה, והנה אין כאן ק' לאידך גיסא דהא כל שאינו כלאים בחבירו גם לענין חלה מצטרף, דכוסמין ושיפון, ושעורים ושכולת שועל מצטרפין זע"ז, כדאמר ריב"נ שאר המינים מצטרפין זע"ז [ואף לת"ק נראה דאותם שאינם כלאים מצטרפין, ועי' ירושלמי ולע"כ] אלא שלחומרא אמרו דאף אלו שמצטרפין, מ"מ עדיין חלוקים הם זמ"ז לענין הפרשה, דסגי בחילוק שבהם לענין כלאים להצריך הפרשה מכל מין.

בלשון המשנה הרי אלו חייבין בחלה

יש לדקדק במתניתין דקתני הרי אלו חייבין בחלה, דלכאורה תיבות הרי אלו מיותרות, ואמנם בפ"ק דחלה קתני הכי משום דפתח חמשה דברים חייבין בחלה החיטים וכו', ובתר הכי מהדר דאלו הדברים חייבין בחלה ומצטרפין כו', אבל הכא הו"ל למיתני החיטים כו' חייבין בחלה, והנה בביאור המשנה דחלה

לבאר שהברייתא שאמרה כוסמין מין חיטים באה לפרש מה הם כוסמין ושיפון ולא כפירוש תו'

א. מנחות ע' א' תנא כוסמין מין חיטים כו', לכאורה הו"ל לפרש תחלה כוסמין גולבא כו', והדר למיתני דין הברייתא, וגם עיקר הדבר שפירשו' דהכונה למאי דתנן ברפ"ד דחלה דכוסמין וחסטים מב"מ, אינו במשמעות הסוגיא דהו"ל לאתויי גבי פסקא דמצטרפין זע"ז, ועוד דהו"ל למיתני תנן התם איזהו מב"מ, ולמה ליה לאתויי מברייתא שאינה שנוי' בדקדוק דהא הו"ל למיתני כוסמין מין כולם וכמ"ש תו', וג"ז קשה דאמאי קאמר כוסמין מין חיטים, טפי הו"ל חטים מין כוסמין, דזה לא הי' סותר דכוסמין מין שעורים ועוד דנדון של נשוך ומקפיד זה נדון פרטי אם בטלה דעתו כשאינו מקפיד על נשיכת כוסמין בחיטים או חיטים בשעורים, ולא הו"ל למיתנייה סתמא כוסמין מין חיטים, ועוד דלא הו"ל למיסתם הכי בזמן שעדיין לא ידענו שחיטים ושעורים אין מצטרפין, דג"ז הוצרך התנא בחלה להשמיענו, ועוד מדמייתי לה להך ברייתא בפסחים ל"ה א' כדמייתי לה הכא הדבר מוכח דלאו לענין צירוף חלה מיתנייא, שאין שום טעם לפרש שם אמתניתין הנדון של צירוף בשני קבין, וגם לסיים בתר הכי כוסמין גולבא, ולכן נראה דהברייתא אתיא לפרש מה הם שאר המינים כדמפרשין להו בגמ' בשמותיהן, והברייתא נתנה סימן בדבר שהכוסמין הם מין חיטים, וכמ"ש בפיה"מ שהם חטים מדבריות, והשיפון ושיכולת שועל הם מין שעורים, דחטים ושעורים מצויים וידועים וכדי לברר מה הם שאר המינים נתן סימנם שאלו דומין לחיטים

וכדחזינן מאוקימתא דרבא דלא שייכא בחילוק המינין, ועוד דאי בחילוק המינין הו"ל למימר גם פתיתין דיש בזה חידוש שמצטרפין לענין חמץ כדתניא לק' ע"ה ב', ועו"ק משה"ק אאמו"ר שליט"א דלענין מע"ש אפי' תירוש ויצהר מצטרפין עם הדגן, [ועוד מוכח כן מדקתני הכא דלוקין עליה, ובירושלמי דאמר דאין לוקין], ולכן נראה דעיקר החידוש בתבואה וקמח ובצק ממין אחד, וקמ"ל בחדש אע"ג דכתיב לחם וקלי וקרמל מ"מ כולם מצטרפין כמש"פ אאמו"ר שליט"א, וכן בחמץ דכתיב דומיא דמצה וכתיב ב' שאור, וקמ"ל דאפ"ה מיחייב אתבואה וקמח ומצטרפין, ואתא ר"פ למימר דאף לענין מע"ש איצטריך לאשמועינן כיון דכתיב ב' אכילה לא תוכל לאכול, והו"ל דבעינן דרך אכילה לאפוקי תבואה וקמח, ועכ"פ לומר שאין מצטרפין, אבל בטבל ותרומה ל"מ לאוקומה דלא כתיב בהו אכילה, דנמעט אכילה כי האי, ועמש"כ בזה אאמו"ר שליט"א.

ובירושלמי פ"א דחלה ה"א גרסינן וכולן שבללן תבואה כו', מדקתני וכולן ש"מ דאחמשת מינין קאי, ומש"ה מפרש דהחידוש שבבללן מצטרפין, ובין שבללן קודם הטחינה שעירובן גמור ובין שבללן קמח ואפי' בצק מצטרפין, ומש"ה לא מפרש דהחידוש כבתלמודן, כיון דקתני וכולן, והחידוש שבתלמודן אינו תלוי בצירוף המינין וכמשנ"ת.

בדברי הירושלמי אם צירוף דאורייתא

ב. **ירושלמי פ"א ה"א** מהו שילקו על חלתן דבר תורה, אפשר לפרש דדוקא בעיסה מה' מינין קבעי, אבל קב חטים ורביע שעורים פשיטא שלוקין, דהרביע בטל לחטים, וכיון דגם שעורים מין חיוב, מצטרף להשלים, ולפ"ז ניחא דצירוף דמתניתין ודאי דאורייתא הוא כדמשמע סתמא, וזהו עיקר החידוש דמתניתין דבבלול אין ענין בחילוק המינים, דכמין אחד חדש הם חשובין, אלא דמשמעות

דקתני חמשה דברים פי' אאמו"ר שליט"א דאתא למימר שהם חמשה דברים נפרדים ואינם כמין אחד, לענין חלה לומר שאין תורמין מזע"ז, ובאמת בירושלמי פריך שאינם אלא ג' מינין, שהרי כוסמין ושיפון וכן שעורים וש"ש אינם כלאים זב"ז, ומפרש דמש"ה קתני דברים ולא מינין, ולפ"ז י"ל דמש"ה מסיים נמי במתניתין הכי, דמתפרש הרי אלו המינין (שהם נפרדים), כולם חייבין בחלה.

בדברי תוד"ה תנא

תוד"ה תנא ולענין לצאת ידי מצה לא מיתניא כו', מבואר מדבריהם שאין לחלק בין ליקט מכולן שכל מין נאפה לעצמו, לבין בללן ועשאן פת אחד, דלכאורה ה' מקום לומר דאין מינים אלו מצטרפין להעשות עיסה אחת, אלא כוסמין עם חטים ושעורים עם שיפון וש"ש, אבל לשיעור כזית שפיר משלימין, כיון שכל אחד חשוב פת לעצמו, ונראה מדבריהם לאידך גיסא דודאי כל שבללן הוה טפי עיסה אחת וכדחזינן לענין חלה דמצטרפין, וקמ"ל בבבביתא דאע"פ שהם חלוקין זמ"ז ליקט מכולן מצטרף לענין מצה וחמץ.

שם בא"ד דאי מכל חמש מנחות הא קתני חמץ כו', ועוד הו"מ למימר דמנחות אין יוצאין בהם יד"ח מצה כדתנן בלחמי תורה שעשאן לעצמו.

בביאור הברייתא התבואה וקמחים כו'

שם ב' תנא התבואה והקמחים והבצקות מצטרפין זע"ז למאי הלכתא כו', כבר כתב הרמב"ן דלאו אמתניתין קאי, דבמתניתין קתני חדש וחמץ בתר ומצטרפין, וליכא לפרושי דעלה קאי, וכן לאוקימתא דרבא דאין חידוש בצירוף חמשת המינין, ע"כ דמתניתין חידוש אחר אשמועינן, ולענין חלה מיתניא, וכ"ד רש"י ותו', וכמבואר בירושלמי, ולכאורה נראה דבברייתא עיקר החידוש בצירוף תבואה עם קמח ובצק ואפי' ממין אחד, ולא נחית תנא לחידוש דכל המינין מצטרפין זע"ז,

המשנה שגם כל המינין יחד מצטרפין, וע"ז קאמר דשני מינין רבין על אחד ומבטלין אותו, וחוזר חלילה לכל המינין, ובכה"ג שכל מין כבטל הוא, לא חשיבא עיסה, אבל כשמין אחד עיקר ודאי דמצטרפין.

והנה מבואר בסמוך דלאחר שנתחייבו בחלה אינם בטלין אפי' בה' מינין וכל אחד רובע, עכ"פ לר' יוחנן, ואולי גם לר"ל דחלה שם אחד הוא, ורק בפיגול ונותר פליג, ולפ"ז ניהא דברייא דמנחות ע"ה ב' ליקט מכולן כזית אתיא שפיר ככו"ע דהתם מיירי שליטת מפת שכבר חל עליו שם מצה או חמץ, והא דדנו לק' ה"ב בהא דתנן במתניתין האוכל מהן כזית בפסח יצא יד"ח, היינו משום דס"ד לפרושי דאף בכה"ג דצירוף דרישא יצא יד"ח, אבל ודאי דאיכא גווי דצירוף דלכו"ע חייב, ואם נימא דלר"ל אף בכה"ג פטור צ"ל דסוגיין דלא כר"ל, אבל עכ"פ לדינא ודאי ס"ל להירושלמי דמשנעשו איסור או מצה אינם בטלין, ובכה"ג יצא יד"ח, אלא דאז לא הוי מצה דומיא דרישא דמיירי בבליה קודם החיוב, מיהו משכח"ל כשבטל רוב חטים במיעוט שעורים, למש"כ לעיל דבזה לכו"ע חייב.

שם ה"ב אר"י אפי' תימר כזית מכולהן שנייא היא שכולהן לשם חמץ, לכאורה נראה דהכונה דבחמץ ליכא חילוק מינים כלל, משא"כ לענין חלה דאיכא חיוב של הפרשת מין על מינו ולכך שייך ביטול, אבל קשה מאי קאמר דמחלפא שיטתיה דר"י, הא התם לענין חלה קאמר, ואפשר דכיון דטעמיה דר"י שבטלו קודם שיבאו לידי חיוב חלה א"כ הביטול הוא בעצם המין, ובדין הוא שגם בחמץ יתבטל, וצ"ע, וכ"ז כשנתערבו קודם שהחמץ, אבל אם ליקט מכמה מינין שכבר החמיצו, ודאי חייב, עכ"פ לר' יוחנן וכדאר"י לעיל.

ולפמשנ"ת אין ראייה דתלמודן פליג דברייא דליקט מכולן כזית מיירי לאחר

שנעשו איסור וכן שמעתתא דזבחים ע"ה א' איירי בשכבר נעשו פיגול ונותר ובזה מודה ר' יוחנן דלא בטל, ויעוי' מש"כ בזה אאמו"ר שליט"א, מיהו בתו' מנחות ע' א' מבואר דמבריתא דליקט מכולן שמעינן דבכל גווי מצטרפין המינין למצה וחמץ, אפי' נילשו יחד, וכמש"כ בדעתם לעיל סק"א, ובעיקר הדברים אין כ"כ הוכחה מסתימת הפוסקים כיון שהנדון של ביטול הוא רק בעשה עיסה מחמשתן, אבל כל שכלל חטים ושעורים אזלינן בתר הרוב וגם השעורים מצטרפין.

בדברי הירושלמי שמצטרפין זע"ז היינו לשיעור חלה בבלול

ג. פ"א מ"א ומצטרפין זע"ז, בירושלמי קאמר דהיינו בבלול, ומצטרפין לשיעור חלה, והק' אאמו"ר שליט"א דאכתי לא הוזכר במתניתין דיש שיעור לחלה, ועוד הק' דלמאי דאמרינן בירושלמי דאין לוקין על חלתן א"כ מצטרפין מדרבנן קאמר, ול"מ כן, עוד דסתם מצטרפין יש לפרש אף שלא בבלול, ולפמש"כ לעיל סק"ב דכשמין אחד רוב מצטרפין מדאורייתא, ניהא דמתניתין אשמועינן עיקר הדין דמצטרפין להשלים, והא דמשמע שגם כל הה' מינין מצטרפין יחד, זהו אופן פרטי דשייך ביטול, ואינו עיקר כונת המשנה, ובאמת בדין צירוף אין חילוק בין בלול לנשוק, אלא דבשני מינין קפיד אנשיכתן, והו"ל כב' בנ"א במין אחד, או כמקפיד במין אחד, וכיון שאין החסרון בצירוף המינין אלא בקפידא, שפיר סתים תנא דמצטרפין בכל גוונא, ע"י לעיל ס"ד ס"ק י"א, ומשה"ק דאכתי לא שמעינן שיעור חלה, לכאורה נראה ממתניתין דקתני דפחות מחמשת רבעים כתבואה פטור מן החלה, דכאילו כבר הוזכר דעד השתא דאיכא שיעור לחלה, ונראה מזה דבמצטרפין זע"ז בא לרמוז דבעינן שיעור, ויתכן דמש"ה הדר תני הרי אלו חייבין בחלה ומצטרפין, לומר דאחיוב חלה קאי.

בדעת חכמים בקב חדש וקב ישן שנשכו זב"ז

ד. פ"ד מ"ד קב חדש וקב ישן שנשכו זב"ז, פ"י דודאי מצטרפין מק"ו דחטים וכוסמין, כיצד מפרישין ר"ש יטול מן האמצע וחכמים אוסרין, יעוי' בר"ש בשם ירושלמי יאות אמר ר"ש כו', וצ"ע אם ר"ש מדמה לה לכוסמין וחטים, למה הצריך שיטול מן האמצע, הא בחצי קב חטים וחצי כוסמין וחצי שעורים תניא בתוספתא שיטול מן הכוסמין, ואם איתא דבעלמא צריך ליטול מכל מין, אמאי מהני הכא שיטול מן הכוסמין לחוד, מ"ש מחטים וכוסמין בלא שעורים, נהי דצריכין לכח הכוסמין לצרף כולן, מ"מ גם בחטים וכוסמין כן, אלא ודאי כל שאין מאחד כשיעור, מפריש מזע"ז, מיהו אם נימא דהתם חיובא מדרבנן אין כ"כ ראייה מזה, אלא דאי לא דאיכא כה"ג מדאורייתא לא הוו מחדשי רבנן בחצי וחצי ליטול ממין על שא"מ, וכ"ג מדהוצרכו לבאר בקב חטים וקב כוסמין וקב שעורים שיטול משלשתן, וכמש"כ אאמו"ר שליט"א וכ"מ מהא דהוצרכו לגזור בחדש וישן דאי בעלמא תורמין מזע"ז לא הוצרכו להמציאו גזירה בחדש וישן, וא"כ למה הצריך ר"ש ליטול מן האמצע, וע"כ צ"ל דר"ש נמי מודה לגזירה דרבנן שמא יאמרו תורמין מזע"ז, וכז"ע מודו שאין לתקן שיפרישו משניהם, דדמי לנוטל חלה מן הקב, ונפיק מיני' חורבא, וקאמר ר"ש דיש עצה שבהפרשה אחת יפריש משניהם, וחכמים אוסרין, דס"ל שעדיין יש לחוש שיפריש מחדש על הישן, ואפשר דכונת הירושלמי לומר ד טעמיה דר"ש דאין ראוי לעשות יציבא בארעא לומר דשני מינין חשיבי טפי כחד מחדש וישן, ולכן ראוי שנאמר דאפשר להפריש מיני' ובי', אלא דמאי דאיכא לתקוני שיטול מן האמצע שפיר מתקנינן.

והנה לפמשנ"ת דהמשנה מתפרשת קב חדש וקב ישן שנשכו זב"ז, והרי הם מצטרפין, מק"ו דחטים וכוסמין, וא"א להפריש

מזע"ז משום גזירה, וע"כ צריך להפריש מכל מין, כיצד יעשה ר"ש כו', אין לפרש דחכמים אמרו שיש לנהוג בהם כאילו לא נצטרפו, דלא אמרו אלא וחכמים אוסרין, ומה שהזכירו בירושלמי את אמר מצטרפין, ר"ל צירוף גמור שאפשר להפריש מיני' ובי', ולפ"ז הדבר פשוט שאין להפריש מעיסת חדש כשיעור גם על הישן, דכל עיקרא דמילתא הוא שמחדש על ישן אין להפריש, תדע דלר"ש דס"ל יטול מן האמצע, ודאי מסתבר שיש להצריך כן בכל גווני, ומנ"ל לחדש דלרבנן ביש באחד כשיעור, נוטל ממנו על הכל, ועוד ראייה ממה שאמרו בירושלמי קב חדש באמצע מצרף, ואם רבנן אמרו דמשום גזירה חדש וישן אין מצטרפין למה קב חדש מצרף, [מיהו ל"ק דע"כ היינו דאתא לאשמועינן, ולפמשנ"ת קמ"ל המצרף לענין שיכול להפריש מן הישן וכ"ג דעת הר"ש והרמב"ן, ולא אמרינן דכיון שהצירוף בא ע"י החדש ראוי לומר שלא יפריש מעיסה זו].

אב"י הרמב"ם העתיק דינא דמתניתין דחדש וישן אין מצטרפין משום גזירה, וכפשטות לשון הירושלמי, והיינו דלחומרא דיינינן להו כלא נצטרפו, ופי' כן גם החידוש דקב חדש מצרף שני קבין ישן, ונראה מדבריו בה"ו שכ' בחדש דמצרף שני העיסות שבצדדין כמו במין אחר ואיש אחר דגם בכה"ג אין החדש מצטרף, אע"פ שיש שיעור מן הישן, ויש להבין א"כ איך מועיל שיוסיף לחדש או לישן בהלכה ד', אכתי הקב השני כלא נצטרף חשיב.

שוב מצאתי בתוספתא מנחות גבי חלות ורקיקים אליבא דר"ש יטול מן האמצע מוכח כמש"כ ע"ש. ונתבאר כל הענין בפשיטות יותר לקמן סי. ס"ק.

אח"ז שמעתי שבהגר"א פ"א ה"ג גבי בינתים מהו פ"י יטול מן האמצע הפרשה אחת ולע"כ, ועמש"כ אאמו"ר שליט"א בכ"ז גם בלשון הרמב"ם יש מקום לדון, וצ"ע.

סימן ב

בדין נילוש במי פירות וסופגנין

בדין עיסה שנלושה במי פירות

א. ירושלמי פ"ב ה"א רשב"ל אמר מה פליגין כו' אבל אם נילושה ואח"כ הוכשרה כו' במתניתין שם קתני בהדיא דאיירי בעיסה שהוכשרה במשקה, אלא דמתניתין מתפרשת מפני שמי פירות אין מכשירין, וקאמר רשב"ל דאפי' הוכשרה אח"כ במשקה לא מהני החיבור של המי פירות להכשיר כל העיסה, כגון שנתן העיסה במים, דבעלמא בפרי אחד חשיב חיבור והוכשר כולו, והכא לא חשיבא כחד אא"כ הוכשרה תחלה, ולפ"ז בא רשב"ל לומר דבמתניתין דחלה דאיירי שלא הוכשרה, כדקתני ונאכלת בידים מסואבות, בדין הוא דלכו"ע לא ליהוי מי פירות חיבור.

ברם טעמא בעי למה בהוכשרה תחלה חשיבי מי פירות חיבור, ואפשר דמדרבנן קאמר דכיון שכבר הוכשרה החמירו לפסול את כולה, אבל לענין חלה לא מסתבר לחלק בהכי, ולפ"ז אפי' הוכשרה פטורה מן החלה, ואפשר דר"ל דלענין טומאה פליגי אי בעינן שיהיו גוף אחד, אבל כו"ע מודו דלא חשיב גוף אחד ממש, ונפ"מ דלענין להכשיר לא מהני חיבור המ"פ, לחשבה שהוכשרה כולה, וה"ה לענין חלה דכיון דלא חשיבא גוף אחד פטורה מן החלה.

שו"ר בספר אאמור"ר שליט"א הסבירא דבטומאה יש כח לאחד לטמא את חבירו ע"י שנוגע בו אלא דמנינן ב' ראשון ושני, ובזה י"ל דבחיבורין לא מנינן ראשון ושני, אע"פ שהחבור ע"י מי פירות שאינן גוף אחד ממש, משא"כ לענין הכשר, ולמש"כ ה"ה לענין חלה.

בטעמא דמי פירות לא הוה חיבור

שם ר"ח בשם ר"י ד"ה היא כו' מודי הוא הכא שמי פירות מחזורין לחלה, לכאורה נראה דאין כאן נדון במציאות דודאי איכא מי פירות שלישתן יפה מדבש, אלא שענין החיוב של אוכלין ע"י משקין הוא מחודש, דעיגולי דבילה אע"פ שדרסן יפה לא הוה חיבור, והי' מקום לומר דכל חיבורי אדם לאו חיבור נינהו, וכדמייתי לה בתוספתא דעוקצין בדין חיבורי אדם כגון אתרוג שתחבו בקיסם והתם מסיים עיסה שנלושה במ"פ, וכשנתחדש הענין דמשקה מחבר [צ"ע מקורו] היינו דמשקה שנבלע באוכל חשיב יצירה מחודשת, וא"כ י"ל דהיינו דוקא באותן שדינם כמשקה, אבל אותן שדינם כאוכל הו"ל כאוכל שיש בו לחלוחית יותר ולא חשבינן חיבורם כיצירה מחודשת, ואע"פ שבמציאות אין חילוק בין תכונת עיסה זו לזו, מ"מ יש ליתן גדר בדבריהם דדוקא חיבורי משקה ולא חיבורי אוכל, דפעמים שחיבורי אוכל אלימי מחיבורי משקה, ומ"מ חזינן ליה כמאורע ולא כגוף אחד, ואמנם התו' בזבחים ק"ה ב' כתבו ודבר תימה הוא אם אין לישת מי פירות מועלת לחבר את הקמח ושמא לשה לאו דוקא כו' [אלא שמחבר שני חצאי זיתי עיסה ע"י משקה], עי"ש, אבל בשמעתין מוכח בירושלמי דלא מיתוקמא מתניתין כר"ע אע"ג דמיירי בעיסה שנלושה, וע"כ צ"ל כמש"כ דאמנם אין הנדון בטיב החיבור אלא שבדיני התורה יש מקום לחשבו כחיבורי אדם, והשתא קאמר ר"י דלענין חלה סגי במה שהעיסה בשלימותה, וא"צ שתהא כגוף אחד בדיני התורה, שהרי באמת אין חסרון בעיסה זו כלל.

וש"מ דאף לר"ע הי' מקום לומר דמי פירות מחברין לחלה, מיהו יש לדחות דאיצטריך קרא דלא נחמיר בחלה טפי מבטומאה וכמש"כ, אע"ג דסברא דשמעתין דטומאה חמירא, ולפ"ז יש לפרש ר"י כדעתי דס"ל דאפי' לר' יוחנן יש לפסול שאר משקין כדתי רשב"י, דנהי דלא תליא בפלוגתא דראב"י א"ב ור"ע, מ"מ מכח הגז"ש יש לפסול מ"פ, מיהו לפ"ז קשה מאי וכ"ש לטומאה הא טעמא אחרינא הוא, וצ"ל דע"כ הסברא לחלק בין מי פירות למשקין נלמד מטומאה, ואם שם לא הי' חילוק ה"ה לענין חלה, - ובעיקר ספיקו של ר' יוסי צ"ע דאי לטומאה הול"ל הלכה כר"ע, ועוד דפשיטא דהלכה כר"ע מחבירו.

מסקנת הירושלמי להלכה לא נתבארה, ובדעת ריב"ח מבואר בירושלמי דמאי פ"ה ה"א דר"ל דמתניתין יחידה היא ולרבנן אין עיסה זו חייבת בחלה, דאם ס"ל הלכה כסתם מתניתין, א"כ מאי פריך התם הא מיתוקמא שפיר ההיא סתמא אליבא דהלכתא, אלא ודאי לריב"ח אין הלכה כמתניתין, ולפמשנ"ת ר"י ור"י מודו לסברא דר' יוחנן דליכא למילף חלה מטומאה, והו"ל ר' יוחנן עיקר כלפי ריב"ח, [ובלא"ה נמי הלכתא כותי' נגד ריב"ח], ולפ"ז אין ספק דריב"ל מוציא מידי ודאי דר' יוחנן, מיהו אפשר דמסקנת הירושלמי כר' יונה, [ואפשר לומר דאפי' ר' יוחנן מודה דהלכה כר"ט, אם נימא דמדבריו מוכח כן, אלא דמתניתין אתיא שפיר ככו"ע דלא תליא חלה בטומאה, ומה שממעט מגז"ש זה ענין אחר, אבל אין נראה כן, וכדאמר ר"י בעלמא הלכה כסתם משנה].

אם יש נפ"מ בין יין שמן ודבש לשאר משקין
ודעת הר"מ בזה

מזה דאר"ל פסחים ל"ה א' עיסה שנילושה ביין שמן ודבש ולא קאמר סתמא במי פירות משמע דנקט הני מפני שהם מז' משקין,

ובפשוטו נראה דאין הנדון משום דמי פירות אין מחברין לשיעור חמשת רבעים, דאם היו חשובין כעיסות קטנות מסתברא דחשיב שפיר כדי עיסתכם, דלא גרע מסל, (והגע עצמך אילו עשה הסל מבצק של מי פירות מי לא חשיב סל), שהרי אם יכניס עיסה זו בסל, לא נוסף בצירופה כלום, וכיון דאם הי' הנדון של צירוף בדין הוא שיועיל סל, הכא ע"כ דבלא סל כסל דמי, אלא הכא לא חשבינן לה עיסה כלל, וכמפריש חלתו קמח דמי.

בבעיא דר' יוסי בירושלמי ומסקנת הירושלמי
שם ר"י בעי' ר"י אין תימר לחלה כ"ש לטומאה כו' לכאורה נראה דר"י ור' יונה כר' יוחנן ס"ל דמפלוגתא דראב"י א"ב ור"ע ליכא למילף לענין חלה, דאף לר"ע יש לחייבה בחלה, והיינו דמיבעיא ליה אם אמר ריב"ל דבריו מפורש לענין חלה, דאם אמר לענין טומאה פשיטא ליה דחלה לא, ודלא כריב"ח ורשב"ל, ור' יונה פשיטא כתנא דרשב"י דכיון דריב"ל הי' ג"כ שונה בריתות דרשב"י א"כ התם מבואר דבלא קרא גם שבעה משקין לא ידעין בחלה, שהי' מקום לומר דדוקא סתם לחם שמגובל במים, אבל כל שבמשקין אינו בכלל לחם, ונהי דגמרי' מקרא לשבעה משקין, אכתי מי פירות לית לן לחדש מדנפשינן, א"נ הברייתא מתפרשת דמשמן גמרי' לכל שבעה משקין גם למים, מיהו אפשר דהא גופא קמיבעיא ליה אי סבר ריב"ל כר' יוחנן, דלא משמע שנסתפק ר' יוסי בטעם מחודש לענין חלה דגמרי' מקרא דלחם שמן, ולפ"ז צ"ל דידעו דהלכתא כריב"ל לגבי ר"י, ומיבעיא ליה אמאי איתמר דריב"ל, ואכתי צ"ב מנ"ל לר' יונה מאי קסבר ריב"ל, ואי ידעין דתני דרשב"י א"כ גם ר' יוסי הי' לו לפשוט מכאן, ולשון כדעתי משמע קצת שזה רק לשיטתו, ובאמת מנ"ל לר"י דסבר ריב"ל כר"ט ולא כסתם מתניתין, ועכ"פ נראה דר"ט כר"ע ס"ל ומ"מ מרבה מקרא שבעה משקין,

וחשיבא עיסה גמורה, ואפ"ה אין חייבין על חימוצן כרת, וכן ר"ע ל"ו א' נקט לאפוקי עיסה שנילושה ביין ושמן ודבש, ונקט הני דוקא שאין בהם חסרון עיסה, משא"כ בשאר מי פירות דלא חשיבא עיסה, ואפי' לריה"ג דלית ליה פסול מצה עשירה אין יוצאין בה, (ולא נקט חלב משום דבלא"ה אסור ללוש בחלב), ודין מצה עשירה מבואר בגמ' ל"ח ב' דאף בשמן לחוד חשיבא עשירה, ואע"ג דעובדא דר"ע משמע שלש עיסה אחת ביין ושמן ודבש, דלא מסתבר לאוקומי שעשה ג' עיסות לאותה שבת, מ"מ כיון שהדין אמת בחד מהני, לא הו"ל למינקט בברייתא הני תלתא אם איתא דה"ה שאר מ"פ, ובסברא דמצה עשירה לא מסתבר לחלק בין שמן זית לשמן שומשמן [ועי' רמב"ם ובמש"כ בסמוך בזה], וע"כ דמשום דין עיסה נקטינהו, ויש ללמוד מזה דגם חסרון דחלה אינו מפני השיעור אלא דלאו שמה עיסה כלל, דאל"כ הי' בדין שתתכשר למצה, ויש לדחות דפירורין לאו לחם מיקרו, ואם כנים הדברים דאזיל רשב"ל וריב"ל בתלמודן לשיטתייהו בירושלמי, א"כ ש"מ דנקט תלמודן עיקר כותייהו, וא"כ עיסה שנילושה בשאר מי פירות פטורה מן החלה.

הרמב"ם בהל' ביכורים כתב דעיסה שנילושה ביין או שמן או דבש חייבת בחלה, ולכאורה זה כמפורש דדוקא הני אבל שאר מי פירות לא, [ודברי הכ"מ צ"ב, גם מה שצייד דהלכה כראב"י א"ב נסתר מדברי הרמב"ם בה' טו"א שכ' בהדיא דדוקא שבעה משקין מחברין וכן פסק שם כר"ע, וכ"מ בהדיא בירושלמי פ"ה דדמאי ה"א דלריב"ח לא קיי"ל כמתניתין [הובא לעיל עיי"ש], וצ"ע א"כ איך פסק בה' חו"מ דמצה שנילושה במי פירות כשרה, ואם היינו אומרים דהחסרון במי פירות הוא דלא מצטרפי לשיעור חלה, אבל חשיבי שפיר כהרבה עיסות קטנות ניחא, דלענין מצה לא בעינן שיעור, אבל אין נראה

כן וכמש"כ לעיל, וצ"ל דמיירי בנותן מים כשיעור הראוי ללוש העיסה, וכונת הרמב"ם לומר שאין מי פירות מעשירים את המצה וצ"ע מ"ט, (ויתכן לומר שהוא מה"ט כיון דלא חשיבי משקה הו"ל כתיבלה בקצח ואינך שע"י ששוכן אצל המצה דברים עשירים לא משוו לה עשירה, דבעצמותה עניה היא), וכלפי יין ושמן ודבש קאמר דהא בהנהו אפי' יש מהם רק כדי נתינת טעם (חשוב) הו"ל מצה עשירה, משא"כ במ"פ.

כמה מים צריך ליתן בעיסה דל"ח נלושה במ"פ כתב הרא"ש דיש לזהר שלא ללוש עיסה במי ביצים לבד בלא תערובת מים כדי לצאת מן הספק על חיוב חלה, ולא משמע דר"ל דיתן רוב מים, דהא מיירי באדם שרוצה לעשות עיסה מביצים ונותן לו עצה לערב מים, ואילו ברוב מים אין זו עיסת מי ביצים, ולדעת הרמב"ם דטפת מים שנפלה למשקין משוי לכולהו משקה המכשיר, ניחא, וכן הביא הגרע"א ז"ל בגליון סי' שכ"ט בשם השעה"מ, ואע"ג דמסתברא דמדרבנן בעלמא תיקנו כן, מ"מ כיון דחשיב משקה מדרבנן בדין הוא שיחייב בחלה מדרבנן, ושפיר מברך, אבל לדעת הראב"ד דגם במים בעינן רוב, צ"ל דכונתם שיתן רוב, [ונהנה דעת הראב"ד לפסוק כחכמים דר"מ, וגרים בדראב"י בור מלא ציר, אבל הרמב"ם כנראה גרס בור מלא ותו לא, או מלא סיד כמ"ש הר"ש ומתפרש אפי' בור גדול מלא מי פירות טיפת מים משוי ליה משקה, ולפ"ז הו"ל ראב"י מכריע דמחלק בין מים ושאר משקין, ור"מ י"ל דנקט מים וה"ה שאר מ"פ, א"נ משנת ראב"י קב ונקי], מיהו נראה שאם נותן כשיעור שיש בו לגבל העיסה, שתעשה גוש אחד, אע"פ שעשה בלילתה רכה קצת, ע"י רוב מ"פ, מ"מ א"א לחשבה כמפורדת כיון שהמשקה מחברה, ולפ"ז יש ליישב דברי הרא"ש דכיון שעיסת מי פירות בלילתה רכה, א"כ סגי במעט מים לחבר כל הקמח בבילילה עבה, מיהו אם עירב

כתב הפרישה דא"ג דעיסה שנילושה בדבש חשיבא פת הבאה בכסנין מ"מ כיון דבקבע עליה מברך המוציא חשיבא שפיר לחם, ובאמת הלשון מוכיח שמברכין המוציא לחם וש"מ דלחם מיקרי, וכ"כ בכ"מ הלכות ביכורים במ"ש הרמב"ם עיסה שנתן בה תבלין, [ובפשוטו י"ל דמקור הרמב"ם ממנחות כ"ג ב' גבי מצה], וכן יש להוכיח מהא דתניא מנחות כ"ג ב' דיוצאין במצה מתובלת ומפרשין התם ברובה מצה ואע"פ שטעם התבלין ניכר הרבה מ"מ חשיבא שפיר לחם דקרא לענין מצה, [והא דנקט קצח ושומשמן וכל מיני תבלין, נראה דהיינו משום דהני לא משוו לה עשירה, שאין ריבוי הקצח והשומשמן חשיבות בעיסה ויקרא עשירה, משא"כ מיני מתיקה ועשירות], וכן פשטות הסוגיא דפסחים דאף בנילושה רק ביין ושמן ודבש חשיבא לחם וכשרה לריה"ג, דמשמע דבכל גווני הוצרכנו למיעוטי דר"ע, וכן בדר"ל ור"פ ורהבדר"י ל"ה א' משמע דאף בלא מים חשיב מצה, לא מיבעיא לפרש"י דגם בדר"ע פ"י בלא מים, אלא אף לפרתו' מ"מ מתפרש גם בלא מים ויש לדחות, מ"מ סתמות כל הראשונים הכי מתפרש, דאף בלא מים כלל חשיבא מצה ולחם, וכן בירושלמי דדריש מחלת לחם שמן היינו דשמן לחוד משוי ליה לחם, מיהו אפשר דשמן לחוד חשיב פת גמור שאינו מיני מתיקה אלא עשירות, וכן דובשנין ואיסקרטין שאפאן בתנור חייבין בחלה, וש"מ דחשיבי לחם, ולפ"ז יוצאין בפת הבאה בכיסנין ידי הכזית דאורייתא ביו"ט ראשון דסוכות, (דהא ודאי לא בעינן עוני, וכי היכי דלא בעינן מצה ופשוט), וה"נ אמרינן ברכות ל"ח א' דגובלא מברך עליו במ"מ ואדם יוצא בו יד"ח בפסח, שו"ר שכ"כ הגרע"א ז"ל בגליון המג"א סי' קס"ח סקט"ז והא דמדמי שם ל"ז ב' מצה להמוציא, היינו בפירורין שאין החסרון משום קביעות, אלא בצורת לחם.

המים במי פירות תחלה ולא בעיסה, מסתברא דבטלו מדאורייתא, [וכמ"ש בפ"ת סק"ד], וצ"ע, שו"ר בספר אאמור"ר שליט"א שכ' דמסתברא דלענין חלה גם הרמב"ם יודה דלא סגי בטפה אחת, דדוקא לענין טומאה דלא בעינן שיעור שייך לומר כאילו הטפה נמצאת בכל מקום, משא"כ לענין חלה דמ"מ ליכא שיעור לגבל בו העיסה, מיהו הרמב"ם לשיטתו משמע דהשתא כל המי פירות מקבלין טומאה, מיהו י"ל דלא בעי משקין שיעור לטמאות, ואין נפ"מ אם הכל טמא או רק הטפה, ומ"מ הפשטות שהכל טמא, ונפ"מ כגון שאין בטיפה טופח ע"מ להטפיח להכשיר כל הפירות שנפלו משקין אלו על גביהן ומ"מ הוי הכשר.

בפוסקים סי' שכ"ט

שו"ע יו"ד סי' שכ"ט ש"ך סק"ט או אם יש לו עיסה אחרת כו' צ"ב מה הרויח בזה, הא ה"נ יכול להפריש משניהם בברכה אחת, ושמא ר"ל שיפריש השיעור שמפריש מעיסת החיוב ולא יותר, וירויח בזה שלא יצטרך להפריש מספק גם כזית מזו שנילושה במ"פ.

שם ס"י יש לזהר כו' זה העתק דברי הטור, אבל לא מ טעמיה, דהטור כתב כן משום ספק ברכה, והמחבר מעתיק דברי הסמ"ק וכמ"ש בש"ך ובהגר"א, והנה בעלמא אסור לטמאות אפי' קודם גמר מלאכה, כדתנן משתטיל את המים לא תגע אצלה, אלא דהכא שאני מפני שבלא"ה אינה ראוי' לכהן, ובחלת חו"ל דקילא טובא צ"ל דס"ל דעדיף למעבד הכי משום חשש תקלה, עבהגר"א סי' של"א סק"ג, ומ"מ הדבר צ"ע לתקן לטמאות העיסה, ואם נימא דבעינן רוב נחא, דהשתא הו"ל עיסה אחרת, דמורינן ליה שלא יעשה עיסה של מי פירות אלא מז' משקין ואז יכול להוסיף מ"פ, ונמצא שלא טמאנו עיסה של מי פירות כלל, משא"כ אם מורינן ליה להוסיף טיפת מים.

אי סופגנין חשיבי לחם

ב. פסחים ל"ז א' ת"ר הסופגנין והדובשנין כו' פטורין מן החלה, הר"ש בחלה פ"א הביא מספרי זוטא דממעטין להו מדכתיב מלחם ולא כל לחם, ומשמע דמיקרו שפיר לחם, אבל בתלמודן ל"מ כן כדתניא לק' ב' יכול יהא מעיסה וחלוטה חייבין בחלה ת"ל לחם רי"א אין לחם אלא האפוי בתנור, וכן מדמינן לה למצה כדבסמוך יוצאין במצה הינא כו' והתם לא כתיב מלחם, מיהו י"ל דגם לענין זה גמר מצה מחלה בגז"ש, וכן בירושלמי מדמי המוציא ומצה לחלה, ש"מ דלא מיקרו לחם כלל, ואפשר דדוקא בחלה איצטריך מיעוטא כיון שחיובה בזמן עריסה, ובאותה שעה כל העיסות ראיות ליעשות פת, וסד"א דראשית עריסותיכם ריבה, (כדאמר בירושלמי ריש חלה למאן דלא דריש גז"ש עי"ש והו"א דדוקא מין הראוי ללחם מתמעט מהגז"ש, אבל לא עיסה שאין דעתו לאפותה לחם, ולפ"ז מתפרש מיעוטא דמלחם דבעינן לחם ממש, ולא כל הראוי ללחם.

ובבהגר"א סי' שכ"ט סק"א משמע דס"ל דלדעת הספ"ז כולוהו חשיבי לחם, ולא אימעטו אלא משום דכתיב מלחם ולא כל לחם, וניחא ליה בזה הא דאיצטריך למעוטי חלוט מלחם עוני, דלא אימעט מלחם, וצ"ע דלא משמע הכי בתלמודן וכן בירושלמי כמש"כ לעיל.

רבנותא דסופגנין ואי יש חילוק בין בלילה עבה לב"ר

שם אר"ל הללו מעשה אילפס הן ור"י אמר מעשה אילפס חייבין והללו שעשאן בחמה, כבר תמה אאמו"ר שליט"א א"כ מ"ש סופגנין דנקט, מאחר שהדבר תלוי בנאפה בחמה או באילפס ותנור דבנאפה בתנור אפי' סופגנין חייבין ובאילפס א"נ בחמה אפי' עיסה גמורה פטורה א"כ אין שום חילוק בין סופגנין לעיסה, והו"ל למימר עיסה שאפאה בתנור או

באילפס חייבת ובחמה פטורה, (ולפר"ת דעיסה עבה לעולם חייבת, ניחא), והנה זה מבואר בברייתא דקתני בהדיא הסופגנין כו' עשאן באילפס חייבין בחמה פטורין, וש"מ דיש חידוש מיוחד בהני דפטורין, וטעמא נראה משום דהני א"צ אפיה בתנור, וא"כ היה מקום לומר דכי היכי דבאפאן בתנור חייבין, ה"ה בחמה, שאינם צריכים אפיה טפי מחמה, וקמ"ל דאע"פ שאפייתן שוה בתנור ובחמה, אפ"ה בחמה פטורין, וכ"ש עיסה גמורה כשמייבשה בחמה דלאו לחם מיקריא, שניכר בה חסרון האפיה.

ונראה דהוה פשיטא ליה לתנא דאין חילוק בין בלילתה עבה לבלילתה רכה, שלא הוזכר דעיסה היינו בלילה עבה, דגלגול וטמטום בא לומר שתעשה גוש אחד, אבל בגוש אחד פשיטא דאפי' בלילתה רכה חשיבא עיסה, וכששנה סופגנין ואינך ה"ז כאילו שנה הסופגנין והדובשנין כו' כיון שאינם נאפים בתנור פטורין, דזה מובן שאין אפשרות להדביק הסופגנין שבלילתה רכה בתנור (ובפרט כששונה סופגנין ודובשנין שהם עוגות קטנות, ולא שייד לאוקומי ששפכן על התנור), ולא מצי למיתני שעשאן בחמה, כיון שדין זה אמת גם בעיסה גמורה, ואם ה"י שונה סופגנין שעשאן בחמה ה"י מתפרש כפר"ת, אבל השתא מתפרש שזהו הפטור המובן בסופגנין דכיון דע"כ אין הבלילה הרכה גורמת, ממילא מובן דהיינו מפני שהני אין נאפין בתנור, ואם נימא דיש מהן שאין בלילתן רכה, אלא כיון שחולטין אותן א"צ אפי' גמורה, א"כ ע"כ מובן דהטעם מפני שלא נאפו בתנור, - קצרן ש"ד דלא מצי למיתני הסופגנין שאפאן בחמה, כיון דה"ה כל עיסה, ולא מצי למיתני עיסה שאפאה בחמה כיון דבעי לאשמועינן רבותא דהני וכמש"כ, (ועוד דבהני ידוע שתחלתן וסופן ע"ד חמה, משא"כ אי קתני עיסה שאפאה בחמה), מש"ה הוצרך למיתני סופגנין שתמא, וסמך שיהא מובן שאין פטור משום

בלילתן רכה, וכ"ש אם בין הני יש גם שבלילתן עבה.

בפלוגתא דר"י ור"ל

שם ור"י אמר מעשה אילפס חייבין והללו שעשאן בחמה, הא דלא קאמר והללו מעשה חמה הן, י"ל משום דגם כשמניחין בחמה הם מונחים באילפס, מיהו נראה דמודה ר"י שסתם סופגנין נאפין באילפס כמו בחמה, או אפי' דסתמא דמילתא נעשים באילפס, ומש"ה לא קאמר דהללו מעשה חמה הן, משא"כ לר"ל דהללו בכל גווני מעשה אילפס הן, דלא שיין להדביקו בתנור כפת, ואף בחמה הם מונחים באילפס, ואין להקשות לר"י א"כ היכי סתם תנא סופגנין ואינך, ויתפרש סתמא בחמה, דכיון שהדבר מובן בכונת התנא דטעמא דפטירי מפני שלא נאפו בתנור, א"כ לר"י דכל שהאור מהלך תחתיו היינו תנור, ממילא מובן דמיירי במידי דלאו שמי' תנור, (כמו לר"ל דמיירי בהדביק ולבסוף הרתיח), ואין המחלוקת תלוי' בהבנת המשנה אלא בהבנת ענין תנור.

ואפשר דר"י ור"ל פליגי מכח הא דסתם לן תנא דסופגנין פטורין, וס"ל לרשב"ל דאי באילפס חייבין, הו"ל לתנא לפרושי שעשאן בחמה, דדרך לאפותן באילפס טפי מבחמה, ור"י דייק מדנקט הני ואי באילפס פטורין הו"ל לאשמועינן בכל פת, אבל אי באילפס חייבין והללו שעשאן בחמה ניחא, דלא מצי למיתני אלא הני שאפייתן קלה ואפשר לאפותן בחמה, אבל בעיסה גמורה שעשאה בחמה בטלה דעתו, ואפשר דחייבת, ועכ"פ לאו בשופטני עסקינן.

החילוק בין סופגנין לעיסה ובטעמא דתחילתה
או סופה עיסה חייבת

ג. חלה פ"א מ"ה עיסה שתחלתה סופגנין כו', החילוק בין סופגנין לעיסה, הוא דסופגנין בלילתן רכה [או שעיסתן קלה] וראוין לאכילה באפיה מועטת, הלכך דרך

לאפותן בחמה או באילפס, משא"כ עיסה עבה דפת שאין דרך לאפותה אלא בתנור, ונראה דאין לפרש שהעיסה לא נשתנית ורק הנדון שמתחלה הי' דעתו לאפותה בחמה ולבסוף בתנור או איפכא דנהי דסופגנין אין דרך לאפותן בתנור, מ"מ אין לקרוא עיסה גמורה שדעתו לאפותה באילפס בשם סופגנין, וכן עיסת סופגנין לא מיקריא עיסה כשדעתו לאפותה בתנור, וכ"ז אפי' אם נימא דבעושה עיסה גמורה ע"מ לאפותה בחמה פטורה, וביאור מתניתין דלא מיירי בדעתו למעבד מידי דלאו אורחי', הלכך כשרצה התנא לשנות תחלתה ע"ד חמה וסופה בתנור, שנה עיסה שתחלתה בלילה רכה, וחזר והוסיף עליה עד שנעשית עיסה עבה, וממילא מובן שיאפנה בתנור, וכן איפכא שהוסיף מים ונעשית בלילתה רכה, וממילא מובן שלא יאפנה בתנור אלא באילפס או בחמה, [וכן מתפרש דומיא דקנובקאות שעתיד להחזיר לחם גמור לסלתו], והא דתחלתה עיסה חייבת הדבר פשוט שכבר נתחייבה חיוב מוחלט, והא דסופה עיסה חייבת, צ"ל דסופגנין לא חשיבא שעת חובתה, וכעין הסברא דפחות מה' רבעים לא חשיבא שעת חובתה [ולכך מהני צירוף סל לחיבין], דאין חשיבות עיסה אלא בעיסה גמורה ולא כתבשיל או פירורין, וכשנעשית עיסה גמורה ובשיעורה אז הגיע שעת חובתה, ולפ"ז גר שנתגייר והיתה לו עיסת סופגנין ועשאה עיסה חייבת, ועוד יתכן לפ"ז דעיסה גמורה שעשאה לכותח ונמלך לאפותה פטורה, דיש כאן שעת חובה גמורה, כמו לחלקה בצק, ורק בהני שמעשיהן מוכיחין עליהם שהם מעשה אילפס, חשבינן להו כתבשיל ולא חשיב שעת חובתה, ועי' לק' סק"י.

העושה עיסה ע"מ לייבשה בחמה ולאכלה אי
חייבת בחלה

ולא אמור אפשר דהעושה עיסה גמורה ע"מ לייבשה בחמה ולאכלה כך, בטלה דעתו וחייבת דרך בעיסה לכותח סגי בייבוש

בחמה, שאינו אוכלה, אלא מפררה ונעשית לטיבול (עם נסיוני דחלבא ומלחא), אבל ע"מ לאכלה כך לא חשיבא מחשבה, וכיון שהעיסה גמורה חייבת בחלה, ואפשר דהיינו נמי טעמא דקתני בתוספתא העושה עיסה ע"מ לאכלה בצק חייבת בחלה, דמחשבה זו לאו מחשבה היא, וכיון שא"א להתחשב בדעתו, הרי לפנינו עיסה גמורה שדרך לאפותה וחייבת בחלה.

ונראה דמשכח"ל בלילה עבה דלא בטלה דעתו כשאפאה בחמה, והיינו מעיסה וחלוטה, דכיון שכבר נתבשלו מעט ע"י החליטה סגי להו באפיה מועטת, והרי היינו טעמא דמאן דפטר אע"ג דהדר אפיה, דס"ל שאין אפיה זו חשובה לבטל ממנה שם תבשיל, שכבר ראוי"ה קצת ע"י החליטה, ונראה לדקדק דבבבליה עבה מיירי מדקאמרי חכמים אפאה בתנור חייבת, וסתמא מתפרשא בתנור גרידא, ואי בלילה רכה לא מצי לאפותה בתנור.

בדעת ר"ת אי ס"ל דמחשבה אינה מועלת כלל וגדרי לחם לר"ת

ד. בתנ"י ברכות ל"ז ב' ד"ה לחם כתבו דמתחלה ה' רוצה ר"ת לומר דעיסה עבה שעשאה סופגנין דוקא חייבין בחלה אבל לענין המוציא ומצה לא חשיבי לחם, דהא כל עיקר קושייתו הואי מכח הא דהחויב בחלה משעת גלגול, ותו לא פקע החיוב, אבל המוציא תלוי באפיה, וכיון דעכשיו סופגנין הוא לא חשיב לחם, וסיימו ולא נהירא כיון דמשמע דעל המנחות המטוגנות מברכין המוציא, וכ"כ בתנ"י הרשב"א והר"פ פסחים ל"ז דמכח קו' דר"ת מגלגול יש לחייב רק בחלה, אבל לא לענין המוציא ומצה, אלא דמכח ההיא דמנחות הוכיח ר"י דה"ה לענין המוציא, [מיהו משמע שם דר"ת דימה המוציא לחלה בלא ראייה זו ואפשר שזה מכח ההיא דחלוט אימעיט מעונין].

ונראה דמורה ר"ת בעושה עיסה ע"מ לחלקה בצק או לכותח או לכלבים דפטורה, שאין המחשבה סותרת את המעשה, משא"כ בעושה עיסה לאפותה כסופגנין בזה ס"ל דלא מהני מחשבה, דאין מחשבה מוציא מיד מעשה שהעיסה גמורה לפנינו בחיוב, דלמטה שהוא חפץ בעיסה נגמר חיובה בגלגול, ומה שחושב להתנהג בה שלא כדרך, זה אינו פוטרה, משא"כ בעיסה לכלבים ואינך, וכ"ז למאי דס"ד דדוקא בחלה חייבת, אבל למסקנא דה"ה לענין המוציא א"כ ניחא בפשוטו דגם אם נקבל מחשבתו חייבת, דסגי בתנאי דתחלתו עיסה כמו בסופו עיסה.

והנה מבואר בתנ"י פסחים ל"ו ב' דלר"ת חשיבא עיסה עבה לחם ע"י חליטה לחוד, ורק מלחם עוני אימעטא, וכ"ד ר"י שם, ונראה מזה דדעת ר"ת דשני תנאים יש לחשב לחם, או תחלתה עיסה או סופה עיסה, וכשתחלתה עיסה גמורה זה לחוד מחייב וחשיב לחם, ואין לנו ענין באיזה אופן תאפה, דתנאי זה לחודי' משוי ליה לחם, ולמד כן מלשון סופה עיסה דקתני על כונת אפיה, וש"מ דעיסה היינו לחם, וכל שיש לה שם עיסה אם ע"י גלגול או ע"י אפיה, היינו לחם דקרא, אמנם בענין תוריתא דנהמא בסוף, אבל א"צ דין אפיה, דסגי בעיסה שמתחלתה.

ונראה דלמסקנא דר"ת ור"י אין הטעם מפני שהיתה עיסה עבה בשעת גלגול, אלא אזלינן בחר השתא, ורואים אם הצק מבבליה עבה או רכה, דזה ניכר בפת גם לאחר אפיה, ואם הוא עבה יש לו מעלת לחם בכל צורה שנאפה, דעביו משוי ליה חשיבות לחם, בדאיכא תוריתא דנהמא שנראה גוש אחד בצורת לחם, ואם הוא מבבליה רכה חסר החשיבות של לחם אם לא נאפה בתנור, ולפ"ז תחלתה עיסה וסופה סופגנין, אין הכונה תחלתה עבה וסופה רכה, אלא סופה בחמה או באילפס, וכ"כ הראשונים ז"ל, ואין הטעם

לנו ענין בדעתו בשעת גלגול כלל, ומכח הקושיא אין להמציא דבר בלא סברא כלל, ושבקי' דאיהו דחיק ומוקי אנפשי' כמ"ש הר"ש דקאי אשאר מנחות, [והא דנראה להם דוחק לתרץ כן, היינו משום דלא הו"ל לתנא להכניס ענין המוציא הכא דאיירי במושג הכללי של הקרבת מנחה, אא"כ הדבר נוהג בכל המנחות], א"נ דשמנן מועט ולא חשיבי ע"י משקין [וע"י להלן בזה], ולר"ל מיתוקמא בנתנן בתנור או הרתית ולבסוף הדביק.

ולפמשינא לעיל באמת אין הטעם להמוציא ומצה מפני דעתו בשעת גלגול, שאם גלגל עיסה עבה והוסיף מים ונעשית רכה אף דלחלה חייבת, [עכ"פ בנמלך, ובה"י דעתו כן מעיקרא יש לדון לדעת ר"ת במסקנתו אי מיחייבא וע"י להלן בזה], מ"מ אין מברכין עליה המוציא ולא חשיבא מצה אא"כ נאפית בתנור, דעצם הדבר שהעיסה עבה גורם שתחשב לחם באפיה כל דהו, ואפי' ע"י חמה ובישול, ולא משום שהיתה פעם עיסה גמורה.

[אאמו"ר שליט"א] הקשה בעיקר הראיה דלא אשכחן כלל שהיו מטגנין מנחת מחבת ומרחשת בשמן דליכא טפי מג' מתנות שמן, ואין מתן שמן בכלי בשעת הטיגון כלל, והא דאמרינן מעשיה רוחשין צ"ל שהעיסה רכה וכולה רוחשת, ולא שהעיסה רוחשת מהשמן שסביב, אבל רש"י מנחות ס"ג א' לא פי' כן, וכן כל הראשונים ז"ל פשיטא להו דמחבת ומרחשת ענינם טיגון כידוע ענין המחבת, ויתכן לומר שהטיגון והרחישה במים (וזה כעין בישול) רצ"ע.

אם לר"ת יש נפ"מ בין חלה להמוציא ועוד בדעת ר"ת

ואמנם לכאורה גם למסקנא דר"ת יש חילוק בין חלה להמוציא ומצה אף בעיסה עבה, דחלה שנתגלגלה בחיוב אפי' על דעת שלא יהא לה תוריתא דנהמא ג"כ חייבת

משום דלא מהני דעתו לבשלה, אלא דאף כשבישלה אי איכא תוריתא דנהמא חשיבא לחם, ונמצא שאין כאן מחשבה להוציאו מתורת לחם כלל, אלא מחשבה שלא לעשות אפיה שמחשיבה לחם אפי' לבלילה רכה, [וע"י להלן דאיכא גונא דשייך לנדון דמחשבה].

בקו' הרמב"ן דמחשבה בשעת גלגול מהני

מיהו מה שהשיג הרמב"ן על ר"ת הוא במ"ש דכיון שנתחייבה בגלגול לא מהני מה שאפאה בחמה לפוטרה, וע"ז השיג דמהני מחשבה שבשעת גלגול, וזו השגה רק על הסברא דחייבת בחלה ולא בהמוציא ומצה, אבל למסקנת ר"ת דזה גופא משוי ליה לחם כיון שבלילתו עבה, א"כ אין כאן כלל מחשבה לאפוקי מתורת לחם, וכן הר"ש חלק על ר"ת כהרמב"ן מפני שזהו יסוד דברי ר"ת דבחלה ודאי חייבת ממתניתין, אבל על מה שהוסיף ר"ת דכל עיסה עבה חשיבא לחם אפי' ע"י בישול וחמה לא דנו בזה, אלא דממילא מוכח מעיסת כותח גם לענין זה, [ודעת ר"ת בזה נראה משום דחשיב כותח כעושה עיסה לכלבים וכיו"ב דכיון שעשוי' לפררה וליעשות טיבול אינה חשובה לחם כלל שו"ר שכ"כ תר"י בברכות, ולא דמי לקנובקאות שהגיעו לתכלית השלימות, דה"נ אם אפה בתנור עיסה לכותח פשיטא דחייבת].

קו' אאמו"ר שליט"א על ראיית התו' ממנחות, ועשיית מנחת מחבת ומרחשת

אאמו"ר שליט"א תמה על הראיה שהביאו תו' ממנחות שמברכין עליהן המוציא, דאיך אפשר לחדש מכח זה דבלא אפיה נמי חשיב לחם, נהי דס"ל לר"ת לענין חלה דגלגול מחייב במוחלט, מ"מ לענין מצה והמוציא לא מהני טעם זה כלל, [וכ"כ הראשונים ז"ל דאי משום הא דוקא לענין חלה], וכיון דמבואר דאילפס לר"ל או חמה לר"י לא משווי ליה לחם, מה"ת לחלק בזה בין עיסה עבה לרכה, הרי לענין דין לחם אין

בחלה, שהרי משעת גלגול נתייבה, ואילו דין לחם לענין המוציא ומצה לית ליה, דמסתברא דאף למסקנת ר"ת לא הדר ב' מדינא קמייתא דלא מהני מחשבה כשהגלגול בחיוב גמור, דמה שחושב לעשות מעיסה גמורה תבשיל חשיבא כמחשבה שעוקרת את המעשה, וכ"מ בראשונים ז"ל על עיסה שגלגולה עבה וסופה בלא תוריתא דנהמא שחייבת בחלה ולא חשיבא לחם לפר"ת, וכ"ה בסה"י.

מיהו בזה אין הטעם משום דבעינן תנור, דאף בתנור אם לא יהא תוריתא דנהמא לא חשיב לחם, וביסוד הדברים כל שהעיסה עבה אין לנו ענין לפ"ת איך נאפית, אם בחמה או טיגון במשקין או ע"י בישול גמור, וזה שוה בין לענין חלה בין לענין מצה והמוציא, ומש"ה השוו ז"ל לפר"ת מצה והמוציא לחלה בכל מילי, דהתוצאה שאין תוריתא דנהמא ה"ז כבישלה אחר האפיה, דג"כ אין מברכין המוציא ומצה, אבל אין חסרון זה מתייחס לדין תנור או אילפס דלעולם עיסה עבה חשיבא לחם לכל הדברים בכל אופן שנעשית.

והדינים מבוארים בהדיא שהרי חלוט בלא אפיה חשיב לחם לפר"ת בתו' ל"ו ב', וחלוט היינו בישול, וכ"כ הראשונים ז"ל אהיהא דמנחות דלא מסתבר לחלק בין טיגון בשמן למים, ור"ל דכי היכי דבשמן חשיב לחם ה"ה במים, והיינו בישול, [ואף אם בישול במים הרבה מבטל תוריתא דנהמא, זה ענין אחר וכמשנ"ת], וכן מעיסה לפר"ת בעיסה עבה חשיב לחם, וכ"כ הראשונים ז"ל דסופה סופגנין חייבת כגון שמתגנה בשמן או מבשלה במים, וע"ז כתבו דה"ה לענין המוציא ומצה [ומ"ש בתר"י ברכות שם דע"מ לבשלה חשיב שלא לשם לחם כלל התם מיירי בעניני בישול כאטריות שלנו שענינם תבשיל ואינו עושה אותם גוש אחד כענין פת לצורך סעודה כענין פת, אבל כשזה גוש אחד כפת חשיב לחם].

ולענין המוציא בנאפית בחמה ג"כ משמע דלפר"ת עיסה עבה חשיבא לחם, דכללא דמילתא שכולן שוין, [אם יש התנאי של תוריתא דנהמא], וכ"מ בירושלמי דקתני שיוצאין בסופגנין העשויין באור (ואין יוצאין בעשויין בחמה), ולפר"ת כל היכא דקתני סופגנין היינו לאפוקי עיסה עבה שיוצאין בכל ענין, וכ"ה פשטות הדברים דאם בחמה מודה ר"ת דלא חשיב לחם א"כ אין דמיון בין חלה למצה אלא דס"ל לר"ת מסברא דבאילפס ומשקין מיהא חשיב לחם, ול"מ כן, וכן יש להוכיח מהא דאד"ל דהדביק ולבסוף הרתיח נעשה כמי שאפאו בחמה, וש"מ דחד דינא אית להו לדידיה.

ומ"ש בסה"י דמעשה אילפס הן ר"ל בלילה רכה אין כונתו דמלבד זה אין חסרון במעשה אילפס כלפי תנור, אלא שדקדק למצוא היכן מרומז דבלילתן רכה וכתב דהיינו מדקאמר "הן", דמשמע שהדבר מוחלט וידוע כן, אבל ודאי דלר"ל מעשה אילפס כעשאו בחמה דמי כחסורי מחסרא דברייתא, [שור' בבהגר"א או"ח סי' קס"ח ס"ק ל"ז שכ' דבבישול גמור נמי איכא תוריתא דנהמא ומברך המוציא לפר"ת, וכתב דאישתמיטתי' להמג"א שכ' דבבישול גמור ליכא תוריתא דנהמא, דברי הרא"ש דמבושלים במים הרי כמטונגין בשמן וכ"מ בחלוט בהדיא בדברי ר"ת בתו' בסה"י].

והא דממעטין בספ"ז פרט למבושל אפשר לפרש בבליה רכה, ולר"י אתא לאפוקי מעשה אילפס עם משקה ולר"ל הרתיח המשקה ונתן לתוכו העיסה, א"נ ופרושי קא מפרש פרט למבושל גמור [בבליה רכה ע"י משקה ואפי' בלא משקה כלל דהני כסופגנין ואינן בכל ענין חשיבי בישול ודוחק א"נ י"ל פרט לתבשיל וכהיהא דאטריות שבתר"י ברכות שם.

ויצוי מש"כ עוד בדעת ר"ת לק' סק"ז.

גלגול, וכשעשאה ע"ד לאפאה בתנור נתחייבה מיד בעריסה, וזו נראה דעת הרמב"ן שכ' דגם עיסת סופגנין עיסה היא, ור"ל דכל שהיא בכלל עיסה לענין שאם יאפנה תתחייב הרי היא גם עיסה מתחלתה, ולא נחית ז"ל לבאר מהו שיעור הרכות שתחשב עיסה, ולפמ"ש"כ הרי מבואר בהדיא דכצפיחית חשיבא עיסה, אלא דברכה טפי מצפיחית משמע לכאורה דעת הרמב"ן שאין בה חיוב כלל, [ועי' להלן], וכנראה ס"ל דאפי' לא חשיבא עירוס, דלא מחלקינן לחשבה עריסה באמצע זמן האפיה, וכיון דהו"ל לחם בלא עריסה לא חשיב לחם, [מיהו ק"ק דלכאורה לענין מצה והמוציא מסתברא דחשיב לחם, דלא בעינן בהו דין עריסה והא משוינן כולהו בדין לחם, וצ"ע], ועיקר הדבר דעיסה רכה פטורה אינו מפורש בדברי הרמב"ן, אבל כ"כ תלמידו ר"ד בחידושי הנדמ"ח, [וכ"כ במאירי], וכן הר"ן העתיק דברי הרמב"ן מדקתני עיסה שתחלתה סופגנין ש"מ דעיסת סופגנין עבה היא, דרכה לא חשיבא עיסה, מיהו אין זו ראייה, ופשטות הדברים דאף עיסה רכה חייבת בחלה, וכ"מ ברשב"א אע"פ שהעתיק שיטת הרמב"ן וראיתו ממתניתין, דעיקר הראיה היא אם לפר"ת עיסה הוא שם לבלילה עבה א"כ איך קראה עיסה כשתחלתה וסופה סופגנין, וכ"ה פשטות כל הפוסקים דליכא מאן דפליג בעיסה רכה שיש בה חיוב, [ומה ששייך לדון זה רק ברכה ביותר וכמשנ"ת], ונראה דמברכין על ההפרשה בעיסה רכה שאפאה בתנור, שהרי הדבר מפורש בדין איסקריטין וכמש"פ רש"י ולא מצינו חולק בזה, ודברי ר"ד תלמיד הרמב"ן יש לפרשם ברכה ביותר שאינה חיבור בניצוק וכמש"כ, דכונתו כלפי דברי ר"ת שבא לאוקומה בעיסה שאין לה שם עיסה בזמן הלישה, ובזה קאמר דאפשר דפטורה לגמרי.

זמן החיוב וההפרשה בב"ר לר"ת ולחר"ש

ברם יש לדון אם יכולין להפריש מעיסה רכה בעודה עיסה, דאמנם דעת הרמב"ן

הא דפריך ממצה העשוי' באילפס ולא משני ברכה, פר"ת בסה"י מתפרש מצה הצריכה אילפס, ולפמ"ש"כ דאף בחמה חשיבא מצה א"כ ניחא בפשיטות דמדנקט אילפס משמע דבעשוי' בחמה אין יוצאין.

פי' איסקריטין וב"ר אי חייבת בחלה, ובדברי הר"ד בזה

ה. פסחים ל"ז א' ואיסקריטין פרש"י עשויין כצפיחית שלשין עיסתן רכה מאד, והדבר מפורש במתניתין פ"ה דמכשירין ומייתי לה בנזיר נ' א' כל הניצוק טהור חוץ מדבש הזיפין והצפחת [ובנזיר גרס והצפיחית] ופר"ש [וכ"ה בתו' וברא"ש נזיר שם בשם הערוך], מאכל העשוי מקמח ודבש והוא רך כל כך שיכול להציקו וראיה לדבר כצפיחית בדבש, עכ"ל, וש"מ דאיסקריטין שהם תרגום דצפחת עיסתן רכה מאד כדפרש"י, ומבואר מזה דעיסה רכה חייבת בחלה ברם יש להסתפק בעיסה רכה טפי מצפחת, שאין שום חיבור בין הקמחים, והו"ל כמי סובין, דלכאורה אין ע"ז שם עריסה כלל, שענינה דיבוק וחיבור, ולפ"ז אם באנו לחייב באפאה בתנור היינו מקרא דמלחם ולא מקרא דעריסותיכם, ול"מ כן, דבפשוטו נראה דכל שאינו בכלל עריסה, אין בו חיוב חלה, ולא איתרבו מקרא דמלחם אלא זמן החיוב, וכן פחות מכשיעור, מיהו אפשר דכל אותן שנעשין גוש אחד ע"י אפיה, יש בהם מצב של עריסה בתוך התנור שהכל מתדבק יחד ע"י שהמים יוצאים מכח החום, ובאותה שעה חשיבא עריסה לחייבה בחלה, ולפ"ז כל עיסה שסופה לחם חייבה בחלה, מיהו נפ"מ שא"א להפריש ממנה בעודה עיסה, ועי' להלן.

וב"ז בעיסה רכה טפי מאיסקריטין, אבל עיסת אסקריטין בפשוטו דמיה לכל העיסות, ולמאן דלא מחלק בין לבילה עבה לרכה כל העיסות שוין, דכיון שהיא נותנת את המים מגבהת חלתה ומשנדבק כל הקמח היינו

דעת תו' ותו' הרא"ש בזה

ובתו' ותו' הרא"ש ב"מ פ"ט א' נמי משמע דאין החיוב חל אלא בזמן האפיה, כיון שלא הי' גלגול, [וּמְדַלָּא נַחֲלָקוּ הַר"ש וְהַר"ש שם ש"מ שזה נשאר אף לבתר חזרת הר"ש ועי' מש"כ לעיל בסוגריים], ואמנם הי' אפשר לפרש דבריהם איפכא דכונתם כפשוטו דבעיסה רכה אין לישה וקטוף אחר הגלגול רק אפיה, אבל הערוב עם המים מחייבה, ובהכי מיירי הא דקתני האופה פטור, אבל ל"מ כן מדבריהם, אלא נראה כונתם דומיא דלש שתחלת הלישה מחייבת, ובאותה מלאכה עצמה אינו אוכל אחר שכבר הוקבעה לחיוב, דלש היינו מגלגל, אלא דמיירי דאחר שגלגל ונתחייבה מוסיף ללוש כמש"פ רש"י, וה"נ משכח"ל באופה אחר שקרמו פני' שאינו אוכל, וחזינן מזה דאע"פ שדעתו לאפותה לא נתחייבה קודם קרימת פנים, [והא דלא קשיא להו התם בחולב ומחבץ ומגבן היינו משום דהתם הסיבה שוה בכולן שאינן גידולי קרקע, משא"כ היכא דהסיבה גמר מלאכה א"כ כבר היתה הסיבה קודם הלישה ואין טעם להזכיר שגם מה שאחר אחר גמר מלאכה ג"כ אינו אוכל], - (מש"כ קרימת פנים הוא ע"פ דברי סה"ת, וכדתנן במתניתין הכל הולך אחר הקרימה בתנור, אבל אפשר דקודם לכן נמי מיחייבא מיד שנעשית כלילתה קשה ע"י האפיה וכמו שצדדנו לעיל, ורק מכח התוספתא כתבו גם בזה קרימת פנים, אבל מ"מ כ"ה הפשטות בדעת ר"י).

בדין חלת המסרת ואופן עשייתה

ו. פסחים שם מאי חלת המסרת אריב"ל זה חלוט של בעה"ב, קצת משמע מדמייתי דריב"ל הכא ולא נטר עד לבסוף בתר דברי ר"י ור"ל, דאינהו לא קיימי אחלת המסרת, וביותר מוכח כן בברייתא דבסמוך דקתני סופגנין ודובשנין ואיסקריטין, וחלת המסרת לא קתני, [ואין נראה לדחות דלא

ודעימי' נראה דכל עיסה החייבת באפיה חייבת מיד בדעתו לאפותה, אבל דעת ר"ת ור"י משמע שלא נתחייבה אע"פ שדעתו לאפותה, דהא ס"ל שאם נתחייבה תו לא פקע חיובה, וכל עיקר דבריהם הם דעיסה רכה לא נתחייבה, ואם בעיסה רכה תלוי חיובה בדעתו, א"כ מאי קשיא להו ממתניתין דתחלתה סופגנין, אלא ודאי לדידהו אין חיוב בזמן העיסה אע"פ שדעתו לאפותה [ועי' להלן שכ"ה בסה"ת], אלא שיש לדון אם הפריש אם חלה ההפרשה כמו מנתנית מים דחשיבא ראשית עריסותיכם, דדוקא המפריש חלתו קמח תנן דאינה חלה, אבל הכא מסתברא דחשיבא ראשית עריסותיכם, ועדיף מינה דכשאפאה לבסוף איגלאי מילתא שכבר הושלמה העריסה של פת זו, וצ"ע כיון דלדידהו ליכא קרא להפרשה קודם זמן החיוב וכמשנ"ת לעיל ס"א סק"ד.

וב"ז לדעת ר"ת ור"י אבל למאי דהדר בי' הר"ש וסבר כהרמב"ן לכאורה הי' נראה דכמו ששייך מחשבת פטור בעיסה גמורה, ה"ה מחשבת חיוב בעיסה רכה, וכ"ה פשטות הדברים דלמאי דמפרשין סוגין בכל מיני עיסות, אין מהיכן להמציא חילוק בין עבה לרכה, אבל מסתמות דבריהם משמע שהסכימו לסברת ר"ת דאין חיוב בעיסה אלא בגלגול, ועיסה רכה לאו גלגול חשיבא, שהרי סברא זו היתה פשוטה לר"ת ור"י ולא מצאנו פירכא לזה, [וכ"כ בסה"ת סוף ה' חלה בשם ר"י ליישב ברייתא דקתני בעיסה שנכנסה בספינה לא"י דאזלינן בתר קרימת פנים, דמיירי בכלילה רכה שהקרימת פנים הוא המחייב, מיהו ר"י לשיטתו דס"ל כר"ת], ואפשר לומר דלא נחתו להאריך בזה כיון דליכא נפ"מ כ"כ, בפרט אם נימא דלעולם חיילא ההפרשה גם קודם הקרימה בתנור, (וגם אין ראייה כ"כ דהא הר"ש בסוף ימיו חזר בו כמ"ש בסמ"ג ומשנה לא זה ממקומה).

ניחא ליה למנקט אחלת המחבת שעשאה באילפס, אם האמת שיש בה חילוק זה דבאילפס חייבת, ונראה מזה דחלת המסרת לכו"ע מעשה אילפס בלחוד היא, שבלילתה עבה וצריכה אפיה גמורה, אלא שמטגנין אותה במחבת כעין חליטה, ואין בה עוד אפיה אחר חליטה זו, והלשון מוכיח כן דאם עושין אותה בחמה למה מייחסים עשייתה למחבת, [שו"ר שכ"מ במלחמות עיי"ש], ולפ"ז מפורש במתניתין דבמשקין אפי' ע"י האור פטורה, ואיצטריך לאשמוענין לר"ל חלת המשרת, אע"ג דאינך אפי' בלא משקין פטורין, [דחלת המסרת בלילתה עבה כשאר עיסות, ועוד], דאפי' הרתיח המחבת תחלה פטורה, ולפ"ז מיושב הא דלא קתני במתניתין פרט למבושל, ואמנם כל הני פטוריהו מכח זה דכבישול חשבינן לה, מ"מ הו"ל לתנא להזכיר פטור דבישול במשקין, שהוא אפי' ע"י האור והרתיח תחלה, אבל השתא דקתני חלת המסרת, היינו בישול, וכ"נ דעת רי"ו שכ' אמתניתין יש מהן שמייבשין בחמה ויש מהן שמתגנין באילפס, ור"ל חלת המסרת.

ברם לשון הטור סי' שכ"ט צ"ע שלא הזכיר כלל דין אפיה בחמה, מלבד בעיסת כותח, ומהצעת דבריו נראה דמפרש סופגנין מטוגנין או מבושלין וכמ"ש הרא"ש בה' חלה וז"ל פי' תחלתה וסופה סופגנין כמו [ר"ל כגון] עיסה שבלילתה רכה ואח"כ מבשלין אותה או מטגנין אותה בשמן כו' ותחלתה עיסה וסופה סופגנין כמו שבלילתה עבה ואח"כ מטגנין אותה בשמן או מבשלין אותה במים כו' וכ"כ בפירושו אמתניתין דתחלתה סופגנין, וז"ל תו' ברכות ל"ח א' וכל דבר שתחלתו סופגנין וגם סופו כגון הני סופגנין שמטגנין אותן בשמן שקורין בוני"ש פטורין מן החלה, אבל כבר נתבאר דע"כ נקטו כן רק להציע הדינים למעשה, אבל כונת המשנה ודאי באינם מטוגנים מיירי.

וצי"ל דהטור לא העתיק דין סופגנין בחמה לפי שאינו מצוי כלל, והלך בעקבות הראשונים שהעתיקו דין סופגנין לטיגון

ניחא ליה למנקט אחלת המחבת שעשאה באילפס, אם האמת שיש בה חילוק זה דבאילפס חייבת, ונראה מזה דחלת המסרת לכו"ע מעשה אילפס בלחוד היא, שבלילתה עבה וצריכה אפיה גמורה, אלא שמטגנין אותה במחבת כעין חליטה, ואין בה עוד אפיה אחר חליטה זו, והלשון מוכיח כן דאם עושין אותה בחמה למה מייחסים עשייתה למחבת, [שו"ר שכ"מ במלחמות עיי"ש], ולפ"ז מפורש במתניתין דבמשקין אפי' ע"י האור פטורה, ואיצטריך לאשמוענין לר"ל חלת המשרת, אע"ג דאינך אפי' בלא משקין פטורין, [דחלת המסרת בלילתה עבה כשאר עיסות, ועוד], דאפי' הרתיח המחבת תחלה פטורה, ולפ"ז מיושב הא דלא קתני במתניתין פרט למבושל, ואמנם כל הני פטוריהו מכח זה דכבישול חשבינן לה, מ"מ הו"ל לתנא להזכיר פטור דבישול במשקין, שהוא אפי' ע"י האור והרתיח תחלה, אבל השתא דקתני חלת המסרת, היינו בישול, וכ"נ דעת רי"ו שכ' אמתניתין יש מהן שמייבשין בחמה ויש מהן שמתגנין באילפס, ור"ל חלת המסרת.

מיהו ר"ת לשיטתו דעיסה עבה לעולם חייבת, ע"כ מוקים לה בבליה רכה, וכיון שכן ע"כ לאוקומה שחוזר ואופה בחמה או באילפס בלא משקין, דאלא"ה תיקשי לר"ל, מיהו י"ל דנפ"מ בהרתיח המשקה תחלה אלא שזה לכאז פשוט שבמשקה אין עדיפות להרתיח תחלה, עכ"פ בבליה רכה, ומש"ה הוצרכו תו' להביא מהירושלמי לענין משקין, אבל אי מפרשינן חלת המסרת שבישולה במסרת בלבד א"כ הדבר מפורש במתניתין.

אי סופגנין דמתניתין מטוגנין במשקה וברמב"ן וטור בזה

והנה מבואר בסוגיין דסופגנין ואינך אינם מטוגנים במשקה מדהוצרך ר"י לאוקמינהו בחמה וכן בברייתא דבסמוך, ואי במשקה אפי' באילפס פטור, וכ"ה בירושלמי

ובישול, ושפיר סתם בלשון סופגנין שידוע בזמנו שנעשים ע"י טיגון כמרחשת, וכמ"ש תו' הנ"ל, וכ"ה סתמא דמילתא בעיסה העשויה כספוג, ומ"מ סתם ולא פ"י כיון דבגמ' מתפרש בע"א, ועדיין צריך יישוב למה שינה מהמתבאר בגמ', וכבר תמה אאמו"ר שליט"א בזה, אבל עכ"פ זה אמת דבטור מתפרש שענין הסופגנין ידוע, והיינו שמטגנין אותן בשמן ומעשיה רוחשין, כמו שעושין סופגנין בזמננו, ודובשנין ואיסקריטין פ"י בהדיא שהם מטוגנין בדבש, וכ"מ ממה שלא הזכיר כלל ענין אפיה בחמה, רק בכותח, [ועי' באו"ז תשו' ראביה שג"כ פ"י דסופגנין ואינך מטוגנין הם], ושמא פ"י הטור דברי הרא"ש כפשוטן, וצ"ע.

ובשו"ע ס"ג כתב טיגון ובישול וסופגנין וחמה, ונראה ג"כ שפ"י סופגנין כמו שרגילין כהיום דלאו טיגון מיקרי, אלא כדפרש"י מנחות ס"ג א' מעשיה רוחשין, וגם לא חשיב בישול כיון שהעיסה צפה ע"פ השמן, והיינו דחשיב לסופגנין אופן רביעי מלבד טיגון ובישול וחמה.

ולדעת הרמב"ן דעיסת סופגנין עבה היא, משמע שסופגנין זה שם לאפיה שלא בתנור, וקאר"י דסתמא בחמה קאמר, ור"ל מוקי לה באילפס, ולפ"ז יל"ק היכי סתים תנא סופגנין לפטורא, כיון שזהו הפירוש המובן של סופגנין, כדקאמר תחלתה עיסה וסופה סופגנין על כונת חמה, מיהו צ"ע דבפשוטו ל"מ כן, ופת ספוגנית ידועה על הפת שיש בה הרבה אוירין כדתנן בעוקצין, וכן דובשנין ואיסקריטין ודאי מיני פת ידועים הן, ועי' לעיל סק"ב.

שי"ך סי' שכ"ט סק"א משמע מלשונו שהחסרון מפני שהם עשויין בדבש ולא במים ולא נתפרשה כונתו ז"ל, וצ"ל דנזהר מלהזכיר לחם מפני שיטת ר"ת וכונתו לומר דכל הני אינם לחם הרגיל, ובעינן אפ"י בתנור

כדי לחייבן, ועד"ז קיימי דבריו בסק"ב, ברם אין הדבר מוסכם להלכה דעיסה רכה פטורה בעודה עיסה, ונפ"מ מה נקרא שעת חובתה לענין הקדש ועכו"ם ועי' סק"ה.

הרתיה ולבסוף הדביק ובעי"א דאבוקה כנגדו

ז. **שם** הב"ע שהרתיה ולבסוף הדביק, נראה הטעם שאז אין הפת מצנן את האילפס, אלא האילפס מתגבר עם חום האש, ונמצא שהפת נפגש בתולדת האש, משא"כ כשהאילפס מתחמם עם הפת יחד, אז הפת מצנן את האילפס, ואין חומו בא בתכונת אפיה, אלא פורתא פורתא כעין בישול, ולפ"ז ניחא הא דקאמר נעשה כמי שאפאן בחמה, דהחסרון בחמה אע"פ שהפת כנגד האש בלא הפסק כלי, מ"מ כיון שאין חום השמש מרובה הרי הוא נאפה פורתא פורתא, כתכונת בישול שהפת מתבשל בתוך עצמו, משא"כ באפיה שהאש שורפו ומכינו.

ובעי"א דרבה בהרתיה מבחוץ היינו מפני שגם התנור מתחמם ונמצא שהפת מוקף בחום האש סביב, כמו באפיה, אלא שאין חום התנור חזק בשביל לאפות, ועיקר האפיה באה בתכונת מעשה אילפס, [וכצ"ל בכונת תו' דשם תנור פשיטא שאינו מועיל כלל, תדע שהרי לכל אילפס יש שם תנור כשהרתיה תחלה, וכן פ"י אאמו"ר שליט"א], ובעי"א דר"י באבוקה כנגדו היא מפני שהחום בא מכוון אחד ולא כתנור שהפת נאפה סביב מחום האש, והי' מקום לדמותו למעשה אילפס, כיון ששאר צידי הפת נאפין מכח תחתית הפת כמו באילפס, ופשיט ליה דרוב עניים עושין כן שזה ממהר האפיה, וש"מ שאינו בתכונת אילפס, א"נ מהא דדרכם בכך ש"מ שזהו נאפה כדרך הפת הרגיל. – והנה פשוט דהני בעיי אליבא דר"ל ניהו, וכ"כ הרמב"ן במלחמות, ודברי הר"ן שכ' לאוקומי אליבא דר"י, דחוק טובא לומר דס"ד דהרתיה תנור מבחוץ גרע מאילפס ודמי לחמה, וכן אבוקה

כנגדו רוב עניים עושין כן בפת, ולא באילפס, ואם כונתו שאין האבוקה נוגעת בתנור, א"כ למה באמת עושין כן העניים, הרי החום מתפזר, וי"ל שנהנים מאור האבוקה ביחד עם האפיה.

במה' ר"י ור"ל ובמעשה אילפס מתי חשיב אפיה ומתי בישול

מהא דאר"י לר"ל בירושלמי ובלבד ע"י משקה דבזה הוא מודה לר"ל דמעשה אילפס פטור, מבואר דבזה מודה לסברא דר"ל, דאילפס כחמה דמי, דאם כונתו דבבישול פטור אע"פ שהאור מהלך תחתיו, א"כ אין זה ענין לסברא דר"ל, דהא פשיטא דבישול פטור וכל הנדון הוא אם אילפס דמי לבישול, ולא הו"ל למיתליה דבהא מודינא לך, שהרי אפי' בתנור בישול פטור, אלא ודאי ה"ק בהא מודינא לסברא דר"ל שהמשקה מונע כח האש, והפת נאפית בתכונת בישול פורתא פורתא כמו בחמה.

ונראה דע"י משקה אפי' הרתיח ולבסוף הדביק פטור, תדע דלר"י אין חילוק מתי הרתיח, ומדפטר במשקה ש"מ שרתיחת המשקה אינה כרתיחת הכלי, והחום העובר ממנו הוא כעין בישול, ואע"פ שהמשקה באופן זה הוא מעביר החום ואינו מבשל [עי' להלן], מ"מ משקה אינו יכול להעביר חום גדול בתכונת אפיה, ויש לדקדק כן מדקאמר הדביק, אע"ג דבלילה רכה קיימין ולא שיין בה לשון הדביק, אלא ודאי לרמזי אתא דמיירי שהפת דבוקה לאילפס בלא הפסק, [מיהו בלא"ה נמי ל"ק דכיון שהדין אמת גם בבליילה עבה שפיר נקט לה, וגם קרוב הדבר לומר דסופגנין בלילתן עבה ושיין בהו הדבקה, אלא שהם עשויין בתכונה שבישול קל מועיל להם, וזה מתכונת ריבוי האוירים שבפת סופגנין כדתנן בעוקצין, אלא דלר"ת ע"כ לומר כן].

וכבר כתב אאמו"ר שליט"א דבהכניס האילפס לתנור אפי' ע"י משקה חשיב אפיה, והירושלמי מוכיח כן דאם גם בתנור לא חשיב אפיה ע"י משקין, א"כ לא שייכא בנדון דאור מהלך תחתיו שהרי בתנור האור מהלך סביביו, וכן בסברא שאין המשקין מעכבין בעד חום התנור שהוא בא מכוון העליון שאין משקין כלל, (ובכל תנור אין חוששין לר"ל על הצד המודבק בתנור), ונראה דגדר הדברים תלוי אם הפת נאפה בצורה יבשה כתכונת פת, והמשקין הם רק מוסיפין בלחלוחית קצת, ומטרתם להעביר החום ולא לבשל, או דהפת מתבשל כולו ע"י לחלוחית דבזה אפי' משקה מועט חשיב בישול, שאין כאן אפיה כלל, אלא תבשיל, ונפ"מ באטריות שאחר בישול קל מכניסין אותן לתנור עם מעט שמן כעין אפיה, דמ"מ לא שייכא באפיה אחר בישול, כיון שאפייתן ע"י לחלוחית כתבשיל, ולעומת זה סופגנין שלנו נאפין בתכונת פת גם כשיש רוב משקה לפי שהם צפין, [ומ"מ צ"ע איך הדין בהכניסם כך לתנור עם רוב שמן], (שוב שמעתי מאאמו"ר שליט"א דגם דעתו שזהו החילוק בין פת לתבשיל).

אפשר דגם לר"ת בישול ע"י לחלוחית ומעלה רתיחות חשיב תבשיל

ולכאורה אפשר לקיים חילוק זה גם אליבא דר"ת, דכל מאי דחשיב לחם בבליילה עבה היינו באפיה יבשה כעין פת, ובזה באמת אין חילוק בין אילפס במשקין או לא משקין או בחמה, אבל כל שנאפה מכח הלחלוחית שמעלה רתיחות ומבשלתו היינו תבשיל ולא דנו בזה כלל, שהרי אפי' בתנור כה"ג חשיב תבשיל, וכל מה שדנו בשמעתין הוא במה שתנור ודאי מהני, איך הדין באילפס, ולפ"ז ניחא ההיא דריקק שבשלו שהק' ר"ש על פר"ת, וניחא הספ"ז דקאמר פרט למבושל, ובאמת בסמ"ג כתב לחלק כן, לקיים עיקר פר"ש, וליישב ההיא דמנחות דכיון ששמנן מועט חשיבי שפיר פת בבליילה

עבה, ולמש"כ אין החילוק איזו בלילה, אלא דבליילה עבה במעט משקין אפשר שתאפה בתכונת פת, משא"כ בלילה רכה ומשקין דהו"ל בישול, ולפ"ז נצטרך לומר דחלוט שכ' ר"ת דחשיב לחם היינו כשנאפה בתכונת פת, כסופגניות שלנו שיש ריבוי שמן, ומ"מ הפת יבשה, וגם אאמו"ר שליט"א פי' עד"ז בדעת ר"ת, ועי' בזה לעיל סק"ד, מיהו ההיא דמנחות צריך לאוקומה אליבא דר"ל בהכניס המחבת והמרחשת לתנור, מיהו אי מיירי באילפס יבש משכח"ל שפיר בהרתיח ולבסוף הדביק, ובאמת אי מפרשין שהמחבת והמרחשת נאפין ביבשות כפת ודאי מסתבר לאוקומה באפיה יפה, אבל אפשר שהם בתכונת בישול עם לחלוחית כשאר תבשיל, ובזה לא מהני אפי' תנור, ולא חשש התנא לסתום כיון שהדבר ידוע שהם תבשילין ולא פת.

מעיסה וחליטה איירי בחזר ואפה, ובמש"כ רש"י שאפה באילפס

ח. שם ב' המעיסה ב"ש פוטרין כו' יש להבין במאי עסקינן אי בשלא אפאה מי איכא למ"ד חייב, וכי עיסה שלא נאפית עדיפא מנאפית באילפס, ואי בנאפית א"כ מאן דפטר היינו כו' יהודה דבעינן תנור אחד, ולשון הגמ' לק' משמע שזה פלוגתא מחודשת בין ר"י ורבנן, ונחית רבא לפרושי מ"ט דר' יהודה, ואם איתא הרי היינו ממש פלוגתא דב"ש וב"ה, (ובדוחק י"ל דה"ה דהו"מ למימר אב"ש וב"ה אלא שלא ידוע מי הפוטר ומי המחייב, וזה דוחק), והנה בתו' מבואר דמ"ד זה וזה לחיוב סבר דבמעשה אילפס נמי חייבין, ומבואר מזה דמאן דמחייב היינו בהדר אפייה, וכ"כ הפוסקים דקיי"ל זה וזה לחיוב וש"מ דהמחייב מיירי בהדר אפייה, וכן הרמב"ן בהלכותיו העתיק מתניתין דב"ה מחייבין עיי"ש.

ויתכן שזה דחקו לרש"י לפרש דפלוגתא דר"י ורבנן היא באפה המעיסה והחליטה באילפס ואח"כ בתנור, וזו מחלוקת מחודשת, דכו"ע אם אפה המעיסה בתנור חייבת, כרבנן דריב"ר כי פליגי באפה גם באילפס, [וגם לשון תנור אחד דחקו קצת דאילפס איכא למימר שהוא ג"כ תנור, משא"כ מוגלשין לחודייהו], אבל הדבר תימה מנ"ל לתלמודא לחדש כן, [ועי' לק' סק"ט], ובפשוטו מתפרש דבאפה המעיסה קמיפלגי, אלא דמעיקרא ס"ד דלכו"ע אפאה בתנור חייבת, והיינו דר"י אין לחם כו', ולת"ק ה"ה אילפס, ומסיק דר"י פוטר אפי' בתנור, וכ"כ בתו' רי"ד, וכ"מ ברי"ף שסתר דברי ר"י מסוגיא דמנחות, ואם איתא דדוקא באילפס ואח"כ תנור פליגי א"כ שפיר מיתוקמא ההיא דיבמות אף כר"י, דהתם אפה אחר החליטה בלא אילפס בינתיים, אלא ודאי הרי"ף מפרש כפשוטו, וכ"מ דעת ש"פ שהעתיקו ראית הרי"ף, וגם בסברא הדבר קשה דאחר שנאפה אפיה גמורה באילפס מה תועלת יש באפיה נוספת בתנור, הרי אין זה מוסיף בתיקון הפת אלא שיתייבש מעט מחום התנור, (ומדברי הר"ן משמע קצת דקרי אילפס לחליטה עצמה, אבל בגמ' א"א לומר כן דהא ס"ד דת"ק דפטר חליטה, מחייב בעשאה באילפס, ומ"מ מבואר ברי"ן דפליגי בחלט ואח"כ אפה דלא חשיב תנור אחד).

בדברי הרשב"א בפסקיו דקמ"ל לפטור בלא חזר ואפא

ובפסקי הרשב"א מצאתי שכ' דקמ"ל זה וזה לפטור כשלא חזר ואפא, ונראה מדבריו דפלוגתייהו דב"ש וב"ה היא בלא אפאה, וכדנתיא יכול יהו המעיסה והחליטה חייבין בחלה, ובהאי יכול, פליגי ב"ש וסברי דחייב, אבל הדבר קשה לומר דחליטה עדיפא מסופגנין שעשאן בחמה או באילפס, וכן מחלת המשרת, דלא משמע כלל דמאן דתנא בה' מחייבין פליג אמתניתין דסופגנין, והו"ל

מפרשין פלוגתא דר"י ורבנן במעשה אילפס, גם פלוגתא דחכמים ותנאי קמאי בהכי מתפרשא, ולפ"ז רבי ששנה במתניתין נדון דמעיסה וחליטה סתמא, ע"כ שהנדון במעשה אילפס בכה"ג, דגרע ממעשה אילפס בלא משקין, ומדלא נחלקו ברישא ש"מ דהללו שעשאן בחמה, ועוד דבעדיות תני לה ר"י בקולי ב"ש וחומרי ב"ה, וש"מ דהאי תנא עיקר, ונהי דלא קיי"ל בהא כב"ה, דר"י אמר משום אביו זה וזה לפטור, [וכמש"פ בתו' הר"פ דזה וזה לפטור נאמר להאי תנא דב"ה מחייבין, ולתנא דב"ה פוטרין נאמר זה וזה לחיוב], מ"מ לענין מעשה אילפס כולן שוין לחיוב.

ולפ"ז ניחא נמי תנא דלעיל ל"ו ב' דממעט חלוט מלחם עוני, וש"מ דאיכרי לחם, דגם במתניתין מוכח דחליטה לאו היינו חלת המשרת, ואפי' מאן דפטר בחלת המשרת אפשר דמחייב בחליטה, ושפיר מיתוקמא האי ברייתא כב"ה דמחייבין בחלוט, ולא אימעט אלא מעוני, ועדיין צריך יישוב בכ"ז.

בדעת הר"ף בזה דלר"י אף הרתיח ולבסוף הדביק אינו לחם

ט. הר"ף כתב דאליבא דר"י אף האפוי באילפס שהרתיח ולבסוף הדביק אינו לחם, אלא בתנור בלבד, ואמנם הכי משמע סתמא דהאי לישנא, אבל קשה דא"כ לוקי פלוגתייהו בכה"ג, דהא כו"ע מודו דלת"ק הרתיח ולבסוף הדביק חייבת, וי"ל דאין מקור להכניס חילוק זה, ואי נחתין למעשה אילפס יש לפרש דלת"ק מעשה אילפס חייבין, מיהו נראה דלשינויא דפליגי במעשה אילפס גם לדעת הר"ף מודה ר"י בהרתיח ולבסוף הדביק, ורק למה שנתחדש דאפי' אפאז בתנור לא מהני, בזה ס"ל להר"ף דכיון דר"י מדקדק כולי האי שאין לחם אלא כמו שמצאנו בהדיא, ממילא כל מעשה אילפס מתמעט, ולפ"ז לא שייך לאקשווי דנימא

סתם ואח"כ מחלוקת, ואפשר דיש כאן נידון מחודש דנהי דעריסה שאינה ראוי' אינה מחייבת, אא"כ תעשה לחם, מ"מ עריסה שהיא ראוי' לאכילה, לא תליא בלחם, דעריסותיכם לחוד מחייב, וכדין קמח קלי דאמרינן בירושלמי שאם עשאו עיסה חייב, ואמנם א"ר יוחנן והוא שאפאז, מ"מ הי' מקום לדון דעריסותיכם לחוד גורם חיוב, בדבר שא"צ אפיה ולא דמי לכל הני דמתניתין דלעיל שאין העריסה ראוי', ובעינן לאפיה, משא"כ היכא דהעריסה זהו שלימות של קמח זה, [ועפ"ז אפשר נמי לפרש הא דתניא בתוספתא דהעושה עיסה ע"מ לאכלה בצק חייבת בחלה, דאתיא כב"ש דכשרוצה לאכול כך אינו תלוי בלחם, א"נ הכא היינו טעמא מפני שבשלה תחלה, שהעריסה, אינה ראוי' אלא מכח בישול, (וזהו שהזכירו קמח קלי בהדיא שהכנתו ע"י אפיה), אבל בצק גמור אם רוצה לאכלו כך י"ל דחייב, ואם נימא דבטלה דעתו ממילא חייב שיש כאן עיסה גמורה ודעתו לאכלה בצק בטלה, והו"ל ככל עיסות, שסתמן לאפיה], מיהו כ"ז מחודש ואין להמציא כזאת.

בדברי הרמב"ן בזה

והנה הרמב"ן בהלכותיו כתב גבי מעיסה וחליטה דאע"פ שהאור מהלך תחתיו פטור, ונראה לפ"ז דהחלוט כל צרכו נאפה כעין אפיה דאילפס, שהמים נבלעים בקמח, ומכח הרתיחה מתאדים המים, והפת נאפה כפת ולא כתבשיל, כיון שבליעת המים היתה רק כנתינת מים לקמח, ולא בכמות מרובה שתאפה בתכונת בישול, וזה גרע ממעשה אילפס כיון שתחלת האפיה הואי כעין בישול, ולפ"ז יש לפרש דע"כ לא פליגי ב"ש וב"ה ור' יוסי אלא באפיה דמעיסה וחליטה, אבל אם לש המעיסה ונתנה באילפס חייב, והיינו תנאי דר' יוחנן, דאפי' מ"ד זה וזה לפטור סבר מעשה אילפס בלא משקין חייבין, והא דלא משני הכי בהדיא היינו משום דאיכא למידחי דמאן דפטר סבר כר' יהודה, אבל אי

להלכה בדין אפיה אחר חליטה ובפלוגתא דר"י ור"ל

בדין אפיה אחר אפיה נראה דקיי"ל כדעת רזה"פ דשמעתין באפה אחר החליטה, וכסוגיא דיבמות, וכגון שהאפיה היתה בתכונת פת אלא שהחליטה גורמת שלא תצטרך אפיה מרובה וכמ"ש במלחמות, אבל אין אפיה בתנור מועלת אחר אפיה בחמה או באילפס, וכן אינה מועלת אחר בישול גמור, שאז אין האפיה מועלת, שהפת רק מתייבש ולא נאפה.

לענין הלכה בפלוגתא דר"י ור"ל כבר כתב הרמב"ן במלחמות דשמעתין ודאי כר"ל אתיא וגם נראה דמסקנת הגמ' בפלוגתא דר"י ורבנן דכו"ע מעשה אילפס פטור, מדמפרש רבא מ"ט דר"י, ולפ"ז מסקנא דשמעתין דאיתותב ר"י, וכן רבה ור"י קמי' דעולא אליבא דר"ל אתיא, וראיה עוד מדמשני עולא לעיל הברייטא אליבא דר"ל וזה מסייע לומר דכותי"ס"ל, ומאד הדבר דחוק לומר שסמכו בגמ' על מימרא דרבא ביבמות דקאמר דוקא הני תלת מילי, שהרי סתמו בגמ' כאילו אתותב ר"י, ואמוראי טובא ורבא בכללם סברי כר"ל, ואם איתא דאיכא טעמא למפסק כר"י לא היה סתים לה תלמודא כולי האי.

ולכן נראה דהאי דלא מני לה בהדי תלת דהלכה כר"ל היינו משום דהכא ודאי איכא תנאי דסברי כר"ל, וגם ר"י מודה בזה, וכל פלוגתתם היא הלכתא כמאן, וזה לא שייך בכלל דהלכה כר"ל או כר"י ואזלינן בתר סוגיא דשמעתתא דמשמע דהלכה כמ"ד מעשה אילפס פטור, או דליכא מאן דמחייב, והו"ל ר' יוחנן המחדש דאיכא מ"ד הכי, [ועי' לעיל ד טעמיה דר"י י"ל מדיוקא דמתניתין], וגם יתכן דרבא דמני הני תלת, לא שמיע ליה דתניא כותי' דר"ל, (או שהי' יישוב לדברי ר"י, וסתים לה תלמודא כיון דכבר הכריע רבא כר"ל).

דבהא פליגי כיון שאין להמציא כן אלא אי מפרשינן דרשתו מקרא, וכיון שכן שינויא דפליגי בתנור אחד עדיפא, ברם מפשטות הגמ' הי' נראה דליכא מאן דפליג בסברא דהרתיח ולבסוף הדביק הו"ל האילפס כתנור, דחשיב שאין האור מהלך תחתיו (ע"י הפסק), אלא האילפס הרוחת הוא כמו האש, והו"ל אור נוגע בו כמו בתנור, (ואמנם חזינן בברייטא לעיל דאיצטריך לאשמועינן במצה העשוי' באילפס, אף דהרתיח תחלה, היינו משום דבהדביק תחלה אין יוצאין, אבל לפי האמת היינו תנור), וכן בברייטא דחכ"א אחד זה ואחד עשאן באילפס פטורין בתנור חייבין ודאי מתפרש לר"ל דאילפס היינו הדביק ולבסוף הרתיח, אע"ג דקתני תנור בסיפא, אלא ודאי כל אילפס שדינו כתנור הרי הוא בכלל תנור, וה"נ יש לפרש לר' יהודה.

יש להקשות לר' יהודה דלחם שחלטו תחלה אע"פ שחזר ואפאו בתנור לא חשיב לחם, א"כ רבוכה שבתודה ומלואים שחולטן תחלה היכי מיקרו לחם בקרא דכתיב במלואים וחלת לחם שמן, והיינו רבוכה ואין נראה לומר דדוקא לענין חלה קאמר, דכתיב מלחם ולא כל לחם, לומר דדוקא סתם לחם והיינו האפוי' בתנור אחד, ולכאורה מוכח מזה שיש חליטה שאין בה משום אפיה אלא להשביח הקמח כמ"ש הרמב"ן במלחמות, ולא פליג ר"י אלא בחליטה שנעשית לאפיית הפת, דנמצא שנאפה בשני תנורים, אבל בחליטה שמתקנת את העיסה ומשביחתה וכל האפיה בתנור, זה חשיב תנור אחד, [ולפרש"י דפליגי באפיה בתנור אחר אפיה באילפס י"ל דבאפיה אחר חליטה כו"ע מודו], ולפ"ז ניחא ההיא דחלוט אימעט מעוני ולא מלחם, דמיירי בחלוט כמורכבת וכשחזר ואפאו וכמש"פ הרמב"ן במלחמות.

לחם, אלא שזה גורם שלא חשיבא קביעות, שאין דרך לקבוע אלא על פת, [אבל אין לפרש שאין בו צורת לחם דא"כ מ"ט חייב בחלה ויוצא יד"ח במצה, מיהו אפשר דדוקא ביסול מפיך ליה מתורת לחם כשבטל צורתו, אבל כל שנאפה א"צ צורת לחם לדין לחם דקרא, אלא שיש לדון דאף לענין המוציא א"צ שידמה לסתם לחם, ולע"כ].

לחם העשוי לכותח בפרש"י שמייבשין אותו בחמה

שם ל"ז ב' תנא ר"ח לחם העשוי לכותח פטור מן החלה, פרש"י שמייבשין אותו בחמה, וצ"ע א"כ היינו מתניתין דסופגנין לר"י, ולר"ל פשיטא דפטורה מק"ו, ולדעת ש"פ לא הוזכר דהני בלילתן רכה דוקא, ואביי ור"ח לא הזכירו כלל החיוב בכעבין, וש"מ דיש חידוש בהא דפטורין, ואפי' נימא דבעלמא העושה עיסה גמורה ע"מ לייבשה בחמה ולאכלה כך חייבת, משום דבטלה דעתו, מ"מ אין צורך להזכיר דבכותח לא בטלה דעתו, ועי' תר"י, ועוד מדקרי ליה לחם משמע שהוא לחם אלא שעשוי לכותח, דאל"כ הול"ל עיסה שעשאה לכותח, ועוד דמה שייך לדון מעשיה מוכיחין הרי דעתו מוחלטת לכותח, ואם העושין לכותח אין עושין כעבין, מפני מה דנו בדין העושה שלא כדרך והמציאו בזה גזירות, ועוד דלא מצינו שגזרו בעושה עיסה ע"מ לחלקה בצק או להאכילה לכלבים ושאר פטורים, ומ"ש כותח דגזרו.

אפשר דעשוי לכותח נאפה בתנור וכ"נ ד' הטור ולכאורה נראה מכח זה דלחם העשוי לכותח נאפה בתנור, אלא דאפשר שאפייתו כעין חריכה דכיון שאינו מקפיד על אפייתו נותן הלחם בתוך האש, עי' תר"י, [וכן משמע מהא דשאר הפירושים בדאביי נמי הוי בצורת האפי' ולא רק בכונה, וש"מ שגם לחם העשוי לכותח ניכר באפייתו, וכמ"ש בתר"י], או שהעיסה עשויה בענין אחר דכיון שאינו

מיהו אכתי מגרסת הראשונים ז"ל ביבמות מ' א' כיון דהדר אפיה בתנור או באילפס קרינן ב' כו' משמע בהדיא דהלכה כר"י, אמנם יש לדחות דבאילפס שהרתיח תחלה קאמר (וכ"נ מהרי"ף) אבל אין נראה כן דתיבת או באילפס ודאי מיותרות להשמיענו דין, ובהרתיח ולבסוף הדביק דכו"ע מודו אין צורך להשמיענו, אלא דלפנינו בגמ' לא גרס או באילפס, וכ"נ עיקר הגרסא דאפי' אם הלכה כר"י לא הו"ל לתלמודא למיחת לנדון זה הכא, והו"ל למיסתם כיון דהדר אפייה לחם קרינן ב' ותו לא, אלא לפי שאמרו הדר אפיה בתנור, הגיהו הסוברים כר' יוחנן והוסיפו תיבות או באילפס, ומ"מ קשה להחליט ע"פ הסברא כיון דכ"ה גרסת השאלות והרי"ף ותו' ש"פ ולפי גרסא זו ע"כ ס"ל לתלמודא דהלכה כר"י, וצ"ע.

ועוד נראה דעיקר הנדון אם אפיה אחר חליטה משוי לחם אתא כאוקימתא דרבא בשמעתין אליבא דר"ל, דלר"י ליכא נדון כזה כלל, דכיון דליכא מאן דדריש בתנור אחד פשיטא דמהני אפיה אחר חליטה, וצ"ע.

אי חשיב לחם אלא שמפני רכותו אין לקבוע עליו

י. ברכות ל"ח א' אמר מבר"א ואדם יוצא בהן יד"ח בפסח מ"ט לחם עוני קרינן ב', מבואר מזה דאף לבתר דידעינן דחייבת בחלה כדא"ר יוחנן לעיל, מ"מ הי' מקום לומר דלא חשיב עוני, אע"ג דודאי חשיב לחם, וגם ילפינן מצה וחלה מהדרי, ונראה מזה שכובא דארעא אינו נאפה ביבשות ככל פת, כיון שאין האש כנגדו ככל פת, וגם הוא מוגן סביב ותחתיו בקרקע שאינה מתחממת כ"כ, וכה"ג בפת המודבק בתנור לא הי' חשיב לחם עוני, אלא לפי שעניותו גורמת לו להיות רך ולא משום חשיבותו, לחם עוני קרינן ב', ולפ"ז ניחא נמי הא דחשיב ליה רב יוסף גובלא בעלמא אע"ג דודאי חשיב

מקפיד עליה אינו חושש לגלגלה וללושה כראוי, ופטורה כמ"ש תר"י שאינו עשוי לאכילה אלא לטיבול, והו"ל כעשוי לתבשיל, ואמנם בקנובקות תנן דחייבין אע"פ שעתיד לפרוק, י"ל דהתם נאכלין כמות שהן ומטרתן לסעוד בהן כפת משא"כ בתבשיל וטיבול, א"נ בלחם גמור לא מהני דעתו, שאין כאן דעת שלא לעשות לחם, וכיון שדעתו לעשות לחם גמור חייבת, אבל בעיסת כותח שמעשיה מוכיחין עליה בשעת לישא ואפייה פטורה, ולפ"ז ניהא הא דחייבת בעשאה כעבין דהו"ל פת גמורה ודעתו לכותח אינו פטורה, א"נ אמדינן דעתו שלפיכך עושה אותן כך שאם ירצה יוכל להשתמש בהן גם לאכילה, ובתוספתא קאמר ר' יהודה בעיסת הכלבים כדאמר בכותח עיסת הכלבים מעצמה היא ניכרת עשאה כעבים חייבת כלמודין פטורה, וכן א"ר יוחנן בירושלמי ומייתי דתני כן עיי"ש, וש"מ דהכל מענין אחד דהעיסה שוה לשאר לחם, וההיכר הוא לדעת בשביל מי נעשית, דהתם קתני בהדיא דאם הרועים אוכלין ממנה מברכין עליה ומזמנין עליה כו'.

וְלֹא־אִמּוֹר יֵשׁ לִישֵׁב דַּעַת הַטּוֹר או"ח סו"ס קס"ח ש"כ בלחם העשוי לכותח דבעשאו כעבין מברכין עליו המוציא, והדברים תמוהים דכי מפני שחייבו חכמים בחלה משום גזירה הו"ל לחם, וכבר כתב בבהגר"א שם דדעת המחבר דלא תליא בהכי, אבל לפמשנ"ת דלחם העשוי לכותח לחם גמור הוא, ופטור מפני שעשאו לכותח, ניהא דהו"ל כעיסת הכלבים דבעשאה כלמודין אין מברכין עליה המוציא ובעשאה כעבין מברכין המוציא, ואמנם גם בעיסת הכלבים כבר נתקשה אאמור"ר שליט"א מה"ת להצריך עשייה לשם אדם לענין המוציא ובהמ"ז, ולכאורה נראה דכיון שהקצה אותה מדעתו אינו חוזר וקובע עליה, והו"ל דבר שאין קובעין עליו שברכתו במ"מ, ואפי' למ"ד בירושלמי דעשאה כגלוסקין ג"כ פטורה כיון שעשאה משעה

ראשונה שלא יאכלו הרועים ממנה נמי ניהא, דההחלטה שלא יאכלו הרועים ממנה יש לה סיבה, דלא הי' צריך להחליט כן אם לא הקצה אותה עיסה מדעתו מפני גריעותה או סיבה אחרת, הלכך אף כשאוכל ממנה חשיבא עראי דלא קבע עליה.

[י"א] אדם יוצא בה יד"ח בפסח מפני שאינה משתמרת לשם מצה כמ"ש הרמב"ם בהל' חו"מ, אבל לחם שפיר מיקריא, ומש"ה איצטריך למיעוטה מחלה בספ"ז וכמ"ש הר"ש, דאותה שאינה קרויה לחם בלא"ה פטורה, וה"נ לענין המוציא מיקריא לחם בקבע עליה, ויתכן דילפא מצה מחלה גם לענין זה כדילפא לענין שלכם פסחים ל"ח א', אבל גם לפ"ז מתפרש בחסרון לשמה, שהרי מיירי בבא לאכלה].

ובטעמא דאין משתתפין בה, אע"פ שא"צ פת, כתב הרמב"ם בפיה"מ דהטעם מפני שאינו עתיד לאוכלה, וכל ענין שיתוף הוא שהם משותפים באכילה זו, ולא דמי לברכת במ"מ דהתם הרי הוא באמת אוכל ממנה כעת, אבל כשמשתתף בה אין דעתו לאכלה, והו"ל כמשתתף בדבר שאינו אוכל.

עיסת כלבים שהרועים אוכלין ממנה, סגי שאוכלין אפי' מעט

והנה בעיסת הכלבים בזמן שהרועים אוכלין ממנה אפי' מעט, אע"פ שאין כשיעור מאכילת הרועים חייבת, דאל"כ אין להזכיר כאן עיסת הכלבים, (וכ"מ בירושלמי דאופה כל הפת ביו"ט אע"פ שא"צ כולה לרועים [ולע"כ בביצה] ומסתברא דחייב זה מדאורייתא, דכיון שחלק מן העיסה מיועד לאוכל אדם חשיבא כולה עריסותיכם, ומה"ט מברכין המוציא על כולה, דיש לכולה חשיבות לחם, ולפמשנ"ת ניהא נמי הא דמחייב בירושלמי עיסת כותח שמא תמלך לעשתה חררה לבנה, דהא לפמשנ"ת פטורא דכותח כעיסת הכלבים, וכשהתינוק אוכל ממנה חררה

העשוי לכותח, דאיירי לאחר סידור הלחם, ולפ"ז לא קי"ל כרב, ושם ס"ל לרב כר"ל, ותלמודן כר"ח דבעיטת כלבים סגי בדעתו, דלפ"ז ה"ה בכותח.

ולפמשינ"ת לא מצינו כלל שעיסה שאין בה תיקון לחם תתחייב ע"י שאפה מעט ממנה, ורק בעיסה גמורה שאפאה כפת, ופטורה משום ולא לבהמה או ולא לטיבול בזה אמרין שאם חלק ממנה מיועד לאדם, יש לכולה חשיבות לחם, שהרי כל חלק ממנה ראוי ומיועד לאדם, והיינו דתנן בזמן שהרועים אוכלין ממנה, וה"נ דכוותה בעיטת כותח בזמן שאוכל ממנה אפי' חררה אחת, אבל עיסה שלא נאפית כלל, אינה מתחייבת ע"י שחלק ממנה נאפה, דלא אשכחן לחייב דבר שהוא פטור בעצמותו, כמו שאין לחייב עיסה שלא נתגלגלה ע"י שנתגלגלה מקצתה.

והא דאמרו בירושלמי גבי ההיא איתתא דבעיא למעבד עיסתה אטרי דחייבת שמא תמלך לעשותה עיסה, התם לא אמרו שהמועט מחייב את השאר שאינו נאפה, אלא שמא תמלך לעשות כולה עיסה, ולכאורה נראה ביאור הירושלמי שהי' דעתה לעשות אטרי מעיסה גמורה ואמנם הי' דעתה כן מעיקרא, אבל בדרך כלל עושין עיסה מיוחדת לאטרי ואינה דומה לעיסת פת, ומש"ה חיישינן שמא תמלך, דנהי דלא בטלה דעתה, מ"מ מדרבנן יש לחוש שמא תמלך, כיון שמתחלה אין זו העיסה הראוי' לאטרי, [וזהו לשון אצותי אטרי, שרוצה לעשות מעיסה איטרי], מיהו לשון אסור משמע קצת שרוצה ליטול מן העיסה לעשותה פת ולפטור מה שהיא נוטלת, וצ"ע, ועי' לק' ס"ק י"א בזה.

בדעת הר"ש שמא תימלך ואי חיישי' שמא תימלך במעבדן ובלמודין

יא. ר"ש פ"א מ"ה לכאורה תו"ד הר"ש דעיסת כותח ועיסת איטרי וסופגנין היינו הך, שעשתה עיסה ע"מ שלא לאפותה

הו"ל כהרועים אוכלין ממנה שכולה חייבת, ולפ"ז יש לפרש שמא תמלך תחלה דכשבאה לעשות עיסה לכותח תחשוב לעשות ממנה גם לבנה, (ולא מירי כשתמלך אחר הלישה), ומפני זה גזרו בכל עיסת כותח כיון דמתחזיא כלחם, ולא גזרו כה"ג בעיסת הכלבים שזה מאורע שאינו מצוי אצל כל אדם ואין מצוי לימלך בו לעשות חררה לבנה, שבדרך כלל אין נזהרין בנקיות העיסה ומרבין בה מורסן והיא מאוסה, משא"כ בעיסת כותח דנהי דאינה עשוי' בתיקון הגמור כפת, מ"מ היא ראוי' ליטול ממנה חררה לבנה, [ויתכן דרב סבר כר"ל כעיסה הכלבים, א"נ הכא מיירי בעשאה כעבין ובוזה גזרין בתרוייהו ועי' להלן].

הא דמתחייבת באפה ממנה מעט מהני רק בעשאה כתיקון לחם

ופשטות הירושלמי נראה דלרב כל עיסת כותח חייבת, וכמשנ"ת טעמא דמילתא דלא דמיא לסופגנין כלל, וכ"נ מהא דקאמר צריכין אנו מכריזין באילין דעבדי חביצין דיהון עבדין פחות מכשיעור, ובפשוטו חביצין הוו כעין כותח שמפררין הלחם, וכעין חביצא דברכות ל"ז ב', וכן מוכח מדמייצין להם לעשות פחות מכשיעור, ובעלמא אין לעשות עיסתו קבין, [מיהו יש לדחות דהכא לא יעשו שנים של פחות מכשיעור אלא לפי שבדרך כלל אין עושין לחביצא עיסה גדולה ביותר, שייך לומר שידקדקו שלא יהא כשיעור], אבל אם הטעם משום גזירה ניחא, דכיון דבאמת אינה חייבת אין כאן הפקעה מן המצוה, ולפי שידע שלא ישמעו להפריש אחרי שהורגלו דפטורה, מש"ה תפס עצה זו דשויה לתרוייהו, ולפ"ז לא ס"ל לרב לחלק בין כעבין לכלמודין, דא"כ הו"ל שיכריזו שיעשו כלמודין דבהכי ניחא טפי דרך העושין לכותח למעבד כלמודין, אלא ודאי אף כלמודין חייבת, וכ"ה הלשון דרב מחייב עיסת כותח וכדאביי ובברייאא בברכות קאמר לחם

דעת הרמב"ן בזה

ברם לדעת הרמב"ן ודעמי' דמפרשי סופגנין גם בעיסה עבה, א"כ מפורש במתניתין דלא חיישינן שמא תמלך, ובפשוטו נראה דאפי' עשאה כעבין פטורה, דמתניתין סתמא קתני, ולא מחלק בברייתא אלא בלחם העשוי לכותח, וכיון דלדידהו אין לחלק כפר"ש, כיון דהכל בעיסה עבה, ע"כ דעשוי לכותח שאני, ונראה דלפירושם איירי באפוי בתנור וכמש"כ סק"י, וכ"ה לשון לחם העשוי לכותח, דמשמע שהוא לחם גמור אלא שהעשיי' לכותח פוטרתו, וכבר נתבאר לעיל שם.

בעובדא דאיטרי בירושלמי

והא דאמרו בירושלמי אסור שמא תמלך נראה לפרש דבאה לשאול קודם הגלגול אם יכולה לגלגל עיסה לאטרי וליטול ממנה מעט לאפיה, ויהא אותו מעט פטור מן החלה כיון שאין בו שעור, ואסור לה שמא תמלך ליטול כשיעור, ולמ"ש הראשונים ז"ל דנמלך מחייב אף לאחר גלגול מתפרשא שפיר לאחר גלגול, ועכ"פ האיסור הוא רק על המעט שנוטלת לאפיה, דלפי שנוטלתו מעיסה שיש בה כשיעור ראוי לאסור, אבל כל העיסה פטורה, (והיינו דקאמר אסור ולא קאמר חייבת).

אי מברכין בחיובא דשמא ימלך

שוי"ע סי' שכ"ט ס"ד כולה מתחייבת ע"י, עש"ך בשם הב"ח דמברכין על הפרשתה, וכ"כ הט"ז, וכן פשוט בדעת מהר"ם, ברם לענין מעשה נראה דאין לברך, כיון שלדעת הרמב"ן ודעמי' אין שום חיוב בעיסה שלא נאפית, ולא אשכחן חיוב ממצע על הכל אלא בעיסת הכלבים שאפאה בתנור, וכדתנן בזמן שהרועים אוכלין ממנה חייבת בחלה, ואע"פ שאוכלין פחות משעור חלה, וכן מתפרש לחם העשוי לכותח בשאפאו בתנור, ובוזה חייבו כעעבין, וגם הירושלמי יש לפרשו כעעבין, וכבר נתבאר שכל היסוד בנוי

בתנור, ומפרש דמעשה דר' מנא ודיניה דרב פליגי אהדדי, שר' מנא אסור רק כשרוצה ליטול ממנה מעט לאפיה, ורב אסור בכל גווני שמא תטול ואפשר לאוקומי תלמודן כר' מנא, והא דמחייב כעעבין, היינו רק בנוטל ממנה מעט לאפיה, ואמנם הי' מקום לפרש דר' מנא מיירי בלמודין, אבל כעבין בכל ענין חייב, ל"מ ליה לפר"ש למיחש לנמלך בלמודין, הלכך נראה לו יותר לאוקומי חיובא דעבין בנוטלת מעט, מיהו אפשר לאוקומי תלמודן כרב, דמחייב כעעבין בכל ענין, ופליגי תלמודן אר' מנא דמצריך שתטול דוקא, והרא"ש נקט עיקר להשוות תלמודן עם ר' מנא הלכך ע"כ לאוקומה בנטל ממנה מקצת, והדברים תמוהים כיון דבתלמודן סתמו הדברים דכעבין חייבין ודאי שיש לפרשה כדרב שמא תמלך, ואפי' לא הוה מימרא דרב בירושלמי, הדבר דחוק טובא לאוקומי סתמא דתלמודן בנוטל ממנה מקצת לאפיה, (וגם הירושלמי מוכח דר' מנא לא פליג אדרב עיי"ש דקאמר צריכין אנו מכרזין כו', ואפשר דכונת הרא"ש לומר שלענין ברכה אין לנו דבר מוחלט לחיוב אלא באופה מעט כמנהג מהר"ם, אבל ודאי שראוי להחמיר כפשטא דתלמודן).

וב"ז בעיסה עבה שכבר נשלם חיובה מצד הגלגול, אלא שהמחשבה פוטרתה, אבל בסופגנין שבלילתן רכה פשיטא דליכא חיוב בלא אפיה, שהרי אין גלגולם מחייבין לשיטת תו', ואע"פ שדעתו לאפות מעט, מ"מ השאר לא נתחייב, שהוא כאילו לא נתגלגל, ומש"ה ניחא להו להר"ש והרא"ש דינא דסופגנין דמתניתין, דבכל ענין פטורין, ופירשו דיני' דר' מנא בעיסה עבה, והיינו לשון אצוותי דמתרגמינן עריסותיכם וש"מ דהוה עיסה גמורה, שהרי לפרתו' בלילה רכה לא מיקריא עריסותיכם, ופירשו נמי הנדון בכותח משום דהויא עיסה עבה.

תליא בכונתו דכאותה עיסה עצמה אם יעשה לאדם חייבת, אלא דס"ל דלא מהני דעתו לכלבים כשהעיסה ראוי לאדם דלעולם אינו מסיח דעתו ליטול ממנה לאדם, והו"ל לאדם ולכלבים דחייבת, ומש"ה בעינן דוקא כשהעיסה מצד עצמה ניכרת שהיא לכלבים, וכבר כתב כן הרמב"ן דר"ל ור"י מצרכי היכירא שמא יחלק לרועים לאכול ממנה א"נ דילמא אתיא לאיחלופי בלחם דעלמא, ור"י אמר דסגי בעשאה כלמודים, ושמואל ור"ח סברי דסגי במחשבה, דעצם ההקצאה מדעתו לכלבים גורמת שלא יטול ממנה לאדם שזה מאוס בעיניו וגם אינו מדקדק בלישתה ונקיותה, ואמנם בדרך כלל כשעשאה קלוסקין אינו מחליט בדעתו שלא תהא לאדם, אבל כשמחליט כן שפיר מיפטר, וכענין שמצינו בחלות תודה ורקיקי נזיר שמחשבתו פוטרתו, וזה מאותו ענין דלא מיקריא עריסותיכם, אלא של הקדש או של בהמה, [ע"י לעיל ס"ב סק"ה בזה].

והא דאמרינן בירושלמי מתניתא אמרה כן בזמן כו' פעמים שאין הרועים אוכלין ממנה, לאו למימרא דאם יאכלו ממנה הרועים בטלה דעתם, אלא דמדקתני בזמן, משמע שהעיסה גורמת ולא דעתו לחוד, ואמנם הסיבה שאין הרועים אוכלין ממנה, היא מפני המורסן, אבל אין זה מחייב שיאכלו הרועים ממנה כ"ז שלא בטלה דעתם, וודאי בכלל מתניתין כשאין הרועים אוכלין ממנה אע"פ שלא בטלה דעתם אם יאכלו, וכ"מ בדברי הרמב"ן שהגדון משום היכר, ולפ"ז צ"ע במ"ש האחרונים ז"ל באו"ח סי' תנ"ד דלפר"ש שפירש כר"ל דאיירי בעירב בה מורסן איירי בכה"ג דבטלה דעתו אם יחשוב לאכילת אדם, וזה תמוה דא"כ פשיטא ולמה ליה לתנא להאריך בכל הני דאין מערבין וכו', וכבר הזכיר שם בשעה"צ דמהדרשא דולא לבהמה משמע דבכל ענין פטורה.

על שיטת ר"ת ור"י דבילילה רכה פטורה מן החלה עד שתאפה, אבל אי מפרשינן סופגנין בעיסה החייבת יש ללמוד ממתניתין דבכל ענין פטורה, והרי דעת הרמב"ם מסכמת לדעת הרמב"ן דסופגנין דמתניתין מיירי בכל עיסות, ונמצא דלדעת הרמב"ם והרמב"ן והר"ן ורבנו דוד תלמיד הרמב"ן, וש"פ שהעתיקו דעת הרמב"ן [וכ"נ לדעת תר"י כיון דמפרשי כותח בע"א] לא מהני אפיה דמועט לחייב כולה, [אך יתכן שהמעט שאופה חייב בחלה דהיינו אסור דקאמר בירושלמי], ולכן נראה שאין לברך [מיהו צ"ע בדעת הרשב"א בפסקי חלה], וכ"ז בבילילה עבה, אבל בבילילה רכה לכו"ע לא מהני וז"פ וכמשנ"ת. — ולפמשנ"ת לא הרווחנו כלום באפיית מקצת דבלא"ה אין לברך, ויכול לפריש מיד בלא ברכה, [ברם אכתי יתכן דבשעת הלישה הוא עיסה חשובה ללחם ע"י שחושב לאפות ממנה מעט, וכמו רועים אוכלין ממנה ולע"כ].

שם בט"ז סק"ד ובש"ך סק"ה, ונראה דאם הפריש מן הבצק קודם שנטל המעט לאפותו שפיר דמי, אבל אם כבר הפריש המעט אינו יכול להפריש מן העיסה על אותו מעט, ואע"פ שבפשוטו כיון שנתחייבה מדרבנן, ע"י דעתו, תו לא פקע חיובה, מ"מ הכא אפשר דכונת הירושלמי לחייב רק אותו מקצת שנוטל, וא"כ העיסה פטורה, מיהו כ"ז שלא נטל מסתברא דיכול להפריש מן העיסה, (ויש ראשונים שהעתיקו ממהר"ם שיפריש משניהם דבעינן מן הדבר הגמור, ע"י בגהמ"י).

בעיסת הכלבים

יב. פ"א מ"ח עיסת הכלבים, מהא דאיצטריך מיעוטא מבואר דמיירי בדאית ליה תורת לחם, ובשלמא לר' יוחנן ולשמואל ור"ח דמוקמי לה בעיסה יפה ניחא, אבל לר"ל דאין הרועים אוכלין מחמת המורסן א"כ לאו לחם הוא, ולאו קו' היא, דודאי אף לר"ל

ברכתה כשאין הרועים אוכלין ממנה ובבהגר"א בזה

ונראה דהא דאין מברכין עליה היינו המוציא, אבל במ"מ מברכין, דרך מחשיבות פת שקובעין עליה מימעטא, וכן אין מזמנין עליה לחוד, אבל חשיבא דגן היכא דמהני שאר מיני דגן, (וצ"ע בלשון פיה"מ שהזכיר קטניות) ואין מערבין משום דבעינן פת, ולרבותא דרישא ואין משתתפין אע"ג דלא בעינן פת משום דבעינן שיהא עי"ז שיתוף לאכילת כולם והרי זה אינו מיועד לאדם כלל, כמש"פ בפיה"מ ומש"ה איצטריך לפרושי דאיי"ב יד"ח בפסח כיון דמיקריא לחם, והחסרון משום לשמה כמש"פ הרמב"ם.

ובבהגר"א יו"ד סי' ש"ל סק"י כתב לפרש דלתלמודן מיירי באין הרועים יכולים לאכול ממנה, דאל"כ יש להתיר משום הואיל ויכול לאוכלה, והירושלמי סבר דלא אמרינן הואיל כלל, וכונתו דלהירושלמי ההיתר הוא מפני שמילוי התנור יפה לפת כרשב"א, וכדמשני בירושלמי, ומש"ה בעינן שיהא בה חלק הרועים, אבל לתלמודן שאסור לאפות חלקו של גוי, וטעמא דמתניתין משום הואיל, בדין הוא להתיר כ"ז שיכול לאוכלה, ולפ"ז צ"ל אליבא דר"ל שאינה ראוי לאדם כלל, ברם אין הדבר מוכרע, ושפיר י"ל דאע"ג דאמרינן הואיל, מ"מ היכא דהקצה העיסה לכלבים כי היכי דבטל ממנה שם פת להמוציא וזימון, דאין אדם קובע על עיסה זו, הא גופא מחייב שלא תעשה ביו"ט, דלא אמרינן הואיל ככה"ג, שאפי' כשאוכלה אמרינן דבטלה דעתו קצת, וכ"ש שאין לאפותה בטעמא דהואיל.

בדעת הרמב"ן להלכה בעיסת הכלבים וד' שא"ר (ושו"ע)

והנה הרמב"ן בהלכותיו נקט דמסקנת הירושלמי כשמואל ור"ח רבה, שכ' וז"ל אחר שהעתיק לשון הירושלמי וכיון דמסקנא הכין שמעינן מינה דעיסת הכלבים

אפי' עשאה מסולת נקיה (לאפוקי מורסן) כמצתו של שלמה (לאפוקי למודין) כיון דאדעתא דכלבים פטורה מן החלה, ע"כ, וכן בסמוך מפרש דר"י ורשב"ל מחד טעמא נינהו ור"ח לא חש לה כלל, וכ"נ מדנקט בירושלמי דר"ח לבסוף, וגם הלכה כותי' לגבי ר' יוחנן, [אלא דהתם תניא כותי' דר"י], וצ"ע בטור שהעתיק דעת הרמב"ן לפסוק כר"י, ולא נתפרש מהיכן המשמעות לומר כן בדעתו, דאדרבא דעתו כמפורשת לפסוק כר"ח, ומה"ט נראה שהשמיט הרא"ש בפסקיו דברי ר"ש שפי' כרשב"ל, אלא העתיק דמתניתין כצורתה, וסמך על לשון הרמב"ן שהעתיק לעיל דהכי מסקנא דשמעתין, וכ"ד הרמב"ם, ומ"ש הב"י דר"י ור"ח לא פליגי לא נתפרש, וכבר כתב בבהגר"א דפליגי, ולפ"ז דעת הרמב"ם והרמב"ן והרא"ש לפסוק כר"ח דאזלינן בתר מחשבתו [ולא בעינן הכא היכר ככותח, דכותח גרע שנעשה לאדם ואיכא למיחש שימלך או איחלופי].

ובשו"ע סי' ש"ל ס"ח סתם דהעושה עיסה לבהמה ולחי' פטור, וזה כדעת הרמב"ם, ובס"ט בעיסת הכלבים הצריך שתהא עשויה כלמודים, וזה כדעת הטור, ובאמת מלבד הטור בדעת הרמב"ן לא מצאנו מי שפסק כר' יוחנן, - מ"ש בפ"ת סק"ב דהטעם משום מ"ע, אין נראה כן ברמב"ן וש"פ, אלא הטעם מפני שאין דעתו מוחלטת להקצותן לכלבים לחוד, אינ' דאתי לאיחלופי, ואין הכונה בזה משום חשד, אלא שראוי לחכמים להורות בעיסת הכלבים לעשותה כר"י או כר"ל משום איחלופי, מיהו בתר"י בברכות הזכיר ענין מ"ע.

ר"ת מודה בעיסת הכלבים אע"פ שבלילתה עבה

בספר הישר מבואר דמודה ר"ת בעיסת הכלבים אע"פ שהיא עיסה עבה דפטורה, והטעם פשוט משום דאין הפטור

בכל נמלך אבל מדאורייתא בכל ענין פטורה, וכבר האריך אאמו"ר שליט"א בכ"ז.

תחילתה סופגנין וסופה עיסה אי חייבת מדאורייתא

והקשה אאמו"ר שליט"א אם נימא דמדרבנן הוא דמיחייב נמלך, א"כ סיפא דמתניתין דתחלה סופגנין וסופה עיסה חייבת מדרבנן ורישא תחלתה עיסה וסופה סופגנין חייבת מדאורייתא, ול"מ כן מדקתני תרווייהו כחדא וקתני עלייהו חייבות בחלה, משמע שחיובן שוה, ועוד הק' דלישנא דתחלתה וסופה לא משמע דהיינו שנמלך דא"כ הו"ל למיתני גלגלה לסופגנין ונמלך לפת גלגלה לפת ונמלך לסופגנין, ועיי"ש מה שתירץ בזה.

ולמשי"כ לעיל סק"ג לפרש תחלתה עיסה היינו בלילה עבה שצריכה אפיית פת, וסופה בלילה הראוי לסופגנין, שסופגנין ידועין בבלילתן ולא בצורת אפייתן כדתנן בעוקצין פת ספוגנית, ניחא הכל, דבאמת אין חיוב נמלך במתניתין, אלא דעיסה שתחלתה בלילה עבה כבר נתחייבה, ועיסה שתחלתה בלילה רכה לצורך סופגנין לא חשבינן לה שעת חובתה כיון שבלילתה מוכחת עליה שהיא לסופגנין עדיין יכול להתחייב אם יוסיף קמח ויעשנה בלילה עבה לפת, ולא מיירי במי שחושב לאפות שלא כדרך, דהיינו שאופה הבלילה עבה בחמה או הרכה בתנור, [מיהו צ"ע אם נימא דאם הי' דעתו לאפותה בתנור חייבת, ועי' לעיל סק"ה אם כל בלילה רכה שייך בה חיוב או שמתחייבת עם האפייה וצ"ע בזה].

ולפ"ז ניחא הא דקתני תחלתה וסופה שהחילוק ניכר בעיסה ולא בדעתו לחוד, וניחא נמי דחיובו מדאורייתא, מיהו הראשונים ז"ל לא פי' כן, אלא דכיון דלר"ת ור"י ליכא ענין נמלך במתניתין, אם באנו לקיים שיטתם בזה עם שיטת הר"ש והרמב"ן לדינא, יש לפרש כמש"כ והכל מתיישב שפיר.

מתחדש באפיה, דאותו פטור קיים גם בעריסה, כמו הקדש והפקד ועכו"ם, ורק בצורת התיקון של העיסה ס"ל שאין לפטרה ע"י שאינה נעשית לחם לבסוף כיון שחייבת כבר בעריסה, ואפשר להגדיר הדברים בדרשא דכל המתמעט מעריסותיכם פטור אף בעיסה עבה, וכל המתמעט מלחם מתמעט רק הדבר שמתחייב מדין לחם, כגון עיסה רכה, או צירוף סל, וכניסתן לארץ, [ד"ז נתעוררתי מספר אאמו"ר שליט"א סק"י עיי"ש], וניחא נמי לחם העשוי לכותח וכפי' תר"י בברכות דפטורו מפני שאינו עשוי לפת כלל, ודמי לעיסת הכלבים, מיהו יש לדון בזה דבלא לחם לא מימעט תבשיל, משא"כ כלבים.

בדברי הרמב"ן דבתחילתה סופגנין לא אמרינן בשעת חובתה היתה פטורה

יג. כתב הרמב"ן בה' חלה דטעמא דתחלתה סופגנין וסופה עיסה חייבת ולא אמרינן כיון שבשעת חובתה היתה פטורה תו לא מיחייבא, ובהקדש שנפדה אמרינן דפטורה כיון שבשעת חובתה היתה פטורה, משום דמעשה דאפיה מוציא מידי מחשבה שלא לאפות, משא"כ בהקדש דמחוסר מעשה, ונראה ביאור הדברים דסברא דבשעת חובתה אינה מחייבת אלא כשהעיסה באותו מצב, אבל כשלפנינו עיסה אחרת אפשר שתתחייב, ולפ"ז אינה מתחייבת אלא בשעת אפיה, ולא בנמלך לאפיה לחוד, מיהו קצת משמע מהרמב"ן דכיון שהדבר תלוי רק במחשבה מעשה מוציא מידי מחשבה, משא"כ בהקדש שאין מעשה הפדייה עוקר את המצב הקיים, ולפ"ז אם נמלך לאפותה איגלאי מילתא למפרע שהיתה עומדת לחיוב, ולפ"ז אם היתה של הקדש ופדאה ונמלך פטורה, דממ"נ אי איגלאי מילתא למפרע בשעת חובתה דהקדש הוא, ואי מכאן ולהבא הרי בשעת חובתה היתה פטורה, מיהו אפשר דמדרבנן הוא דמיחייבא

העושה לכלבים ולחלק ונמלך, אמרינן בשעת חובתה היתה פטורה ואי מהני מחשבה להמלך או בעי' אפיה כדי לחייב

ואפשר דדוקא בבליה עבה שדעתו לאפותה בחמה או באילפס אמרינן איגלאי מילתא למפרע כיון שהדרך הראוי באפייתה הוא בתנור, ולכך אמרינן דכ"ז שלא קיים מחשבתו מיתלא תלי וקאי דאפשר שיחזור בו ממחשבתו, אבל בעושה עיסה לכלבים (או אפי' לבשלה) אין כאן מחשבת קלקול, ואם חזר בו ה"ז עקירת דעת מכאן ולהבא, ובשעת חובתה היתה פטורה, וכן בלחלקה בצק נראה כן, וסופגנין זה נדון בפ"ע כיון שהאפיה הראוי' היא בתנור, ובאמת להר"ת ור"י והכי משמע דעת הר"ש והרא"ש דבליה רכה אינה מתחייבת אלא באפיה, ע"כ תחלתה סופגנין וסופה עיסה אינה מתחייבת מיד עד שתאפה, והא דמשמע קצת בשו"ע סי' שכ"ט ס"ג דסגי בנמלך לאפותה, היינו בעיסה עבה שעיקרה לפת, אבל לדעת הרמב"ן באמת נראה דאינה מתחייבת בלא מעשה אפיה, ולפ"ז מתניתין ניחא לכו"ע דמיירי בחיובא דאורייתא לדעת תו' אחר אפיה משום דאיירי ברכה ולהרמב"ן

אחר אפיה משום דבעינן מעשה, וניחא נמי לישנא דמתניתין וסופה עיסה שהמציאות היתה כך שסופה נאפית, ולא רק על דעת עיסה.

ובעיקר דין נמלך לפמשנ"ת לעיל לא מצאנו בהדיא חיוב בנמלך לאחר שנפטרה בשעת חובתה, דסופגנין יש לפרש כמש"כ שעיסת סופגנין לא חשיבא שעת חובתה, וכן לפר"ת ור"י ודעימייהו בבליה רכה לא חשיב שעת חובתה, ובכותח אם דעתו לעשות כעבין חייבת מיד, והטעם דכשעושה כעבים אמרינן שלא החליט שלא להשתמש מהן לאכילה, וכיון דפתיכא בדעתו גם מחשבה כזו, הו"ל כחיובא דנחתום, וכרועים אוכלין ממנה, וביותר מיושב כן למש"כ דעיסת כותח מיירי כשאופאה בתנור, ופטורה מפני שעשוי' לטיבול, וההיא דירושלמי שמא תמלך יש לפרש שתמלך תחלה, דמיירי שעשתה אטרי מעיסה גמורה ואין זה כדרכה ולכך חיישינן שתמלך, ובעיסת כותח דחיישינן שמא תעשה חררה לבנה היינו משום דעי"ז כולה חשובה עיסת פת, כמו בזמן שהרועים אוכלין ממנה, ובנחתום לא הוזכר כלל נמלך, דהתם דעתו כן מתחלה, מדחשיב לשמה לענין מצה.

סימן ג

בעושה עיסה ע"מ לחלק והמסתעף

אינו כאחר ממש, ולפ"ז נוחא הא דמבואר בתר הכי בירושלמי שם דשולק בהקדש פוטר, [מיהו הרמב"ם פ"ג מה' מעשר ה"ז פסק דבכל גווני נטבל ע"י אחר שלא מדעת הבעלים, ויתכן דמפרש דיחויא דר' יודן דבשינוי גדול כו"ע מודו דנטבל, ורק בממרח וצירוף שאין השינוי ניכר בהא פליגי, ומפרש בתמיה וכי אפשר לו שלא יכבש, הרי הפירות כבושים לפנינו, משא"כ במירוח שאפשר שלא להתייחס להחלקת פני הכרי, וכן בצירוף לשיעור עריסותיכם וצ"ע], ועי' להלן.

הא דבמירוח לא אמרינן אפשר לו שלא ימרח
והנה מבואר בירושלמי דבממרח לא אמרינן דאפשר לו שלא ימרח, אע"פ שאין המירוח הכרחי, דאם לא הי' דעתו למרח נטבל בערימה כדתנן בפ"ק דמעשרות, מ"מ כ"ז שדעתו למרח עדיין לא נגמרה הערימה, ועשיית הערימה חשיבא כדבר שא"א בלא זה, ולפ"ז נוחא הא דבירושלמי פ"ק דמעשרות קאמר דכבר ברשות הקדש י"ל דחייב, כיון שאפשר לו שלא יכבש, ולכאורה קשה א"כ גם ממרח אפשר לו שלא ימרח, וקיי"ל בעלמא דמירוח הקדש פוטר, ותנן נמי בפ"ק דפאה המקדיש ופודה חייב במעשרות עד שימרח הגזבר, אבל באמת בירושלמי פ"ד הנ"ל מבואר דבמירוח לא אמרינן אפשר לו שלא ימרח, ומש"ה פשיטא דמירוח הקדש פוטר, והטעם נראה כמש"כ דמירוח אינה פעולה בפ"ע ככבר ושלח וקיפה, אלא זוהי השלמת הערימה, וכ"ז שלא השלים הערימה אין לחייבו מדין ערימה, אע"פ שגם ערימה במצב כזה יש בה כדי לחייב, [וס"ד התם דשילה וקיפה דמו לכבר דיש מעט פסולת

גמר מלאכה שלא מדעת בעלים חסר בשלמות הגמר מלאכה

א. ירושלמי פ"א ה"ה הממרח כריו של חברו שלא מדעתו כו' מהא דמיייתי בסמוך מגזבר הממרח, מבואר דאין הנדון משום דלאו כל כמיני' לאסור פירותיו של חברו שלא מדעתו, דגזבר ודאי שכן ראוי לו לעשות, אלא דהשלמות המחייבת של דגונך אינה אלא ע"י הבעלים או שלוחו, אבל שלא מדעת הבעלים לא חשיב דיגונך, ולפ"ז נראה דבנשים שנחנו לנחתום לעשות על שאור לא בעינן לאוקומה במקפידות על תערובתן, והנחתום עשה שלא כהוגן, דאף הממרח כריו לאו במקפיד מיירי, אלא דמ"מ לא חשיב כשלוחן לצרף, ונמצא שהגמר מלאכה הוא ענינו של הנחתום ואין יד הבעלים בצירוף המחייב, ולכך דמי לממרח שלא מדעת הבעלים.

ביאור חידושא דירושלמי מעשרות פ"ד ה"א בכובש ושולק לפ"ז

ובמעשרות פ"ד ה"א קאמר דהכובש והשולק
שלא מדעת הבעלים נמי תליא בפלוגתא דר"י ור"ל, ודחי ר' יודן תמן אפשר לו שלא לכבש, ויש להבין מה בכך, הרי הנדון אם צריך בעלים לשלימות המחייבת, ולמאן דלא מצריך בעלים שפיר מחייב עצם המצב שהפירות כבושין או שלוקין, ואפשר דבהקדש (למ"ד גזבר אינו כבעלים), פשיטא ליה דתליא בפלוגתא דר"י ור"ל, ורק בעשה כן בשל חברו שלא מדעתו י"ל דגרע ממרח, דכשאין הבעלים רוצה בכך אינו תיקון כלל, משא"כ במירוח שהבעלים העמיד ערימה ורוצה למרחה, ובהקדש לענין זה לכו"ע גזבר

שאפשר להשתמש גם כך, ודחי דבכבר דרך בעה"ב להכניס כן, משא"כ בשולה וקיפה, וכ"ז בפעולות מחודשות, אבל מירוח כשדעתו כן, ה"ז חלק מעשיית הערימה ובוה לא דנו כלל, דלא אמרו ואם אינו מעמיד ערימה, דא"א בענין אחר, ועמש"כ אאמו"ר שליט"א בזה, ולא קאימנא כעת בסוגיא זו.

מ"ט בנשים שנתנו לנחתום ל"א אפשר לו שלא ימרח

ברם יש לעי' מאי פריך מנשים שנתנו לנחתום, הרי התם אפשר לה שלא לצרף, דאינה חפצה כלל בחיוב הבא לה ע"י הצירוף, ומצינן למימר דפריך מדקתני סתמא אף בכה"ג שיש בעיסתה כשיעור ודעתה ליתן השאור בעיסה, והו"ל כדעתו למרח, ומ"מ ע"י אחר פטורה, ואפשר דכיון שנותנת לנחתום ויודעת שעתיד לצרפה, (או דעכ"פ יכול לצרפה), ליכא למימר דחשיב כעשה דבר מחודש שלא מדעת הבעלים, ולא דמי לכבש ושלך שאפי' ידענו שרצון הבעלים לשלוק, מ"מ כיון שהדבר עדיין נתון להחלטתו, אין בכח אחר להחליט הדבר, (גם יתכן דבידעינן דעתו באמת דמי לממרח), אבל כשמסרה הדבר להחלטת הנחתום הו"ל כגזבר, למ"ד אינו כבעלים, וכשמצרף אינו כעושה דבר שלא כדעת הבעלים, אלא דמ"מ חסר העשי' ע"י הבעלים, ודמי לממרח כריו שלא מדעתו, (דמדעתו הו"ל שלוחו), ולפ"ז יש מכאן ראייה למש"כ לעיל דבהקדש לא אמרינן אפשר לו שלא יכבש.

החילוק בין הפטור דע"מ לחלק לר"י ובין הפטור לר"ל

ב. **שם** ואין בשל כולן כשיעור א"ל שנייה כו' נראה דיש חילוק בין הפטור לר"ל לבין הפטור לר"י, דלר"ל עדיין לא היתה שעת חובתה שהחיבור ע"י אחר כאילו אינו, ואין כאן החשיבות של שעת חובתה, ואם חזרה ונתנה השאור בעיסה, מתחייב גם

השאור וגם משלים לשיעור, משא"כ לר"י דחשיב שעת חובתה כמו בשני ישראלים שעשו שני קבין, ונפטר השאור במוחלט, ולפ"ז ניחא הא דפריך לר"ל מהקדש, ולכאורה מאי קושיא הרי אף לר"ל פשוט שאין מירוח הקדש מחייב, וכיון שלא נתמרחו בחיוב ממילא פטירי, ולמש"כ ניחא דעיקר הקושיא מדקתני שבשעת חובתה היתה פטורה, והיינו שכבר נפטרו במוחלט, ושוב לא יתחייבו ע"י מעשה המחייב, ולר"ל אכתי לא מטא שעת חובתו, ונפ"מ בעיסה דכיון שלא מטא שעת חובתה ליפטר בגלגול, תתחייב שפיר באפיה שגם לחם מחייב, ובפירות משכח"ל חיוב כשנמלך לדורכן, שאם כבר נפטרו לא היו מתחייבין, ואולי אם נתקלקל המירוח ונתפזרה הערימה, ג"כ יחזרו לחיובן ע"י מירוח, כיון שלא נפטרו בשעת חובתו, אבל בלא מעשה המחייב לא יתחייבו, מיהו בנמלים משמע דחייבין אע"ג דלא עביד מעשה, דסגי בזה שנתמרחו ברשותו, דלא גרע מאחר שוטה או גוי, ורק בהקדש אין לחייב, כיון שהיו בבעלות אחרת.

עיקר החידוש שמא לא ימצא לקוחות לשאור ויעשנה עיסה

שם שמא לא ימצא לקוחות והוא חוזר ועושה אותה עיסה, כ"ה גרסת הגר"א, וכ"מ ברמב"ם, והיינו שאם לא ימצא לקוחות לשאור יעשנה עיסת לחם דלזה ימצא קונים או יאכל בעצמו, אבל אין לפרש שמא ימצא לקוחות לפת ויחזור בו מעשיית העיסה לשאור, דאין לחייב העיסה מפני מה שעלול להתחדש במציאת לקוחות, משא"כ כשדעתו תלוי' בדעת הלקוחות בזה הדבר מובן שאין דעתו מוחלטת, כיון שאינה תלוי' בו בלבד, ולכן פתיכא בדעתו מתחלה שאם לא ימצא לקוחות יעשנה עיסה, ועוד דלמה באמת אמרינן שמא ימצא הרי יש גם לחוש שמא לא ימצא וזה קרוב יותר לחוש, וכדאר"י בחלות תודה לעיל, אלא ודאי עיקר הגירסא

שמה לא ימצא, והיינו דתלוי בדעת הלקוחות, ועוד דאם ימצא לקוחות גם לשאור, לא יניח דוקא עיסה זו, אלא יעשה עיסה אחרת ללחם. [ועמשנ"ת במהדו"ב דגרסת שמה ימצא עיקר].

הפטור דע"מ לחלק דהוי כפירורין ולא חי' שעת חובתה

והנה מבואר דאף כשכל העריסה שלו, סגי בדעתו לחלקה בצק לפוטרה, וש"מ שזה כעין מחשבה לאפותה סופגנין, ואע"פ שלעצמו יכול לחלקה בצק, כמו שהוא הדרך לאפות לחם שאין בו עשרון, וא"כ חזינן שהחילוק בבצק אין בו חסרון בתיקון הלחם, מ"מ כשחושב לחלקה לכמה בנ"א, אין כאן עריסותיכם המחייב, דלא חשיבא כדי עיסתכם, כיון שאין לאף אחד כדי עיסתכם מהלחם, דמה שנתחדש דעיסת השותפין חייבת, היינו דחזינן לשותפין כחד, ויש לשניהם עיסה ללחם כשיעור עריסותיכם, אבל כשעיסה זו אינה עתידה לשמש כעיסת לחם לשיעור זה, אין זה כדי עריסותיכם.

רבנות דעריסותיכם דעיסת ב' ישראלים מצטרפת לשיעור

ויש כאן לבאר, דהנה מהא דאשכחן דמהני צירוף סל לעיסות שנילושו פחות מכשיעור, חזינן דהמצב של פחות מכשיעור אע"פ שנתגלגל בתיקון לחם, חזינן ליה כפירורין דלא חשיבי, ולכך לא חשיב שהיתה פטורה בשעת חובתה, ואף למאן דלית ליה צירוף סל מודה דאפשר לצרף בלישה אחר גלגול ולחייבן, דלא נפטרו כשאין בהם כשיעור, ומזו הסברא גופא פטרינן לחלק בצק, דהו"ל כחושב לעשותה פירורין, שהרי הוא חושב לעשותה עיסה שחסר בה השלימות, שהרי אנו מתייחסים אליה כפירורין בעלמא דלא חשיבי, אלא שהמושג של פירורין אינו נקבע לפי גודל הככרות, דודאי אין דרך לעשותן עשרון, (דגם עיסת המדבר שהיתה נאכלת כל יום, אין דרך לעשות ממנה ככר

אחד דוקא), אלא דכשהאדם עושה עיסה מועטת, הרי היא ניכרת כלישה עראית ולית בה חשיבות, ולכך לא חשיבא שעת חובתה, והאי טעמא שייך גם בעיסת השותפין דהחיבור לפי שעה לא יהיב לה חשיבות של עיסה, כיון דכל אחד עיסתו לעצמו, ורק כשאננם באים לחלקה בצק, בזה אין חסרון בצורת העריסה, ומרבינן מעריסותיכם אף שותפין.

ונראה דאי לאו דחידשה תורה עריסותיכם לחייב שותפין, והיינו פוטרים כ"ז שאין לכל אחד כשעור, לא הוה חשיבא שעת חובתה לפטור ע"י שהיתה כאן עיסה כשעור דהחשיבות של עיסה כשיעור אינה בגודל הבצק, אלא בקביעות של בעליה, אם מתעסק בעריסה חשובה או באופן עראי, וכיון שהבעלות חלוקה, אין כאן שעת חובה כלל, אלא שנתחדש בקרא דעריסותיכם דחזינן לכל ישראל כחד לענין זה, ששניהם יחד מתעסקים בעיסה חשובה לצרכם, אלא דמה שפטור באדם אחד, דהיינו לחלקה בצק, זה גם בשנים יש לפטור.

לפ"ז ניחא דעיסת ישראל ונכרי אינם מצטרפות לכשיעור ול"ה שעת חובתה

ול"האמור מבואר מה שחילקו בירושלמי פ"ג בין שני ישראלים לשני עכו"ם, דבעכו"ם אפי' שלא ע"מ לחלקה בצק לא חשיבא שעת חובה, דכיון שלא נתחדש בעכו"ם לראותם כחד בעשיית עיסה, ממילא כל חד עסוק בדידו שאין לו כשיעור, ולא הוא שעת חובה, אבל בישראל שנתחדש דבאפייה כאחת מתחייבין, חשיבא שפיר שעת חובה בעשאוה לחלקה בצק, דהפטור בא מכח הכונה ולא מן המציאות, שאילו חשבו לחלק אחר אפייה חייבין משא"כ בעכו"ם וה"ה אם הפטור בישראל חי' שעשאוה לכלבים ושאר כוונות הפוטרות, ומש"ה לא קאמר בהדיא כשעשאוה לחלקה בצק, דהנדון הוא כללי אם

יש כאן עיסת שיעור, (ונפ"מ גם אם הפרישו בשעה שהיו מחוברין).

ולפ"ז יש לבאר נמי הא דמיבעיא ליה בישראל וגוי שעשו שני קבין, דהנה לפמשנ"ת דבגוי אף כשחולקין לאחר אפיה לא חשיבא שעת חובתה, ה"נ לגבי חלק הישראל אע"פ שנשתתף עם הגוי עד לאחר אפיה, מ"מ לא נפטר, דלא נתחדש חשיבות בעריסה ע"י שותפות הגוי, אבל לגבי חלק הגוי יש לדון דמה חשיבות נוסף בעיסתו כשנתגייר והוסיף קב, דהגע עצמך אילו נשתתף עתה הגוי עם ישראל אחר שיתוף גמור, איך אפשר לחייבו הרי כבר היתה לו שעה כזו בגויותו שהי' שותף עם ישראל, וה"נ אין לחלק אם התוספת באה משלו, דמ"מ החיוב הוא כמה שנוסף בחשיבות עיסתו, וזה כבר הי' לו ע"י הישראל בגויותו, ונראה לפרש דהא דקאמר כלום חלקו של גוי חייב דיחויא הוא, וה"ק כלום חשבת לחלקו של גוי כחייב דהיינו שהיתה לו שעת חובתה מפני חלקו של ישראל, וזה לא יתכן כיון שאת החלק של הישראל חייבנו, דחשבינן ליה שלא היתה לו שעת חובה, וממילא א"א לומר שהיתה כאן עיסה כשיעור בשעת חובה, (גם יתכן לפרש דכלום חלקו של גוי חייב זהו הסבר השאלה, דלא ניתוסף חיוב בחלקו של גוי, ודחי דלא יתכן לומר שחלקו של ישראל חייב ושל גוי פטור).

טעם החילוק בין לחלקה בעק לחלקה לכיבורות אף באשה א'

ג. שם העושה עיסה ע"מ לחלק בצק כו' משמע דאע"פ שדעתו להביאה כולה לידי חיוב כגון שבכל העיסות שיתן השאור יהא שיעור חלה, אפ"ה פטורה, מדקתני אם אין בשל אחת מהן כשיעור פטורה, וכשהשאור מעט פחות מכשיעור ודאי שהעיסה כשיעור, ואפ"ה פטורה, ואע"פ שאין דעתו לבטל מעיסה זו החשיבות של שיעור

עריסותיכם, מ"מ עריסה זו אינה מחברת שיעור עריסותיכם, שאין החלקים שלה משותפים להיות עיסת מאפה אחת.

ולכאורה נראה דהא דמחלקינן בין לחלקה בצק, ללחלקה לככרות, שאין בכל אחת כשיעור, גדר הדברים הוא אם יש כאן בצקות חלוקים, וזהו מה שמתפרש לחלקה בצק שתהא חלוקה לענין בצק, ולא בזמן שהיא בצק, וביאור הדבר דכשמחלק את הבצק לככרות, היתה כאן עריסה חשובה לשלב הנקרא בצק, ומה שמתחלק אח"כ זה הכל מחלקי העריסה החשובה, משא"כ כשמחלקה לענין הבצק, א"כ לא היתה עריסה המחברת את המצב הנקרא בצק, שכל עריסה יש לה חשיבות בפ"ע, ולפ"ז אף אם דעתו לחלק הבצקות קודם האפיה, אלא שמחלק ככרות ערוכים לכל אחד, ואינם חוזרים לעשותן עיסה, ה"ז כמחלקן אחר אפיה, שמלאכת העריסה נשלמה ככשיעור, וסגי בזה לחייב, ולאידך גיסא אשה אחת שעשתה שאור לחלקו לחמש עיסותיה פטורה, דחשיב לחלקה בצק כיון שמחלקת את ענין הבצק שבה, ולפ"ז בדוקא נקט שאור שחוזרין לעשותו עיסה, וה"ה בבצק כשחוזר ומוסיף עליו, כההיא דשני ישראלים.

בירושלמי פ"ד ה"א דמייתי מקיפה שקרם על הבשר לעתיד לחלק בחלה

ולפ"ד ניחא הא דקאמר בירושלמי פ"ד ה"א דדבר שעתיד לחלקו חיבור בטבוי" ואינו חיבור בחלה, ומייתי מקיפה שקרם על הבשר, ואם איתא דבעינן דוקא לחלק לשתי נשים, או לחלק באופן שמקפיד על תערובתן, א"כ מנלן דבקיפה שעתידי לחלק לשני אנשים או להקפיד על תערובתן ג"כ הוה חיבור בטבוי", הא סתמא דמילתא מה שעתידי לחתכה זה חלוקה דממילא ע"י שיפיריד החתיכות, או מפני שא"א ליטול הקיפה בפ"ע, אבל אכתי שני בנ"א ומקפיד לא שמענו,

העשיי' שלא ילך לחפש קונים אלא בזמן שלא יהא השאור ראוי לעיסה, כי אם לחמץ בה עיסות אחרות, וגם אינו עושה עיסות גדולות כ"כ שצריכין שאור כשיעור חלה, [אבל אם היתה ראויה אלא שלבסוף לא עשאה עיסה זה אינו גורם פטור, וכמו בחלות תודה שעשאן למכור שאפי' מכרן חייבין, (וכ"מ בפיה"מ) דסגי בזה שיש לו עריסה שאפשר שיאכלנה בעצמו, או שיעשנה כתיקון בשיעור עריסותיכם, דכבר קרינן ב' עריסותיכם]. [ובמהדו"ב נתבאר דלחלקה בצק לא מיקרי שעת חובתה כלל וכמחולקת דמיא, וכדעת הר"ש].

ביש בשל א' מהן כשיעור אם כולן מתחייבות

ד. פ"א מ"ז אם אין בשל אחת מהן כשיעור פטורה מן החלה, יש לעי' ביש בשל אחת מהן כשיעור, אם עי"ז כולן מתחייבות, או דדוקא אותה שיש בשלה כשיעור, ונפ"מ אם אין בילה אם אפשר להפריש כבכל עיסה או דצריך לידע שיש גם מן החייב משהו, וכן אם צריך להפריש א' מכ"ד מכל העיסה כגון שמפריש ממקו"א, וגם כשמפריש מעיסה זו יכול למכור השאר לכהן (ובפיה"מ משמע דגריס וכן נשים כו' ומשמע דחייבא דנשים כחייבא דנחתום כשיש בשל אחת מהן כשיעור אלא דהרמב"ם פירש הוכן כשיש בשל כל אחת), ולכאורה נראה דג"ז תלוי בדר"י ור"ל [עי' לעיל סק"ב], דלר"י דהפטור מפני שעיסה זו כאינה עשוי' ללחם, ממילא כשחלק מן העיסה עשוי ללחם סגי בזה לחייב כל העיסה, [וכמו ברועים אוכלין ממנה שגם חלק הכלבים חייב], אבל לר"ל אכתי אותן שאין בשלהם כשיעור, נעשה צירופן ע"י אחר, ואינם מתחייבות, שו"ר שכבר כ"כ אאמו"ר שליט"א, ולכאורה יש להוכיח כן מדלא פריך בירושלמי שהעיסה של שאר הנשים תפסיק כדפריך גבי ישראל וגוי, ואמנם הא דמשני דמעורב ע"י גידין מהני נמי הכא, אבל הו"ל לאקשויי ולשוני, ולר"ל ל"ק

ולמש"כ ניחא דכל שמחלקה בצק, דהיינו שחוזרין למעשה העריסה מחולקין, אפי' בשל אשה אחת פטורה, ולענין טבוי' חשיבא אותה עיסה חיבור.

במשה"ק אאמו"ר שליט"א דלכאורה בחלה נמי חשיב חיבור

ברם בעיקר הדברים הקשה אאמו"ר שליט"א מאי קאמר דבחלה לא הוי חיבור, הא מדחשבינן לה שעת חובתה לענין שלא יועיל צירוף, מבואר דחשיב חיבור, אלא דהו"ל כע"מ לאפאה בחמה, דאף דודאי חשיב חיבור גמור, מ"מ פטורה כיון שאינה עתידה להיות לחם, ולפמשנ"ת דאף כשדעתו לחלקה לעיסות שיש בהן כשיעור פטורה, כדמוכח משאור, ניחא דבכה"ג החסרון שעריסה זו אינה עומדת להתקיים, אע"פ שדעתו לאפותה בחיוב, דבעינן עריסה שאינו עומד לחלקה מלהיות העריסה המצרפת, ובטבוי' כה"ג הוי חיבור, וחשיבא שפיר שעת חובתה כיון שאין החסרון בחיבור, אלא במשך הזמן שהחיבור יתקיים, ואפשר דבפשוטו נמי ניחא, דה"ק דבחלה המחשבה עיקר הקובעת אע"פ שאין החיבור אלים כ"כ, ובטבוי' המציאות קובעת, הלכך בנשיכה שחלוקת הככרות ניכרת, אינו חיבור בטבוי', אע"פ שאינה מקפדת ולעומת זה בדעתו לחלק המחשבה גורעת שלא תתחייב בחלה, אע"פ שהחיבור גמור, ואמנם אין המחשבה גורמת שלא נחשבו חיבור עכשיו, מ"מ מחשבת הפירוד גורמת שלא תתחייב בחלה, דכיון שאין חיבור זה עתיד להתקיים לא קרינן ב' כדי עריסותיכם, ושפיר שייך לומר ע"ז שאינו חיבור בחלה.

נחתום שדעתו לחלק רק אחר שתעשה שאור י"ל דפטורה

ולפמשנ"ת הא דקאמר בירושלמי גבי נחתום שהוא חוזר ועושה אותה עיסה, דוקא עיסה קאמר, אבל אם יעשנה שאור לעיסותיו פטורה, ונפ"מ כגון שידע בזמן

כיון שהעיסה לא נפטרה וכיון שיכולה לבא לידי חיוב מצרפתי, אבל לר"י אם נימא דפטורין כבר נפטרו במוחלט, ואין מצרפין אלא ודאי כולן חייבות. [ולפמ"ש במהדו"ב לא נפטרו במוחלט, ועי"ש עוד].

בין הירושלמי יעשה כדבר שלא נגמר מלאכה

שם בירושלמי ואפי' יש בשל אחת מהן כשיעור יעשה כדבר שלא נגמר מלאכה כו' נראה דאף אותה שיש בשלה כשיעור פריך, דכי היכי דאמרינן התם דאע"פ שמה שבלגין נגמר מלאכה, אפ"ה פטור כיון שעתידי להחזירו לבור שלא נגמר מלאכה, ה"נ הרי עתידה לתת השאור בעיסה שלא נתחייבה עדיין, וה"נ אמרינן לק' רפ"ג דאפשר ליטול אפי' כמה מקרצות מהעיסה עד שתתגלגל ולגלגל ולאכול כיון שהוא מחזיר את המותר לאותה עיסה, וכמשנ"ת לעיל ס"א ס"ק י"ב, ושמעתי מאמור"ר שליט"א דיש לחלק בפשיטות דבלגין ולק' רפ"ג הרי נטלן מן הבור והעיסה שלא נגמר מלאכה, והם נטפלין לעיקר, וכיון שלא נגמר מלאכה גם הם חשובין שלא נגמר מלאכה, כ"ז שדעתו להחזיר את המותר, אבל הכא אין לשאור זיקה לעיסה שלא נגמר מלאכה, אלא שדעתו ליתנו לתוך אותה עיסה, ובכה"ג לא חשבינן ליה כלא נגמר מלאכה, שאין עיסה זו טפילה, לבטל ממנה חשיבות הגמר מלאכה, ואפשר דמש"ה לא חש לתרץ, ואולי ס"ל דבאמת מדאורייתא פטורה אלא שחיילא ההפרשה ככל דבר שלא נגמר מלאכה, ולענין הסברא דרבנן פשוט לחלק מה"ט שכתבנו.

בד' הראב"ד בפטורא דע"מ לחלק

ה. השגות הראב"ד פ"ו מה' בכורים הי"ט, כבר כתב מרן זללה"ה בלקוטים ס"ב סק"ד דאין כונת הראב"ד לפסוק כר"ל, דלר"ל ליכא כלל פטורא דהעושה לחלק אפי' בה' נשים, והפטור הוא מפני שמירת שלא מדעת הבעלים, ואם הן עצמן לשו עיסתן

אע"פ שדעתן לחלק חייבות, ואילו הראב"ד פוטר בה' נשים ומחייב רק באשה אחת מפני שהכל בבעלותה ויכולה לימלך, וכן חזינן בהדיא בעובדא דר' מנא דס"ד למיפטר והיינו משום דבאשה אחת ליכא טעמא דתמלך כבנחתום, וא"ל אבוה דגם בזה יש לחוש שתמלך, ואם ס"ל כר"ל אין כאן מקום ספק, וגם לא הו"ל להזכיר שתמלך, דאפי' לא תמלך חייבת, שהיא ממרחת כרי של עצמה, אלא דס"ל להראב"ד דלמאי דחיישין גם באשה אחת שמא תמלך, מפרשין מתניתין דלאו דוקא נחתום שתלוי בלקוחות, אלא אפי' תלוי בדעת עצמו חיישין שמא ימלך, ומפרשין דסיפא דוקא דנשים שנתנו, ולא אשה אחת, דכיון שזה שייך לכמה בנ"א ליכא למיחש לאימלוכי, ובפרט זה שוה ביאור המשנה לדידן כמו לר"ל שהוא מפרש דנשים דסיפא דוקא, וברישא נחתום לאו דוקא, כ"ז ע"פ דברי מרן זללה"ה שם, מיהו אכתי לא דמי לגמרי דלר"ל נשים שנתנו לנחתום דוקא, ולדידן אפי' עשאוהו הם עצמן פטורין, ומה"ט יש להקשות ע"ד הראב"ד דבשלמא לר"ל דבסיפא שנתנו לנחתום דוקא שפיר שנה ברישא נחתום אגב סיפא, (ולאשמועינן דעשאה לחלק אינו פוטר), אבל לדידן דנחתום אינו מעלה ולא מוריד כלל לא ברישא ולא בסיפא, מ"ש נחתום דנקט, אלא ודאי אי לא ס"ל כר"ל ע"כ לפרושי כר"י דנחתום דוקא.

בראיית הראב"ד מהא דר' מונא ובטעמא דעיסת איטרי

וממה שהוכיח הראב"ד מההיא דר' מנא דהעושה עיסה לחלק חייבת מבואר דמפרש שאין תלוי אם מחלקת לכמה בנ"א או לעצמה, דבההיא דאיטרי אין מוזכר חילוק בנ"א כלל, [וכ"כ בבהגר"א] וע"כ מודה הראב"ד דבלא טעמא דשמא תמלך ג"כ יש לחייב בעורכת ככרות פחותין מעשרון ויעו"ש בבהגר"א שכ' דגם להראב"ד חייבת, וכונתו כיון שהראב"ד פסק לחייב מחשש נמלך, אבל

ובשעת חובתה היתה פטורה, ולחדש גזירה דנמלך מדרבנן אין לזה מקור, שו"ר שדעת אאמו"ר שליט"א כדעת מרן זללה"ה, וזה בהסתמך על נמלך דכותח, ועמש"כ בזה בס"ג סק"י.

במה שדקדק הראב"ד מדקתני נשים דוקא, יש להבין היכי הו"ל למיתני, שאם הי' שונה אשה שעשתה שאור לחלק, הרי העיקר חסר מן הספר דמ"ט אשה פטורה, והי' צריך לחלק בין מתנה למכר, ועוד דהי' מקום לפרש דהפטור מפני שמחזירתו לדבר שלא נגמר מלאכה, ואפי' יש בשאור כשיעור לכל אחת, ונחתום חייב מפני שאם לא ימצא לקוחות יעשנה עיסה, וא"כ כבר נגמר מלאכה, מיהו הו"מ למיתני אם אינה נותנת לאחת כשיעור, אלא שאין זה נאות כיון שלא הוזכרו נשים תחלה, אבל השתא דקתני נחתום ברישא, הדבר מובן דנחתום גרע כדאמר ר"י, וקתני בסיפא נחתום להדגיש שאין החילוק בין אשה לנחתום, אלא אם החלוקה מוחלטת ואשה שעושה למכור ג"כ חייבת.

אי חיובא דנחתום מדאורייתא

ו. **לכאורה** נראה פשוט דחיובא דנחתום מדאורייתא הוא, כדאשכחן דמהני לענין לשמה דמצה, [מיהו אפשר לחלק דחלת תודה קשה להשיג עבורם קונים טפי משאר ומש"ה חשבנין לה טפי שדעתו כך מעיקרא], ואפי' אם נימא דחיובא דנמלך הוא רק מדרבנן, נחתום לא חשבנין ליה נמלך, דמעיקרא ידע שלא בדעתו הדבר תלוי, והוא מורגל במקרים שאינו מוצא לקוחות, ובאמת לא הוזכר בירושלמי לשון נמלך גבי נחתום, לא בחלות תודה, ולא בשאור, ומה שהזכיר הר"ש בפ"א מ"ה לשון נמלך שכ' ולא גזר ר"י דילמא מימלך אלא בנחתום, אין כונתו דחיובא דנחתום הוא ככל נמלך, אלא ה"ק שאפי' גזירת נמלך לא מצינו בעושה לחלק, אלא בנחתום שיש סיבה לכך, ואמנם אותה

אכתי לר' יוחנן קשה] ולפמש"כ לעיל סק"ג דהחילוק הוא בין לחלק לבצק או לככרות, ניחא דהראב"ד מפרש לעשותה איטרי דהיינו לחלק לענין בצק אחר, ולא רק לחלק לככרות, א"נ חציה לאיטרי וחציה לככרות, מיהו פי' הראב"ד בההיא דר' מנא דחוק טובא, דבאטרינא לא משמע ענין בציקות חלוקין, ולא עסקינן בההיא סוגיא בלחלקה בצק, אמנם בתו' ברכות ל"ח א' משמע שנסתפק ר' יחיאל באטריות שאין מבשלין מהם כשיעור אי חשיב לחלקה בצק, ועפ"ז יתכן לפרש דעת הראב"ד, ונצטרך לומר דס"ל כפר"ת דאע"פ שאינו אופה כיון שבלילתה עבה חייבת או דס"ל שאטרינא אופין אותה, אלא שנעשית מעט מעט, ולא דמי לככרות שאופין כשיעור בתנור, אבל לפ"ז בכל עיסה בעינן טעמא דצירוף תנור, ול"מ כן, אלא ודאי פשוטן של דברים כמש"פ הראשונים ז"ל בההיא דאטרינא דהנדון משום שאינה נאפית בתנור, והרי מבואר במתניתין דלא חיישינן לנמלך בסופגנין, אי לאו שנוטלת מעט לבנה כמש"פ הר"ש, א"נ בעיסה עבה שאינה ראוי' לסופגנין, אבל בלא"ה לא חיישינן לנמלך כלל.

אי חיישי' באשה שעשתה לחלק שמא תימלך לדעת הרמב"ם

ברם מה שצייד מרן זללה"ה שם דאף לדעת הרמב"ם חיישינן באשה שמא תמלך, אפי' אינה תלוי' בלקוחות כגון שחשבה ליתן מתנה, יש לדון בזה, דהנה כונתו ז"ל לחלק בין נחתום שאינו עשוי לימלך כיון שאומנותו בכך, משא"כ באשה שדעתה עשוי' להשתנות, אבל מ"מ צ"ע דבנחתום אמרינן דמעיקרא פתיכא בדעת' דאפשר שלא ימצא לקוחות, ואפי' לענין לשמה דמצה בחלות תודה ורקיקי נזיר סגי בהכי, ואילו באשה שהיתה דעתה לחלק, ודאי נראה שאין החשש שמא תמלך קבוע בדעתה מתחלה, ואם הי' הדבר נוגע לשמור דמצה הי' פסול, וכיון שכן אף אם יש לחוש שתמלך יש להתייחס לזה כמחודש,

המצב הקיים ודאי מוחלט שיש כאן עיסה אחת, ואין בכח הקפידא לחשבה כמחולקת, ונפ"מ לענין שעת חובתה דבעיסה בלולה כשיעור ודעתו לחלקה בצק, חשבינן לה שבשעת חובתה היתה פטורה, אבל בנשוק במקפידות אם חזרו והוסיפו לאחר שחלקו פשיטא דחייבות, שלא היתה להן שעת חובה דכיון שהקפידו לא היתה כאן עיסה כשיעור.

והדבר מפורש כן ביירושלמי הובא בר"ש וברא"ש משנה ב' דאפי' לתנא ברא דמחמיר דכולן מצטרפין בנשוק, היינו מדרבנן אבל לא חשיבא שעת חובתה, לענין אם חזר והוסיף, כגון קב חיטים וקב שעורים שנשכו זב"ז והוסיף רביע חיטים לחיטים ורביע שעורים לשעורים או שחזר ובללן, דלענין צירוף דאורייתא לא חשיב שעת חובתה, כיון שהנשוק אינו מצרף באינו מינו, וה"נ בשתי נשים וכדמדמו לה הר"ש והרא"ש שם.

ולפ"ז נראה דודאי מודה הר"ש דמתניתין דשתי נשים מתפרשת גם באופנים שאין בה פטור דלחלקה בצק, דבאשה אחת ודאי מתפרש כן, וממילא גם בשתי נשים מתפרש כן, ועוד דלא אשכחן פלוגתא בין ר"י ור"ל בפירושא דמתניתין, אלא דכונתו דבדרך הרגיל בשתי נשים איכא עוד פטור דלחלקה בצק, אבל ודאי דהכא גרע דליכא צירוף כלל, וכבר תמה אאמו"ר שליט"א בס"ז סק"ו בהא דמשמע מפר"ש דמפרש טעמא דמתניתין בשתי נשים משום שעתידין לחלק בצק, עיי"ש.

בפי' הר"ש ביירושלמי פ"ד ה"א מה בין בלול כו'

ח. ירושלמי פ"ד ה"א ע"ד דהאי תנא ברא מה בין נשוק מה בין בלול אר"י אבוא דר"מ כשחלקן והוסיף עליהן נשוכין חייבין בלולין פטורין, פר"ש דסבר האי תנא דנשוק מצרף להחמיר אבל לא להקל, ולפ"ד ס"ל להאי תנא להחמיר מדרבנן בשאר המינין

סיבה מחייבתו טפי מנמלך דעלמא, שו"ר דלהר"ש לשיטתו דגרס שמא ימצא לקוחות ונטבלו מיד ופי' כלומר לא יחלק אם ימצא קונים, דלפ"ז י"ל דכיון שזו סיבה מחודשת ע"י הקונים שפיר חשבינן ליה נמלך, מיהו גם בחלות תודה גרס כן ומדאמרינן דמהני מחשבה זו ללשמה דמצות ע"כ צ"ל דדעתו כן מתחלה.

עיקר חידושא דמתניתין פ"ד מ"א החילוק בין בלול לנשוק

ז. פ"ד מ"א שתי נשים כו', לפמשנ"ת לעיל סק"ג דלחלקה בצק דפטורה, היינו לחלק את העירוס, אבל חילוק הכרות אינו חסרון בשיעור, א"כ הכא שכבר נגמרה מלאכת העירוס אע"פ שעתידין לחלק את הקבין זמ"ז, לא חשיב לחלקה בצק, דכל העיסות מחלקין אותן כך, [משא"כ אם היו עושין שאור, או שדעת כל אחת מהן להוסיף על שלה, זה מיקרי לחלקה בצק, וכמשנ"ת שם], א"נ משכח"ל כשחלקו מנשיכתן אחר אפיה, ויתכן דסגי באינה מקפדת לחלקה דוקא קודם אפיה, אבל עכ"פ זה ברור דהנושא של המשנה הוא בחילוק שבין נשוק לבלול, וכדאמר ביירושלמי לענין צירוף חמשת המינין, דבבלול מצטרפין ומתניתין בנשוק, ובזה מחלקינן בין מין במינו ובין אשה אחת, אבל בבלול אין הנדון של קפידא קובע, שענין קפידא נאמר בשני עיסות חלוקות ובזה אמרינן דאם מקפדת אין הנשיכה מחברתן, דכיון שרוצה בהפרדתן אין בכח הנשיכה לחשבן בבלולות, (ועי' ביירושלמי פ"ק דבעי בעירס ראשי עיסיות, דהיינו שלש המקום שנתחברו בו, דזה עדיף קצת מנשוק, ומסיק דג"ז כנשוק ולא כבלול), אבל כשהן בלולות היינו ממש עיסה אחת, והר"ז כמקפיד על דבר שכבר נעשה, דאין זה משנה המצב הקיים וכל הנדון הוא אם מחשבתו לחלקה מבטלת ממנה חשיבות עיסה כשיעור, דהו"ל כחושב לעשותה פירורין, וכמו מחשבה לסופגנין מכלבים, אבל

דהכא, אבל למאי דנקטו הרמב"ם והרמב"ן והרא"ש דשני ישראלים מייירי בלחלקה בצק, יש לפרש גם הלשון שהוזכר הכא שחלקן והוסיף עליהן דומיא דהתם שחלקן כמו שהי' דעתו מתחלה, ומש"ה לא נתחייבו בנשיכתן, והנדון אם חשיב שעת חובתה.

פי' אאמו"ר שליט"א בירושלמי לדעת הר"מ והרמב"ן שהנדון אם חיבור דנשך כבלול, ונפ"מ בזה

ועפ"ז ביאר אאמו"ר שליט"א דברי הירושלמי דמיבעי ליה אם להאי תנא החיבור של נשך הוא חיבור גמור כחיבור דבלול, או שיש חילוק במעלת החיבור, אלא דס"ל דלצרף מינן סגי בחיבור של נשיכה, וקא"י דבאמת אף להאי תנא נשך אינו כבלול ממש, ונפ"מ בדעתו לחלקה בצק, דנהי דחשבינן לנשך צירוף באין דעתו לחלקה בצק, מ"מ כשדעתו לחלקה בצק בזה יש לנו להתייחס לנשיכה כעראי, כמו לרבנן בכל אינו מינו, שהרי אנו פוטרם את העיסה מפני שדעתו לחלקה, וזה גופא מוכיח לנו שחיבור הנשיכה לא בא לחברם חיבור גמור, ונפ"מ דלא חשיב שעת חובתה ואם חזר והוסיף חייבין, כיון שכ"ז שדעתו לחלקן בצק אין הנשיכה חיבור, (ואמנם קושטא הוא דכשחשב תחלה לחלקן, אפי' חזר ובללן בעצמן מתחייבין, מ"מ לא הו"ל להירושלמי להזכיר נפ"מ זו, דיש לנו להעמיד כשנתקיימה מחשבתו, ועוד דכשחזר בו מלחלקן הרי הם מתחייבים מיד בנשיכתן, וא"צ בלילה).

ועפ"ז למדנו דין מחודש בירושלמי דהא דנשיכה חיבור היינו רק כשאין דעתו לחלקה בצק, אבל כל שדעתו לחלקה בצק, הו"ל כמו מקפדת, ועדיפא מינה, דלא חשיב חיבור, ונפ"מ לדידן במינו, ועפ"ז תמה אאמו"ר שליט"א ע"ד הטור והרמ"א הנ"ל שהעתיקו לדינא דרק באינו מינו ודעתו לחלקה לא חשיב שעת חובתה, והא פשיטא, ומבואר

להפריש בנשך, אבל א"א להקל מכח זה כשהוסיף עליהן כיון דמדאורייתא אכתי לא הואי שעת חובה, וכן אם חזר ובלל אותן הנשוכין עצמן חייב לחזור ולהפריש דרק השתא נתחייבו מדאורייתא, ולפ"ז מתפרש דבמאי דס"ל לתנא ברא לצרף טפי מתנא דמתניתין היינו מדרבנן, אבל במין במינו דמצטרף לכו"ע היינו מדאורייתא, ובין להקל בין להחמיר הוי צירוף, ולפ"ז לענין הלכה ליכא נפ"מ בד"ז דלא קי"ל כהאי תנא, ובמינו אפי' חזר והוסיף פטורין, והנה בר"ש הדבר מבואר בהדיא דמוקי לה אפי' בנתחייבו ע"י נשיכתן, דגם בירושלמי דשני ישראלים פירש כגון שנתחייבו והפרישו, אבל הרא"ש דמוקי להדיא בעשו לחלקה בצק, מצי לפרושי נמי הכא בנשך ע"מ לחלקה בצק, מיהו מדכתב הרא"ש דס"ל להאי תנא דנשך חיבור לחומרא אבל לא להקל לפטור אם הוסיף, מבואר דס"ל כפר"ש דנשך חיבור רק מדרבנן, ומה שהביא ד"ז בהלכותיו הוא ללמוד ממנו בק"ו דבאינו מינו לא חשיב שעת חובתה, ואמנם ז"פ, מ"מ מייתי לה גם כדי לסיים דלא קי"ל כהאי תנא עיי"ש, ועפ"ז עולים יפה דברי הטור והרמ"א סי' שכ"ד ס"ב שכתבו דרק באינו מינו חזר והוסיף חייב, דודאי צירוף דמתניתין בין להקל בין להחמיר הוא, ורק תנא ברא מפרש לה להחמיר וכמשנ"ת.

ברם אאמו"ר שליט"א תמה טובא על פי' זה בירושלמי, דמי סני ליה למימר נשך מדרבנן בלול מדאורייתא, וגם הול"ל כשחזר ובללן דחזורין ומתחייבין, ומאי בעי מה בין נשך, וי"ל דיש חילוק בין נשך לדידיה בשאר מינן, לבין נשך לדידן, ועוד דאין ראוי לחכמים לתקן להפריש בנשך, שמא יחזור ויבללם, ויהא סבור שנפטרו, ונפיק מיני' חורבא.

ואמנם הר"ש דלא ס"ל לפרושי הירושלמי בשני ישראלים שנפטרו משום לחלקה בצק, לדידיה אין עצה לפרושי הירושלמי

מדבריהם דבמינו חשיב שעת חובתה אפי' דעתו לחלקה, ולפמשנ"ת מהירושלמי גם בזה לא חשיב שעת חובתה.

מיהו אכתי יש מקום לבע"ד לחלוק דאפי' לפירוש אאמו"ר שליט"א מ"מ במינו חשיב שעת חובתה, דהנה בשני קבין ממין אחד ובלילה שוה שנשכו זה בזה, יש סברא לומר דאע"פ שחושב לחלקה בצק, מ"מ אין החלוקה מגרעת במעלת הנשיכה, שהרי האמת שהכל עיסה אחת אלא שרוצה לחלק עיסה זו לקבין, ואף אם היה מחלק שלא במקום הנשיכה הוה סגי ליה, וכן משכח"ל כה"ג בעיסה שיש בה כשיעור ודעתו לחלקה בצק והשיך לה עוד קב ודעתו לחלק כולן לחצאי קבין, דודאי י"ל שאין החלוקה מגרעת בצירוף הנשיכה, והגע עצמך בעירס ראשי עיסות דבזה ודאי מיקרי כבלול כיון שאין הבדל ביניהם, ואם נסכים להנחה זו, י"ל דאף בחיטים וכוסמין כן, דכיון שהכריעו חכמים דחשיבי מין אחד לא מחלקינן בין מין אחד ממש למין במינו, ולפ"ז ניחא פסק הטור והרמ"א, ומ"מ אין נראה כן אלא יש לפרש לפ"ז דהלחלקה בצק דינו כמקפיד דאין נשוך חיבור, ואע"פ שמינן שוה מ"מ במקפיד אין נשוך חיבור, מיהו היכא דאין דעתו לחלק דוקא הנשוכים זמ"ד, ועיקרו לחלקה לחלקים, כגון נחתום (באופן דליכא טעמא דנמלך) שעשה שני עיסות שאור לחלק ונשכו זב"ז דעיקר דעתו לחלק חתיכות שאור ואין דעתו לחלק שני העיסות דוקא, בזה מסתברא דהלחלק אינו מבטל את הנשיכה, וחשיבא שעת חובתה.

בירושלמי המכנס בו' חיבור בחלה ואינו חיבור בטבו"י וביאור טעמא דע"מ לחלק

ט. **בירושלמי** אמרינן דהמכנס חלות ע"מ להפריש חיבור בחלה ואינו חיבור בטבו"י, והנה אם חזר בו ואין דעתו להפריש הרי גם בטבו"י חשיב חיבור, אע"פ

שמתחלה הי' דעתו להפריש, דמ"מ השתא הו"ל חיבור, ומבואר מזה דבחלה אע"פ שעדיין דעתו להפריש חשיב חיבור, והכי הוא פשטא דמילתא שדעתו להפריש הכוסמין מן החיטים, ומ"מ הוה חיבור, וש"מ דלא חשיב דעתו לחלקה בצק, ועמש"כ לעיל סק"ג מה חשיב לחלקה בצק, ויש להוסיף בביאור הדברים דהנה גם סל מצרף אע"פ שא"צ דעתו אם לחלק או לאו שהרי הם מחולקים ועומדים, ואפ"ה באינו מקפיד הוי צירוף וה"נ יש לפרש ענין הצירוף בנשיכה דאע"פ שהם עדיין חלוקין זמ"ד, מ"מ כל שהעיסה שוה יש כאן כבר חשיבות של כדי עריסותיכם, דבאמת הי' מקום לחייב העושה קבין כל שיש בבעלותו עתה בצק כשיעור, אלא דמ"מ הבינו חז"ל דבעלות לחוד לא משוי לה כדי עריסותיכם, אבל כל שיש להם צירוף סל או נשיכה, ממילא מתחייב, שאין אנו צריכים לכח החיבור שהוא יחדש החיוב, דיסוד המחייב הוא זה שיש לבעלים כדי עריסותיכם, אלא שהוצרכנו לקשר מועט לצרפן, וזה שהוא חושב לאפות עריסתו בכמה ענינים אין זה מגרע כלום, דמ"מ היתה לו עריסה חשובה ללחם וצריך להפריש חלה, דהשתא אין בין זה לחושב לחלק עיסתו הבלולה, כיון שמתחלה לא הוצרכנו לענין החיוב שיהא החיבור גמור שנוכל לראות כל העיסה כאחת, אלא להראות שיש לבעלים כדי עריסותיכם ואין עיסוקו בפירורין, ולזה סגי בקשר מועט שביניהם.

בגדר וטעמא דמקפידות ואין מקפידות וחילוק ככרות קודם אפי

וענין מקפדת ואינה מקפדת, הוא כמו מקפיד ואינו מקפיד דחציצה, שכל אדם חפץ שלא יהיו קלקי זיעה בראשו ולא צואה תחת הצפורן ועל בשרו, וגם דעתו להסירן, אבל מ"מ חשיב אינו מקפיד כיון שאין כאן קפידא גמורה, וחשבינן להו כגופו לענין טבילה, וה"נ מקפדת דפת נקי וקיבר היינו שחוששת ביותר

הככרות שלמים, ולא ינשכו זמ"ז, לא חשיב לחלקה בצק, שזה חלוקה של אפיה.

בד' הגר"א בגדר מקפיד

בבהגר"א סי' שכ"ו סק"ד השיג על מ"ש המחבר דמקפיד היינו שלא תגע עיסה זו בזו ולא תתערב דלא בעינן דוקא קפידא כזו, וסגי במקפיד לחלקה בצק, דומיא דשתי נשים דסגי בשדעתן לחלקה בצק, אפי' אין להם קפידא כ"כ, ונראה כונתו ז"ל דכיון דמדמינן קפידת שתי נשים לאחת ומקפדת, כמו דהתם יש לפרש דסגי במקפידות לחלקה בצק ולא אחר אפיה, אע"פ שאין מקפידות כ"כ על הנשיכה, ה"נ יש לפרש באחת דסגי בקפידא כזו, שלא לצרפן בנשיכה, אבל ודאי דלענין פטורא דלחלקה בצק לא מדמינן להו, וכמ"ש בסק"ז דלחלקה בצק פוטר רק בב' בנ"א, ואאמו"ר שליט"א צידד לומר שדברי רבנו כאן הם קודם חזרתו בסק"ז ולמש"כ נתיישב דר"ל דלסברא דמקפיד סגי בדעתו לחלקה בצק, עי' לעיל סק"ח סברא כזו ע"פ הירושלמי, ואמנם נפ"מ לפ"ז דבנשך בשתי נשים לא חשיבא שעת חובתה, ובהכי איירי מתניתין דפטורין לגמרי ולא שיש כאן פטור מחודש מדין לחלקה בצק ובבבול כה"ג חשיב שעת חובתה כמ"ש בירושלמי. – עוד שפיר דבאמת כונת הגר"א להשיג על המשתמע מזה לרישא דקאמר בשנים ואם ידוע שאינן מקפידין על עירוב העיסות כו', וע"ז קאמר דאפי' אינן מקפידין כה"ג אין מצטרפת שו"ר בבהגר"א סוסק"ז דמשמע שלא כפי' קמא שכתבנו בדבריו, אלא כפי' אאמו"ר שליט"א או כפי' בתרא שכתב.

בטעמא דעירס ראשי עיסות כנשך ולא כבלול

י. **ירושלמי פ"א ה"א** עירס ראשי עיסות אר"י וההן נשך לאו כמעורס הוא, את אמר אינו מצטרף כו', הגדון בעירס ראשי עיסות שכולן מחוברין יחד כמו בבבול שמקום החיבור נבלל, וכל צד מחובר לאמצע

על עירובן ואינה מתרצה לזה אפי' בדיעבד, ואינן מקפידות היינו שאין להם קפידא גמורה על כך אע"פ שמעדיפין שלא ישכו זב"ז, וכן מתפרש ענין מקפיד בעלמא, שלעולם הוא מעדיף בצורה זו, אלא שאינו מקפיד וכועס אם נעשה בענין אחר, הלכך כל שאינה מקפדת על תערובתן כבר יש כאן החשיבות של כדי עריסותיכם, שהרי פחות מכדי עריסותיכם הו"ל כפירורין שאין כאן חשיבות עריסה, וסגי בזה שיכול להשתמש בהן כעריסה אחת לתת לזה החשיבות, אע"פ שהוא מעדיף לחלקן, (וביש בשניהם כשיעור, באמת יש מקום לדון דלא חשיב חיבור, ויתכן שזוהי הסברא דבטבו"י מחלקינן בין ע"מ להפריש לשלא ע"מ להפריש, מיהו אכתי י"ל דבכל ענין חשיב חיבור כיון שאינו מקפיד), וכן בשנים שאינם מקפידים היינו שאין להם קפידא כ"כ אם יארע שיתחברו עיסותיהם ויחלקו לאחר אפיה, ועכ"פ אינם מקפידים על צירוף הנשיכה, (ואפשר דסגי בזה אף אם מקפידים על בלילה, דה"נ מסתבר שבחטים וכוסמין מקפדת על בלילתן, וצע"ע).

ובטעמא דלא חשיב ע"מ לחלקה בצק, לפמשנ"ת לעיל ניחא בפשיטות שאין החלוקה באה לחלק את הבצק אלא כמו שהחלוקה לככרות אינה מגרעת בשלימות העריסה, כך כשמחלק ככר לכל אחד, מיהו אפי' נימא דלא בעינן דוקא לחלקה ע"מ לעשות בצקות אחרים, מ"מ בעינן דעתו להפרידן קודם אפיה דוקא, דאם סיבת החלוקה היא מחמת הבעלות ואינם מקפידין על נשיכתן, אין כאן סיבה מוחלטת שלא יהיו בבצק יחד, משא"כ בשאור או בדעתן להוסיף לכל אחד על שלו דאז הם מקפידין לחלק לכל אחד בעודה בצק, וכן אם יש סיבה אחרת לכך, אבל סתמא ליכא קפידא לחלק את הבצק דוקא, וכ"ז כשהחלוקה להפרידן זמ"ז אבל אם מחלקה לככרות אע"פ שמקפיד שישארו

בבבילה, ונמצא שיש כאן חיבור גמור כמו בבבילה, ומיבעי ליה אם החסרון בצירוף שני מינים הוא משום דנשיכה חיבור קל הוא, וכמו שמקפיד גורם שלא יחשב חיבור, ה"ה שני מינים, אבל ע"י חיבור גמור כבלול כיון שאין מקום לחלקו מצטרפין, או"ד ל"ש, והנה ודאי דעירס עדיף מנשוך, תדע דלר"ל דאמר בפ"ג דנשוך אינו תורה ודאי מודה בעירס שזה חיבור מדאורייתא, ובטב"י הו"ו חיבור, ויש להבין א"כ מאי קארי' דנשוך כמעורס הוא, ונראה דה"ק דהא דבלול חיבור אין הטעם משום דבבילה הוא חיבור טפי מנשוך, דכיון דנשוך חיבור הרי הוא כמעורס, אלא הכא בבלול ה"ט דמצטרפין, שאין כאן מין בפ"ע, והתערובת משוי' להו כמין מחודש משני המינים יחד, אבל בעירס ראשי עיסיות, אכתי שאר העיסות כל אחד מן בפ"ע, ולא מהני אפי' חיבור וטב לשוויניהו כחד.

אם מקפידות היינו שלא ישבו העיסות או שלא יתערבו

ולכאורה יש ללמוד מדברי ר"י דאף לענין שתי נשים המקפידות לא מהני עירוס ראשי עיסיות, דנשוך כמעורס, ויש להבין מה לנו בזה שאין הנשים חפצות בעירוס זה, הרי עכשיו החיבור מוחלט וא"א להפרידו, וא"כ הם כמקפידות על העבר ואין בזה לשנות את ההוה, ולכאורה נראה מזה דאינן מקפידות היינו שאינן מקפידות אם יתערבו כל העיסות זב"ז, אבל הדבר תמוה כמשה"ק אאמור"ר שליט"א דודאי אשה אחת שעושה עיסת חטים וכוסמין מקפדת שלא יעשו עיסה אחת, והיכי סתים תנא דאשה אחת אינה מקפדת, בזמן שאין הדבר מצוי שלא תקפיד, ואולי אפשר לומר דכונת התנא דבמין במינו לא בטלה דעתה כשאינה מקפדת, משא"כ באינו מינו, אבל ודאי בעינן שאינה מקפדת על עירוב כל העיסה דנהי דחפצה

יותר בהפרדת העיסות, מ"מ אינה בדין מקפדת וכמשנ"ת לעיל סק"ט, דבעינן קפידא גמורה על כך.

ולפ"ז מיושב הא דקאמר בירושלמי דאשה שיכלה לעשות במקו"א ועשתה בשני מקומות מקפדת היא, ולכאורה מאי ראייה נהי דרצונה בהפרדתן ומקפדת על עירובן, מ"מ אינה מקפדת על נשיכתן, אבל הא דקאמר דסתמא מקפדת על עירובן נחא, ואמנם משכח"ל שאינה מקפדת אלא שמעדיפה בהפרדתן, מ"מ סתמא דמילתא אינה חפצא בחיבורם, אא"כ הפרידתן מפני שלא הי' מקום לעשותן כאחת, וניחא נמי הא דחשיב מקפדת בנקי וקיבור אע"פ שאין הדבר מוחלט כ"כ שמקפדת על נשיכה פורתא, וכן למדו מזה התה"ד והרמ"א לענין עיסה אחת שעם תבלין ואחת בלא תבלין, ומכ"ז משמע דמקפיד היינו על עירוב כל העיסות.

מיהו לעומת זה סתמות הפוסקים דחטים וכוסמין מצטרפין, דוחק לאוקומה ככה"ג דלא איכפת לה בעירובן, שאין הדבר מצוי דבדרך כלל יש הבדל ניכר בטעמן ותכונתן, ושמא י"ל דאף לאחר שנתערסו ראשי עיסיות מקפידות הם על החיבור של החלק שלא נתערס, ואפשר דכל שלא נתערס, שאינן רוצות בצירוף ליכא למיקרייה עריסותיכם שהרי לכל אחת יש פחות מכשיעור, והא דבלול חייב היינו מפני שא"א להבחין בין שני החלקים ולא שייך שהקפידא תפריד ביניהם, וכמו באינו מינו שבלול מצטרף, אע"פ שאינו חפץ בעירוב שתי המינים, מ"מ מאחר שנתערבו בבבילה הרי הוחלט עירובן, וכ"נ עיקר וביותר מבואר כן למש"כ ס"ק י"א, [ולשון השו"ע סי' שכ"ו ס"א ואם הי' מקפיד שלא תגע עיסה זו בזו ולא תתערב, סובל שני הפירושים מדמסיים ולא תתערב], וצ"ע.

קב חטים מכאן ומכאן וקב שעורים באמצע

יא. בירושלמי פ"ד ה"א מבואר דקב חטים מכאן וקב חטים מכאן וקב שעורים באמצע מצרף [דאמרין התם דקב מין אחר מצרף, כיון ששייך בו חיוב], ולכאורה תמוה כיון דע"כ חיבור השעורים לחטים חזינן ליה כחיבור עראי, א"כ איך מתחברים החטים על ידם, והנראה מזה דודאי חיבור דנשון כחיבור דבלול בטיב החיבור, וכמבואר בירושלמי פ"א ה"א דעירס ראשי עיסות דינו כנשון, אע"פ שלענין טבוי עירס חשיב חיבור גמור, וש"מ דהחילוק בין נשון לבלול אינו מפני שנשון הוי חיבור גרוע, אלא החילוק הוא דבנשון עדיין ניכרים שני מינין, ובבלול ליכא כלל שני מינים לפנינו, הלכך במקפידין או בשני מינין שדינם כמקפידין, כיון ששני מינים ניכרים לפנינו, לא חשיבי עריסותיכם כשיעור, כיון שע"כ המינין חלוקין, דאע"פ שחיבורם חיבור גמור, מ"מ אין כאן עריסה כשיעור, אלא שתי עריסות, שאין החיבור עושה שני מינין כאחד, אבל כשאין המינין ניכרים הרי באמת כבר אין כאן שני מינים, ולפ"ז ניחא דמין אחר מצרף, כיון שהחיבור חיבור גמור, וע"כ שני הקבין חטים מחוברין זל"ז, ומה שהשעורים אינן מצטרפות אין זה גורם שחיבורן אינו חיבור, אלא שאע"פ שהם מחוברין אין זה משוי להו כעריסה שיש בה שיעור, למח"ד לסל שיש בו שני קבין חטים וקב שעורים, א"נ כמ"ש אאמור"ר שליט"א לעיסה שיש בה שני קבין ודעתו לחלק את הכזית האמצעי בבצק, דע"ז יתחלקו שני הקבין זמ"ז, אבל אין כונתו להפרידן דודאי לא חשיב שעשויה לחלקה בצק, כיון שאין דעתו לחלק את העיסה לפחות מכשיעור, [גם יתכן לראות את השעורים כסל המצרף שני חציים, אבל א"צ לזה, דעדיפא מינה].

והא דקב גוי אינו מצרף היינו משום דחזינן ליה כחיבורי אדם שאינם חיבור, וכאילו

תחב קיסם לחבר שני החציים, דכיון שאין המחבר שייך בחיוב חלה אינו נחשב מינו לחבר אע"ג דלענין טבוי כל מין חיבור (בעירס ראשי עיסות), מ"מ לענין חלה בדין ה' מקום לומר שלא יועיל שום דבר שאינו מצטרף עתה לעיסה, אלא דאמרין דדבר שראוי להתחייב הרי אם נביאנו לידי חיוב ע"כ שחיבורו חיבור, השתא נמי א"א לראותו כדבר אחר.

ב' קבין של אשה א' ע"מ לחלק חשיב שעת חובתה

ולא אמור נראה דשני קבין של אשה אחת וכן של שתי נשים שאינן מקפידות שנשכו זה בזה אע"פ שדעתן לחלקה בצק חשיבא שפיר שעת חובתה, שהרי באמת חיבור הנשיכה כחיבור הבלילה, וכיון שאינן מקפידות חזינן להו כחד, ואין בכח הדעת לחלקה בצק לחשבן כחלוקין כמו שבבלול א"א לחשבה כן, דכיון שאינן מקפידות כבר הוחלט צירופן ע"י הנשיכה, מיהו קושטא הוא דכיון שאינן מקפידות ממילא אין להם קפידא על חלוקת מקום הנשיכה, דאינם מקפידות על נשיכת החתיכות החלוקות, כמו שאינן מקפידות בשל עצמן, דעיקר רצונם לחלקה לבצקות קטנות, אלא דיסוד הדברים דכל שאינן מקפידות אין חילוק בין נשון לבלול, ולפ"ז ע"כ לפרש הירושלמי פ"ד ה"א בדעת' דתנא ברא, [נתבאר לעיל סק"א], דדוקא בשני מינין קאמר דבדעתו לחלקה בצק לא הוי חיבור, וביאור הדברים דדעת' דתנא ברא דכיון דנשון חיבור גמור הו"ל בע"כ עיסה אחת אע"פ שמקפדת, דמ"מ נעשו עיסה אחת, וע"ז קאמר דבדעתו לחלקה בצק ה"ז גורם שלא תחשב כעיסה אחת, דליכא למימר שע"כ נעשו עיסה אחת דהא קמן דלאו עיסה אחת נינהו, אבל כ"ז במקפדת או בשני מינין, אבל באינה מקפדת הרי האמת שהיא עיסה אחת כיון דנשון כבלול.

כשיעור פטור, דהטעם משום דלא מיחדא ליה, וכדחזינן בתרומה דאע"פ שיש לכל אחד אחד כשיעור פטרינן שותפין לר"א, וכיון דבעכו"ם מסתברא דבכה"ג חייבין, ש"מ דשותפות בעכו"ם חשיבא שעת חובתה, וראיה לזה ממתניתין פ"ג דהעושה עיסה עם העכו"ם אם יש בשל ישראל כשיעור חייב, ואם שותפות עכו"ם פטורה בדין הוא שיפטר, אלא ודאי גם שותפות עכו"ם וישראל חייבין.

והנה מבואר בסוגיא דחולין קל"ה ב' דאין ריבוי לשותפות ישראל בחלה, אלא מתרומה גמרי' לה או דפשוט מסברא לחייב, והא דאיצטריך ריבויא לשותפות היינו ביש לכל אחד כשיעור דאי לאו ריבויא גם בכה"ג הוה פטרינן, תדע דמתרומה ליכא למילף אלא בכה"ג שיש לכל אחד כשיעור, ויש להבין א"כ מנ"ל דאף באין לכל אחד כשיעור חייבין בחלה, וכמבואר בירושלמי רפ"ד דשתי נשים שאינן מקפידות חייבות אע"פ שאין לכל אחת כשעור, וכן בנשים שנתנו לנחתום, או לאו טעמא דלחלקה בצק, ועוד דקדק אאמור' שליט"א ממתניתין דהעושה עיסה עם העכו"ם דקתני אם אין בשל ישראל כשיעור פטורה, והא פשיטא, וע"כ לדיוקי אתא דבישראל וישראל כה"ג חייב, [שור' בסה"ת שג"כ דקדק מכאן דבישראל וישראל חייבת] ונראה דמסברא קים להו לחז"ל דשותפין העריסה הראוי' היא ג"כ בשיעור עריסותיכם, דהגע עצמך מאה שותפין וכי נימא דאם אין עיסתם גדולה כמאה עשרונות, אין זו עיסה חשובה, ונימא שהם עוסקין בפירורין, כיון שאין לכ"א עשרון, ודאי דגם בשותפין גודל העיסה הוא כשל כל אדם, ולכך אין לראות חסרון אע"פ שאין לכ"א כשיעור, והדבר מוכח שאין חשיבות עריסותיכם תלוי בבעלות על שיעור עריסותיכם, שהרי העושה שני קבין ולא נשכו זב"ז פטור, אע"פ שיש לו שיעור עריסותיכם, וע"כ דעיקר הקובע הוא בחשיבות העיסה

הא דישראל וגוי ל"ח שעת חובתה אם אף בבלול

ולפ"ז יש מקום לדון דאף בשני גויים או בישראל וגוי, דאמרינן בירושלמי פ"ג דלא חשיב שעת חובתה, דהיינו דוקא בנשוך, אבל בבלול כיון שאין ההבדל ניכר ע"כ הו"ל עיסה אחת, כדאמרינן במקפדת, מיהו לא דמי דבשני מינין או במקפידות מאחר שנתערבו בבלול נעשה כצווח על ביתו שנפל, ואין כאן קפידא אלא על העבר, אבל בשני גויים שהנדון בחילוק הרשויות, בזה א"צ שיהיו החלקים ניכרים, דעיקר הטעם מפני שהבעלות מחלקת, שלא תחשב עריסותיכם כשיעור, וכיון שלאף אחד אין כשיעור לא הוי שעת חובתה.

ולפ"משנ"ת נחא הא דפריך בירושלמי פ"ג אמתניתין דאם אין בשל ישראל כשיעור פטורה דאפי' יש בשל ישראל כשיעור תהוי קב ישראל מכאן וקב ישראל מכאן וקב נכרי באמצע, ומאי קו' הא בבלול אפי' שני מינין מצטרפין, אלא ודאי אין חילוק בין חיבור שע"י בלול לחיבור שע"י נשוך, ושני מינין שכולן נעשין חיוב שפיר מצטרפין, אבל גוי שחלקו אינו מתחייב, בדין הוא שיפסיק, [ואמנם קו' הירושלמי מתפרשת שמא חלק הגוי באמצע ואינו בלול, מ"מ אם איתא דהחסרון מפני שהחיבור קלוש, כי היכי דכולה חיבור לענין טבוי', משום דחשבינן לה כבלול, בדין הוא שתהא חיבור בחלה אע"פ שיש מקום לחוש שחלק הגוי באמצע, דמ"מ יש כאן חיבור בדין בלול].

גם בעיסת גוי איכא חידושא דעריסותיכם

יב. בדברי הירושלמי פ"ג בדין שני גוים שעשו שני קבין וחלקו כו', יעוי' מש"כ לעיל סק"ב, ברם מש"כ דבעכו"ם לא שמענו חידושא דעריסותיכם, אין הדבר כן, דודאי שני עכו"ם שלכל אחד יש חמשת רבעים חשיבי שעת חובתה, ואם הי' הדין דשותפות בעכו"ם פטור, אף ביש לכל אחד

שיש בה כדי עריסותיכם, וה"נ בשותפין לאידך גיסא.

ולא אמו ליתא למש"כ לעיל שם דבעכו"ם ליכא חידושא דעריסותיכם לחייב באין בכ"א כשיעור, דכיון דשותפות בעכו"ם חשיבא שעת חובה, ביש בכל אחד כשיעור, אין חסרון בחשיבות כשאין בכ"א כשיעור, ויש לחשבה כשעת חובתן.

ישראל ונכרי שקנו קמח בשותפות ואין בשל ישראל כשיעור

מיהו בעיקר דין שותפות לכאורה אפשר לומר דאפי' לר' אלעאי אם יש לכל אחד כשיעור ולא קנו הקמח בשותפות חייבין, דחשיב לכל אחד דמייחד ליה חלקו, ולא דמי לקנו שדה בשותפות שאין שום חלק מיוחד ודמי לקנו הקמח בשותפות, ולפ"ז אין ראייה ממתניתין דהעושה עיסה עם העכו"ם דשותפות עכו"ם חייבת, וזו נראה כונת הר"ש והרא"ש שכ' דלמאי דממעטין שותפות עכו"ם מיתוקמא מתניתין באין בשל אחד מהם כשיעור, ור"ל דל"ק דס"ל דשותפות עכו"ם פוטרת בתרומה, וע"כ ה"ה בחלה, תיקשי ליה מתניתין דקתני ביש בשל ישראל כשיעור חייב, וע"ז תירצו דמתניתין מיתוקמא בשנתן כל אחד קמח שלו כמבואר בירושלמי, ובוה כיון שיש בשל ישראל כשיעור חייב, דחשיב דמייחד ליה חלקו, וכדמוכח נמי מקו' הירושלמי דלהוי קב נכרי באמצע, מיהו אם אין בשל ישראל כשיעור אע"פ שנתן כל אחד קמח, איכא פטורא דשותפות עכו"ם כיון שאין חיוב בלא חלק העכו"ם, וודאי מודו דה"ה בקנו הקמח בשותפות דפטור אפי' יש בשל ישראל כשיעור דומיא דתרומה, וכ"ז מתבאר בהדיא בסה"ת בשם ר"י, ושם כתב בהדיא דשמעתא דחולין משמע דאף ביש בשל ישראל כשיעור פטורה למאן דפטור, וגם כתב דל"ב דשותפות עכו"ם חייבת בתרומה, ה"ה בחלה, ואאמו"ר שליט"א תמה בדברי הר"ש, ולמש"כ

נתיישב דכוונתו כהסה"ת, מיהו הא דמשמע דלמאן דמחייב שותפות גוי בדין הוא שבאין בשל ישראל כשיעור חייב, צ"ע, דהא בצר ליה שיעורא דישאל, מיהו בקנו הקמח בשותפות באמת יש לדון ולחייב הישראל, כמו שותפות בבית דאע"פ שאין לכ"א אלא ב' אמות חייב, ולפ"ז בדוקא קתני מתניתין העושה עיסה עם העכו"ם כו' אם אין בשל ישראל כו' דמשמע שיש חלק הידוע של הישראל וכמו שהוכיח אאמו"ר שליט"א, וכמ"ש בסה"ת מהירושלמי, אבל בקנו קמח בשותפות למאי דקיי"ל דשותפות עכו"ם חייבת, ה"ה באין בשל ישראל כשיעור.

בטעמא דשותפות גוים ל"ח שעת חובתה

ובביאור הירושלמי דשני גוים לא חשיבא שעת חובתה אפשר לומר בדרך אחרת, דהנה קב שהורמה חלתו ודאי אינו משלים לקב אחר לחשבו שעת חובתו, אע"פ שבתמונת העיסה יש כאן עריסה חשובה, וה"נ יש לומר דקב הקדש אינו מצטרף עם קב אחר לשוויה שעת חובתה, וכי היכי דקב הקדש וה"ה קב גוי אינו מצטרף עם קב ישראל ה"ה עם קב גוי, דמה שפטור משם אחד אינו מועיל לצרפם, דקב גוי וקב הקדש בדין הוא שלא יצטרפו אע"פ ששניהם נתמעטו מכח דלאו עריסותיכם נינהו, וה"ה שני גוים, וזהו שדנו בירושלמי דעיסת גוי תפטר כיון שאי לאו עריסותיכם ה' קב הישראל משלים, ודחי דכיון דלגבי קב הישראל אין עיסת הגוי מצטרפת להשלים, אינו בדין לומר דלגבי עיסת הגוי חשיב שיש כאן כשיעור, וכבר ביאר אאמו"ר שליט"א בכ"ז עיי"ש.

שני עכו"ם שקנו קמח בשותפות אי הוי ש"ח

ואפשר דבקנו שני עכו"ם קמח בשותפות באמת חשיבא שעת חובתה, ורק בצירוף שני עיסות אמרינן דאין עכו"ם מצרף, וכדאשכחן שאינו מצרף שני קבין של ישראל, דכיון שאינו במין חיוב אין חיבורו חיבור

עיסה, אלא כמחבר ע"י קיסם וכמש"כ ס"ק י"א, וה"נ חשיב לגבי עכו"ם חבירו, דאמנם י"ל שאילו ה' חייב הרי עכשיו היא שעת חובתו, מ"מ כיון דלפי האמת פטור הוא, אינו בדין חיבור כלל, וחזינן להו כנתחברו ע"י קיסם, ולפ"ז ישראל ועכו"ם שנשתתפו בקמח בדין הוא לחשבם שעת חובתה, אלא דממ"נ יש להקשות למה באמת פטורה, ולפ"ז קב הקדש יצרך לפטור, כי היכי דמצרף שני קבין, כיון דיכול לפדותו, וצ"ע בכ"ז ודעת אאמו"ר שליט"א שאין ללמוד כלל מהא דאינו מצרף לחיוב, לענין שלא יצרך לפטור, דלענין להחשיבו שעת חובתה, אין להתייחס אל האמת כלל, אלא כאילו ה' חייב, מיהו סברתנו היא דלגבי הגוי השני או ההקדש אין להתייחס אל הגוי כאילו ה' חייב, אלא כמו שהישראל מתייחס אליו, וזו כעין הסברא דלעיל אלא דהנפ"מ בקנו קמח בשותפות, וגם בהקדש צ"ע, ולגבי עיסת ישראל וגוי זהו הנדון בירושלמי, ופשיט דכיון דלגבי הישראל אין הגוי מצטרף אין להתייחס לגוי כשעת חובתה, כמו הסברא דמקפיד ושני מינין, דכיון שהישראל כמקפיד שלא להצטרף עם הגוי, (דהיינו שהדין אומר שאינו מצטרף), גם לגבי הגוי לא חשיב כשיעור.

ונראה עיקר שאף בקנו קמח בשותפות לא חשיב שעת חובתה, ובמשנ"ת במהדו"ב.

בטעמא דב' נשים שאין מקפידות ונשבו שלא מודעתן הוי צירוף

יג. **הקשה** אאמו"ר שליט"א לר"ל דהממרח כריו של חברו שלא מדעתו לא חשיב מירוח, וה"ה המצרף בצקו של חבירו, מ"ט בשתי נשים שאינן מקפידות חשבינן ליה צירוף, הרי הנשיכה נעשה מעצמה שלא נתכוונו להשיכן, ובהדיא מבואר בירושלמי פ"ג ה"ה דאפי' לא השיכן בידים מיירי מתניתין,

דאיכא מ"ד התם דבהשיכן בידים נשוך תורה לר"ל, ומשמע דמתניתין מוקים לה בלא השיכן בידים עי"ש, ותירץ דכיון שהניחום בצורה כזו שעלולים לישוך, חשיב כמדעת בעלים, וכ"נ עיקר, ול"ד לנחתום דהתם אין הצירוף מתייחס לבעלים, אע"פ שנתנוהו לו ויודעות דאפשר שיצרף, מ"מ הצירוף הוא ענין של הנחתום ואין לייחס זה לבעלים, וכמו בהקדש דהגזבר יש לו רשות ומ"מ אין לזה חשיבות של מירוח בעלים, משא"כ כשהצירוף ברשות הבעלים מחמתו, חשיב שפיר מירוח בעלים, אע"פ שלא השיכן בידים.

ונראה דלר"י ה"ה המשיך שני קבין של חבירו שלא מדעתו דנטבלו, דכיון שאינו מקפיד הו"ל נשוך כבלול, וכמשנ"ת ס"ק י"א, ומה שיכול להפריד נשיכתו לא מגרע מידי, דהא הנדון הוא אפי' כשהוא עצמו חפץ להשיכן, אלא שלא נעשה מדעתו, וה"ה אינו מקפיד, [וגם במירוח יכול לקלקל המירוח].

הערות בשו"ע ופוסקים

יד. **שו"ע** סי' שכ"ו ש"ך סק"א, שיטת הפוסקים בסי' זה דכל שאין דעתם לחלקה בצק אלא אחר אפיה היינו אינם מקפידין וחייבין, מיהו כבר ביאר אאמו"ר שליט"א דדין מקפיד הוא אף כשנשכו בתנור, דמתניתין עיקרה לאשמועינן דנשיכה במקפיד אינה חיבור, וכשמקפיד על הנשיכה שנעשית בתנור, אע"פ שאין לו עצה לתקן נשיכה זו, מ"מ אין נשיכה זו מצרפת, ואע"ג דבבלול אמרינן דאע"פ שמקפיד על הבלילה מצטרפין, היינו משום דבבלול ליכא שני מינין, דנימא שמין זה אינו מצטרף מפני קפידתו, [ואאמו"ר שליט"א כתב ד"ז בנוסח אחר], וכמו בחטים ושעורים דמצטרפין בבלול, וכבר נתבאר ההוכחה לזה לעיל ס"ק י"א מהא דמין אחר או של אדם אחר מצרף באמצע בנשיכה,

וש"מ דחיבור דנשון כחיבור דבלול, וכמבואר גם בירושלמי פ"א ה"א וכמ"ש סק"י ולפ"ז ניחא נמי מה שנתקשינו בסק"י מאי מהני קפידתו בעירס ראשי עיסיות הרי כבר נתחברו, דאף כשמקפיד על מה שכבר נעשה, מהני זה שאינו חפץ בצירופן שלא יצטרפו, ובלול שאני שאין כאן שני מינים, וכתב כתבנו כן לעיל סוסק"י, אלא דלמש"כ ס"ק י"א מוכח כן.

ש"ך סק"ב כונתו משום לחלקה בצק, אבל זה ענין אחר לפמשנ"ת.

ש"ך סק"ד וט"ז סק"ב, לפי המבואר בירושלמי דבלחלקה בצק חשיב שעת חובתה, הרי מבואר דלא חשבינן לה כמחולקת, ומזה מוכח כהב"ח.

מ"ש בבהגר"א סק"ז דהראב"ד איש שלומנו היינו דס"ל דלית הלכתא כר"י בהא, וא"כ להלכה לכו"ע חייב בכה"ג.

שו"ע ס"ג, סעיף זה לכאורה מיותר לבתר סעיף ב', וכנראה מכח זה פי' הרמ"א דמיירי בנדון דנחתום כאחר הוא, דחשש לשני התירוצים של ר"י, מיהו העיקר כמ"ש בבהגר"א, ויש כאן חידוש דביש בשל אחת מהן כשיעור כל העיסה חייבת, כמש"כ ס"ק י"א וגם אם נימא דרק שלה חייב אכתי כולן חייבין להפריש, וגם יש חידוש דמעורב ע"י גידין, - ש"ך סק"ו דבריו ע"פ הרמ"א, וכ"כ אאמו"ר שליט"א, - ועי' לעיל סק"ב דלפי' הרמ"א לא חשיב שעת חובתה בכה"ג, אלא שהעיקר כהגר"א.

סימן ד

בפירות חו"ל ואיזוהי בעלות החייבת

אלא גידולין דלא מיקרו לחם הארץ, וכן גידולי הפקר.

בחוכחת הירושלמי מר"א בגדולי פטור שנכנסו לארץ דחייבין

שם מודין חכמים לר"ע בהכנסתן לארץ שהכל הולך אחר קרימה בתנור מן מה דר"ע מתיב לר"א והוא מקבלי מיני, יש לעי' מאי ראייה הא ר"א פוטר בפירות חו"ל אף כשנתגלגלו בארץ, ולענין זה קיבל מר"ע דבכניסתן לארץ נתחייבו בגלגול ישראל אע"פ שגדל בפטור, אבל אכתי לא שמענו שהודה לו בקרמו בתנור ברשות ישראל, ואף אם האמת דר"ע קאמר קמחים ובצקות כגרסת הר"ש, מ"מ לא הו"ל לר"א להשיב על פרט זה, שנקטו ר"ע לשיטתו, ואפשר לומר דעיקר הראיה היא לחכמים דס"ל כר"ע בפירות חו"ל וא"י, וכיון דחזינן מדהודה ר"א דכו"ע מודו שיש לימוד מן התורה דבשעת כניסתן לארץ נתחייבו גם בגידולי פטור, א"כ לרבנן דגידולי פטור לעולם חייבין ע"כ מה שנתחדש בשעת כניסתן לארץ הוא דמתחייב גם בקרימה לחוד, ולכאורה מעיקר הא דילפינן חיוב טפי בשעת כניסתן מקרא דמלחם, מוכח שבוזה החיוב הוא בלחם ולא בעריסותיכם ואפשר דודאי ידעין דמודים חכמים בחד מהני דאזלינן בתר קרימה בתנור, דאל"כ קרא דמלחם הארץ מאי עבדי ליה, והרי זוהי עיקר הדרשא גם לר"ע לומר דבהני החיוב בלחם, [דלחם גמור מחו"ל מסתברא דמשמה לחודי' מתמעט], ומייתנין מדר"א דבהכנסתן לארץ הדבר מוסכם שנתחייבו גם בגידולי פטור, וש"מ דבהא לכו"ע דרשינן קרא דמלחם הארץ, אלא דר"ע מדמי ספינה וגוי להכנסתן לארץ, ורבנן לא מדמו, ואף בספינה לא אזלינן בתר קרימת

בסוגית הירושלמי בקראי דר"א ור"ע פ"ב מ"א א. ירושלמי פ"ב ה"א מה מקיים ר"א טעמיה דר"ע אל הארץ כו', לפנינו לא נמצא תשובה לזה, ולכאורה נראה דלר"י ס"ל לר"א דפירות א"י שיצאו לחו"ל פטורין, וממעט להו משמה, ולמאי דהדר בי' לגבי ר"ע כר"מ, [כ"נ, דבספרי קתני ר"י דלר"א פירות חו"ל שנכנסו לארץ פטורין, וש"מ דלא הדר בי'], ע"כ דלחם הארץ אתא לחיובי לחם זה בחו"ל, [שור' בירושלמי להלן דמבואר דטעמיה דר"א ביצאו מיכן לשם מקרא דמלחם הארץ] וכ"מ לגרסת הגר"א דמשני, בפירות הארץ וע"כ הכונה דפירות הארץ חייבין דוקא שמה.

שם ולא גידולי פטור הן והוא מקבל מיני, יש לעי' מאי ראייה היא, אם נימא דלרבנן דר"ע הולכין בפירות חו"ל אחר גלגול, א"כ ע"כ נתחדש בהכנסתן לארץ חיוב טפי משאר פירות, ושפיר י"ל דה"נ נתחייבו גידולי פטור, ואפשר דאלחם הארץ קאי, דע"כ בכלל לחם הארץ גם גידולי פטור, וש"מ דכיון שנעשה לחם בארץ שפיר מיקרי לחם הארץ, וה"נ נתגלגל בארץ, ולפ"ז ניחא בפשיטות הא דאר"י תמיהני איך ר"ע מוטיב כו', דלענין ליקרא לחם הארץ סגי בזה שירשו למפרע, דנהי דגידולי פטור ניהו, מ"מ שפיר מיקרו לחם הארץ, וליכא למילף מינה שהרי כאן נתחדש חיוב טפי מפירות חו"ל, ושפיר י"ל דגם גידולי פטור בכלל החידוש, ומסתברא דפירות שגדלו ברשות גוי אף למ"ד יש קנין לעכו"ם להפקיע מידי מעשר, מ"מ אם נתגלגלו ברשות ישראל קרינן בי' שפיר מלחם הארץ, אף קודם חזרה דר"א והיינו כמש"כ דלא גידולי פטור בלחוד קובע אליבא דר"א,

לה שעת חובה, והא דפריך ר' יוסי היינו דר"א הו"מ לאוקומי קרא דוקא בגידולי הארץ, אבל לפי האמת למאי דמקבל מיני, ה"ה עיסת חו"ל ואפי' ביד ישראל.

פ"ג מ"ו נעשית כו' הא דלא קתני גלגל עד כו'

ב. פ"ג מ"ו נעשית עד שלא נתגייר כו', דקדק אאמו"ר שליט"א אמאי שני בלישניה ולא קתני גלגול כדלעיל מ"ג ומ"ה, והנה בתוספתא קתני הכא אחרים אומרים בשם ריב"ב דשעת החיוב הוא משתעשה מקרצות, ולשון נעשית כולל דברי ריב"ב ודברי ריב"ב דאעשיית העיסה קאי, ויכול להתפרש על גלגולה וגם על גמר מלאכת העירוס, ומסתברא דכיון דסתם מתניתין ר"מ, ואחרים היינו ר"מ, לא שנה רבי דלא כר"מ, ואמנם מבואר בירושלמי דריב"ב בכל דוכתא פליג, [ולא כו"ע שמודה בגלגול הדיוט והקדש], מ"מ הכא דלחומרא מייתי נמי דריב"ב וכן בתוספתא מייתי לה רק הכא, א"נ בכל דוכתא איכא ר"ע דסבר כריב"ב, אבל הכא דר"ע פליג הו"ל ריב"ב יחידאה לגבי ריב"ב ור"ע ומש"ה לא סתם כותי, מיהו לכאורה מתניתין דנכרי שנתן לישראל כו' דקתני בה גלגול ע"כ דלא כותי, (ועי' להלן אם ר"ע מודה התם).

לשון הכל לאתויי מאי

שם רע"א הכל הולך אחר הקרימה בתנור, לשון הכל צ"ב, דהא אין כאן אלא נדון אחד אם קרמו פני' עד שלא נתגייר או משנתגייר, ואפשר דלרבווי ספק אתא, דהכל הולך אחר הקרימה שאם ספק קרמו משנתגייר חייב, והוצרך לזה דלא נימא דמדרבנן קאמר, ואז הו"ל ספק דרבנן לקולא, ועי' בסמוך (ואם היינו אומרים כדעת מרן זללה"ה שביעית ס"ב דלר"ע הגדל בפטור אינו מתחייב בגלגול הוה ניחא דהכל גם החיוב בנתגייר עד שלא גלגל, אבל נראה שזה רק לשיטתו ז"ל דבעינן גידול בחיוב).

פנים, אבל אי לאו דאשכחן בדר"א דמקבל מיני, הי' אפשר לומר דרבנן בספינה מודו לר"ע, ובכניסתן פליגי.

משמע בירושלמי דבא בספינה לרבנן כבר נפטר בגלגול

והנה משמעות הירושלמי דלרבנן בספינה נמי אזלינן בתר גלגול, מדקאמר על דעתי דר"ע היא ספינה היא עיסת גוי היא הכנסתן, משמע שיש מחורש בספינה טפי מהכנסתן, ולרבנן לא שמענו אלא בהכנסתן, וטעמא משום דבהכנסתן ליכא למימר שהי' להם שעת חובה שבשעת חובתן היו פטורין, ולכך שפיר יש לחייב בלחם, אבל לאחר שניתנה מצות חלה חשיבי חו"ל וגוי שעת חובתן בגלגול, וכיון שהיו פטורין תו לא מיחייבי בקרימת פנים.

ולפ"ז צ"ל דהא דתניא בתוספתא שלהי חלה ספינה שהיא באה מחו"ל לארץ והיתה בה עיסה עד שלא קרמו פני' חייבת משקרמו פני' פטורה דר"ע היא, [ועי' סה"ת סוף ה' חלה שכ' לאוקומה בבליילה רכה, ועי"ש וצ"ע שלא הזכיר הירושלמי דמודה ר"ע בעיסת הדיוט והקדש], ואפשר דמהכא נקט בירושלמי ספינה אליבא דר"ע, א"נ מקו' דגר שמעינן לה, וכ"נ דעת הרמב"ם שהשמיט תוספתא זו ושנה סתם דין פירות חו"ל שנכנסו לארץ ומתפרש בגלגול, וכ"ה דעת הר"ש לדינא, אלא שדבריו צ"ע, שכתב דבצקות דנקט ר"ע בהכנסתן לארץ זה דוקא לשיטתו, ובירושלמי מבואר דבזה רבנן מודו, - (ויש מקום לפרש הירושלמי מודין חכמים לר"ע כו' מן מה דר"ע מתיב לר"א כו' דזה פשיטא דמודים חכמים בהכנסתן, ומן מה דר"א מקבל מיני' שמעינן דגם בספינה מודים לר"ע, שהרי קיבל ממנו שיש לדמותם, ולפ"ז רק בגוי נחלקו).

ולכאורה נראה דגם עיסת חו"ל שגלגלה ישראל קודם כניסתן לארץ, נתחייבה בקרמו פני' בארץ, שהרי לא היתה

גלגול ישראל בשל הגוי

והנה מבואר בירושלמי דמודה ר"ע בעיסת הקדש שגלגולה פוטרה, והיינו משום דחשיב שהי' לה שעת חובה, וכיון שבשעת חובתה היתה פטורה תו לא מיחייבא, ורק בגוי וחז"ל ס"ל לר"ע שדומין לשעת כניסתן לארץ דכאילו לא ניתנה בהם המצוה כלל, וכיון שלא היו בכלל חיוב שפיר חייל עלייהו חיוב דמלחם הארץ, ולכאורה יש מקום לומר דגלגול ישראל אע"פ שהמלאי של נכרי ג"כ פוטר בשעת גלגול, דדוקא בעיסת גוי וגלגול גוי כיון דליכא מאן דשייך במצות חלה אמרינן דלגבי עיסה זו כאילו לא ניתנה המצוה כלל, אבל כשישראל עירס הרי יש לעיסה זו זיקת חיוב אלא שנפטרה מפני בעלות הגוי, ולפ"ז אתיא שפיר מתניתין דנכרי שנתן לישראל כו' כר"ע, דאף לר"ע גלגול ישראל פוטרה.

מיהו אפשר דהפועל העושה בשביל הבעלים לא מעלה ולא מוריד, שהוא כמותו או כבהמה, וכדתניא בתוספתא ובירושלמי גם לאידך גיסא דמלאי של ישראל ופועלים גוים חייבת, וכיון שממתניתין שמעינן שהעיקר תלוי בבעלות, אין לחדש כן אליבא דר"ע, ולפ"ז אפשר לומר לאידך גיסא דהיינו דקאמר ר"ע הכל הולך כו', דגם מה שנשנה במשנה הקודמת עד שלא גלגל כו' גם בזה אזלינן בתר קרימא, דאע"פ שהפועל ישראל לא חשיבא שעת חובתה, וזה מיושב יותר, ועי' מש"כ אאמו"ר שליט"א בזה.

עיסת הפקר לר"ע

ויש להסתפק מה דין עיסת הפקר לר"ע, אי להקדש מדמינן לה וחשיבא שעת חובה, כיון שיש להתייחס אל בני ישראל במצות חלה בעיסה זו, או"ד לגוי מדמינן לה כיון שאין כאן בעלים לצוותו, ולא חשיבא שעת

חובה, ומסתברא דלהקדש מדמינן לה, דבכל דוכתא תרוייהו מחד קרא מימעטו, וגוי גרע טפי.

הכונה בעונת המעשרות השנויה כאן ובפאה

ג. פ"ג מ"ג ד' הקדישה עיסתה כו', כיו"ב כו' בירושלמי מפרש דהקדש פוטר בעונת המעשרות של הבאת שליש, שאם הביאו שליש ברשות הקדש פטורין, וכן בנגמר מלאכה ברשות הקדש, ומפרש דמש"ה קתני להאי כיו"ב תרי זימני, ולפ"ז נראה דעונת המעשרות זה לשון שסובל שני הפירושים עונת האפשרות להתחייב או עונת החיוב הגמור, [ועי' שביעית פ"ד מ"ט כעונתן למעשרות דמתפרש בשליש ובמע"ש פ"ה מ"ח מתפרש עונת המעשרות גמר מלאכה], ומפרש בירושלמי חבריא אמרינן אחת למירוח ואחת לשליש ר' בא מפרש לחלה למירוח ופאה לשליש, ונראה דר"ל דמתניתין דהכא דקאי הכיו"ב אחלה יש לפרשה אמירוח דומיא דחלה דקתני גלגול, ומתניתין דפאה אפשר לפרשה אשליש, ויש ללמוד מזה דפאה ג"כ נפטרת בהבאת שליש ברשות הקדש, [דיש מקום לחלק בזה כיון שחיוב פאה תלוי בקצירה וכאילו אינו בגוף הפירות האלו, משא"כ חיוב תרו"מ, ויתכן לומר כר' בא דחברייא פליגי בד"ז ומש"ה לא פי' כר' בא מיהו זמן חיוב פאה, הוא בהבאת שליש וכמ"ש ברמב"ם פ"ב ממתנ"ע ה"ז והוא מהירושלמי, (מיהו מה שהזכיר שליש באילן צ"ע לפו"ר דלכאורה כל האילנות כעונתן למעשרות, ואפשר ושמא ס"ל דהיינו שליש), ואפשר דכיון דגם בפאה בקמה ועומרין מיתנייא ולא בשליש מש"ה ס"ל לחברייא, דאין לפרש הכיו"ב אהבאת שליש בפאה טפי מבחלה, אבל לדינא י"ל דמודו שו"ר בשנו"א עי"ש].

בחלה לא שייך עונה נוספת ושליש דפאה ומעשרות שאני

ונראה דדוקא בפאה ובמעשרות איכא שעת חובה בהבאת שליש, דתו לא מיקרי תבואת זרעך, או שום דרשא אחרת, אבל בחלה כיון שאינה תלויה בגידול בחיוב, לא שייך בה עונה נוספת, דשעה שאפשר להפריש חלה אינה שעת חיוב, ואף בפירות שעת התלישה אינה שעת החיוב, ושעה שנעשו דגן ויצאו מתורת עשבים, [וכן לר"א דתבואה שלא הביאה שליש פטורה מן החלה], ג"כ אינה קובעת דהשעה שאפשר לביאם לידי חיוב חלה לא חשיב שעת חובתם, כיון שאינה תלויה בגידול בחיוב, [ואף לס"ד דר"א דבעינן גידולי א"י, מ"מ לא בעינן גידול בחיוב, ע"י לעיל סק"א].

ולאאמור נראה דבמתניתין פ"א מ"ג דקתני דהפקר חייב בחלה מבואר דאין פטור דובא הלוי וגו' בחלה, שהרי אין חשיבות לשעה שיכול להפריש, דהיינו משעת נתינת מים, כמו שאין שעת תלישת הפירות חשובה שעת חיוב, אלא אזלינן בתר שעה שהפרי גמור לענין שאפשר להביאו לידי חיוב, דהיינו הבאת שליש, וה"נ בחלה השיעור הוא משתעשה דגן, דמאותה שעה באה לידי חיוב, וכיון דבזה קתני דחייב בחלה, תו ליכא זמן אחר שיפטור, אין נראה לומר דעשיית העיסה היא כהבאת שליש, דענין הבאת שליש הוא בחשיבות הפרי, ולא משום שהוא תחלת גמר הפרי אלא דגמרו זה כבר חשוב לחייבו במעשרות, ואינו ענין לנתינת מים שהחיוב שבו הוא משום תחלת גמר העיסה כמו תלישת הפירות קודם מירוח, וכ"נ פשוט דלר"א פ"ב מ"א דיצא מכאן לשם חייבין, דתלוי בהבאת שליש [כשיטתו פ"א ולרבנן משתעשה דגן], ולא תלוי בנתינת מים בא"י, וזה גופא מוכיח שאין נתינת מים זמן שנאמר דלא מיפטור משום ובא הלוי וגו' רק מנתינת מים ואילך ועוד יתבאר בזה לק' ס"ק בס"ד,

ועי' ירושלמי פ"ה דמעשרות ה"ב ובפי' הפ"מ דאמנם מוכח התם מפירות חו"ל דלא בעינן גידול בחיוב עיי"ש.

הקדיש או הפקר [משעירס] עד שלא גלגל לא שייך להפריש חלה ותרו"מ עד שתפדה

ולכאורה נראה דבהקדישה קודם גלגול פקעה האפשרות להפריש עד שתפדה, וכן במעשרות דנהי דמצב זה לא מפקיע לגמרי מחיוב חלה ותרו"מ, מ"מ אין לראות מצב זה כעומד לחיוב, תדע שאילו הקדים קמח ועירס הגזבר או קמה וקצרה הגזבר, ודאי מסתברא שלא באו לידי אפשרות להפריש ע"י מעשה ההקדש, וה"נ בהקדישן אחר העירוס, וכן בהפקר בעיסה מיהו צ"ע אם אפשר לעשר פירות הפקר בלא בעלות, וכן בהקדש צל"ע, ואפי' משלו על של הקדש, דבעינן שליחות, שו"ר בירושלמי פ"ק דתרומות ה"א שדנו בזה, בהא דתנן והתורם את שאינו שלו, אם עיקר החסרון מפני שזה של חבירו או דבעינן שיהא שלו, וקאמר דנפ"מ בהפקר, ומייתי ממתניתין דתרומת הקדש, ודחי דגזבר כבעלים דמי, ולע"כ, [ועי' ירושלמי ריש מעשרות ולפי פי' הגר"א משמע דהנדון אם הפקר פוטר לגמרי, שגם א"א להפריש, או שהוא פוטר מחיוב נוסף, אבל מה שהי' קודם ההפקר, דהיינו שהי' אפשר להפריש, נשאר גם אחר ההפקר, ולכאורה זה תמוה כיון שלא יוכל לבא עוד לידי חיוב, וצ"ע ולע"כ, ולפי' שראיתי בשם מהר"א פ' משמע דהנדון אם הקדש והפקר פוטרין מיד בתלוש, ורק במחובר אמרינן עד שלא באו לעונת המעשרות, ומשבאו, חייבין, אבל תלוש היינו נגמרו, דכיון שכבר מועלת ההפרשה ההפקר פוטר, מיהו לשון עבר והפריש ל"מ כן, וגם לא מסתבר כיון דלא הוי שעת חובתה, שו"ר ברמב"ם וראב"ד פ"ב מה' תרומות הי"ב שפי' דהפקר גמור וזכה והפריש חל והפקר שיבלין והפריש לא חל, ועיי"ש בראב"ד ביאור הדברים וצ"ע אם זה מדאורייתא, ומסתברא דרק מדרבנן חייבין

וכענין עשה מהם גורן שסיים הראב"ד עי"ש, וצ"ע בכ"ז].

המקור לחלק בין חלה למעשרות

ד. פ"א מ"ג אלו חייבין בחלה ופטורין מן המעשרות הלכט כו', בירושלמי קאמר דמשבע שכיבשו ושבע שחילקו גמרינן לה, והיינו דמהתם חזינן שחלה אינה תלוי בגידול בחיוב כמעשרות, והא דלא מייתי מפירות חו"ל שנכנסו לארץ, י"ל דבמחלוקות שנוי' לר"י אליבא דר"א לק' בירושלמי רפ"ב, ואפשר דהמקור לפירות חו"ל ג"כ נלמד משבע שכיבשו, דכיון דחזינן שחיוב חלה אינו תלוי בגידול בחיוב לענין מעשרות, מפרשינן נמי מלחם הארץ לחייב בציקות שמצאו בכניסתן לארץ, וזהו המקור לחייב פירות בחו"ל כדא"ל ר"ע לר"א לק' רפ"ב, אבל אם לא הי' מקור לחלק בין חלה למעשרות, לא היה מוקמינן קרא לגידולי פטור.

הא דלא נקטו בב"מ פ"ט א' נפ"מ בפירות חו"ל ולפ"ז ניחא נמי הא דבתלמודן ב"מ פ"ט א' נקיט גונא דחייב בחלה ופטור מן המעשרות בשבע שכיבשו, ולא קאמר בפירות חו"ל, משום דהמקור לפירות חו"ל הוא משבע שכיבשו, וה"נ הו"מ למימר כל השנויים במתניתין לקשו"פ והפקר, [ותבואה שלא הביאה שלישי], אלא נקט שורש הדברים, (ועוד דבפירות חול אליבא דר"ע הלש פטור אם נכנסו אחר גלגול, אבל נכנסו קודם גלגול מסתברא דמתחייב בגלגול, ולפי' מרן זללה"ה דלר"ע לא מתחייב בגלגול א"כ בפירות חו"ל ליכא פטור בלש ומקטף ואופה, מיהו נראה שזה לשיטתו דבעינן גידול בחיוב בחלה, ועי' בזה), וע"ע מש"כ אאמו"ר שליט"א ביישוב קו' זו.

בקושיית החזו"א למה לא למדו רה"ג מחלה אם איתא דלא בעינן בה גידול בחיוב

ומשה"ק מרן זללה"ה בלקוטים ס"ז סק"ד אם איתא דבחלה לא בעינן גדל בחיוב,

א"כ מ"ט גמר רה"ג מתרומה חולין קל"ו א' הו"ל למיגמר מחלה ולחייב בחו"ל, י"ל דא"כ הוה מיפטר בלא ביאת כולכם בחלה, והו"ל קולא, ועדיפא לדמויי לתרומה, דמשונה ביאה דחלה מכל ביאות שבתורה בין לענין י"ד שכיבשו וחילקו, ובין לענין ביאת כולכם, ועוד דתתן לו דרה"ג קאי גם על תרומה דכתיב ברישא, וכיון דחדא נתינה כתיבא על שניהם ודאי שיש לדמותן לתרומה, ויתכן דהנתינה נתינה מתרומה לאו גז"ש היא, אלא האי נתינה גופא דקיימא על תרויהו מלמדת שדינם שוה, [ובעיקר הדברים גם אי גמרי' מחלה ג"כ הי' רה"ג פטור בחו"ל, דהא בעינן גלגול בארץ, אלא דכונת מרן זללה"ה לענין גדל ביד גוי דנחייב בראשית הגז, כדדייקינן הא צאנו לגזו].

ואאמו"ר שליט"א חלה ס"ד סק"ג תירץ דיש לדמות רה"ג לתרומה טפי מלחלה,

דחלה אין גידולה עומד לחיוב, [כפירות וגיוזה], שיכול לאכלן קליות וסופגנין ופחות מכשיעור, ולכן כשדנים אם לפטור גדל בפטור לא דמי רה"ג לחלה, דהא חלה אף כשגדלה בחיוב אין כאן גידול מוחלט של חיוב ולכן אף בגדל בפטור לא מיפטר, משא"כ רה"ג דדמי לתרומה לענין זה, [עיי"ש שכ' בענין אחר דבעיקר המצוה דמי רה"ג לתרומה טפי מלחלה עיי"ש].

בביאור למה דין מן החדש על הישן אינו קשור לנידון של גדל בחיוב

עוד הקשה' מרן זללה"ה אם איתא דבחלה לא בעינן גדל בחיוב, א"כ למה אין תורמין משנה על חברתה, וכבר כתב אאמו"ר שליט"א שם דענין משנה על חברתה אינו מפני שהגידול מחייב וכאילו יש שני מחייבים, ושפיר יש לקיים ד"ז אף בפירות חו"ל, ובאמת אשכחן משנה לחברתה במעשר בהמה אע"פ שאין הגידול מחייב, אלא דהתם השנה נקבעת בלידה ולא בגידול, ואם נולדו בפטור

חול"ל חייבין, והרי לא בעינן נתינת מים בחיוב, אע"פ שמנתינת מים חשיבא עומדת לחיוב, ואאמו"ר שליט"א פ' הטעם משום דגם הגדל בא"י בחיוב, לא חשיב גדל בחיוב לענין חלה, שאין חיוב חלה החלטי בחטים שיכול לעשותן סופגנין וקליות ופחות מכשיעור, וכיון שכן אין להצריך גדל בחיוב, וכ"כ מרן זללה"ה בשביעית ס"ב ס"ק, ומ"מ נתינת מים בחיוב לא בעינן, דלאו דמי לגידול כלל, אבל לכאורה כיון דפירות חול"ל ג"כ חייבין בא"י לא בעינן טעמים לדבר, מיהו נפ"מ למאן דפטור פירות חול"ל שנכנסו לארץ.

חלות תודה כו' ביאור הענין איך חל פטור אע"פ שלא הקדיש אלא שדעתו לבן

ה. פ"א מ"י חלות תודה ורקיקי נזיר עשאן לעצמו פטור, בירושלמי מייתי עלה דכתיב ראשית עריסותיכם ולא של הקדש, וכן פר"ש דהיינו דרשא דעריסותיכם מנחות ס"ז א', ואע"פ שעדיין לא קדשו כלל פטירי כיון שגלגלן לקדשן, (ועי' מנחות ע"ב א' קצירכם ולא קציר מצוה), ויש להבין מה מועיל דעתו לקדשן, אטו הלש עיסה ודעתו להקדישה לבדה"ב פטורה מן החלה, הא אכתי ערסותיכם קרינן ב"י, וצ"ל דכיון שהמצוה מחייבת לעשות לחם לתודה, לא קרינן ב"י עריסותיכם, דאע"פ שעדיין העיסה בבעלותו, מ"מ כיון שדעתו החלטית שזה לתודתו, א"א לחייבו מדין עריסותיכם, [ואם נימא דבעינן שימור לשם תודה הוה נוחא טפי, כדאמר מנחות נ"ג א', אבל בפשוטו משמע דבחמץ שבתודה דלא שייך להצריך שימור, ה"נ דלא בעינן עשייה לשמה].

וביאור הדברים הוא דהעיסה המיועדת במוחלט לתודה ודאי שיש לפוטרה, כגון אם הפריש מעות לתודתו וקנה בהם קמח, דאיך אפשר לחשבה עריסותיכם, הרי הוא עושה עריסה להקדש, וכן לעולם העיסה שנעשית לתודה (כגון אם יש ברירה) אינה

הרי הלקוח פטור, ונראה דענין משנה לחברתה הוא כמו שני מינים, שצריך להפריש מן החדש ומן הישן מכל אחד בפ"ע, (כענין ואכלתם ישן נושן), ונמצא דהחדש והישן קיים בפירות כמו שני מינים הבאים מחול"ל, דמה שהשנה נקבעת בזמן החיוב, דהיינו בשליש או בדגן, היינו משום דלגבי הפירות שתלשן מיד בשליש ע"כ השנה נקבעת אז, הלכך מה שהניחן ליגדל אינו קובען לשנה שני' אבל אין הטעם מפני שהמחייב משנה זו, אלא הא גופא שהפירות ישנים או חדשים, [וע"כ לקבוע שיעור לדבר אע"פ שהסמוכים לראש השנה לפניו ולאחריו אין ביניהם חילוק גדול], ועי' ירושלמי מעשרות פ"ה ה"ב, דהביאו שליש ברשות גוי למאן דמחייב התוספת מ"מ מורה דלסדרן של שנים זולתין בתר הגדל ברשות גוי, ולע"כ).

המיעוה נקראת בלחם הארץ

ומשה"ק מרן זללה"ה א"כ אמאי מיקריא תלו' בארץ, לכאורה א"א שלא לקרותה תלו' בארץ דהא כתיב באכלכם מלחם הארץ, ואמנם הלישה והאפיה בארץ אין כח הארץ מעורב בהן מ"מ כיון שההכנסה מחול"ל היא מאורע, שפיר מיקריא המצוה בלחם הארץ, והחיוב בפירות חול"ל הוא כמחודש שמתלווה לעיקר המצוה, שגם עשיית לחם בארץ לחודי' מחייב, ועדיין צ"ע בזה.

כמה ביאורים מ"ט לא בעינן בחלה גידול בשעת חיוב

במיעוה דלא בעינן גידול בחיוב בחלה, לכאורה נראה דהיינו משום דגלגול לחודי' ג"כ מחייב, כדאשכחן בבצקות שנכנסו לארץ שהקרימה בתנור לחוד מחייבת, והיינו שאמרה תורה דכל העושה עיסה בא"י יתן ממנה לכהן, ואפי' אם כל החיטים היו באות לידי חיוב חלה, [כגון אם סופגנין ופחות מכשיעור (וקליות) היו חייבין בחלה], מ"מ שייך לחייב אשעת העיסה לחוד, כמו שפירות

חשובה עריסותיכם אלא שיש לדון דכיון שיכול לשנות ולקח עיסה אחרת, אכתי לא נפקא מדין עריסותיכם, עיי"ז שבדעתו להקדיש עיסה זו דוקא, מיהו האי לאו קו' היא דכיון שלעולם צריך להחליט הדבר בעודה עיסה, דיש להם שיעורים דקמח ושמן שמעשיה מוכיחין עליה, שפיר קבעה החלטתו, דהאי לאו עריסותיכם היא ולא דמי למחליט בדעתו להקדיש עיסה זו דהתם אין המצוה מחייבת שיהא מצב של עריסה להקדש ורק דעתו מקשר ענין זה להקדש, משא"כ בלחמי תודה שיש מצות עשית לחם לתודה, ואאמו"ר שליט"א בס"ז ס"ק י"ד חידש מכח זה דאכילה דמשלחן גבוה אינה אכילה המחייבת, ולפ"ז נוחא דלא בעינן בעלות הקדש אלא ה"ז כעושה עיסה שלא לאכילת אדם או שאר פטורין שהכונה בזמן העירוס פוטרת, ועיי"ש סק"ב מה שנתקשה לפ"ז, מיהו סתמות הירושלמי והר"ש משמע דהיינו משום דרשא דעריסותיכם, כגלגול הקדש דפוטרי [אבל ביסוד הדבר דמהני מחשבה, נראה דבאמת דומה לסברא דעיסת הכלבים עיי"ש בירושלמי], [ושוב חזר בו ופירש כמש"כ, עיי"ש, העושה למכור בשוק חייב במוחלט, כיון שאינו מפקיע בעלותו מן העיסה מפני שחושש שמא ימלך], ועדיין צ"ע בדין עשאו לעצמו ונמלך.

בעיסת מעשר שני סנהדרין ק"ב ב'

ו. סנהדרין ק"ב ב' אבל בגבולין ד"ה פטור, יעוי' בשאג"א סי' צ"ז ובמנחת ברוך סי' ק"ב ובספר אאמו"ר שליט"א ס"ז סק"ב ג' שכ' ראיות טובא לל"ב דרש"י דבגבולין אע"ג דממון הדיוט הוא לר"י, מ"מ פטור, וה"נ מסתברא דמאן דלא דריש קודש לה' קדושין נ"ג א' לא דריש ליה אפי' בגבולין, דמה שא"א לאכול אינו גורם תוספת בקדושה, ויש להבין א"כ מ"ט לא מיקרא עריסותיכם ושללה, (ועמש"כ בזה הש"א והמ"ב שם), והנה במסקנא אמרין דבנפול מחיצות אע"פ שאסור באכילה מ"מ חשיב

שפיר עריסותיכם ושללה, ופי' תו' ב"מ נ"ג ב' דהיינו משום שהי' ראוי שעה אחת, ולכאורה זה מיושב יותר בסברא דממון הדיוט (כל"ק דרש"י), אבל אם הנדון בהיתר אכילה אכתי הרי הוא אסור באכילה, וברמב"ן שם מבואר דאפי' נכנס לבתר דנפול מחיצות חשיב שפיר, כמע"ש בירושלים, ואפשר דכשהחסרון הוא בהבאה לירושלים חשיב החסרון באדם שאינו יכול לאכול עיסה זו אא"כ הוא בירושלים, והאפשרות ללכת לירושלים לא משוי ליה עריסותיכם שבמצב זה של האדם אין לו תקנה, ובאמת אין זו סברא בדיני ממונות אלא במצוות התורה, דהאפשרות שהאדם ישתנה הויא לגבי עיסה זו כאדם אחר, וכאילו לאדם זה אינה ראוי, ול"ד לטבל וחדש שהחסרון בעיסה וע"י תיקון או זמן היא ניתרת, דשפיר חשיבי עריסותיכם כיון שהאדם הזה יכול לתקנה, וכן בניית החומה בירושלים לא חשיבא חסרון באדם (מיהו בלא"ה נמי י"ל במע"ש בירושלים בנפול מחיצות שבניית החומה הוא כדבר חיצוני ואין חסרון בעיסה), והא דחשיב קק"ל שללה, י"ל היינו משום דע"כ הם שלל האדם (כיון שאינם שלל שמים) אלא שאיסורים רובצים על שלל, משא"כ מע"ש ששייך לייחס השלל לקדושת מע"ש, דהא מהני ליה פדיון, וש"מ שהבעלות של קדושת מע"ש מעכבת, [כן פי' אאמו"ר שליט"א שם כל החילוק בין מע"ש בגבולין, לשאר איסורי אכילה, עיי"ש].

לענין הלכה

לענין הלכה דקיי"ל מע"ש ממון גבוה הוא, בפשוטו יש לפסוק דעיסת מע"ש בירושלמי פטורה מן החלה, וה"ה שאין יוצאין בה יד"ח מצה, דאתיא לחם לחם, ואין גז"ש למחצה דהא דלחם דחלה הוא מחמשת המינים לכו"ע ממצה גמרי' לה, ובהא דפליגי רחב"א ור"א סוכה ל"ה א' אפשר לפסוק כרחב"א דסגי בהיתר אכילה, מהא דפליגי דוקא באתרוג נראה דבחלה מודה רחב"א כיון

בזה חידוש כיון דהו"ל כהקדש, משא"כ במע"ר ששייך חיוב אלא שהתרו"מ פוטר, וכבר תמה אאמו"ר שליט"א בתרומות ס"א ס"ק י"ב על שהשמיט הרמב"ם ד"ז, [ולענין מע"ש בירושלים עי' מ"ש אאמו"ר שליט"א בספר חלה ליישב הא דלא העתיק הרמב"ם ד"ז].

והנה בירושלמי פ"ה דמע"ש ה"ב קאמר ר' יודה דינ' דר"ח דגבולין לכו"ע פטורה מן החלה, ונראה דהיינו ר"י דמיתנין הכא בירושלמי דקאמר דמן הדא שמעינן דמע"ש שהקדימו בשבלין פטור מת"ג [ונממעשר], דמפרש מתניתין ככו"ע, ומדקתני שנפדו ש"מ דמיירי בגבולין דאית להו פדיון, (דאילו בנטמאת הא תנן דיעשנה קבין), ולפ"ז צ"ל דהא דקאמר ר' יונה דהיינו דוקא למ"ד אינו כנכסיו היינו בירושלים, אבל מתניתין אתיא שפיר ככו"ע, והלשון צ"ע.

הא דמעשר ראשון פטור מת"ג לא משכח"ל בחלה

הא דמע"ר פטור מת"ג לא משכח"ל בחלה, דכה"ג דחלה גם בת"ג חייבת, דחלה היינו לבתר גמר מלאכה, [ואם הכניסה במוץ זה אינו ענין להקדמת המע"ר, דגם ממע"ר פטורה], ומ"מ שפיר קתני לה לומר שהתרו"מ אינו פוטר מן החלה, כמו שפוטר מן התרומה, דבירושלמי מוקי לה כשמירה ואח"כ הפריש (ותפרש שנטלה תרומתו אף אחר גלגול) ועי' בספר אאמו"ר שליט"א תרומות שם סק"ו דהמע"ר חייב בת"ג אלא שהתרו"מ פוטר, וקמ"ל שאינו פטור מן החלה, [בעיקר הדברים דתרו"מ פוטר מת"ג י"ל (טעמא דקרא) דכיון דת"ג אין לה שיעור ואינה חייבת במעשר, וא"כ בכל מע"ר שהקדימו בשבלין יש מעט השייך לתרומה שאינו חייב במע"ר ותרו"מ, וא"כ כשמפריש אחד מעשרה תרו"מ יש בו ממילא גם משהו לת"ג].

דכתיב תרי זימני עריסותיכם, ויליף מצה מינה, ומש"ה לא איתותב מברייתא, [מיהו מהא דלא מייתי מתניתין דסוכה בקדושין אין להוכיח דהלכתא כותי', דבפלוגתא לא קא מיירי].

ברם יש לדקדק בפסחים ל"ח א' דמיתנין בתר מימרא דר"א בעי רשב"ל מהו שיצא אדם יד"ח בחלה של מע"ש בירושלים כו' ולבסוף מסיים רבא שם מעשר חד הוא, ומדאיירו בה רשב"ל ורבא משמע דלהלכה משכח"ל חלת מע"ש בירושלים, מיהו יש לדחות דע"כ מימרא דרבא בדברי ר"י נאמרה דהלכות בכסף מע"ש אין לו פדיון, ולא קיי"ל כותי', ועוד דע"כ לריה"ג ור"ע יש גם חיוב חלה, דמצה וחלה כי הדדי נינהו לכו"ע, ושפיר בעי אליבייהו, מ"מ יש מכאן סמך לדעת הרמב"ם שפסק בהני תלת כרבנן דר"מ אע"פ שפסק דמע"ש ממון גבוה הוא, ואפשר דמפרש טעמייהו דרבנן דלא ס"ל דרשא דעריסותיכם תרי זימני, והו"ל חלה כאתרוג, ואמנם סוגיא דמנחות ס"ז א' משמע דעריסותיכם תרי זימני לא מיתירא להצריך דין ממון, [אלא שיש לפרשה כר"א].

במ"ש הר"ש דמשנתנו בגבולין ואפי' כר"י

ז. פ"א מ"ג ומע"ש והקדש שנפדו, פר"ש דמתניתין ככו"ע ומיירי במע"ש בגבולין, ופטור מן המעשרות דלא קרינן ב' דגנך, כי היכי דלא קרינן ב' עריסותיכם, וכגון שהקדימו בשבלין ומירחו קודם הפדיון, ודומיא דהקדש דע"כ מיירי בכה"ג שנתמרח ברשות הקדש, ונראה דאין להביא ראיה דתלמודן פליג מהא דלא משני בברכות ובפסחים ובשאר דוכתי דקתני ומע"ר שנטלה תרומתו מע"ש והקדש שנפדו דמיירי במע"ש דומיא דמע"ר שהקדימו בשבלין, דמתניתין גופה מוכחא דהחידוש, בשנפדו, (דלא מיירי במה שהי' קודם הפדיון), משא"כ במע"ר דקתני שנטלה תרומתו ומתפרש שרק תרומתו ניטלה, וגם מתפרש דומיא דהקדש, ועוד דאין

בקו' אאמו"ר שליט"א אמאי קתני בחלוקת המשנה מע"ש שנפדה

בהא דקתני מע"ש שנפדה דחייב בחלה הק' אאמו"ר שליט"א הרי בזה מעשרות וחלה שוין שאם הי' מע"ש בזמן המירוח והגלגול פטור משניהם ואם נפדה קודם לכן חייב בשניהם, ותרין דאה"נ, אלא אגב דתנא ליה בכמה דוכתי דקתני כהאי סידרא בהדי הקדש תנייה נמי הכא, וקצת יש להוסיף דהמע"ש חל בשעה שגם שאר המעשרות היו יכולין לחול, ושייך טפי לייחס הפטור למע"ש, משא"כ בחלה שעדיין לא נתחייבה כלל, (אמנם משכח"ל מע"ש שקראו בשעת נתינת המים, מ"מ עצם האפשרות להפריש המע"ש חל קודם).

שם ומותר העומר, הרמב"ם הוסיף ושתי הלחם ולחה"פ, והדין ודאי אמת, אבל לכאורה נראה דבשתה"ל ולחה"פ כו"ע מודו לר"ע דחייבין אף במעשרות, דדוקא בעומר שיש דין בקצירתו ס"ל לרבנן שהכל הקדש

ונפדה, אבל בשתה"ל ולחה"פ הקדישו רק הנצרך למצות, [ובאמת הרמב"ם לא הזכיר בזה דפטורין מן המעשרות].

בעלות כשלעצמה אינה סיבה לחייב

ח. פ"ג מ"ג שבשעת חובתה היתה פטורה, מבואר דעצם הדבר שיש לישראל עיסה אינו גורם חיוב, דלעולם בעינן סיבה המחייבת, ולא דמי להיכא שהגברא הי' פטור בשעת החיוב, דבזה שפיר מובן שהחובה על הגברא רובצת בכל הזמן, אבל כשהחפצא כבר בשלימות המחייבת והוא פטור, שוב לא מתחדש בו חיוב, כמו פירות חו"ל שנכנסו לארץ אחר גלגול דלאו לחם הארץ מיקרו, אע"פ שהם בארץ במצב של לחם, וכן בשל עכו"ם והקדש, דהעברת הבעלות לישראל לחוד אינו מחייב, וכן לר"ע דאזלינן בתר קרימה בתנור נראה דבעינן דוקא קרימה בתנור ולא סגי שזה אצל הישראל במצב של עריסותיכם, [ומה"ט דיגון עכו"ם פוטר אף לר"ע דליכא סיבה המחייבת אח"כ].

סימן ה

בדין שעת החיוב

לר"י, ורק לבתר שאמרו דגזל ביד כהן ס"ל שאין לחדש איסור לזרים לחור, ונראה דר"י נמי לא קאמר אלא כשהי' בעיסה חיוב דאורייתא, ורק החלה הפריש מן הקמח, כדקתני העיסה עצמה חייבת בחלה, וכן המפריש חלתו קמח מתפרש שהחלה היא קמח והעיסה ככל העיסות, אבל אם לא נתערבו חמשת רבעים במים, והפריש חלתו קמח, מותרת לזרים, מיהו אפשר דבכה"ג אפי' הפרישה בצק מותרת לזרים, ועדיין צ"ע בזה, [ובפיה"מ משמע דאף בהפריש מן הקמח מיירי מתניתין, עי"ש], וגם נראה דמיירי שהקמח הי' באותו כלי אלא שלא נתערב בעיסה, דבכה"ג דמי קצת לחלה דאורייתא, אבל אם הפריש מן הפטור על החיוב לא אמרו דאסורה לזרים, [וד"ז אפשר לדקדק דקאמר בקדושין שם דהכא הוי חד מנא].

אם האיסור לזרים דוקא בבאה ליד כהן

וי"ש לעי' אם הא דאסורה לזרים היינו דוקא בבאה ליד כהן והחזירה, או דמשעת הפרשה חל שם חלה לענין זרים, ונראה דדוקא אם באה ליד כהן אסורה, דהא אמרינן אדם יודע שאין מפרישין חלה קמח, ורק משבא ליד כהן דקיבלה עליה חושב שחל שם חלה ע"ז, ולכן ליכא למיגזר קודם שבא לידו, וכ"כ הר"ש והרא"ש דאסורה לזרים זו שניתנה לכהן והרא"ש מסיים לפי שראו שניתנה לכהן כו', ולפ"ז סדר המשנה הוא כך, המפריש חלתו קמח אינה חלה כלל ומותרת לזרים, ואם נתנה לכהן חייב להחזירה, ולא אמרינן דבדקיבלה עליה חיילא הפרשתו, אלא גם העיסה וגם הקמח חייבין בחלה, מיהו אסורה לזרים.

בסוגיא דקדושין דמדמי' למן הנקוב על שאינו נקוב

א. חלה פ"ב מ"ה המפריש חלתו קמח אינה חלה וגזל ביד כהן, בקדושין מ"ו ב' פריך דתהוי תרומה ולא תאכל עד שיוציא עליה חלה ממקור"א כמו בתרם מן הנקוב על שאינו נקוב, וכן פריך דנימא תרומה ויחזור ויתרום כמו מאינו נקוב על הנקוב, ומשני בתרי מאני צאית בחד מנא לא צאית, ויש לעי' מי דמי הא התם אמרינן דלענין החיוב דרבנן של אינו נקוב חל ההפרשה ולכך הויא תרומה, וכן מאינו נקוב על הנקוב התרומה עצמה מותרת בלא תיקון, אבל הכא גם החלה צריכה תיקון וגם העיסה, וא"כ מהיכי תיתי לומר שתהא תרומה, ונראה דסמך אהא דקתני במתניתין ואסורה לזרים, דש"מ דראוי למיחב לה דין חלה מדרבנן, והצעת הסוגיא מתפרשת כך, דבשלמא אם נימא אדם יודע שאין מפרישין חלה קמח וגמר ונתן לשם פקדון כדרב, א"כ זה גזל מן הדין, אבל אם נתן לשם חלה, א"כ ראוי לתקן ככל תרומה דרבנן, [אבל לרב דאדם יודע אין מקום לתקן כן, שאין כאן סרך חלה כיון שיודע, מיהו הו"מ למפרך ולטעמין דאדם יודע, א"כ אמאי אסורה לזרים, וכ"נ דלמסקנא מתפרש לרב כלשמואל שלא נחלקו בדין אדם יודע].

אסורה לזרים דוקא כשהי' חיוב דאורייתא בעיסה

ונראה דבאמת היינו טעמיה דזקן זר שקפשה, דכיון שלא חל לענין שום דבר אפי' מדרבנן א"כ אין ראוי לאסורה לזרים, מיהו סוגיא דקדושין מתפרשת שפיר אף לדידיה, דאם הי' אפשר לתקן שיהא תרומה מודה הוא

ק"ל כר"י, ובדעת הר"מ בזה

אלא שהגר"א הגיה שהיא מותרת והיא אסורה].

הא דלא קתני בעיסה עצמה אם יש בה כשיעור, היינו משום דמתניתין מתפרשת שיש שיעור מן הבצק מלבד הקמח, דקודם שנתערב חמשת רבעים במים פשיטא דלא חל ענין חלה כלל אפי' בהפריש בצק וכמש"כ לעיל.

שם מעשה וקפשה זקן זר, ואפשר דקפשה היינו שאכלה קמח, (ואולי זה מלשון הכפישני באפר), ור"ל שאכלה בעצמו כדי ללמד שאינה חלה כלל ומותרת לזרים, והיינו דקאמר קלקל לעצמו ותיקן לאחרים, דכיון שכוונתו היתה ללמד ולא לאכילה, קאמר ר"י שאמנם הועיל בזה אבל הכל על צוואר, [שור' בשנו"א שפי' תיקון לאחרים בזה שלמדו ממנו שלא חל כלל, ויפרישו חלה מן העיסה ומן הקמח, וגרס כן בירושלמי עיי"ש], מיהו גרסת הברייתא שבירושלמי שתיקן לעצמו במה שאכלה, משמע שהיתה אכילה כדרך, ושמא בההיא ברייתא ל"ג קפשה.

בהא דמפריש קמח ל"ד למקדים בשבילים

ב. הר"ש פי' דהא דהמפריש חלתו קמח אינה חלה היינו משום דלא רבי קרא בחלה שהקדימה בשבילים קדשה, אבל קשה דא"כ בדין הוא שלא תוכל להגביה חלה קודם גלגול, וברפ"ג תנן כיון שהיא נותנת את המים מגבהת חלתה, וכן בסופ"ק משווה חלה לתרומה לענין דבר הגמור, והרמב"ן בקדושין מ"ז ב' פי' דקמח הוי כמו קודם שהביאה שליש (או כמו מחובר עיי"ש), ומשנתנה את המים הוי כמו בשבילים, ולכך עדיין אוכל מהם עראי, וגלגול הוי גמר מלאכה, ולפ"ז ניחא נמי ההיא דגיטין ס"א א' אבל משתטיל את המים כו' דזה כמו בוצרין כו' ועיי"ש בתו', ובר"ש מ"ב [וכ"מ בירושלמי פ"ד ה' דלמאי דמדמה קב לפירות שלא נגמר מלאכה עבר והפריש מהני בחלה כמו בתרומה].

בפשוטו נראה דהלכה כר"י, דכיון שסילק הראיה מאותו זקן, הו"ל ר"י עיקר לגבי', ולא אשכחן רבנן דפליגי עליה ברישא, דרק מפני המעשה באו להתיר, וכ"כ הרמב"ם בפיה"מ, וכן דעתו בחבורו וכמ"ש להלן, וכ"נ שיש ללמוד מסתמות הרמב"ן והרא"ש, דאם הלכה כאמרו לו משום דרבים נינהו, הו"ל לפרש דרבנן דא"ל פליגי וס"ל כאותו זקן, וצ"ע בטור שנקט דהפשטות מתפרשת שאין הלכה כר"י, ויש להסתפק אם גם בהפריש חטים גזרו, או"ד אדם יודע דחטין לא שייכי בחלה כלל, והכי מסתברא.

בחידושא דמתניתין דאם יש בקמח כשיעור חייבת

שם והקמח אם יש בו כשיעור כו', נראה דהחידוש דלא אמרינן כיון דאסורה לזר להוי כתרומה דרבנן שפטורה מן החלה בזה"ז דחלה דרבנן כמו מדומע, וכ"נ דתרומת עציץ נקוב פטורה מן החלה, אע"פ שחלתה נראה שהיא דאורייתא כיון שגם גידולי חו"ל חייבין ובקדושין שם פריך מ"ש חלה זו מאינו נקוב. - הרמב"ם בפיה"מ מפרש דהחידוש דלא אמרינן שהחלה שהפריש מן העיסה נתכוין בה לפטור גם הקמח הזה, דכיון שקראו חלה לעיסה זו הרי נתכוין שיהא הקמח כחלק מהעיסה, וכשהפריש חלה על העיסה גם הקמח נפטר, קמ"ל שהקמח חייב בחלה מעיקר הדין, וחלה זו שהפרישו מן הקמח אסורה לזרים, [והרמב"ם לשיטתו דשייך הפרשה על קמח, עי' לק' סק"ד] וע"ז קאמר שקפשה זקן זר דס"ל שכבר נפטר הקמח מן החלה, (כ"מ בהדיא בתרגום הנדמ"ח לפיה"מ), ועד"ז פסק בפ"ח מה"ב ה"א והוסיף שהקמח כשאר כל קמח חולין, לפרושי דהלכה כר"י, [ולשון הירושלמי דקאמר דאינון סברין שהיא פטורה והיא חייבת מסייע להרמב"ם,

אם הא דתורמין מן הגמור דאורייתא

ועיקר הדין דמהני תרומה קודם גמר מלאכה, יעוי' בר"ש סוף"ק דתרומות שהביא תוספתא דאמרו ב"ה לב"ש הרי הוא אומר כל מעשר הארץ אם אתה אומר צריך לתרום שני' אף זה לא קיים קודם לה', ומהא דשרינן בחלה לכתחלה קודם גמר מלאכה משום חשש טומאה [כמ"ש בר"ש רפ"ג מהירושלמי] משמע דהא דאין תורמין מדבר שלא נגמר מלאכה, היינו מדרבנן משום הפסד כהן, [מיהו יתכן דכיון דבדיעבד חל, העדיפו רבנן חשש טומאה על הלכתחלה].

שו"ר דמהירושלמי משמע דמראשית עריסותיכם גמרי' לענין חלה, וכמ"ש"כ לק' ס"ק ז' ולפ"ז שפיר י"ל דהאיסור מדאורייתא, ועי"ש עוד בירושלמי דריב"ב גמר חלה מתרומה להצריך מן הגמור, ומכ"ז משמע שזו דרשא גמורה, ול"ק איך התירו משום חשש טומאה דנראה מהירושלמי דגם שלא מן המוקף התירו מה"ט [עי' לק' ס"ק ט"ו בביאור הירושלמי לענין זה].

וב"נ לרקדק מהא דאמרין בקדושין שם דאדם יודע שאין מפרישין חלה קמח אלא דסבר דטעמא משום טרחא דכהן (והרי קבלה עליה כהן), ונראה ביאור הענין דסבר דקמח דמי לאין תורמין זיתים על שמן, [למ"ש"כ סק"א דמירי בשיש עיסה גמורה החייבת], א"נ להא דאין תורמין מדבר שלא נגמר מלאכה כו', דהתם טעמא משום טרחא דכהן, דאי לאו דאיכא האי טעמא בשאר דוכתי לא הוה טעי לומר כן, [ויש ללמוד מזה דסבר תלמודן דהאי טעמא עיקר, מיהו יתכן דבמתניתין דאין תורמין מדבר שלא נגמר מלאכה כו' כו"ע מודו שזהו הטעם, עי' ר"ש פ"א מ"ד ובתורע"א שם], ואי הוי לכתחלה מדאורייתא להפריש מדבר שנגמר מלאכה, לא היו תולין הטעם בהפסד כהן ושתועיל מחילה, מיהו י"ל שאינו חושש אלא על הדיעבד דתנן

גבי זיתים על שמן, ועי"ז מהני מחילה, [מעיקר הטעם, ועיי"ש בר"ש דלדינא לא מהני מחילה], ומה שאסור לכתחלה מדאורייתא לא חייש ע"ז.

וכבר האריך אאמו"ר שליט"א בזרעים ב' בראיות לדעת הש"ך שהאיסור מדרבנן, ובראיות לאידך גיסא, עיי"ש, ומהא דמעשרין בדברים שקובעין מדרבנן, היינו מפני שבא לאוכלן, ואם לא יפריש יאכל בלא מעשר, ופשוט, שוב נראה דכשבא לאכול קבע קודם גמר מלאכה צריך לגמור ואח"כ לעשר, וע"ע ירושלמי תרומות פ"ב ה"א דתרו"מ לימדה על תרומה שלא תהא ניטלת אלא מן הגמור, וזה מתאים לגרסא דידן בסוף"ק, ולפ"ז יתיישב טעמא דר"ע דאסר ליטול מן הקב לטעם דלא נגמר מלאכה, ולכאורה ליכא הכא טרחא דכהן, (דמדאורייתא אין לה שיעור), אבל אם יש איסור דאורייתא נוחא.

ונראה דהא דמהני תרומה וחלה קודם גמר מלאכה היינו שאם רוצה יכול להתנהג בחיוב משעה זו, ושוב אין תלוי בגמר מלאכה, דאפי' הפקיר העיסה או מירחה גוי, לא פקע שם חלה ממנה, וכדדרשינן מקודש לה', וכן א"צ שתהא התרומה קיימת בשעת גמר מלאכה, דגמרי' מקרא שאפשר לפטור הכרי קודם גמר מלאכה, ושוב אין בו חיוב.

בשוע"ס סי' שכ"ז ס"א

ג. **שו"ע** סי' שכ"ז ס"א ודוקא באומר שיחול עליה שם חלה כו', צ"ע שסתמו הדברים, דלכאורה דוקא אם עשאה עיסה שיש בה כשיעור, ונתחייב הקמח בחלה, אבל אם לשו פחות מכשיעור, או עם בצק של חלה או שכבר נפטר, לא מהני, דאין כאן שום חידוש בדין הפרשת קמח, אלא דיכול להתנות על העיסה עד שלא תתגלגל שכשתתגלגל תעשה חלה, וה"ה דיכול להתנות על בצק שיהא חלה על קמח זה כשיתגלגל, וכן מקמח על קמח, וכן אפי' משבלים מחוברים, [ואפי'

זמן הפרשה בעיסה טמאה לכתחילה לדעת הר"ש ולדעת הרמב"ן, ובעיקר דעת הר"ש

ולענין עיסה טמאה, [ולכאורה ה"ה לעיסה שנילושה במי פירות], נשאר הדין דאין תורמין אלא מן הגמור, והר"ש והרא"ש שכ' טוב הי' שתמתין עד לבסוף שתגמר חלתה ותעשה כל העיסה גוש אחד כו', נראה דהיינו לשיטתם שלא נתרבה בחלה דאפשר לתחום מדבר שלא נגמר מלאכה, ונראה דמודו דאחר נתינת המים ג"כ אפשר לאכול עראי, דנתינת המים לא הוי גלגול, אלא שנתרבה בחלה דמראשית עריסותכם אפשר להפריש כדאר"י בירושלמי, וזה כעין הריבוי דמעשר בשבולים, אלא דס"ל שההבדל בין נתינת המים לגלגול אינו גדול כ"כ שיתקנו בו משום טרחה דכהן, וכיון דבחלה לא מהני מדבר שלא נגמר מלאכה, (דא"כ בדין הי' שיחול במפריש קמח), ממילא אין לחדש שג"ז בכלל מתניתין דסופ"ק דתרומות ומש"ה הוצרכו לסברא אחרת להעדיף ההפרשה בסוף.

[ויק"ק בלשון הר"ש והרא"ש ספ"ק שפי' מן הדבר הגמור עד שתתגלגל, ולדידהו אין השיעור בגלגול אלא בסוף ממש או לאפוקי קמח, ומצינן לפרושי דס"ל דנתינת מים היינו גלגול, וכמ"ש להלן בדעת הרמב"ם, וכ"ה לשון הר"ש להפריש חלתה בטהרה בתחלת הגלגול, אבל א"כ אוכלין עראי במאי מיתוקמא, ועמש"כ להלן בדעת הרמב"ם, וביותר קשה לשון הר"ש במ"ב שכ' דהמפריש חלה קודם גלגול ה"ז כמפריש מן הקמח ואין שם חלה עליה, ומבואר בדבריו דהיינו אחר נתינת המים, וכבר נתקשה בזה הריט"א, וצ"ע].

ויותר נראה מדבריהם דכיון שהיא נותנת את המים היינו מיד בסמוך והיינו אחר שתגלגל קודם שתגמרנה יפה, ולא שייכא בהטלת מים דאשת ע"ה דשם מיירי בנתינת

לא הביאו שליש עכ"פ לרבנן בפ"ק דחייבת בחלה], עי' בהגר"א, [ועי' ב"מ שדן בזה, אי מהני בתרתי לריעותא ולע"כ], וסתמות דברי הטוש"ע משמע שבאופן הרגיל יכול להפריש כן, והא ליתא אא"כ יהא בקמח שמפריש שיעור חלה, ויהא ברשותו בזמן החיוב, ועו"ק דהו"ל שלא מן המוקף, ול"ד לתנאי דס"ב, דהתם הקמח הנוסף מתבטל לעיקר העיסה, וכיון שהופרש ממנה מן המוקף, סגי בהכי, וכ"כ הר"ש והרא"ש, אבל הכא הם שתי עיסות, ומה שהפריש עכשיו הקמח אפי' נטלו מן העריבה של עיסה זו, ג"כ לאו כלום הוא, שעדיין לא חל על הקמח שום חיוב, וצ"ע, ועי' לק' סק"ה בדברי הר"ש.

כיון שהיא נותנת כו' מגבהת כו' צ"ע מתניתין דמן הגמור במאי מתוקמא

ד. פ"ג מ"א כיון שהיא נותנת את המים מגבהת חלתה, ואע"פ שזה קודם גלגול ועדיין לא נתחייבה בחלה, כדאמר בירושלמי הטעם שלא תטמא עם העיסה, ויש לעי' א"כ מתניתין דסופ"ק דקתני מן הדבר הגמור במאי מיתוקמא, ודוחק לאוקמה בעיסה טמאה דוקא, ואפשר שזו היתה תקנה מאוחרת משום חשש טומאה, דבדורות הראשונים היו זריזין יותר, (ואם נימא דצריכה לגלגל תחלה החלה שמפרשת, הוה ניחא טפי, דהו"ל מן הגמור על שאינו גמור, דבזה ליכא משום טרחה דכהן, אלא דבעלמא גזרו גמור אטו שאינו גמור, ובחלה ל"ג משום חשש טומאה, אבל סתמות הדברים ל"מ כן, וכנראה הטעם דמשום חשש טומאה של גלגול החלה, ג"כ ראוי שתקרא שם מיד ולא תתעסק בזה יותר), - בכל דוכתא קתני מפריש או קוצה והכא מגבהת, ונראה דאתא לרמזי ההיא דירושלמי, לומר שהכא מגבהת תחלה להפרידה מן העיסה, והיינו שלא תטמא עמה.

ביו"ט אפי' בטהורה, דמשמע שריבר"ב בא להוסיף על שינויא דטמאה, והרי מאן דמשני תפתר בטמאה ג"כ ידע שזהו טעם החילוק בין טמאה לטהורה, וא"כ מה בא ריבר"ב להוסיף, וכ"נ לפרש בתלמודן דנקט גלגל לאפוקי עירס, ומדלא חילקו בין טמאה לטהורה ש"מ דבכולהו קודם גלגול חשיב לא הגיע זמן חיובא, ולע"כ בדיני יו"ט.

תחילת זמן ההפרשה לדעת הר"מ והראב"ד והרמב"ן

הראב"ד בפ"ח ה"א מפרש דכיון שהיא נותנת את המים יכולה להגביה, אבל אין יפה לעשות כן ונראה דכונתו משום דהוי כמו קודם גמר מלאכה בפירות, וסיים דלשון הירושלמי הטעוהו להרמב"ם, והיינו מדקאמר ברם הכא לכתחלה, ואמנם בירושלמי פסחים שהביא הר"ש מבואר דבאמת הכונה לכתחלה, וכ"ה לשון מגבהת חלתה דמשמע הוראה למעשה, ועי' להלן בדעת הרמב"ן.

רמב"ם פ"ח ה"א אימתי מפרישין חלה כשיתן את המים ויתערב הקמח במים מפריש החלה מתחלת דבר שנילוש כו', מדברי רבנו נראה דגלגול דחטים היינו נתינת מים, ועירוב הקמח שיכלעו בו המים נקרא גלגול, וזהו שכ' בה"ד משתגלגל בחטים ויתערב הקמח במים, דהיינו שתגלגל את הקמח ממקום למקום ועי"ז יתערב בו המים, וכ"כ בפיה"מ עד שתגלגל פי' עד שתתערב, [ומלשונו נראה דגלגול וטמטום זוהי הפעולה, והתוצאה היא שבחטים יתערב ובשעורים תעשה כולה גוש אחד].

ונראה מדבריו שמגבהת החלה מהחלק שנילוש ראשון אע"פ שעדיין לא נילושה כולה, ומשמע שאפי' לא נילוש כשיעור, דמ"מ קרינן ב' ראשית עריסותיכם שזו תחלת עיסה שיש בה שיעור, ועי' לעיל סק"א דמפי' הרמב"ם במתניתין דהמפריש חלתו קמח ג"כ מבואר דעתו דשייכא הפרשה

מים בלבד, ונהתנא נקט כיון שהיא נותנת להורות הזריזות, אבל פשוט דהינו אחר גלגול], אח"ז ראיתי בתו' שאנץ פסחים ט' א' ובתו' הרא"ש נדה ט"ו ב' מבואר דאין בחלה ענין הפרשה קודם גמר מלאכה ואיסור קבע דרבנן מכח זה עיי"ש], אבל לדעת הרמב"ן והרשב"א והריטב"א קדושין מ"ו ב' הענין כפשוטו דאסור להפריש חלה מדבר שלא נגמר מלאכה והיינו קודם גלגול ובעיסה טמאה שלא תיקנו להקדים נשאר האיסור.

ולפ"ז מ"ש בשו"ע סי' שכ"ז ס"ג האידנא טוב להמתין כו' היינו לדעת הר"ש והרא"ש, אבל לדעת ש"פ הוי איסור כמו אין תורמין דלק' סי' של"א סנ"ד.

נפ"מ בזמן ההפרשה בעיסה שלא גלגולה מעיו"ט אי מפריש ביו"ט

ונפ"מ נמי לענין הפרשת חלה ביו"ט, דלדעת הר"ש והרא"ש הא דקאמר בירושלמי דבעינן לכתחלה בסופה, אין השיעור תלוי בגלגול, אלא עד שתגמר הלישה כולה, דהא לאו משום גמר מלאכה אתינן עלה, אבל לדעת ש"פ אם גלגל בעיו"ט אע"פ שלא גמר הלישה כראוי, אינו יכול להפריש, וכ"מ בתו' ביצה ט' א' דלכתור גלגול נמי צריך להמתין עד שתגמר לגמרי, מיהו פשטות הגמ' שם דנקט גלגל מפני שזהו גמר העיסה, ואמנם קודם גלגול י"ל דמודה תלמודן להירושלמי (בטמאה), ומש"ה נקט גלגל דרק בזה פליגי, ולפ"ז אם גלגל מעיו"ט אסור להפריש ביו"ט, אע"פ שגמר ביו"ט, ועמ"ב סי' תק"ו ס"ק י"ט.

עיסה טהורה שעירס מעיו"ט

ובדין עיסה טהורה שעירס מעיו"ט וגלגל ביו"ט נקטו הפוסקים ע"פ הירושלמי דאסור להפריש ביו"ט, וכ"כ בשעה"צ שם אות כ"ה, מיהו אפשר לפרש הירושלמי דר"ב בר"ב פליג, וס"ל דכיון שבדין ה' להפריש גם טהורה לאחר גלגול, ורק משום חשש טמאה תיקנו כן, חשיב שפיר שהגיע זמן חיובה

על קמח, [ומה שלא הביא הירושלמי דפסחים, י"ל שפי' דר' יוחנן פליג דקאמר הכא דטעמא דבמתניתין אפי' לכתחלה משום דראשית עריסותכם קרינא ב', וכמש"פ הרמב"ם שכן ראוי להפריש הדבר שנילוש ראשון, וש"מ דלא ס"ל טעמא משום טומאה, וכיון שכן ה"ה בטמאה], והא דבעינן שלא יהא שם חמשת רבעים קמח, היינו טעמא דכשנשאר שיעור עיסה לעצמה אינו נטפל ליחשב כשיריים של הראשית שניטלה.

ואם נימא דבעינן דוקא שיהא שיעור במה שנותר, צ"ל דה"ק דמכיון שנילוש שיעור החייב יש להפריש מיד, אע"פ שעדיין לא נילווה כולה, מיהו פשטות הדברים דאף בעיסה ששיעורה מצומצם קאמר שזמן ההפרשה הוא ממה שנילוש ראשון, והא דקתני אוכלין עראי אפשר לפרשו גם על מה שנילוש כיון שלא נילווה כשיעור, א"נ אפי' נילווה כשיעור כיון שהכל עיסה אחת ולא נגמרה חשיב כקודם גמר מלאכה, אבל אין נראה לפרש מן העיסה מן הקמח ששייך לאותה עיסה.

מכתב מאאמו"ר שליט"א בדעת הר"מ

בביאור שיטת הרמב"ם יעוי' מש"פ אאמו"ר שליט"א בס"ז ס"ק י"א ובטעמא דלא ניחא ליה לפרושי כמש"כ זכינו בזה למכתב מאאמו"ר שליט"א וז"ל מאד הנני שמח להשתעשע בדברים שמעל השמש, ותחלת כל דבר ראוי להשתדל לקבוע את הנראה לאמת, ואח"כ לקיים את כל הדברים שניתנים לקיים עם האמת, ואף אם יש צורך לפעמים בדחיקת הלשון, כי מה בצע אם נקיים צחות הלשון ונשווהו טועה מן האמת, ואף כשמצאנו לו מקום לטעות.

והנה לומר שאפשר להפריש חלה בזמן שיש בקדרה חמשת רבעים קמח ומים במשורה או אפי' מים רבים שטרם נתערבו עם הקמח, הוא דבר רחוק מן הדעת, כי אם

התורה הצריכה שיעור בעיסה, מה מקום יש לומר דסגי מה שיש קמח שעומד להעשות עיסה, והרי פשיטא שאם אין דעתו ללוש הכל דפטורה, וא"כ אין כאן אלא דעתו, והיכן מצאנו כזאת, (ומה יהי' אם ימלך), והרי אם נשתייר חמשת רבעים שלא נגעו במים כו"ע מודו דאין ההפרשה מועלת להם ואינם מצטרפים ולמה פחות מכאן מצטרפים, ממ"נ אם אזלינן בתר דעתו וסגי בתחלת לישא א"כ אפילו טובא נמי, ואם לא אזלינן בתר דעתו אפילו פורתא נמי לא.

ומלבד שהדבר פשוט בסברא הנה להגורסים ובלבד שיהא הרי הדבר מפורש במשנה, ואף להגורסים ובלבד שלא יהא הנה הדבר מפורש בספרי, ואף אלו שלא ראו הספרי קיימו הדבר, מסברא וכמ"ש הב"י, וכן שאר אחרונים, ולא מצאתי מי שפקק בדבר.

אין ספק דהא דתנן אוכלין עראי מן העיסה עד שתתגלגל בחטים, דהיינו אף כשכבר נתערבו החמשת רבעים במים, וכן כל המשניות מוכיחות דגלגול הוא פעולה נוספת לאחר העירוב במים, וכן מתניתין דסופ"ק דחלה ניטלת מן הגמור מוכחת דיש אפשרות ליטול שלא מן הגמור, אלא דאינו רשאי וכדרך שאמרו בתרומה, והיינו ע"כ משנתערבו, וכמש"כ לעיל, וזיל קרי בי רב הוא שיש עיסה שעדיין לא נתגלגלה, ולפעמים מתפרש עד שלא גלגלה כשעדיין לא נתערב הקמח במים, וכמ"ש הר"ש במ"ב, ולפעמים קורין עירוב הראשון של הקמח והמים תחלת גלגול כמ"ש הר"ש במ"א, דתיקנו בטהורה להפריש בתחלת הגלגול, וכן הדבר מפורש בירושלמי פסחים וביצה דבעירס ולא לש יש לחלק בין טהורה לטמאה, ולש היינו גלגול ועירוס היינו העירוב של הקמח והמים לדבר אחד, ואיני רואה כאן דבר המצריך עיון לא בר"ש ולא בתו' ורא"ש.

לאחר שנתבאר דכיון שנותנת את המים פירושו שמערבבת את המים עם

הניח העיסה עד שלש הכל וערבה, הנה מבואר דאחר עירוב הקמח במים עדיין צריכה לישא ועירוב, [אם כי יתכן לדחוק דעירוב הקמח הקמח הנוסף קאמר], ואם לא הפריש עד לאחר גמר הלישה אין בכך כלום.

מאימתי תתחייב העיסה בחלה משתגלגל בחטים ויתערב הקמח במים, הדבר מובן דבא להוסיף דאף שמפרישין החלה מנתנית המים והעירוב, אבל אין העיסה חייבת עד שתתגלגל ותתערב ואוכלין ממנה עראי עד שעה זו, וכלשון המשנה, והכל מבינים שכל הגלגול הוא להוסיף בעירוב יפה יפה, וכשאוברים משתגלגל לא יעלה על הדעת שאם מוסיפים ויתערב הקמח במים שזה בא לגרוע מכונת הגלגול, ולפי שבעיסת חטים מיד עם הערוב כשהעיסה רכה היא כבר גוש אחד, לכך לא הוצרך להזכיר אלא שהגלגול הוא פעולה המוסיפה בערוב, ולא גלגול לעשות צורות וכיו"ב, וכשהמדובר בעיסה שנתערבה במים ואוברים שעדין מותרת באכילת עראי עד שתתחייב ע"י גלגול וערוב, אין כאן מקום להסתפק בכונת הדברים, עכ"ל המכתב.

ועתה אפרש שיחתי, למה עלה בדעתי שיש לפרש הרמב"ם דחידושא דמתניתין דכיון שהתחילה לגלגל אע"פ שלא נתגלגל כשיעור כבר יכולה להגביה חלתה.

א. מדברי הרמב"ם בה"ד שכו' משתגלגל בחטים ויתערב הקמח במים או שתטמם בשעורים ותעשה כולה גוף אחד, משמע דגלגול היינו שיתערב הקמח במים, וכן בשעורים טמטום היינו שתעשה גוף אחד, ור"ל דגלגול וטמטום היא הפעולה שעושה, והתוצאה היא בחטים שמתערב הקמח במים, ובשעורים שתעשה כולה גוף אחד, וביאור הענין הוא שכן הדרך בעשיית עיסה שהמים נבלעים תחלה במעט קמח, וכשמגלגל אותה עיסה על הקמח הנותר חוזר ונבלע הקמח

הקמח, דמים השוכנים בסמוך לקמח אינם מוציאים את הקמח מדין קמח, לא ניתן לפרש הירושלמי דמתניתין ר"ע היא משום שלא נתערב מן הקמח כשיעור, דמהיכי תיתי לומר כן, הרי בפשוטו מתפרש שכל המים כבר נתנה וכיון דע"כ מתפרש שעירובבה הקמח עם המים, סתמא דמילתא דנתערב שיעור חלה, ולכן הר"ש הגיה הירושלמי שלא עלה על דעתו שתהא משמעות במשנה שנתערב מקצת פחות מכשיעור, ובפרט שהדבר מבואר בספרי בהדיא, ואף שאפשר לדחוק דכיון דבספרי קתני ובלבד שיהא ובמתניתין קתני ובלבד שלא יהא, מזה משמע ליה דמתניתין לא בעי שיתערבו כשיעור, ולכך בעי לאוקמי כר"ע, אבל לפ"ז נצטרך לחדש דרשא דיש ענין במה שהקמח והמים סמוכים זל"ז ובמה שבדעתו לערבן, מה שהוא רחוק מן הדעת, וגם מבואר בהדיא בספרי איפכא, (וכבר כתבנו ליישב הירושלמי).

ועכשיו ללשון הרמב"ם.

כשיתן את המים ויתערב הקמח במים, מתפרש בפשוטו שנתן את כל המים הדרושים לעיסה זו וערבבן יחד באופן שכבר לא נשארו מים בעין, וכן כשמסיימים והוא שלא ישאר שם בעריבה קמח שלא נתערב כו', מתפרש שרוב הקמח שבעריבה נתערב, ובמיעוט שלא נתערב עדיין צריך שלא יהא בו כשיעור, וכ"מ בפיה"מ, וכן מוכח מלשון התנאי שעושה חלה על העיסה ועל הקמח שנשתייר, ומבואר דהנדרון במעט קמח ועיסה גדולה.

מתחלת דבר שנילוש, מתפרש תחלת באיכות והיינו מדבר שהוא בתחלת לישתו, וכמדומה שאין הלשון סובל פירוש אחר.

והרי הקורא בפ"ו דחלה צריכה שיעור, וקורא בה"א דקמח אינה חלה, הרי אין לו ספק דכשאוברים שיתן המים ויתערב הקמח במים, דר"ל שנתערב שיעור עומר.

ועשה הכל לכתחלה, ואם איחר אין בכך כלום.

ו. לשון הירושלמי הוא כמפורש דמתניתין בלא נתערבו חמשת רבעים, וכמ"ש הרי"ט אלגזי [אמנם אפשר לפרשו בענין אחר, וכמס"פ אאמו"ר ועמש"כ ס"ק י"ג, אבל כונתנו בפשטות, לבאר שכן נקט הרמב"ם בירושלמי], ולפי" הרמב"ם מיושב מנ"ל להירושלמי דמתניתין בלא נתערבו, וגם הספרי מיושב כמו שיתבאר בס"ד.

הנה אם אנו יוצאים מתוך הנחה שהרמב"ם קיים מתניתין דסופ"ק להלכה למעשה דאין מפרישין חלה אלא מן הגמור, וכמו שאנו רואין בספרו שפסק ד"ז אע"פ שפסק שלכתחלה יש להפריש ממה שנילוש ראשון, ורק כתב שאם איחר אין בכך כלום, הנה נתבאר לנו מקורו של הרמב"ם לפרש דעירוב הקמח במים היינו גלגול, דאל"כ איך מפרישין מנתינת מים קודם גלגול, אלא ודאי מה שנתערב במים הוא כבר נתגלגל וכשמפרישין ממנו הרי הפרשנו מן הגמור, וכיון שכן הא דתנן כיון שהיא נותנת את המים מגבהת חלתה ע"כ לומר דאע"פ שלא נתערב הכל במים מגבהת חלתה, דאם כבר נתערב הכל היינו גלגול, והיינו דקאמר רשב"ל בירושלמי דר"ע היא שהרי עדיין לא נתערב כשיעור, ור"י משני דראשית עריסותיכם היינו כשבא ללוש והתחיל לערב הקמח במים נוטל ממה שנתערב תחלה, דלעולם בעיסה אין הכל נילוש כאחת, וקאמר קרא שנוטל הדבר שנילוש ראשון, ולפ"ז ענין עריסותיכם כדי עריסותיכם היינו כשהאדם בא ללוש עיסה שיש בה עומר, ונותן חמשת רבעים בעיסה, מיהו ודאי בעינן שיהא זה תחלה מעריסותיכם דהיינו חמשת רבעים קמח, והיינו דקתני בספרי ובלבד שיהא שם חמשת רבעים "קמח", דזהו לשון קמח, כמו במתניתין דקתני שלא יהא חמשת רבעים קמח, ואם הכונה שיהא חמשת רבעים מעורב במים האי לאו

בעיסה, דנעשית מבלילה רכה בלילה עבה יותר, וקודם שנתגלגל חמשת רבעים ונתערב במים או אפי' נתגלגל כ"ז שלא נגמר הגלגול שעדיין נשאר בעריבה קמח שדעתו לצרפו לעיסה זו, לא חשיב גמר מלאכה, ואוכלין ממנה עראי.

ב. בה"א כתוב כשיתן את המים ויתערב הקמח במים, וכבר נדחק בכ"מ לומר דלא דמי עירוב, לעירוב ע"ש, אבל למש"פ דויתערב דה"ד היינו שזוהי התוצאה של הגלגול, הדבר תמוה לומר שתפס הרמב"ם אותו לשון ובכל מקום כונה אחרת.

ג. דברי הרמב"ם יש לפרשם בעיסה מצומצמת כיון שהוא מורה אימתי מפרישין, וכיון שהלשון מוכיח שעדיין נשאר קמח בעיסה ש"מ דא"צ שיתערבו חמשת רבעים בשביל להפריש, וכן בה"ג מתפרש עד שלש הכל וערבה, דהיינו שכבר לא נשאר קמח בעיסה, וש"מ דלכתחלה ראוי להפריש קודם שנתערב הכל.

ד. עצם הדבר לומר ששייכא הפרשה על קמח המיועד לעיסה, אינו חידוש בדברי הרמב"ם, שהוא מפורש בפיה"מ פ"ב מ"ה גבי המפריש חלתו קמח, שביאר המחלוקת בין ר"י לאותו זקן, דהזקן סבר שכשהפרישו חלה מן העיסה נתכוונו לפטור גם הקמח שהופרש לשם חלה שהרי הוא נחשב מאותה עיסה, ור"י סבר דאותו קמח לא נפטר, וש"מ דעצם המושג של לפטור קמח, ידוע הוא לדעת הרמב"ם.

ה. הרמב"ם פסק דבחלה אין להפריש מה שאסור להפריש בתרומה, והיינו דבעינן מן הגמור וכדתנן בסופ"ק, ואיך יסתום כאן שמצוה להפריש בתחלת הגלגול דהיינו קודם שנגמר מלאכה, בשלמא מתניתין מוקמינן לה בטמאה או בעיקר הדין, אבל הרמב"ם העתיק שני ההלכות, ולא חילק בין טהורה לטמאה

קמח הוא, וגם אינו תחלת דבר הנילוש, כבר נתגלגל כשיעור לדעת הרמב"ם, אלא בעינן שיהא בעריבה חמשת רבעים קמח שהתחיל בלישתם, וכמשנ"ת דכיון שדרך הלישה הוא כך חשיב שהותחלה הלישה בכל העיסה.

והא דתנן המפריש חלתו קמח היינו שהפריש מן הקמח של העיסה, ולא מן הדבר שכבר נילוש, וזו אינה חלה, אבל על הקמח שבעיסה זו שפיר מפריש, [וכדמשמע מדברי רבנו בפיה"מ שם וכמש"כ].

ודאתאן עלה הכל מפורש ומבואר יפה בדברי הרמב"ם, א. פ"ה ה"ד וכל שאמרנו בתרומה לא יתרום מזה על זה כך החלה, היינו דבעינן מן הגמור, ואע"פ שמפריש ממה שנילוש ראשון על העיסה שלא נגמר מלאכה, צ"ל שכך מתפרשת המצוה שנוטל מן הגמור ראשון בעיסה, ולא חשיב שאר העיסה כדבר אחר שאינו גמור, ב. פ"ו ה"ט"ו כתב שיעור העיסה החייבת דלעולם בעינן שיהא בעריבה קמח שיעור זה ומשנתן את המים ומתחיל לגלגל ולקבץ עיסה זו לערבה כולה חשיב שהתחילו בלישת החמשת רבעים, ג. פ"ח ה"א המפרש חלתו קמח, היינו שהפריש אחר נתינת מים אלא שנטל העיסה שלא נתערב עדיין (או שהפריש קמח קודם תחלת הלישה), ואותו הקמח שהפריש כו', כבר נתבאר לעיל סק"א דרבנו פסק כמש"פ בפיה"מ במתניתין דהמפריש חלתו קמח, ואמנם הלכה כר"י כמ"ש בפירוש, והרי מפי' זה מוכח ששייכא הפרשה על קמח וכמש"כ.

ה"ב אימתי מפרישין חלה כשיתן את המים ויתערב הקמח במים מפריש החלה מתחלת דבר שנילוש הלשון מוכיח שמתחלת דבר שנילוש זהו המשך ההוראה שנוטל החלה ממה שמתחלת כו' ולא ביאור הענין שזהו תחלת הלישה, דאל"כ תיבות מפריש החלה לא שייכי להכא, וגם הסדר הי' ראוי לומר כך אימתי מפרישין כשיתן כו' ויתערב כו'

שנאמר ראשית עריסותיכם וזוהי תחלת הלישה, או שזהו תחלת הלישה שנאמר כו', אלא ודאי דהשתא קאמר ממה מפריש החלה דאחר שנתן את המים נוטל החלה ממה שנילוש (ולא מן הקמח), והול"ל מפריש החלה ממה שנילוש תחלה, אלא שנקט תחלת דבר שנילוש להתאים דבריו כלשון הפסוק ראשית עריסותיכם, וזהו שקראו דבר שנילוש דהיינו שכבר נתגלגל, דמה שנתערב במים חשיב שנילוש, וזהו שכ' ויתערב הקמח עם המים כמו שכתב גבי גלגול, והזהיר שלא ישאר בעריבה שהרי בלא נילוש כולו קיימין, ולא הזכיר הספרי דבעינן שיהא בכלי חמשת רבעים קמח שזה מבואר ממ"ש בפ"ו דבהכי קיימין, [ואם אמר בפירוש על הקמח שנשתייר ה"ז גורר אחריו גם אם נשאר חמשת רבעים].

ובה"ג קאמר שאם לא קיים המצוה ליטול מה שנילוש תחלה, אלא המתין עד שכל הקמח נתערב בעיסה אין בכך כלום, (וזהו שהוסיף תיבת וערבה אחר שלש הכל מיהו אפשר דגרסי' וערכה [בכ"ף]).

ובה"ד כתב דכ"ז שלא נתגלגלה כל העיסה אוכלין ממנה עראי אע"פ שהיא כבר ראוי' להפרשה, מ"מ לא נתחייבה עד שיהיו חמשת רבעים במצב של גלגול, או כל העיסה אפי' גדולה הרבה שזהו גמר מלאכה, וכמו בשעורים שכ' שתעשה כולה גוף אחד, דהיינו שלא נשתייר שם דבר שלא נילוש, והענין כמשנ"ת לעיל שהגלגול הוא להדביק שאר הקמח לעיסה, כמו שרגילים בלישת בצק, ומשתגלגל היינו שכבר גלגלה והדביקה כל הקמח לעיסה.

הרמב"ן בהלכותיו סתם מתניתין דסופ"ק ומתניתין דהכא כצורתם, ואם ס"ל כדעת הראב"ד הענין מיושב, וכדעתו בקדושין מ"ו ב', אבל אם ס"ל דהכא תיקנו כן לכתחלה הו"ל לפרש, ויעוי' במלחמות ביצה

ט' א' שפי' הירושלמי בע"א ולע"כ בפירושו, אבל לפ"ד לא מיירי הירושלמי לחלק בין טמאה לטהורה לענין זמן ההפרשה, וא"כ יש לנקוט דרך בדיעבד מהני ההפרשה קודם גמר מלאכה, מיהו הירושלמי ולשון המשנה מיושב יותר כפר"ש.

בחדו"ש דמתניתין ובלבד ש[לא] יהא שם חמשת רבעים כו', ובר"ש שם

ה. שם ובלבד שיהא שם חמשת רבעים קמח, לגרסא זו לא נתפרש במתניתין האי שם היכא הוא, שהרי בכלי ודאי יש חמשת רבעים, אלא הכונה שיהא חמשת רבעים שנבלע בהם מים, ולא הול"ל שיהא שם, ועוד דתיבת קמח מיותרת, דאדרבא הרי הכונה שיהא חמשת רבעים שאינם קמח, ועוד דפשיטא דנתינת מים לא עדיפא מגלגול, והתם נמי אם לא נתגלגל חמשת רבעים, אינה יכולה להפריש [ולמ"ש להלן יש ליישב], אבל לגרסא דובלבד שלא יהא, ניחא הכל, דקאמר בהדיא ובלבד שלא ישתירו חמשת רבעים שהם קמח, וקמ"ל דאע"פ שכבר נתנה מים בכדי כל הקמח, וגם נתחייבה העיסה בחלה לא חשיב תחלת לישה לכל הקמח, ואע"פ שזהו דרך הלישה שהמים נבלעים תחלה במעט קמח, ואח"כ מערבים בבצק עוד קמח, מ"מ לא חל שום חיוב על הקמח, ועוד קמ"ל דאם נשתירו פחות מחמשת רבעים מגבהת חלתה, ואע"פ שהקב שנשתיר לא יגיע לידי חיוב, מיהו מסתברא דצריך להפריש אחד מכ"ד כנגד הכל, אלא שצריך לכוין דההפרשה היא רק על מה שכבר נילוש, דאל"ה הו"ל מן החיוב על הפטור, וכבר כתבו הראשונים ז"ל דעיקר הגרסא ובלבד שלא יהא, וכמ"ש בירושלמי, וכ"ה ברמב"ם וברמב"ן, מיהו בספרי הגרסא שיהא עיי"ש.

ומי"ש הר"ש וה"ה דהוה מתיישב הירושלמי אי הוה גרסין שיהא, [דהתנאי מועיל בכל ענין], לא נתפרש דמאי מהני תנאי, הרי

החלה שהפריש לא נתחייבה עדיין, ואע"פ שאח"כ נתחייבה העיסה, הא הו"ל מן הפטור על החיוב, והרא"ש בפירושו העתיק דבירושלמי מוכח כגרסא זו, וכ"ה תחלת דברי הר"ש, (ואולי זה גליון), שו"ר שכבר תמה בזה אאמור"ר שליט"א בחלה ס"ו סק"ד, ועמש"כ לעיל סק"ג בדברי הרא"מ שהובאו בטוש"ע, ועי' לק' סק"ז דאפשר שבירושלמי מבואר כהר"ש.

באיסור אכילת קבע קודם גלגול, ואם שייך איסור כשא"א להפריש

ו. ירושלמי פ"ג ה"א א"ר חגיג' ל"ש אלא עראי אבל קבע אסור מפני שהוא מערים לפוטרה מן החלה, תוכן הדברים נראה דר"ח קאמר דהכא אין אפשרות לאכול קבע, ול"ד למעשר שאם בא לאכול קבע צריך לעשר, דהכא אינו יכול להפריש מפני שאין כאן שיעור, ונמצא שאין לו תקנה לאכול קבע, והיינו דקאמר ל"ש אלא עראי אבל קבע אסור בהחלט, וזהו שנתחדש בחלה איסור קבע, דליכא כותי' במעשרות, ודחי ר"י דהכא מיירי אף בדבר שאפשר להפריש, ועי' קתני דדוקא עראי אבל קבע צריך להפריש תחלה, אבל לא נתחדש איסור קבע בדבר שאינו יכול להפריש, אלא שיש ללמוד כן ממתניתין דמי שאינו יכול לעשות עיסתו בטהרה כו'.

בטעם שחתירו אכילת עראי קודם גלגול אע"פ שאפשר להפריש

ברם צריך להבין למה אינו יכול להפריש, הא בפשוטו מיירי משנתנה המים עד שגלגלה, ויכול להפריש כדקתני בסיפא, והי' אפשר לומר דמתניתין מתפרשת אף ביש בה שיעור מצומצם, ובזה קודם גלגול עדיין נשאר קמח שלא נתערב במים, ואפ"ה קתני דדוקא עראי, אע"פ שעדיין א"א להפריש, אבל א"כ הו"ל לר"י לשנויי דמתניתין איצטריך להיכא שנתערבו חמשת רבעים (כדמתפרש בסיפא), ובזה קאמר שלא יאכל עראי עד שיעשר.

לפעמים יבא להפריש מן החיוב על הפטור, ולא אשכחן דאסרו חכמים אכילה לגמרי, מיהו קבע שפיר אסרו.

ולפ"ז יש לפרש דהיינו דדייק ר"ח, דהכא הרי גם העראי כבר נתחייב בהפרשה, ואין נוסף בקבע, אלא גזירה שלא יערים, שהרי לא חייבוהו להפריש, ולא רצו לתקן חיוב הפרשה מיני' ובי', דלא גרע מקבין שאין חייבין בהפרשה, והרי חיוב העיסה פקע מיני', (ואם היו מתקנים חיוב הפרשה הי' ראוי שגם בעראי יתקנו כן, כיון שכבר הגיע זמן חיוב ההפרשה מדרבנן וכמש"כ), ועי' לק' ס"ק י"א י"ב.

במח' ר"ע ורבנן במפריש מן הקב

ז. **ירושלמי פ"ד ה"ב** אלא ר"ע מדמה לה לאומר ה"ז תרומה על הפירות האלו לכשיתלשו כו', פי' דר"ע נמי מודה דלא דמי לפירות שלא נגמר מלאכה דהתם אף אם בסוף לא נגמר מלאכה ג"כ חל שם תרומה על מה שהפריש, אבל הכא ההפרשה חלה רק אם יתחייב לבסוף, ויעוי' ברא"ש שפי' דכיון שנשלם השיעור הוה חלה למפרע, ולכאורה לפ"ז צריך שתהא החלה קיימת בזמן שנעשו עיסה אחת, ועי' להלן בזה, ומשמע דרבנן לא מדמו לה לפירות שלא הביאו שלישי, אלא לפירות שהביאו שלישי, שבהם הדין שאם אמר לכשיתלשו ונתלשו ג"כ חל, וא"כ גם לרבנן אם יאמר ה"ז חלה על קב זה כשיצטרף, הויא חלה.

כשמפריש מן הקב לר"ע כיצד מצטרף החלה שהפריש לכשיעור

ויש לתמוה נהי דהעיסה עצמה נתחייבה אח"כ בצירוף שני הקבין, אכתי הרי החלה שהופרשה מהין תחלה לא נצטרפה, והו"ל מן הפטור על החיוב [דלא משמע כלל שצריך לצרף אח"כ החלה שהפריש ולחייבה (וכן ברא"ש כתב דחל למפרע)], ולא דמי לפירות דהתם כל מה שנתלש מתחייב, ואין

ואפשר דכשאמרו חכמים שאכילת קבע קובעת, היינו שאכילת קבע כגמר מלאכה, אבל לא חידשו דכשבא לאכול קבע צריך לעשר קודם גמר מלאכה, דראוי לקבוע התקנה בהלכות מעשר, ונפ"מ דלא חשיב מע"ר שהקדימו בשבילים, כשבא לאכול קבע, דכבר נתחייב במעשרות מדרבנן, וצריך להפריש תרומה גדולה], ולפ"ז בחלה אם אוכל קבע פחות מכשיעור לא שייך לחייבו בחלה, דקבע לא עדיף מגלגל פחות מכשיעור, והיינו דקאמר ר"ח דאע"פ שכבר אפשר להפריש חלה, מ"מ לא אמרו חכמים דבקבע חייב להפריש, שהרי לא נגמר מלאכה של חמשת רבעים, ודחי ר"י דהכא משכח"ל עראי גם בחמשת רבעים כיון שעתיד להחזירה לדבר שלא נגמר מלאכה, [וכה"ג מיייתי מינה לעיל פ"א ה"ה לענין דכשיעור נמי פטור, ר"ח חבורן דרבנן בעי ואפי' יש בשל אחת מהן כשיעור יעשה כדבר שלא נגמר מלאכה ויהא פטור מן החלה דאר"י כו' מפני שהוא עתיד להחזיר כו'], ומש"ה קתני דדוקא עראי אבל קבע חייב להפריש, שוב שמעתי מאאמו"ר שליט"א דפשיטא ליה דחכמים חייבו לעשר באכילת קבע שלא יפקיע מן המעשר, אבל לא אמרו דחשיב גמר מלאכה, וא"כ הכא נמי חייב להפריש, ועי' לק' ס"ק י"ב.

ויש לעי' למה באמת התירו עראי משנתנה את המים, הרי מדרבנן כבר הגיע זמן ההפרשה, ואין ראוי להפקיע החיוב אפי' עראי, ומצינן למימר דכיון דבטמאה מותר עד לגלגל, חששו שיטעו ויאכלו בטמאה גם לאחר לגלגל, ואפשר דכיון שרוצה להפריד שיעור אכילתו קודם גמר מלאכה, ושוב לא יגיע חלק זה לידי חיוב, הרי בזה לא מהני הפרשה, דלא חל כלל, [וכמ"ש מרן זללה"ה בספר זרעים ליקוטים ס"ג סק"ב], וכיון שכן אם באנו לאסור עראי, היינו דנימא שאסור לאכול כלל שהרי אין עצה להפריש דלא דמי למעשרות שהמעשר חל מדאורייתא, וגם

להקשות בכל עיסה שמפריש ממנה חלה, הרי חלק החלה אין בו שיעור, והוא מחלקו בצק, והו"ל פטור, ועכ"פ בשלא נשאר בעיסה כשיעור אחר ההפרשה, נימא הכי, לאו קו' היא דבהכי חייבי' רחמנא, ברם אכתי יש להקשות בהפריש חלה מיד עם נתינת המים, דנמצא שלא יהא בשעת גלגול חמשת רבעים, ואמאי חייבת הא בשעת חיוב אין בה כשיעור, מיהו הא נמי ל"ק, שהרי יכול להמשיך עליו חיוב קודם גמר מלאכה, ואז הי' בה כשיעור, כללא דמילתא מה שמתמעט השיעור ע"י הפרשת החלה אינו מגרע, וכן אין לנו ענין אם דעתו להשליך החלה או לעשותה סופגנין, דהפטור והחיוב של החלה נקבע ע"פ העיסה ולא ע"פ החלה שמפריש, (ועתו' ערובין פ"ב ב' ב טעמיה דר"י דבעי ועוד).

וה"י אפשר לומר דכי היכא דא"צ שיהא בחלה עצמה תנאי החיוב, רק שתהא נפרשת מעיסה החייבת, ה"נ יכול להפרישה קודם שנתחייבה, דעכ"פ החלה נטלה מעיסה זו, מיהו ל"ד, דעריסותכם נקבע על העיסה קודם המצוה, וכשיש לו עיסה שבלא מצות הפרשה היא חייבת, בזה ניתנה המצוה, וקיום המצוה אינו מגרע בעריסותכם, לומר שיש כאן חלק שאינו עריסותכם, דזהו גופא המצוה לתת חלק מעריסותכם לכהן, ופשוט, אבל עכ"פ משמע דכיון שהחלה היתה חלק מעיסה זו, חשיב שפיר מן החיוב.

ואפשר דהיינו מאי דיליף ר"י בפ"ג ה"א מראשית עריסותכם, דיכול להגביה החלה מראשית העריסה, אע"פ שלא נעשית כולה עריסה, ואם נימא דרשב"ל סבר דטעמא דר"ע משום דמדמה לה לפרות שלא נגמר מלאכה, א"כ ניחא בפשיטות, דרשב"ל דלית ליה האי דרשא, ס"ל דלא עדיף מקב, ע"כ דס"ל דגם בקב חל ההפרשה מדאורייתא אפי' לא תצטרף אח"כ, והא דהתירו לכתחלה היינו משום דהכא זו תחלת עיסה שיש בה שיעור, וכדי שלא תטמא, אבל בקב הו"ל כתורם

קודם גמר מלאכה, והיינו דקאמר ירדו לה בשיטת ר"ע, דלענין לכתחלה עדיף מדר"ע אבל בעיקר הדין ע"כ אתיא כדר"ע, ור"י דחי דלדברי הכל מהני כיון דהוי ראשית עריסותכם, ולא דנו בקב אלא כשמגלגל קב בפ"ע דבשעת החיוב הו"ל קב, א"נ כשאין דעתו לצרפם כלל.

בהא דתלי קודם שלימדו את הכהנות בדר"ע

ברם אכתי לא נתיישב שהרי קודם שלימדו את הכהנות, היתה מפרשת וקורא שם מיד עם נתינת המים, ואם לא נבלעו המים בחמשת רבעים, אין כאן עיסה החייבת, ואי נבלעו בה' רבעים, א"כ אמאי תלי לה ר"ל בדר"ע, ובדוחק י"ל דגם קודם שלימדו את הכהנות א"צ שיתערבו המים בה' רבעים, דזוהי ראשית עריסותכם, שנוטל הראשית שנתערסה וזה מועיל לעיסה שתעשה אח"כ, והא דלא מהני בשנשאר ה' רבעים, היינו מפני שנשארה עיסה שלא ניטל ממנה הראשית, וזה דוחק, דכיון שהכל עיסה אחת בדין הוא שיחשב כל מה שנוטלים ממנה ראשיתה, דלא בעינן ראשית משיעור עומר האחרון, (וכנראה זוהי שיטת הרמב"ם וכמש"כ לעיל סק"ד ועיי"ש בהוספה ועי' בספר דב"ש), ועו"ק אם נימא דלר"ע אינו יכול להפריש אלא על הקב הזה, והכא הרי מפרשת על כל העיסה, מיהו י"ל דזהו גופא הטעם דשרי כיון שלא נשאר ה' רבעים.

ובירושלמי שם סוף ה"א קאמר רשב"א דכיון שהחלה קדשה למפרע הוי כמפרשת מן החיוב על החיוב, ויעוי"ש בפי' הגר"א דמעיקרא פריך שכשהגביה החלה עדיין לא הי' כשעור בעיסה, ועי"ז משני דכיון שחלות הקדושה על החלה שהפריש הוא כשנתחייבה העיסה, ואז חל למפרע חשיב שפיר מן החיוב על החיוב, ולא נתפרש התשובה בזה, דאם הקושיא שעל החלה שהפריש לא חל חיוב, מה מועיל לזה שעת

החלות, וגם צ"ב מאי קאמר מכיון שהיא קדשה למפרע, דהא כיון שלא הי' בה כשיעור אינה קדשה למפרע, ולכאורה הכונה שהעיסה נעשית למפרע עיסת חיוב, והרי הוא הפריש מהעיסה הזו, והיינו דלא מחלקינן לה לומר שמעיקרא לא היתה עיסה דקרינן בה עריסותיכם הרי הכל מעשה עיסה אחת, ואמנם האוכל ממנה מעיקרא פטור, היינו משום שמה שיאכל לא נכלל בחיוב לבסוף, אבל חלק החלה שהפריש, אין הפרדתו מן העיסה מגרעת, שהרי חלק החלה לעולם מחלקו בצק וכמשנ"ת לעיל, ולכן חשיב שפיר שהפרישה מן החיוב, [ועי' לק' סק"ח דמ"מ בדר"ע קשה טפ"].

וְלֹא־אִמּוֹר נתבאר טעמיה דהר"ש שכ' דהתנאי דכהנות מועיל אפי' לא נתערבו חמשת רבעים במים, ולעיל סק"ה נתקשינו בזה, ואמנם עדיין צריך יישוב בסברא, אבל הדבר מפורש בירושלמי וכמ"ש הגר"א, וכן הנוטל חלה מן הקב לא מתפרש שמצרף גם החלה ומחייבה וכ"נ דעת מרן זללה"ה בלקוטים ס"ג סק"ד ועיי"ש ס"ד סק"ו, ועדיין צ"ע.

שׁוּרִיר דפי' הירושלמי הוא בע"א, וכמשנ"ת לק' ס"ק ט"ו, ולפ"ז אין ראייה כלל, [ולדברי הרמב"ם ג"כ אין סברא זו, אלא שהוא סובר שמהני ההפרשה על קמח, וכמשנ"ת סק"ד בהוספה].

כמה קושיות בדברי הירושלמי דמשמע שנח' בדעת בנ"א ל"מ כן כלל בדברי ר"ע

ח. **עיקר** דברי הירושלמי בביאור פלוגתא דר"ע ורבנן, תמוה מאד, דהא לרבנן נמי מהני תנאי לכשתתגלגל כתנאי דכהנות בירושלמי פ"ג הי"א, וכ"ה בשו"ע סי' שכ"ז ס"א, וכן פשוט בירושלמי דדוקא מפני שעושר המחוברים פליגי, וא"כ נצטרך לומר דפלוגתתם על המפריש סתם מן הקב אם כונתו וכשיתחייב, או שטועה ומפריש מן

המחובר, ול"מ כן כלל, וגם בפשוטו המגלגל קב אין בדעתו לצרפו לעיסה אחרת, ולמה יפריש על חשש שמא יתערב, ועוד דהנוטל חלה מן הקב ר"ע אומר חלה, משמע שזה חל מיד, דלא הוזכר במשנה זו ענין צירוף כלל, ועוד דגם לחכמים הוא חלה אם נתכוין כר"ע, ועוד דא"כ החלה צריכה להיות קיימת בזמן הצירוף, ול"מ כן, ועוד דקתני נמצא חומרו קולו, ומה חומרא יש בדברי ר"ע הרי כ"ז שלא נתחייב יכול לאכול החלה, כדתניא בתוספתא דתרומות פ"ב ה"ז ה"ז אוכל מהם עראי ועושה אותן תרומה ומעשר על מקור"א עד שיתלשו, ואפי' בדבר שכבר נתחייב אלא שהתנה שיחול כשיגיע לעיר קתני התם דאוכל מהם עראי עד שמגיע לעיר, ועוד דבירושלמי מיייתי ברייתא דקתני נמצא קולו חומרו, ומה חומרא יש בדברי חכמים הרי גם לר"ע צריך שתהא החלה קיימת בזמן הצירוף, וא"כ החומרא היא שצריך לומר בפה, ועוד דמשמע שיכול ליטול חלה רק מן הקב הזה, ולמה לא יועיל התנאי לכל מה שיצטרף, ועוד דלמה לא התירו אלא דיעבד, מ"ש מפירות מחוברים לכשיתלשו, ועוד דאם הוא מתכוין לכשיצטרפו מהני גם לרבנן, א"כ גם לכתחלה יכול ליטול, אלא שר"ע אוסר ליטול סתם, וזה רחוק.

ועי"ק דהא הו"ל מן הפטור על החיוב, וכבר נדחקנו בזה לעיל סק"ז, אבל אכתי הכא קשיא טפי דליכא למימר למפרע היא קדשה, כיון שהם שני עיסות שנתחברו ודוחק גדול לומר דלר"ע גם צריך לחזור ולצרף החלה שהפריש לעיסה זו.

ועוד צ"ב מאי קאמר דהוון סברין מימר שזה רק דרבנן, אם הטעם משום דהוי כתנאי פשיטא דלאו מדרבנן קאמר, מיהו י"ל דר"ל שהתנא השמיענו בסיפא טעמא דרישא, דאל"כ היינו מפרשים הטעם מדרבנן, ולא שייכא בענין צירוף כלל, וע"ע להלן ד"ה ולכאורה מה שקשה מירושלמי פ"ב ופ"ג.

שעדיין לא נתחייבה, דמהניא לפוטרה מחיוב
אם תצטרף, וא"צ שתהא החלה קיימת בזמן
הצירוף, שהקב כבר נפטר במוחלט, וגם נראה
דא"א להפריש מקב על עיסה החייבת לר"ע,
דהקב פטור הוא, אלא דמהני להפריש מיני'
ובי, [ועי' לק' ס"ק ט"ו מהירושלמי דלכאורה
משמע דאפשר אף לר"ע].

והא דנקט בירושלמי דר"ע מדמה לה לאומר
ה"ז תרומה על פירות האלו לכשיתלשו
ונתלשו, אין הכונה דהכא נמי מדין תנאי
מהני, אלא דכלפי שאמרו חכמים דבמחוברים
לא שייכא הפרשה כלל, אמרינן דר"ע סבר
דשייכא בהו הפרשה, כמו ששייך להתנות
במחוברים כיון שאין מחוסרים אלא תלישה,
ה"נ שייך מדאורייתא בפחות מכשיעור, אע"פ
שאין חיובם אלא לאחר צירוף, (כמו בפירות
דרך משנתלשו חייבין), ונקטו דוגמא זו מפני
שהחלות הוא נצרך רק לענין שאם יצטרפו
לא יתחייב, אבל הוא במוחלט מדאורייתא
מיד.

אפשר לפרש בירושלמי דרך רבנן חזרו ולא ר"ע
ושמעתי מאמור"ר שליט"א דלפי המבואר
בתוספתא דרך רבנן חזרו, יש לפרש
כן גם בירושלמי, דקתני התם ראב"י אומר
הנוטל חלה מן הקב למה הוא דומה לתורם
תבואה שלא הביאה שליש שאין תרומתו
תרומה, חזרו לומר לא כך ולא כך שהרי הקב
הזה מצטרף הוא עם אחרים, והא דאמרו לא
כך ולא כך פירושו לא כר"ע ולא כדס"ד,
ולפ"ז ג"כ מיושב הכל, דאף למסקנא אליבא
דר"ע חשיב כפירות שלא נגמר מלאכה, שהרי
הטעם השנוי בתוספתא הוא רק לחזרה דרבנן,
דאילו לר"ע אם הסברא היא מפני שסתם
עיסה היא בכשיעור (עי' ערובין פ"ג ב'),
וכשלש פחות מכאן חזינן ליה כלא נגמרה
עיסתו, וכמו שביאר אמור"ר שליט"א, א"כ
ע"ז לא מהני התשובה שמצטרף עם אחרים,
ולפ"ז ניחא דבאמת רק חזרה חזרה הואי

לכאורה ע"ל דלר"ע נתחדש דמהני להפריש מן
הקב לפוטרו אם יצטרף, וביאור הדברים
ולכאורה ע"כ צ"ל דלר"ע נתחדש מדאורייתא
דמהני להפריש מן הקב, לפוטרו
אם יצטרף, ואמנם ל"ד לפירות שלא נגמר
מלאכה, כיון שקב זה נגמר מלאכה, וכיון
שאין תיקונו מגופו, (כי אם ע"י צירוף אחר),
חשיב טפי פטור מפירות שלא נגמר מלאכה,
מ"מ עיקר הדבר דמהני הפרשה, אפשר לקיים
בסברא, דכיון שהשיעור המחויב בחלה אינו
תוספת באיכות כי אם בכמות, יש מקום לומר
דמהני מה שהפריש תחלה לפוטרו מן החלה,
דלא דמי לפטור מחובר שיש חסרון בפירות
עצמן, ואפי' אם בפירות שלא נגמר מלאכה
לא הי' מועיל הפרשה, הכא י"ל שמועיל,
שמה שלא חייבה תורה בפחות מכשיעור אינו
חסרון בעצם, ולכן י"ל דהפטור הוא כאילו
רק מחובת גברא אבל המין בר חיובא הוא,
וחיילא הפרשתו מיד, וחייבין עליה מיתה
וחומש.

ולפ"ז באמת קב לא דמי לפירות שלא נגמר
מלאכה בתרתי, דבפירות שלא נגמר
מלאכה החיוב כבר מונח בפירות אלו, ומה
שמועלת ההפרשה אינו לענין אם תגמר
מלאכתן, אלא שגם מצב זה שייכא בי'
הפרשה, ולעומת זה שייך לומר שלא תועיל
ההפרשה כ"ז שלא נגמר מלאכה, שיש חסרון
בפרי עצמו, ומש"ה איצטריך קרא לב"ה,
וב"ש פליגי, ועי' לעיל סק"ב, משא"כ בחלה
שאין כלל חיוב בפחות מכשיעור, אפי' כפירות
שלא נגמר מלאכה, דלא שייך לומר שהחיוב
כבר מונח בפירות, ולעומת זה כשאנו דנים
אם אפשר שתועיל הפרשה בפחות מכשיעור
לענין שלא תתחייב כשיצטרפו, יש עדיפות
לחלה שאין במיעוט חסרון מצד עצמו, והיינו
דקאמר ר"ע שמועלת ההפרשה במוחלט, לענין
שאם תצטרף, לא תתחייב.

ולפ"ז ניחא כל משה"ק, דההפרשה חלה מיד,
ויש לחלה דין חלה דאורייתא, ואע"פ

להאמור צ"ע מ"ט אסר ר"ע להפריש לכתחילה,
דלכאורה הוי כפירות שלא נגמר מלאכה לרבנן
ברם אכתי טעמא בעי למה אסר ר"ע
 לכתחילה, הרי בפירות שלא נגמר מלאכה
 תיקנו חכמים הפרשה באכילת קבע כדי שלא
 יפקיעם מן המעשר, וה"נ הול"ל בעושה קבין
 [באופן המותר כגון שא"צ אלא לקב] שחייב
 להפריש וביותר הא דאסר להפריש ודאי קשה,
 ועוד נראה דבההיא דרשב"ל ור"י פ"ג ה"א
 מוכח שאין האיסור לכתחילה משום הא דאין
 תורמין מדבר שלא נגמר מלאכה, שהרי לפי
 ר"י נמי העדיפו חכמים שיתרום מדבר שלא
 נגמר מלאכה משום חשש טומאה, וא"כ מאי
 פריך לרשב"ל דר"ע לא שרי אלא דיעבד, מאי
 ק"ו הא הכא משום חשש טומאה כדיעבד
 דמי, אלא ודאי טעמא דר"ע לאו משום דבר
 שלא נגמר מלאכה הוא, וכן בסברא דאם
 האיסור להפריש מדבר שלא נגמר מלאכה הוא
 משום טרחא דכהן, הכא ליכא טרחא שכבר
 נגמר מלאכה, מיהו יש לדחות דטרחא דכהן
 שצריך לקבץ מעיסות הרבה כיון שלא קיבל
 חתיכה הראוי', [והיינו מדרבנן שיש שיעור
 להפרשה], אבל אין נראה כן, דלא דמי ללא
 נגמר מלאכה דעלמא, שהרי שיעור עיסה
 בלא"ה לית ליה, והחלק שמקבל הרי נגמר
 מלאכה, משא"כ בעלמא שכשםפריש מדבר
 שלא נגמר מלאכה אותו חלק לא נגמר
 מלאכה, ואם נימא דהאיסור מדאורייתא ג"כ
 צ"ב היכי ממעיט מכדגן מן הגורן דבר
 שהחלק המופרש נגמר מלאכה, [ואמנם לפ"ז
 מיושב קו' קמיתא דע"כ יש טעם אחר לאיסור
 אבל אכתי לא נתפרש מהו הטעם].

אפשר דלר"ע אין מצוה כלל בהפרשה מן הקב
ואין מברכין עליה

ואם נפרש טעמא דר"ע מסברא וכמש"כ
 לעיל, ניחא דלא תיקנו הפרשה בקב,
 מפני שאינה מצוה כלל, דכל החלות מועיל

בטעמיהו דרבנן, והא דנקט בירושלמי ה"ז
 תרומה על פירות האלו לכשיתלשו, נקט לה
 כלפי רבנן שאמרו דכמחבורים דמו, קאמר
 דלר"ע כתלושים דמו, וגרסי' בדר"ע פירות
 האלו תלושין ובדרבנן מחבורים (וכ"ה בר"ש
 ובהגר"א בדרבנן).

לכאורה כ"מ בירושלמי פ"ב ה"ב

ולכאורה כ"מ בירושלמי פ"ב ה"ב דמייתי
 דר"ע דקבין יש להם חלק
 בהפרשה, ואם הטעם דמהני הוא כעין תנאי
 לכשצטרפו א"כ הכא שעושה קבין ע"מ שלא
 לצרפן שפיר קאמר שאין להם חלק בשם, וכן
 בפ"ג ה"א מייתי לה לענין דמהני הפרשה
 קודם גמר מלאכה, ואם איתא דטעמא דר"ע
 רק משום תנאי, א"כ גם לר"ע לא מהני
 הפרשה קודם החיוב, (ובתנאי מפורש גם
 לרבנן מהני), ושפיר קאמר ר"ע דאין להם
 חלק בשם שהרי נזהר שלא לצרפן.

וכבר נתקשה בזה מרן זללה"ה בלקוטים ס"ג
 סק"ד ופירש דסוגיות אלו קיימא למאי
 דס"ד, אבל הדבר קשה מאחר שהחזרה נשנית
 בתוספתא, ולא רק סברא של בעל התלמוד,
 וא"כ ע"כ מודה רשב"ל לחזרה, והיכי אוקים
 מתניתין כר"ע, וכן הו"ל להירושלמי להביא
 בפ"ב דלכתור חזרה לק"מ.

ומכ"ל הלין נראה דפשיטא ליה להירושלמי
 דאף למסקנא מהני לר"ע הפרשה מן
 הקב בלא תנאי ואפי' לא יצטרף וכן בפ"י
 הגר"א שם בפ"ג ה"א כ' דלר"ע אסורה לזרים
 [החלה שהופרשה מן הקב אע"פ שלא
 נצטרפה דבהכי קיימינן התם], ואין נראה לומר
 שזו תקנה דרבנן להחמיר בחלה בתנאי, טפי
 מבתרומה ע"י לעיל מהתוספתא, וכ"ז ניחא גם
 למה שצדדנו בביאור הירושלמי, [ועי' להלן
 מ"ט לא חשיב שתי חזרות].

רק לפוטרו אם יצטרף, וזה אין ראוי לעשות לכתחלה כשדעתו לצרף, מפני שהוא כמבטל המצוה, ומסתברא שאין מברכין על הפרשת חלה מן הקב לפי שעתה אינה מצוה, ואפשר דהיינו דקאמר אבל קביים אין להם חלק בשם שאין מברכין על הפרשתן, ואילו הי' הטעם משום דהוי דבר שלא נגמר מלאכה שפיר מברך על הפרשתן, עכ"פ בעושה קבין, [וערמב"ם פ"ה מה"ב הי"א שכ' דכשם שמברכין על הפרשה בטורה כך בטמאה, ופי' הכ"מ דמקורו ממתניתין, וכ"כ הרשב"א סוף ה' חלה דממתניתין מוכח שמברכין על הטמאה והיינו כמש"כ], גם יש מקום לאסור מדרבנן שמא יפריש מקב על חמשת רבעים, ואינו חל דהו"ל מן הפטור על החיוב, דרק לגבי עצמו מהני.

בביאור הירושלמי והתוספ' לפי האמור

ואפשר דהא דס"ד בירושלמי ד טעמיה דר"ע משום דמדמה לפירות שלא נגמר מלאכה וטעמייהו דרבנן דמדמו לפירות שלא הביאו שליש, היינו משום דס"ד שעיסה שיש בה כשיעור יש בה מעלה באיכות דבצק גדול משובח יותר, [כענין שאמרו בתנור מלא ביצה], ולפ"ז פחות מכשיעור היינו שלא הגיע לשלימות זו, וקמילגי אם חסרון זה כיון שצריך להשלימו מד"א ה"ז כפחות משליש, או"ד כיון שאין זה מוסיף בשלימות הקב אלא דבר מועט, דמי ללא נגמר מלאכה, [ויכך היו סבורים התנאים בהבנת מחלוקת ר"ע ורבנן], חזרו לומר דשיעור חלה אינו שלימות בקב כלל, שהרי הקב הזה מצטרף עם אחרים גם בנשוך או בתנור ובסל, וכיון שכן אין לפרש מחלקותם כמה חסר בשלימות, ולפ"ז ניחא דחזרה אחת מחייבת פירוש אחר במחלוקתם.

והא דקאמר הוון סברין מימר דר"ע מדרבנן קאמר, היינו דאותה סברא הי' מקום לפרשה מדרבנן שהחמירו להחשיבה חלה, ונראה דכונת הירושלמי לפרש למה הוצרכו

לסיפא הא משנה שא"צ היא, אבל אין הכונה לומר דלבתר המשנה ג"כ הי' מקום להסתפק בזה, מיהו יש לעי' לתנא דקתני נמצא קולו חומר, מאי אתא לאשמועינן, דמשמע שבא להשמיענו מידי אליבא דרבנן, מיהו יש לדחות דעיקר הכונה משום דר"ע אלא דניחא ליה לסימא מילתי' אליבא דרבנן, ואפשר שבא ליתן טעם למה לא החמירו מדרבנן לחשבה חלה, דבמפריש חלתו קמח תנן לעיל פ"ב מ"ה דאסורה לזרים [ועי' לעיל סק"א], וכ"ש שהי' ראוי לומר כן במפריש מן הבצק פחות מכשיעור, וע"ז קאמר דנמצא קולו חומר ולכך הקלו בו, דאל"ה הו"ל חומר דאתי לידי קולא.

וההיא דתוספתא ג"כ יש לפרשה כמש"כ, דע"כ חסר שם טעמא דפירות שלא נגמר מלאכה, וכן הוגה באור הגנוז (שהוא מכת"י), ולמש"כ ניחא נמי הא דלא פי' בתוספתא טעמייהו לבתר חזרה, דהשתא מתפרש כפשוטו שזה נדון בסברא איך להכריע המצב של קב, אם פטורו מפקיע ממנו ענין הפרשה לגמרי או לא, ולא הוצרכו לפרשו.

והא דתנן שני קבין שנטלה חלתו של זה ושל זה, לכאורה סגי בניטלה חלתו של אחד מהן, דתו לא מצטרפין לחיוב, [אבל אם היינו מפרשים משום תנאי ניחא, דאל"כ נשאר חצי' חיוב], וי"ל דאה"נ, ויתכן לומר דבכה"ג ס"ל לר"ע שיש ליטול חלה מן הקב הנוסף מדרבנן, דיש כאן עיסה בשלימותה ואין בזה חסרון של נוטל חלה מן הקב בעלמא דאסור לכתחלה, [מיהו מדאורייתא פטור אף לטעמא דגמר מלאכה, וכ"מ בירושלמי פ"ג ה"א דמוקים רשב"ל מתניתין כר"ע, והתם קתני דבלא נשאר חמשת רבעים שפיר דמי, [והתם פטור מדרבנן מפני שנטל כשיעור כל העיסה, וגם מפני שההפרשה היתה בחיוב ונשאר הנדון על הקב ככל קב דעלמא, אבל כשכל הפרשת העיסה היתה מן הפטור דקב, ראוי לחייב מדרבנן גם הנך הנוסף], דאין לחלק

טעמא דרבי דלא יעשנה בטומאה משום משמרת תרומות

והנה בתוספתא קתני אמרו לפני ר"ע אין אומרים לו לאדם עמוד וחטא בשביל שתזכה עמוד וקלקל בשביל שתתקן, ומשמע מזה דהיכא שאין האדם חוטא מודו רבנן שיעשה כשיעור כדי שיהא חלק בשם, וא"ת א"כ מ"ט אמרינן הכא דלרבנן יעשה קבין בטומאה, הול"ל דאל יחדש בה דבר ויעשה כשיעור, שאינו חוטא, ובזה מודו לר"ע, לאו קו' היא כלל, דהכא לאו באיסור עשיי' מספק טומאה לודאי טומאה קיימין, דזה ידוע שאפי' בתרומה אין חיוב שמירה לר"י ור"ג תרומות פ"ח בתרומה תלויה, ולר"י יכול לטמאותה בידים, ובחולין כ"ז שלא נטבלו פשיטא דלכו"ע יכול לטמאות הספיקות בידים, וכמו שהוכיח מרן זללה"ה בלקוטים ס"ג סק"ח מהא גופא דלר"ע ניחא, וע"כ דאין איסור להחליט הספיקות בטומאה ודאית, אלא דס"ל אליבא דרבנן שאם אפשר למנוע שלא יבא לידי חיוב חלה כלל הרי זה בכלל משמרת תרומות, (שנוהר שלא תהא חלה תלו' או טמאה) ומש"ה יש לו לעשות קבין ולא יצטרך להפריש חלה, ואם הוא לש כשיעור, אפי' נזהר שנשאר תלויה ואינו מוסיף בטומאה, זהו גופא החטא שאם העיסה טמאה הרי הביא להפריש חלה בטומאה, ועי' להלן.

נטמאה קודם נתינת מים ואח"כ

שם אר"ז ד"ה היא יעשנה קבין בספיקן, נראה לפרש דהק' הא דקתני יעשנה בטומאה ר"ל שינהג כמו הבא לעשות בטומאה, ולא נחית תנא לפלוגתא דר"ע ורבנן אלא כל חד כדניו ועיקר כונת התנא דספק טומאה כטומאה ודאית, הלכך לרבנן יעשנה קבין, [ובעיסה מרובה לכו"ע יעשה בטומאה] ומקשה ליה מהא דקתני בפירות דעד שלא נגמר מלאכה יעשה בטומאה, ואם הכא מתפרש שלא יביאם לידי חיוב חלה, מאי מדמי לה לפירות דהתם הכונה שיעשה

בין עיסת פטור מעיקרא כהקדש והפקר, למה שנפטר ע"י הפרשה, ועי' פ"ד מ"ג דבר שניטלה חלתו באמצע מצטרפין, ולק' צדדנו שג"ז מדרבנן].

העושה עיסתו בטומאה לרבנן אף שנתן המים יעשנה קבין

ט. ירושלמי פ"ג ה"ב אר"ש דר"ע היא דרע"א יעשנה בטומאה ואל יעשנה קבין, מבואר מזה דלרבנן תעשנה קבין אע"פ שכבר נתנה את המים, דעד שלא גללה קתני, וכן עיסתה מתפרש לאחר נתינת מים, [ולכן אין לפרש דהק' מקודם נתינת מים], ומבואר מזה דלרבנן עדיף למעבד טצדקי לפטור מן החלה כדי שלא לעשות חלה בטומאה, אע"פ שכבר נתחייבה מדאורייתא לענין שחיילא הפרשתו, ואין לומר דקשיא דוקא מהא דמשמע דגם קודם שנתערבו חמשת רבעים יעשה בטומאה דא"כ למה ליה לפרושי יעשנה קבין בספיקין ומיתותב מהא דתניא בשאר מינים כן, הא בפשוטו ניחא דמתניתין קמ"ל דשרי לטמאות בודאי ואתקומא בנתן ה' לרבעים, ובפחות מה' רבעים זה שייך לדין מי שאינו יכול לעשות, אבל עיקר הדין שמותר לטמאות הספיקות בודאי זוהי כונת התנא, וזה אמת בכל גווני, ועוד דקאמר יעשנה קבין וזה אינו אם נימא דבנבלעו מים בה רבעים לא יעשנה קבין], (ולפ"ז אין לפרש ר"ע דיעשנה בטומאה ל טעמיה דהנוטל חלה מן הקב הויא חלה), והנה מתפרש דלרבנן יעשה קבין ולא יפריש חלה, ויש לעי' א"כ איך יאכל ממנה קבע, הרי הם כפירות שלא נגמר מלאכה דאסור לאכול מהם קבע, ובשלמא אם נימא דפקע החיוב דאורייתא מינייהו, שאפי' אם יפריש לא חל כיון שאין יכולים לבא לידי חיוב ניחא, אבל אם נשאר האפשרות ועשר יש לאסור קבע, וצ"ל דהכא התירו כיון שחכמים אוסרים להפריש, ועי' לק' ס"ק י"א.

בטומאה, [כן פי' מרן זללה"ה], ונראה דר"ז לא איתותב כיון דמתניתין מתפרשת דעד שלא גלגלה יש לנהוג בספק כודאי לרבנן כדאית להו ולר"ע כדאית ליה, ושפיר קתני ע"ז דה"ה בפירות, (ועוד דאם הי' איסור טומאה עד שלא גלגלה, גם הי' איסור הפקעה שלא לבטל מצות חלה, דהא בהא תליא מה שמותר לטמאות הוא מפני שעדיין לא חל דין חלה ע"ז כלל, ומה"ט לא חששו חכמים להפקעה, ונמצא דמהא דמתפרש תעשה קבין ג"כ מוכח דבפירות שלא נגמר מלאכה יעשו בטומאה), מיהו מ"מ אם הירושלמי לא יישב דברי ר"ז, ש"מ דנקט דברי ר"ש עיקר דמתניתין ר"ע, והו"ל מחלוקת ואח"כ סתם כר"ע, והיינו טעמיה דהרמב"ם שפסק כר"ע, אבל כבר תמה מרן ז"ל שם סק"י דבירושלמי פ"ב ה"ב מוכח דלית הלכתא כר"ע מדמקשה על ר"א איך התיר לעשות עיסה גדולה בטומאה ולא קבין, ואם הלכה כרבנן מאי קושיא, וגם משמע דלפי האמת רק עיסה גדולה התיר.

ברם אפשר לפרש דבהמשך הירושלמי הדר ב', וכ"ה פשטות הדברים דלא נסתיימה הסוגיא במימרא דר' זבידא אנא בעיתה, אלא דדברי ר"י בשם ר"ה הם תשובה דשפיר אתיא כדברי הכל וה"ק דכיון שאין מצות שימור על תרומה קודם שקרא עליה שם, אפי' לאחר שנתחייבה, א"כ ה"נ אין איסור להביא לידי חיוב תרומה (בטומאה), וכל האיסור הוא שלא יהא הוא הגורם שלא תוכל לבא לידי כהן בכהונתו, ומה"ט העדיפו חכמים שיעשה קבין ויפקיענה מידי כהן, שבזה לא עשה מעשה בידים, ולפ"ז אם נטמאה העיסה אחר נתינת מים, לא יעשה קבין לרבנן, דלא אמרו להפקיע מידי כהן אלא כדי למנוע ממנו מלטמאות, אבל כשאין עליו האיסור טומאה אין איסור להביא העיסה לידי חיוב, וחזור האיסור שלא להפקיע מידי כהן, כדאמר ר"ע, וה"נ אם נדמעה עיסתה שפיר יעשנה בטומאה לכו"ע, דספק וודאי שוין לענין זה.

ולפ"ז מיושב טפי הא דהתירו בעיסה גדולה לעשותה בטומאה, כדאמר בירושלמי לעיל פ"ב ה"ב, ואם הי' איסור לגרום שתהא חלה טמאה בעולם, לא הו"ל להתיר במקום טרחא, אבל אם זה דין בנתינה לכהן דצריך ליוזר שתנתן לו בכהונתו, בזה מובן שאין הישראל צריך להפסיד בשביל זה, שזו רק מצות זהירות ולא מצוה חיובית, מיהו אפי' נימא דהאיסור שלא יביא חלה טמאה לעולם, יש מקור בברייתא שא"צ להפסיד בשביל זה, דאל"כ הי' אסור לגמור פירות שנטמאו קודם גמר מלאכה, והיכי קתני דיגמרם בטומאה, אלא ודאי א"צ להפסיד הפירות בשביל כך, וה"נ לא חייבוהו לטרוח בעיסה גדולה לעשותה קבין, ועי' להלן בזה.

ולאמור מיושב הא דהר"ש והרא"ש והרע"ב פירשו סתמא מתניתין דתעשה בטומאה ולא אמרו דהיינו קבין, ולפי' מרן זללה"ה מסקנת הירושלמי דמתניתין תעשה קבין בטומאה קאמרה, וכן ברש"י בנדה מתפרש שעושה העיסה בטומאה ולא קבין, וכן פשטות הסוגיא שם שעתידי להפריש חלה ומ"מ התירו לעשות בטומאה, ואי מתפרשא בקבין היינו שלא יפריש חלה בסוף, וגם נראה דעתם ז"ל כמ"ש הרמב"ן והרשב"א דהלכה כת"ק דיעשנה קבין, וכ"כ הרע"ב, ואם מסקנת הירושלמי לכו"ע דלרבנן תעשה קבין, א"כ איך סתמו מתניתין כפשטה, ולמש"כ נחא דלמסקנת הירושלמי אם כבר נטמאה או שנולד לה ספק טומאה א"צ לעשות קבין, ואדרבא גם רבנן מודו לר"ע דצריך לעשות כשיעור, ולפ"ז נחא נמי המנהג בא"י לעשות בטומאה ולא קבין, דכיון שכבר נטמא הקמח [שהוכשר בלתינה] שוב אין איסור בטומאה, ואדרבא נשאר האיסור של קבין.

ובב"י סו"ס שכ"ד הביא בשם הרשב"א דבזה"ז תעשה בטומאה כדי שלא תשתכח תורת חלה, והיינו דאמרינן בפ' אלו עוברין חומרא דאתי לידי קולא היא דקא

אבל קבין אין לחן חלק כו' גם לר"ע דשייך הפרשה בקב

מתניתין פ"ב מ"ג שכשם שהוא קורא כו' לזו קורא כו', אריכות הלשון הוצרך בה ר"ע לשיטתו דבקבין שייכא הפרשה, ולפמשנית לעיל סק"ח דבקב ליכא מצוה ואין מברכין ע"ז, א"כ מתפרש בפרשטו לשון קורא חלה בשם, והיינו דמסיים אבל קביים אין להם חלק בשם, דלרבנן לא הוצרך לסיים כן שהרי מוכן שאמרו קבין כדי לבטל החיוב חלה, אבל ר"ע לשיטתו הוצרך לבאר איסור קבין, שיש בהם משום הפקעה, אע"פ שחיילא הפרשתו, ולפ"ז כל עיקרן של דברים לא הוצרכו אלא לר"ע, דלרבנן הוה סגי שיאמר יעשנה בטומאה ואל יעשנה קבין ותו לא, שהרי זהו הנדון שבאו חכמים לחדש, דעדיף להפקיע המצוה, ור"ע פליג אבל לשיטתו הוצרך לפרש למה אסור קבין, [וכן אם טעמיה משום גמר מלאכה אפשר לפרש כן, אבל אם טעמו משום תנאי לא הי' צריך להאריך, שהרי לרבנן צריך לדקדק שלא יצטרפו, ובכה"ג גם לר"ע אין חלה מקב], וקמ"ל ר"ע דיש איסור קבין אפי' אם רוצה להפריש חלה, מפני שמפקיע מצות חלה בשם, [ולפי' דגמר מלאכה מפני שאין ראוי להפריש, אבל לא נתפרש הטעם וכמש"כ סק"ח].

בד' ריב"ב בירושלמי משתעשה מקרצות

י. **בירושלמי** פ"ג ה"א מייתי דריב"ב דסבר משתעשה מקרצות מקרצות, ומפרש טעמיה דיליף מגורן דבעינן גמור, ואם דינא דמן הגמור הוי דאורייתא בתרו"מ, ע"כ דגם רבנן גמרי לה מהכא, ע"י לעיל סק"ב, אלא הכונה דריב"ב מדמה לגורן ויקב שאין אחריהם מלאכה ממין זה כלל, ורבנן גמרי מהתם רק למלאכת העירוס עד הלישה, [כלשון הירושלמי בפסחים לש אין, עירס לא], אע"פ שבגורן ויקב כה"ג חשיב הכל ענין אחד, וטעמייהו דרבנן משום דעריסותכם משמע חיבור העיסה, ולא שייך לקרותו גמור,

מפקע לה מחלה, ור"ל אע"ג דהתם הואי בטומאה, ולמש"כ א"צ לזה דאם הקמח טמא הואיל ואינו גורם שום טומאה בידים לכו"ע תעשה בטומאה ואסור לעשות קבין.

שו"ר בירושלמי פסחים פ"ג ה"ג דמוקי מתניתין בשנטמאת אחר גלגול אבל נטמאת קודם גלגול יעשנה קבין, ומשמע דנקט הכי למסקנא, [והובא בר"ש סוף מ"א ע"ש שהביא גרסא הפוכה בזה], ושמא דוקא ביו"ט של פסח קאמר הכי.

ירושלמי פ"ב ה"ב עיסה גדולה היתה נוח הי' לו להלך כמה ולא לעשותה קבין, מבואר מזה דשיעור ד' מילין שלא הצריכו לעשות בטהרה הוא גם כשאינו יכול לעשות קבין ובא לעשות חלה טמאה וכ"נ דכשדנו על שיעור עשיי' בטהרה קבעו הדבר שיכול לעשות בטומאה, דא"צ לטרוח טובא לטהר חלתו של הכהן, ולבתר הכי דנו חכמים דעדיף לעשות קבין מלעשות בטומאה, אבל אם הטרחא לא מהניא רק להפקיע מחלה ע"י קבין ולא לעשותה בטומאה, בדין הוא שגם הפקעה שע"י קבין תאסר, דהא חזינן שטרחא דידי' לא שויא כלפי הפסד כהן, ולמש"כ לעיל דכל הנדון בהפסד כהן הדבר פשוט כן, אבל אף אם נפרש הנדון שלא להביא חלה טמאה לעולם, מ"מ כשדנו חכמים להתיר שלא לעשות בטהרה, כלפי טומאה נאמרו הדברים, וגם אפשר שפירות שלא נגמר מלאכה ג"כ בכלל דין ד' מילין, (אע"פ שהזכירו גבל י"ל שזה המצוי ולע"כ), והתם הרי מפורש שעושה בטומאה במקום טרחא, ובחלה לא הטריחו יותר, אלא שהעדיפו העצה דקבין, ועוד נראה דמר"ע נשמע לחכמים דהא לא החמיר בטפי מד' מילין משום דמצריך לעשותה בטומאה, מיהו זה יש לדחות דפלוגתתם בהבנת תקנת הראשונים, ולר"ע ע"כ מה שאמרו חכמים ד' מילין היינו לעשות בטומאה, משא"כ לרבנן.

דזהו תחלת הלישה, אלא שהוא גמר ההתחלה, ומש"ה קאמר דרק ריב"ב מדמי לה לגמור דגורן, [ומכאן משמע דעת הירושלמי דמדאורייתא בעינן גמור], וכן במתניתין דסופ"ק משמע דלכו"ע מדמינן חלה לתרומה לענין גמור.

והנה בתוספתא תני להא דריב"ב גבי גר שנתגייר, ויש להבין כיון דאמרין התם דמורה ר"ע לחכמים בעיסת הדיוט שגלגולה טובלה, א"כ ה"נ נימא בדריב"ב, לאו קו' היא דבכניסתן לארץ כו"ע מודו דאזלינן בתר קרימת תנור, ואם מדמה גוי לכניסתן לארץ יש לחייב בקרימת תנור, ואי חשיב ליה דבשעת חובתה היתה פטורה יש לפטרה כעיסת הדיוט, וע"כ דגם בעיסת הדיוט קאמר, וכן מדויק לשון התוספתא דקתני משתעשה מקרצות ולא מפרש עד שלא נתגייר כו' כדמפרש באינך, ומ"מ נראה לכאורה דתנא ליה התם בתוספתא משום דיש לחוש להחמיר כותי' בגר, וכן במתניתין דסתם התנא ונקט לשון נעשית ולא קתני נתגלגלה שלא לסתום דלא כותי', אלא מתפרש נעשית לכל חד כדאית ליה, מיהו לכאורה מתניתין דפ"ב נתנה לו במתנה ע"כ כריב"נ, ואפשר דכשעשאה ישראל חשיבא בשעת חובתה היתה פטורה מפני ששייך בה ענין חיוב, מיהו זה מסתברא רק בדרבנן, ואפשר דמדרבנן יש לחוש בגר כריב"ב, ולע"כ בזה, שו"ר דכיון דאחרים היינו ר"מ ע"כ בשאר עיסות אמר דהא ס"ל אין קנין גם לענין חלה כמסקנא דרבא מנחות ס"ז א'.

ונראה דע"כ ריב"ב ע"י צירוף כלי קאמר, דאין סברא לפרושי קרא דכדי עריסותיכם בעושה פת של עשרון, דלאו אורחי' הוא, ולית לן לאוקומי קרא בהכי, [מיהו בחמץ שבתורה עשרון לחלה], ואטו עיסת המדבר לחם אחד עשו ממנה [כדכתיב את אשר תאפו אפון], וכ"ה הלשון מקרצות מקרצות שעושה כמה מקרצות וחייב, ויעוי'

ברי"ף וברמב"ם דצירוף סל מלחם הארץ גמרי' ליה, ונראה דהיינו נמי מה"ט דבלחם אין להעמיד בלחם גדול דלאו אורחי' בהכי, דנימא שזוהי עריסותיכם, וע"כ דהחיוב של לחם בא ע"י צירוף, וצלע"ע בסוגיא בזה שו"ר בר"ש שנראה מדבריו דמהמקצת עושין ככרות ולפ"ז ל"ק לומר שיש בה כשיעור, ע"י לקמן ס"ק ט"ז.

כיון שנותנת המים כו' אי בחלקה פוקע האפשרות להפריש, וכיצד מגבהת חלתה

יא. **פירות** שלא נגמר מלאכה דמהניא בהו הפרשה מדאורייתא, אם עשה פעולה שלא יוכלו לבא לידי גמר מלאכה [כגון שהכניס דרך גגין, ולע"כ], פקע מהם אפשרות ההפרשה ואפי' אם הפריש לא חל, [כ"מ בחזו"א מעשרות ס"ג סק"ד עיי"ש בשיטות הראשונים ז"ל, מ"מ סברא זו מוסכמת] וכתב אאמו"ר שליט"א בסי' ז' סק"ה דעיסה משנתנה את המים ולא גלגלה, אע"פ שחלקה לעיסות שאין בהם שיעור לא פקע מינייהו האפשרות להפריש, שהרי יכול לצרפן ויתחייבו, וכיון דשייך בהו חיוב לא פקע מינייהו האפשרות לעשר, והביא שם בדבריו מרן זללה"ה לקוטים ס"ג סק"ה מבואר דפקע החיוב עיי"ש.

ולכאורה נראה דאם כבר גלגל כל אחת לעצמה פקע מינייהו החיוב, דמה שיכול לגרום חיוב ע"י צירוף לא מהני אלא היכא שהמחייב יש בו משום השלמה ותיקון לפירות ולעיסה, אבל מה שיכול לעשות בהם מעשה שאין בו שום תועלת, כי אם החיוב, בזה לא חשבינן לה כעיסה ששייך בה חיוב, ולפ"ז מיושב משה"ק אאמו"ר שליט"א איך מגבהת חלתה קודם גלגול, הרי החלק שהפרישה לחלה אין בו כשיעור ולא יבא לידי חיוב, והו"ל מן הפטור על החיוב, אם נימא דפקע מיני' האפשרות לעשר מדאורייתא, ולמש"כ י"ל דאמנם קודם גלגול חשיבא

עשיית העיסה בשלימות כשעושה כדי עריסותיכם, ולא קבין קבין, הלכך חשיבא שפיר עומדת לחיוב, שיכול להחזירה לעיסה ותתחייב, אבל כשאין שום תועלת בהחזרה אין לראותה כעומדת לחיוב.

ועוד נראה דאפי' אם בחלקן ע"מ לגלגל כל אחד בפ"ע פקע מינייהו חיובן, מ"מ אם הגביה ע"מ להחזיר מיד פשיטא דלא פקע חיובו, ומצות חלה יש לראותה כמגבהת ע"מ להחזיר מיד, שאין נטילתה להפרידה מן העיסה, ולכך לא פקע ממנה החיוב, [וכמש"כ לעיל סק"ז דמה"ט אין מגרע מה שדעתו לחלקה בצק, או להשליך החלה או לאפותה סופגנין, דמתייחסים על החלה קודם הפרשתה כאילו אין מצות חלה].

ל"מ צירוף ממק"א או אחר גלגול להשאירה בחיובה

ועוד נראה דאם אבד או נאכל חלק מן העיסה, י"ל דפקע חיובה אף קודם גלגול, דלעולם לא חשיבא עומדת לחיוב אלא כשהחיוב שייך מיני' ובי', וה"נ בעיסה שנתחלקה יש לחשוב כל החלקים כמיני' ובי', אבל מה שאפשר להביא עיסה מעלמא ולצרפה, אין זה מועיל לסייע את העיסה, שהיא מצד עצמה נפטרה לגמרי.

ולא אמור מיושב יותר הירושלמי פ"ג ה"ב דקאמר שיעשנה קבין אף לאחר נתינת מים, דבשעת גלגול תפטר מן החלה, וכבר נתבאר לעיל סק"ט עיי"ש.

איסור אכילת עראי במעשר וחלה משום דקבעוהו כגמר מלאכה

יב. פ"ג מ"א אוכלין עראי, כתב מרן זללה"ה במעשרות ס"ד סק"י ענין עראי וקבע אינו תלוי בכמותה של האכילה אלא באיכותה כיצד כו' אוכל אחת אחת אפי' אכל הרבה והוא בכלל עראי, יחד כדיבורו או במחשבתו תנאים אלו לסעודתו

חשיב קבע ואינו אוכל מהם אפי' אחת והכי אמרינן ביצה ל"ד ב' דכיון דאמר מכאן אני אוכל קבע עליה, ועי"ש עוד, ובירושלמי מעשרות פ"ד ה"א אמרינן עשה היסב בשדה טובל אם לא היסב אינו טובל, אין [פי' איזהו] הוא היסב שהוא טובל, כל היסב שיש בו יין, [קצב להסב ולא היסב, ע"כ לשון הירושלמי, ומרן זללה"ה הוכיח מזה דהקביעות טובלת את כל הסעודה, והנדון רק בלא נתקיימה מחשבתו], וחזינן מזה דקבע היינו סעודה חשובה וקבועה, (בשנו"א פי' עראי דבר מועט ונראה שזה לשיטתו בירושלמי דגרס ל"ש אלא עראי אבל קבין).

ויעזי"ש בספר מרן זללה"ה שהוכיח דסעודת קבע קובעת הפירות למעשר, דגם מה שנשאר חייב במעשרות, ונראה מדברי הר"ף בפסחים ק"ה א' דהא דשבת קובעת היינו דחשיב כאילו הזמין כל הפירות לאכילת שבת, שכ' וז"ל כשם שהשבת קובעת למעשר כך קובעת לקידוש פי' כל דבר שאוכל ממנו בחול עראי ועדיין לא הוציא ממנו המעשר אסור לאכול ממנו בשבת אא"כ עישר מ"ט כיון דכתיב וקראת לשבת עונג ובעי לענוגי לשבת במאכל ובמשתה אסתלק להו כל פירי מתורת עראי והווי להו בשבת כמאן דאזמנינהו למיכל מינייהו בשבת בתורת קבע כו' ואסור לאכול מהן באותה שבת כו' ועיי"ש במלחמות שביאר דלכך אסור לעשר מספק חשכה דמהשעה שנאסר באכילת עראי אסור לעשר דהו"ל מתקן, וחזינן מזה דשבת קובעת היינו משום דחשיבא הזמנה לסעודת קבע, ובזה מבואר הא דמספק"ל לרבא בביצה שם אם שבת קובעת בדבר שלא נגמר מלאכה כיון דכתיב וקראת לשבת עונג, דהיינו אי חשבינן קריאת השבת כקריאה מוחלטת וכאילו קבען לסעודת קבע דנטבלו, אפי' קודם גמר מלאכה כמו כל סעודת קבע, או"ד דוקא בנגמר מלאכה חשיבא קריאה, ולפ"ז נראה דגם תרומה ומקח וחצר ענינם הזמנה לאכילה,

ואחר שהזמינם לאכילה נאסרים גם באכילת עראי, [וכ"נ במתניתין מעשרות פ"ב מ"ד דפירות שתורמן עד שלא נגמר מלאכה דקתני ר"א אוסר לאכול מהם עראי, וש"מ דשייכא בהו אכילת עראי אלא שהתרומה חשובה הזמנה].

והא דאור קובע פר"ש בפ"א דמעשרות מ"ז דכיון שמתבשל חשוב כגמר מלאכה כאילו ירד לעוקה, א"נ אתי למיכל אכילת קבע, ע"כ, ובירושלמי נראה כפי' קמא דקאמר ברפ"ד דהמהבהב שבלים באור חשיב גמר מלאכה, ועוד דיינינן התם אם הכובש והשולק שלא מדעת הבעלים טובל ומדמה לה לממרח כריו של חבירו שלא מדעתו, וש"מ דלא עצם אכילת הכבוש והשולק לחוד חשיבא קבע, אלא זה כגמר מלאכה, ומה"ט נראה בתלמודן ביצה ל"ה א' דמלח ואור קובעין אף בדבר שלא נגמר מלאכה, דחשיב רק תרומה ושבת ומקח וחצר, וכבר כתב מרן זללה"ה דטעמא דמלח ואור משום גמר מלאכה, עי' מעשרות ס"ד ס"ק י"א ועיי"ש ס"ק י"ז.

אם יש לחלק בין נטבל מדרבנן לגמר מלאכה מדאורייתא לחומרא

ומכ"ל הלין נראה דהטובלים מדרבנן לא חמירי מהטובלים מדאורייתא, דהיכא שהגמר מלאכה מדאורייתא אינו טובל, גם הדרבנן לא יטבול, וגם נראה דכל הטובלים מדרבנן שוין דכנגמר מלאכה שוינהו מדרבנן, דאל"כ לא הו"ל לחז"ל לחדש דהזמנה לסעודת קבע קובעת למעשר, וגם דימו שבת ואינך לסעודת קבע, וש"מ דביסוד התקנה קבעו הדברים בהלכות מעשר, וכמ"ש בירושלמי דהיסב טובל, וכן אינך שם טבל יהבו להו, ולא אמרו לא יאכל עד שיעשר, דאין זה איסור דרבנן אלא טבל מדרבנן, ונפ"מ דלא חשיב פירות שלא נגמר מלאכה לענין מע"ר שהקדימו בשבלים מדרבנן, וגם נראה דמעשרין מן הכבוש והמבושל על פירות שקבע עליהן

לסעודתו, וכן אינך אע"פ שכבוש ומבושל חשיב נגמר מלאכה מדרבנן, דכל הטובלים מדרבנן דין טבל נתנו להם, ואמנם ביסוד הדברים תקנו כן כדי שלא יפקיע מידי מעשר, אבל גדר הדברים נקבע בהלכות טבל, ולפ"ז ניחא מ"ש תו' במנחות ס"ז א' דאיסור קבע נשאר אף בהכניסה במוץ, והוכיח מזה מרן זללה"ה שם דטעם איסור קבע אינו מפני שאכילת קבע קובעת כמלח ואור, אלא דאכילת קבע אסרו חכמים, ואחרי שהוקבעו ונאסרו חשבום חכמים כנטבלו, ולמש"כ אמנם ודאי הא דתקנו שסעודת קבע קובעת היינו מפני שרצו לאסור קבע, אבל מה שאמרו הוא רק שסעודת קבע קובעת, וכיון שהענין מובן בטעם התקנה ס"ל להתו' דלא בטל איסור זה, מיהו למש"כ אין זה מוכרע, - כ"ז רשמתי ע"פ הנראה לפו"ר, ולא קאימנא בסוגיות דמעשר, אבל מאאמו"ר שליט"א שמעתי דבפשטות כיון שענין אסור אכילת קבע מובן, שתיקנו חכמים שלא להפקיע מידי מעשר, אין צריך לחפש לזה הגדרות בהלכות מעשר, מיהו לכאורה י"ל דהוצרכו לזה מפני שאסור לתרום מדבר שלא נגמר מלאכה (מדאורייתא או מדרבנן) ולא רצו לבטל ענין זה, ולכך נתנו לזה דין נגמר מלאכה, (והכא באמת שרי לעשר קודם גמר מלאכה שהרי אל"כ יאכל בלא מעשר ופשוט).

ולפ"משנ"ת דענין הקביעות דרבנן היינו שזה כנגמר מלאכה וחשיב טבל מדרבנן, נראה דבעיסה שגלגלה ועדיין לא נטבלה, לא שייך להוסיף שאם יאפנה תטבל, שהרי כבר נגמרה מלאכתה בשלמות מדאורייתא, ומה מוסיף הגמר דרבנן, ואמנם כן תירץ מרן זללה"ה בלקוטים ס"ג סק"ה על הקושיא איך אוכלין עראי מן העיסה, הרי צריך לאפותה והאור טובלה, ותירץ לשיטתו דאור משוי ליה כגמר מלאכה ולא כאכילת קבע, והכא אסרו רק אכילת קבע, אבל למש"כ גם אכילת קבע אינה יכולה לטובלה, שהרי

כבר נגמר מלאכה בשלימות בשעת גלגול, ואפ"ה לא נטבלה מפני שאין לה שיעור, מיהו אם נימא דחכמים תיקנו גם איסור אכילת קבע עד שיעשר אף בלא טעמא דאכילת קבע טובלת, ה"נ יהא חייב להפריש חלה קודם שבא לאכול קבע, אבל אם תיקנו רק שאכילת קבע קובעת, הכא לא תיקנו דאכילת קבע מחייבת לעשר, אלא רק איסור לאכול קבע, כיון שלא נטבלה מדרבנן, שאפי' אם חשב לאכול ממנה קבע נראה דיכול לאכול ממנה עראי, וכמש"כ, ונמצא שהקבע הוא רק איסור ולא טבל.

בירושלמי מפני שהוא מערים כו'

ירושלמי פ"ג ה"א אר"ח ל"ש אלא עראי אבל קבע אסור מפני שהוא מערים לפוטרה מן החלה, הלשון דקאמר קבע אסור ולא קאמר חייב, מוכיח דכונתו דבמתניתין מבואר איסור קבע, אף במקום שא"א לחייבו, דבכל דוכתא קאמר חייב, ואף באכילת עראי דרך להזכיר אוכלין ופטורין אוכל ופטור, ונהכא קתני אוכלין עראי ולא קתני פטור ומתפרש אבל קבע אין אוכלין, ולא קאמר דקבע חייב], והנה הראשונים ז"ל הקשו מ"ש מפירות קודם גמר מלאכה, ומשמע מדבריהם דשינויא דמפני שהוא מערים כו' הוא טעם אחר מאיסור קבע בעלמא, ולכאורה גם איסור קבע בעלמא אפשר לומר בו לשון זה מפני שהוא מערים להפקיע המצוה, מיהו קושטא הוא דהכא בא ליתן טעם על מה שאסרו, משא"כ בעלמא הדבר מובן שחייבו לקיים המצוה ולא יטלנה באכילתו, אבל הכא אסרו לאכול קבע גם כשלא נתנו אפשרות של הפרשה, והיינו איסור קבין, [מ"ש הרא"ש דקודם גלגול לא מיקריא עיסה, נראה שזה לשיטתו דבחלה לא נתחדש אפשרות הפרשה קודם גמר מלאכה, ואוכלין עראי בזמן שא"א להפריש, וכיון שהיא נותנת את המים היינו גלגלה, אלא שלא נגמר הגלגול, כן צ"ל בדעת

הר"ש והרא"ש, וכבר נתחבטנו בזה לעיל סק"ד עיי"ש וצ"ע].

ומעמא דלא תיקנו להפריש אפשר בשני אופנים, או משום דפקעה האפשרות להפריש כשחלק העיסה וגלגל פחות מכשיעור לבד, וכמשנ"ת ס"ק י"א, או שלא תיקנו חכמים חובה להפריש בדבר שגמר מלאכה אינו מחייבו, וכמש"כ לעיל, ויותר מיושב כצד הראשון, וכבר נתבאר כ"ז לעיל סק"ו.

ודחי ר' יוסי דמצינן למימר דבדבר שא"א להפריש לא אסרו קבע, ומתניתין קמ"ל שריותא דעראי בנוטל שתים ושלש מקרצות דהיינו שיש בהם שיעור חלה, ומ"מ עראי מותר מפני שהוא מחזיר את המותר, ובזה קבע אסור, (אע"פ שהוא מחזיר את המותר), ועי' ירושלמי פ"א ה"ה, ועי' לק' ס"ד סק"ד.

(בעיקר דין מחזיר את המותר בביצה ל"ה א' מבואר דרבנן פליגי אר"א וס"ל דאע"פ שמחזיר את המותר חייב, ובירושלמי ל"מ כן עכ"פ לגרסת הגר"א, מיהו במתניתין דשותין על הגת מבואר בשבת י"א ב' דטעמא מפני שמחזיר את המותר, ולפ"ר נראה דבאכילת קבע לא מהני מחזיר את המותר לרבנן, אבל באכילת עראי אע"פ שהמעט שנוטל נגמר מלאכה, שפיר מהני טעמא דמחזיר את המותר לפוטרו, וביאור המימרא דאף מה שבלגין ר"ל אף אם נטל בלגין שמצד חשיבותו נראה כגמר מלאכה (מדאורייתא), אפ"ה כיון שמחזיר את המותר פטור, ובכל דוכתא נקט לה בירושלמי על שיעור המחייב דבמחזיר את המותר פטור, שו"ר דבמעשרות פ"א ה"ד קאמר אהא דתנן דנתן שמן לחמיטה ולתמחוי פטור, א"ר ירמ' דבצלוחית נטבל ור' יוסי אמר אפי' בנתן בצלוחית לא נטבל, ומיית ר' יוסי מהא דמה שבלגין לא נטבל, וש"מ דהיינו הך, דמימרא דלגין נאמר על המשנה דיין דומיא דצלוחית בשמן וכמשנ"ת).

בטעמא דרשב"ל אוקי [מתניתין] כר"ע ודין גלגל ה' רבעים ולא נגמרה העיסה [אם אוכלין עראי]

יג. **ירושלמי** שם ר"י בשם רשב"ל דר"ע היא דתנינן תמן כו' הר"ש נתקשה בזה שהרי מתניתין בנתערבו חמשת רבעים במים והיינו כרבנן, ואמנם לגרסת הירושלמי אין הדבר מפורש במתניתין מ"מ הרי מתניתין מתפרשא שפיר בנתערבו חמשת רבעים, כיון שהחידוש בזה שמגבהת קודם גלגול, ומנ"ל לומר דנתחדש בנתינת מים מה שאין מועיל בגלגול, דבעינן שנתגלגלו חמשה רבעים, [מיהו הרמב"ם כנראה פירש דחדושה דמתניתין כשלא נתערבו חמשת רבעים וזה ניחא לשיטתו דנתינת מים היינו גלגול, והשתא הוה ממש דר"ע, וכבר נתבאר בזה לעיל סק"ד ועיי"ש מכתב אאמו"ר שליט"א שגם בדעת הרמב"ם יש לפרש דבעינן חמשת רבעים], ואפשר דס"ל לרשב"ל שלא נתחדש בחלה אפשרות הפרשה קודם גמר מלאכה, דדרשא דכל מעשר הארץ דדרשי ב"ה בתוספתא לענין תרומה הובא בר"ש סוף"ק דתרומות, לא שייכא בחלה שאין חיובה ממעשר הארץ (כתרומה), ולכך פירש דר"ע היא ששייך להמשיך חיוב קודם זמן החיוב, ואמנם בקמח לא חיילא הפרשה אבל משנבלעו המים בקמח שייכא כבר בשם עיסה אע"פ שהיא פטורה, ויתכן דדמי ממש לקב כיון שחלקים קטנים מגולגלים כבר אלא שלא נעשית כולה גוש אחד, כמו שפירשו בטמטום דשעורים וה"ה גלגול דחטים, [ולכאורה היינו חלה כמין גבול אחד דקאמר לעיל, וגבולות גבולות היינו דקאמר כאן להלכה שתיקנו מדרבנן להפריש בשעה שנעשית גבולות קודם שנעשה גבול אחד שאז חיובו מדאורייתא, וא"כ גבולות גבולות היינו קבין קבין], ומשני ירדו לה בשיטת ר"ע דהכא עדיפא מדר"ע ואפי' לכתחלה התירו, אבל אי ליתא לדר"ע בקבין ליכא לחדש כן הכא ור"י קאמר

דמראשית עריסותיכם גמרי' דשייך חיוב מיד, ועד שתתגלגל אפשר דמחלה גמרי' לה כדתני ר' הושעיא לעיל חלה כמין גבול, דמשמעות חלה שהיא כבר מגובלת, א"נ עריסותכם משמע לאחר גלגול שנתדבקה כל העיסה יחד, אבל מראשית עריסותיכם גמרי' שמתחלת הגלגול אפשר להפריש.

פ"ג מ"א אוכלין עראי מן העיסה עד שתתגלגל כו', נראה דאפי' נתגלגלו חמשת רבעים, כ"ז שלא נגמרה העיסה כולה, אוכלין ממנה עראי, [וכ"מ בירושלמי כמשנ"ל לעיל סק"ו י"ב].

בתוספתא קמח טמא שנתערב בקמח טהור יד. תוספתא פ"ב ה"ד קמח טמא שנתערב בקמח טהור ואין בטמא כשיעור כשהוא נוטל אומר ה"ז חלה חוץ מן הטמא יש בו, חטים טמאות כו' ואין בטמאות כשיעור כשהוא תורם כו', לכאורה נראה דטעמא משום דאין בילה ואפי' קמח בעיסה, וכשיעור היינו כשיעור שהוא נוטל לחלה דהיינו אחד מכ"ד ובתרומה אחד מנ', או כמה שנוטל, וקאמר שאם במה שנוטל יש יותר מן הטמא, א"כ לעולם יש משהו מן הטהור, וכיון דחלה ותרומה אין להם שיעור אף אם יאמר חוץ מן הטמא לעולם נתקנו מדאורייתא, משא"כ אם יש בהם כשיעור שמפריש יש לחוש שמא כל מה שיעלה בידו הוא מן הטמא ואם יאמר חוץ מן הטמא נמצא אוכל טבילים, והפסד כהן ליכא כיון שמספק צריך ליתן הכל לכהן שמא הכל מן הטהור, וצריך להפריש אחד מכ"ד גם כנגד הטמא, וצריך לכוין לפטור את הטמא שבה שהרי נתחייבה בחלה, וכן בתרומה.

בירושלמי בתנאי הכהנות

טו. **ירושלמי** פ"ג ה"א אר"י נראין דברים בע"ש כו' בפ"י מהרא"פ ראיתי שכ' דר"י ור"י לשיטתם שאמרו לעיל דר"ע היא, ואינו תח"י לראות מש"פ בכל הסוגיא,

החלה בפ"ע והעיסה בפ"ע פקע ממנה החיוב, עי' לעיל ס"ק י"א בנדון זה ועי' להלן.

שם אבל בחול שהחלה נתגלגלה בפ"ע ואין בה כשיעור, תיקנו בחלה שתהא ניטלת מן הטהור על הטמא ושלא מן המוקף, פי' נהי דאשכחן שאמרו להקדים ההפרשה, כדי שלא תטמא, והעדיפו הפרשה שלא מן המוקף משום חשש טומאה, אבל מן הפטור על החיוב ודאי ליכא לתקוני משום חשש טומאה, ויתכן נמי דס"ל שלא חיילא הפרשה אליבא דר"ע אלא על הפטור אבל לא על חיוב גמור וכמו שצדדנו לעיל סק"ז, - ומבואר מדברי הירושלמי דתנאי הכהנות חשיב שלא מן המוקף, ועי' ר"ש.

שם א"ר יונה לא מסתברא דלא בחול, פי' לא מסתברא לומר שבחול לא, שהרי בערב שבת ודאי ליכא לאוקומה, וע"כ דרק בחול מיירי.

שם אבל בע"ש צריכה לומר היא והטמא שבה, לכאורה נראה דהטמא שמתערב בעיסה הוא מהקמח או הקרץ והשאור, שנותנים אח"כ להשלמת העיסה, מיהו בלא"ה נמי ניחא אף אם נפרש שיש מיעוט קמח טמא בעיסה.

שם למה ער שלא תעשה גוש אחד, פי' שעדיין לא נתחייבה בחלה, היא ניטלת לשום חלה, משתעשה גוש אחד היא קדשה לשום חלה, על העיסה א"נ היא קדשה פי' מתחייבת בחלה וכ"נ יותר, אם אומר את חוץ מן הטמא שבה שלא יחול שם חלה על הטמא נשאר הטמא טבל, שהרי בע"ש גם החלה יש בה שיעור חיוב, מיהו קשה דיאמר שהחלה תחול גם על הטמא שבה, ולכאורה ה"נ קאמר שהרי הוא אומר שהטמא נשאר חולין, אבל א"כ שפיר יש לקיים תנאי הכהנות שאומרים חוץ מן הטמא שלא יחול ע"ז שם חלה, אבל החלה תחול גם על הטמא שבה לעשותו חולין, ושם משמע ליה הלשון חוץ מן

אבל לא מצאתי יישוב הגון לסוגיא טוב מזה, ובאמת מן הראוי שר"י ור"י יפרשו תנאי הכהנות לשיטתם דהיינו כר"ע, דהלשון מוכיח שהעיסה לא נגמר גלגולה, דהשאור נותנים קודם גמר הגלגול, [כדמוכח בירושלמי פ"א ה"ה דפריך דאף ביש בשל אחת מהן כשיעור חשיב שמחזירו לדבר שלא נגמר מלאכה, והיינו שנותן השאור בעיסה], ולדידהו קודם גמר מלאכה לא מהני הפרשה לרבנן, ואף לר"ע פטורה, ופטור זה גרע מקודם גמר מלאכה, כמש"כ לעיל סק"ז דליכא מצות הפרשה, ואמנם הכא עדיף קצת כיון שכל העיסה בתחלה הלישה, מ"מ חשיב מן הפטור, וכן אם הטעם משום קודם גמר מלאכה, ג"כ צ"ל דגרע מקודם גמר מלאכה דעלמא, ועי' להלן.

שם אר"י נראין דברים בע"ש שזה מביאה וזה מביאה, פי' [שזה מביאה לידי חיוב, החלה לחוד, והעיסה לחוד], שיש בחלה שמפריש לחוד שיעור חלה, ובשעת חלות החלה שניהם נגמר מלאכה, הלכך שפיר נוטלות החלה מן העיסה מיד שלא תטמא עמה, ומגלגל החלה בפ"ע בזהירות, וכשנעשים שניהם (כל אחד בפ"ע) גוש אחד חיילא ההפרשה, והו"ל מן החיוב על החיוב כיון שהגלגול של החלה ג"כ נעשה בחיוב, אבל בחול שאין בחלה לחוד כשיעור, בשלמא במתניתין שמגבהת חלתה וחל מיד הו"ל מן הפטור על הפטור, כיון שכל העיסה ג"כ לא נתחייבה בחלה, ושפיר העדיפו להפריש בטהרה כר"ע, אבל כשהעיסה חייבת והחלה פטורה לא מסתבר שתיקנו להפריש מן הפטור על החיוב, וקצת משמע דשפיר חיילא ההפרשה כיון דשייך ב"י חיוב שהרי החלה דינה כחלה מדאורייתא, וכ"ש אם נפרש שזה כעין לא נגמר מלאכה, אבל עכ"פ לא מסתבר שמשום חשש טומאה יתקנו חכמים להפריש מן הפטור על החיוב, א"נ מכיון שנתגלגלה

הטמא שאינו מפריש על הטמא כלל, וצ"ע, ועי' להלן.

שם לא מוטב להפריש מפטור על חיוב כו', דהיינו דטפי מסתבר לפרושי בחול שהעדיפו לתקן מפטור על חיוב משום חשש טומאה, יותר מלפרש בע"ש שהשאירו טבל טמא בחלה משום חשש טומאה, [ויתכן גם דר' יונה לשיטתו לעיל דירדו לה בשיטת ר"ע ועדיף מדר"ע], ואפשר דגרסינן חלה טמאה היא, ור"ל דאם יאמר הוא והטמא שבה הו"ל חלה טמאה ולא טבל, והא עדיף דטבל טמא לא בטיל.

שם ארשב"א ולא למפריעו היא קדשה כו', רשב"א ס"ל כו' יוחנן, ולדידיה הכל ניחא שכבר קדשה העיסה להתחייב בחלה מיד עם נתינת המים, ואע"פ שאין זה חיוב, מ"מ חשיב שפיר מן החיוב על החיוב כמו מפירות שלא נגמר מלאכה על פירות שנגמר מלאכה, דחיייל הפרשה.

(עוד יש מהלך בהבנת הירושלמי, דהטמא שמתערב בחלה הוא מהקמח והקרץ שנותן אח"כ, והגדון אם הטמא שניתן בחלה נתחייב, וכשיש בחלה כשיעור אם אומר הוא והטמא הו"ל מן החיוב, משא"כ בחול אם יאמר הוא והטמא הו"ל החלק שנפטר ע"י הטמא מן הפטור על החיוב, וע"כ דלא מיירי בחול, דבזה פשיטא, ור"י אמר שאם הטמא נתחייב ע"כ צריך להפריש על הטמא, ורשב"א משני דמפריש ממה שנטל ראשון גם על הטמא, מיהו אין זה מתיישב כלל, ולפי מהרא"פ מיושב כמשנ"ת).

ירושלמי לעיל, אר"י ממה שלימדו את הכהנות כו', משמע דידעינן כמה טמא נתערב כדמשני בסמוך דמיירי באין בו לעלות באחד ומאה, ומשמע דאיך שינויא סבר דאפי' יש בו לעלות [וכמש"כ להלן] ואם הגדון בחשש טומאה א"כ לא שייך לעולם להתיר בהעלאה, ולכאורה הענין שהקמח

שמוסיף אח"כ לחלה יש בו חשש טומאה, ואפשר דהיינו מפני שחוששים שהעיסה נטמאת וטמאה הקמח ומוסיף לחלה מאותו קמח, [ואינו מטמאה מפני שאין בו כביצה או אולי מפני שנבלע מעט מעט ואין שיעור במקו"א, ולא עיינתי בד"ז כלל], אבל החלה עצמה ודאי טהורה, וקאמר ר"י דלראב"ע ראוי לקרוא שם לחלה בטומאה ושתבטל, ולכאורה התירוץ מפני שהכא כשמפריש רק מן הטהור הרי הוא מתקן גם את הטמא, ואינו מבטל כלום, וזה חשיב כפרנסה ממקו"א, ור"י סבר כיון שממעט מן השיעור, [אם נימא דלא הפריש כנגד הקמח והקרץ, ורק עכשיו יש בחלה אחרי הוספת הקמח א' מכ"ד מן הכל], לא חשיב פרנסה ממקו"א ועדיף לקרות שם לטמאה, ולגרסת הגר"א באמת היינו דמשני, דגרס מכיון שהוא יכול לתקן, במקום מכיון שהוא זקוק להעלות, וקרוב לפרש כן גם לגרסא דידן, והכונה בתירוץ זה דאף כשיש בו כדי להעלות עדיף לומר חוץ מן הטמא, ואפשר שהכל תירוץ אחד ול"ג וחרנא אמר, אלא חדא ועוד קאמר, חדא דבדרך כלל ליכא הכא כדי להעלות, ועוד אפי' יש כדי להעלות חשיב יש לו פרנסה ממקו"א, ול"ע בזה כה"צ.

בהא דליכא מוקף בתנאי הכהנות

טז. ר"ש פ"ג מ"א ולפ"ז צריך ללמד לנשים שלנו כו' וקצת תימה היאך מתנה כו', לפמשנ"ת לעיל ס"ק ט"ו הדבר מפורש בירושלמי דתנאי הכהנות הוא שתקנו להפריש מן הטהור על הטמא ושלא מן המוקף, ולכאורה הוצרכו לזה משום דתקנה דמתניתין לא מהניא כיון שמה שמיתוסף אח"כ יש בו שיעור חלה, ונמצא שעדיין צריך תקנה שלא תטמא החלה, ותיקנו שתטול מיד ולא יחול עד שתעשה כולה גוש אחד, ואע"פ שזה שלא מן המוקף ומן הטהור על הטמא, מ"מ ניחא להו לחז"ל בהכי כדי שלא תטמא החלה, וכנראה הבינו חז"ל בכונת התורה שמצות מוקף היא לכתחלה, לומר שהיא נדחית מפני

כשיש בכל מקרצת שיעור חלה, ומוסיף בה הקמח קודם שמחלקה לככרות, ואח"כ אינו מוסיף כי אם מעט (או בכלל לא), וסדר העריכה הוא כך, שנוטלין מן הבצק שיש בו כמה קבין שיעור ה' רבעים או קרוב לזה, ועורכין אותו ואח"כ מחלקין לככרות, וצ"ל דחיישינן שתאפה כמה שיעורי חלה בתנור אחד, ושמא לענין נחתום כתבו כן, א"נ לסל וכמ"ש הר"ש, וכן ראיתי בספר אאמו"ר שליט"א חלה ס"ו שכתב דמדברי הרא"ש שכ' עד גמר הלישה והעריכה ולא הזכיר תנור מוכח דיש בכל מקצת כשיעור ועי"ז הקמח מתחייב, וכ"ה לשון הר"ש בשעה שעורכות אותן ועושות מהם ככרות.

צורך בעיקר המצוה, וכיון דכתיב ונתתם ממנו לאהרן הכהן עשה שינתנו לכהן בכהונתו, ה"ז דוחה מצות מוקף, ולא דמי לאין נוטלין מן הטהור על הטמא דהתם מיירי בשני עיסות, אבל כשמגביה מן העיסה הזו בתחלתה לשמרה בטהרה, זה דבר הגון בכונת המצוה, ושפיר דחי למצות מוקף, ונהיינו נמי טעמא דניטלת קודם גמר מלאכה, אם נימא שזה אסור מדאורייתא, ולפ"ז אין היתר בדבר אלא כשנעשה כדי לשמרה בטהרה וא"כ בזה"ז דעבדי לה בטומאה, אסור לתרום שלא מן המוקף, על הקמח שיתערב בשעת עריכה, מיהו הר"ש לשיטתו שיישב קו' דמוקף.

ביצד מצטרף הקמח שנוסף בעריכה

ובעיקר התנאי של הר"ש כבר הוכיח אאמו"ר שליט"א שם דאין כונתו לתנאי נוסף, וחלות ההפרשה היא מיד, אלא הכונה כתנאי דירושלמי שהכל יחול לאחר גמר העריכה, והדבר מוכרח דאל"ה לא מהני מה שמצטרף הקמח בזמן העריכה, והר"ש והרא"ש הזכירו רק תנאי הירושלמי ולא משיצטרפו בתנור, וכמ"כ לעיל, ולעיסת פטור לא מצטרף, אבל אם החלה לא חלה עדיין שפיר מתחייב גם הקמח, [כ"כ אאמו"ר שליט"א], ומ"ש ואפי' התנאי אינו מועיל אם הושלכה חלתה לאור, אין הכונה התנאי לקמח לחוד, אלא הכונה שאם בא להתנות, כדי להנצל מחשש הקמח, צריך להשגיח שהחלה תשאר עד גמר העריכה, (וכנראה לאפוקי ממה שנוהגין לשרפה מיד עי' רמ"א סו"ס שכ"ב), דבלא זה לא יועיל התנאי ואמנם גם יפסיד שכל העיסה טבל, וכבר נתבאר כ"ז בספר אאמו"ר שליט"א שם באר היטיב, וראיתי בב"מ שג"כ תמה על הש"ך מנ"ל פ"י זה, מיהו לענין הלכה למש"כ דהתירו בירושלמי רק משום חשש טומאה, א"כ בזה"ז ראוי שתחול החלה מיד בזמן ההפרשה, ובאופן שיש לחוש שיצטרפו חמשת רבעים אח"כ בתנור, יש להפריש אחר האפיה, ועי' בסמוך.

מיהו קשה דבגמר העריכה עשויים מקרצות מקרצות ואין באחת מהן חמשת רבעים ואמנם הככרות עצמן כבר נתחייבו, אבל הקמח שמתערב בהם פטור עדיין, והול"ל שלא תחול החלה עד שיצטרפו בתנור או בסל, ובאמת בירושלמי לא אמרו כן, ותנאי הכהנות הוא עד שתעשה גוש אחד, אבל לא משתעשה מקרצות, דהתם בעינן צירוף כלי וליכא, ולהמתין עד אפי' אין הדבר ראוי דראשית עריסותיכם כתיב, והפרשה מלחם זה נלמד מפסוק אחר וכנראה לא חששו שיהא כשיעור בקמח הנוסף בשעת עריכה שהוא מועט, ואין התנור מכיל כ"כ הרבה ככרות שיצטרפו לכשיעור, [וכמו במתניתין מעיקרא שתיקנו ובלבד שלא יהא], גם יתכן שהי' דרכם ליתן הקמח למקרצות כשכולה מקרצת אחת, והיו מגלגלין הבצק באורך כעובי המקרצות, וחותרכין מקרצות מקרצות, ושוב לא הוצרכו להוסיף קמח, אבל לפר"ש צ"ע דמבטלינן עיקר המצוה להפריש מן העיסה, וי"ל דכונתו שיחול בשעת הכנסה לתנור, ובזמן זה חשיב עריסותיכם שהרי לא קרמו בתנור, אבל לד"ז אין מקור בירושלמי, וגם לשון הר"ש ל"מ כן, וצ"ל דגם לפר"ש מיירי

ומה שהוכיח הר"ש מהתוספתא דהקמח מצטרף לאיסור, ולא פי' דמיירי בעיסה שלא הי' בה כשעור וקמ"ל כדתנן הם ושוארן מצטרפין, ומוסיף בתוספתא דאף הקמח שניתן אח"כ להשלמת העיסה מצטרף י"ל דהא פשיטא, ועוד מדקתני לאסור את העיסה ולא קתני לחייב, (ולכאורה גם במתניתין מבואר מדקתני ובלבד שלא יהא כו' והיינו אפי' בעיסה גדולה, וי"ל דמתניתין אפשר לפרש בנתערבו החמשת רבעים כאחת דלא בטלי, וגם אינם טפלים לעיסה אלא חלק מגוף העיסה) מיהו יש לדון דדוקא כשנצטרפו חמשת רבעים במקרצת אחת, אבל היכא דבכל ככר אין כשיעור, אפשר דלא אמרינן צירוף

סל לצרף המקצת שבכל ככר לשיעור, כיון שהכורות עצמן א"צ צירוף, וא"כ אין הסל מצרפן שכבר יש להם חשיבות בלא הסל, ולצרף המקצת המחויב שבכל ככר לא אשכחן כה"ג שהרי אין כאן צירוף פיורוין לדבר חשוב שכל אחד בטל לככר שהוא ככר חשוב, ולפי"ז לא נצטרך לתנאי הכהנות בזה"ז, וצריך להתיישב בדבר.

— לפו"ר —

בב"מ פ"ט א' מבואר דאחר הגלגול יש לישא וכן פרש"י שם וז"ל הלש משנתן המים וגלגל נתחייב בחלה ועדיין צריכה ללוש ולשוף ולבעוט הרבה.